THE AIRE CENTRE
Advice on Individual Rights in Europe

GENDER AND THE JUDICIARY
in the Western Balkans

FemPlatz
UDRUŽENJE GRAĐANKI

Analiza prakse sudova u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u Bosni i Hercegovini

2017-2021.

Vrhovni sud
Federacije Bosne i Hercegovine

Vrhovni sud
Republike Srpske

Apelacioni sud
Brčko Distrikta BiH

Analiza prakse sudova u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u Bosni i Hercegovini

2017-2021.

ZA IZDAVAČA: Biljana Braithwaite

UREDNICE: dr Kosana Beker i Dalida Tanović

AUTORI/KE: prof. dr Slobodanka Konstantinović Vilić
prof. dr Nevena Petrušić
dr sc. Ljiljana Filipović
Obren Bužanin
Srđan Nedić

DIZAJN: Kliker Dizajn – Marko Milićević

LEKTURA: Mustafa Zvizdić

PREVOD: Amira Sadiković
Ulvija Tanović

ŠTAMPA: „SaVart M" Sarajevo

TIRAŽ: 300

GODINA: 2022.

SADRŽAJ

UVOD 7

UVOD O FEMICIDU 9

KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE 13

KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U REPUBLICI SRPSKOJ 27

KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U BRČKO DISTRIKTU BiH 43

ANALIZA SUDSKE PRAKSE 59

Opšti podaci o predmetu istraživanja 59
Metodologija istraživanja 62
Pravna kvalifikacija krivičnih djela u presudama 63
Fenomenološke karakteristike izvršenih krivičnih djela 73
Mjesto izvršenja (selo/grad) i konkretno mjesto (prostor) izvršenja 73
Vrijeme izvršenja krivičnih djela 74
Sredstva izvršenja 75
Načini izvršenja djela 76
Profil učinilaca 82
Starosno doba 82
Bračni status 83
Porodični status 83
Obrazovanje, zanimanje i zaposlenost učinilaca 84
Ranija osuđivanost 85
Porodična i lična anamneza učinioca 86
Upotreba alkohola i droga u vrijeme izvršenja krivičnog djela 88
Odnos učinioca i žrtve 89
Uračunljivost i stepen krivice/krivične odgovornosti 90
Stav učinioca prema krivičnom djelu 92
Motivi/pobude izvršenja krivičnog djela 95

Profil žrtve 97
Opšti podaci o žrtvi 97
Odnos između učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela 100
Krivična sankcija 104
Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti 104
Vrsta sankcije i visina kazne zatvora 107
Trajanje krivičnog postupka 112
Odlučivanje o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih 118

DRUGI DIO – STUDIJE SLUČAJA 120

Predmet i metodologija 120
Studije slučaja 121
Slučaj br. 1: učinilac A.H, žrtva H.A. 121
Slučaj br. 2: učinilac G.D, žrtva M.M. 135
Slučaj br. 3: učinilac G.I, žrtva F.R. 147
Slučaj br. 4: učinilac B.M, žrtva K.J. 157
Slučaj br. 5: učinilac Z.S, žrtva S.S. 165

KLJUČNI NALAZI I PREPORUKE 176

Ključni nalazi 176
Preporuke za sprečavanje femicida 183

LITERATURA 186

UVOD

Brojna istraživanja pokazuju da je nasilje muškaraca prema ženama veoma rasprostranjeno, ali da često ostaje skriveno. Sudska praksa se postepeno razvija po pitanju nasilja prema ženama, a imajući u vidu da su ubistva žena najekstremnija manifestacija nasilja prema ženama, ovom pitanju i u Bosni i Hercegovini mora biti posvećena posebna pažnja.

Sveobuhvatno istraživanje koje je predstavljeno u ovoj publikaciji jasno na to ukazuje.

Podsjećam da femicid nije univerzalno definisana pravna kategorija i stoga je različito definisana u međunarodnim dokumentima, ali bih na početku istakla jednu kratku ali kompleksnu definiciju dr. Diane Russel, jedne od najistaknutijih pionirki i stučnjakinja za seksualno nasilje i zlostavljanje žena i djevojčica u svijetu. Po dr. Russel, femicid predstavlja „ubijanje žena od strane muškaraca zato što su žene“ pojasnivši pri tome da termin „žena“ obuhvata sve osobe ženskog pola, uključujući djevojčice i djevojke.

Da je ova definicija značajna i prikladna, pokazat će vam i rezultati istraživanja provedenog u BiH, koji su predstavljeni u ovoj publikaciji, a odnose se se na praksu sudova u predmetima svih vrsta ubistava žena koje su počinili muškarci, s obzirom da femicid u postojećem pravnom okviru nije inkriminisan kao posebno krivično djelo.

Publikacija je izrađena u okviru širih aktivnosti koje AIRE centar provodi u Bosni i Hercegovini, koje su isključivo usmjerene na jačanje provođenja Evropske konvencije za ljudska prava i njenih standarda. Ove aktivnosti AIRE centra, pored organizacije godišnjeg foruma najviših sudova u Bosni i Hercegovini, uspostavljanja baze sudskih odluka najviših sudova pod pokroviteljstvom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, učešća u izradi baze sudske prakse, uključuju i saradnju s najvišim sudovima i centrima za edukaciju sudija i tužilaca i učestvovanje u izradi različitih redovnih i periodičnih publikacija i izvještaja.

Publikacija je rezultat intenzivne saradnje sa sudijama Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta, u sklopu projekta „Povećanje pravosudnih kapaciteta u Bosni i Hercegovini u cilju harmonizacije domaće sudske prakse i usklađivanje s evropskim pravnim standardima“.

Istraživanje je obuhvatilo analizu pravnog okvira ubistava u Bosni i Hercegovini i analizu sudske prakse, koja uključuje pravnu kvalifikaciju krivičnih djela, fenomenološke karakteristike izvršenih krivičnih djela, profile učinilaca, profile žrtava, krivične sankcije, dužinu trajanja sudskih postupaka, kao i odlučivanje o imovinsko-pravnim zahtjevima. Publikacija prikazuje i nekoliko izdvojenih detaljno prikazanih slučajeva.

Vjerujem da će zaključci izvedeni iz analize sudske prakse čitaocima pružiti jasnu sliku o djelotvornosti krivičnog gonjenja učinilaca kao i o srazmjernosti krivičnih sankcija. Također se nadam da ova publikacija može podstaknuti aktivan dijalog najviših sudova u Bosni i Hercegovini s fokusom na ujednačavanje sudske prakse u ovoj oblasti, u mjeri u kojoj je to moguće. Ovo bi značajno doprinijelo jačanju kapaciteta pravosuđa u primjeni standarda iz Evropske konvencije za ljudska prava, odnosno ka usklađivanju domaće sudske prakse i kreiranju pravne sigurnosti i kvalitete sudskih odluka u Bosni i Hercegovini o tim pitanjima.

Dodatno smatramo da rezultati ovog istraživanja mogu koristiti i kao podrška prijedlogu za inkriminaciju femicida kao posebnog krivičnog djela protiv života i tijela žene, te jačanje kapaciteta organa pravosuđa, dodatnim edukacijama sudija i tužilaca, ali i kao podrška u daljnjem radu brojnih drugih institucija, pravnih i drugih stručnjaka koji rade na podizanju svijesti o negativnim uticajima rodnih stereotipa, unapređenju kulture rodne ravnopravnosti, kao i sprečavanju svih oblika diskriminacije žena.

Posebno smo zahvalni radnoj grupi koja je učestvovala u izradi publikacije koja je uložila napore da ona bude sadržajna i cjelovita.

Također, zahvaljujemo i Vladi Velike Britanije koja je posvećena borbi protiv nasilja prema ženama i koja nam je svojom podrškom omogućila izradu publikacije.

Biljana Braithwaite

Direktorica Programa za Zapadni Balkan
AIRE centar

UVOD O FEMICIDU

Femicid je najekstremnija manifestacija nasilja prema ženama, u pitanju je rodno zasnovano ubistvo žena koje vrše muškarci, ubistvo žene zato što je žena, motivisano mržnjom prema ženama, kao i osećanjem vlasništva i nadmoći (Vilić Konstantinović, Petrušić i Beker, 2019:67). S obzirom da se koreni femicida nalaze u društvima i kulturi patrijarhalne strukture u kojima je dominantna diskriminacija žena i nejednak odnos i raspodela moći između žena i muškaraca, evidentna je potreba praćenja ove pojave i njeno razdvajanje od drugih oblika ubistava. Međutim, jedinstvena definicija femicida do sada nije uspostavljena,[1] pa je samim tim i prikupljanje podataka o femicidu otežano, zbog čega i adekvatna prevencija femicida uglavnom izostaje.

Nasilje prema ženama predstavlja globalni problem, te se na međunarodnom nivou preduzimaju brojne aktivnosti, odnosno, usvajaju dokumenti čiji je cilj prevencija i zaštita žena od nasilja, uključujući i od femicida. I Ujedinjene nacije su preduzele određene korake u tom pravcu, a od posebnog značaja su izveštaji specijalnih izvestiteljki za nasilje prema ženama.

Tokom 2012. godine, Savetu za ljudska prava UN podnet je tematski izveštaj o rodno zasnovanim ubistvima žena,[2] u koji su uključena rodno zasnovana ubistva žena bez obzira na to ko ih je učinio i gde su učinjena. U ovom tematskom izveštaju ukazano je na porast rodno zasnovanih ubistava na globalnom nivou, kao i na

[1] Pod uticajem Dajane Rasel, koja je još 1976. godine ukazala da postoje mnogi homicidi koji su u stvari femicidi jer je pol u osnovi tih ubistava, femicid je definisan kao feministički pojam i označavao je ubistvo žene od strane muškarca zbog pripadnosti ženskom polu, ubistvo žene od strane muškarca zato što je žena, mizogino ubijanje žena od strane muškaraca motivisano mržnjom prema ženama, prezirom, zadovoljstvom, osećanjem vlasništva i nadmoći nad ženama. Novija definicija femicida (*Geneva Declaration on Armed Violence and Development*) nema strogo feminističku komponentu jer polazi od toga da je femicid svako ubistvo osobe ženskog pola. Opširnije videti u: Konstantinović Vilić, S. Petrušić, N. Beker, K. (2019) Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji I, FemPlatz, Pančevo, str. 67-77, dostupno na: http://femplatz.org/library/publications/2019-11_Femicid_monografija_Prva_publikacija_E_primerak.pdf

[2] UN, Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Rashida Manjoo: Gender-related killings of women, 2012, dostupno na: http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/A.HRC.20.16_En.pdf

činjenicu da nedostatak odgovornosti i nekažnjivost za ubistva žena širom sveta predstavlja globalni problem (Manjoo, 2012: para 14 i 19). Rodno zasnovana ubistva žena podeljena su na direktna, u koja spadaju: ubistva koja su rezultat intimnog-partnerskog nasilja; ubistva „iz časti"; ubistva zbog miraza; ubistva u kontekstu oružanih sukoba; ubistva zbog seksualne orijentacije i rodnog identiteta i druga i indirektna rodno zasnovana ubistva žena, u koja spadaju: smrt žena usled nestručno i ilegalno urađenih abortusa; smrt usled štetnih običaja i praksi; smrt žena povezana sa trgovinom ljudima, trgovinom drogom, aktivnostima bandi i organizovanog kriminala i slično (Manjoo, 2012, para. 16).

Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je dve rezolucije o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica (2013. i 2015. godine).[3] U obe rezolucije je ukazano na alarmantne razmere rodno zasnovanih ubistava žena širom sveta, uključujući i podatak da je svaku drugu ženu ubio intimni partner ili član porodice. Države su pozvane da poboljšaju nacionalne pravne okvire i prevenciju rodno zasnovanih ubistava devojčica i žena, da usvoje niz mera u vezi sa rešavanjem problema nasilja, uključujući i ubistva devojčica i žena, da adekvatno istražuju, procesuiraju i kažnjavaju ove slučajeve, da se bore protiv stavova u društvu koji održavaju, opravdavaju ili tolerišu nasilje prema ženama, da usvoje integrisane i sveobuhvatne strategije sa ciljem smanjivanja rizika od rodno zasnovanih ubistava žena, kao i da prikupljaju, analiziraju i izveštavaju o rodno zasnovanim ubistvima žena, odnosno, da poboljšaju prikupljanje podataka i nacionalne evidencije i statistike. Sledeći tematski izveštaj o femicidu podnet je 2016. godine.[4] Specijalna izvestiteljka za nasilje prema ženama, između ostalog, ukazala je na neophodnost adekvatnog prikupljanja podataka o nasilju prema ženama, uključujući i femicid. Pored toga, države su pozvane da uspostave opservatorije za praćenje femicida (*femicide watch*), da sarađuju međusobno u cilju uspostavljanja zajedničke metodologije za prikupljanje uporedivih podataka, kao i da obezbede da policija i tužilaštvo imaju specifična znanja i veštine u pogledu procene rizika, kao i da ohrabre sudove da steknu specifična znanja o femicidu i nasilju prema ženama (Šimonović, 2016: para 82 c), d) i e)).

[3] Generalna skupština UN, Rezolucija o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica (A/RES/68/191) iz 2013. godine i Rezolucija o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica (A/RES/70/176) iz 2015. Godine.

[4] Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Dubravka Šimonović, 2016, dostupno na:https://undocs.org/A/71/398

Na kraju, treba ukazati da je poslednji izveštaj o femicidu predat Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 2021. godine.[5] Specijalna izvestiteljka za nasilje prema ženama sagledala je napredak u prevenciji i borbi protiv femicida, posebno u kontekstu prethodne inicijative za uspostavljanje opservatorija za praćenje femicida, a takođe je prikupila primere dobre prakse i dala preporuke o korišćenju podataka za dizajniranje i implementaciju efikasnih strategija za sprečavanje femicida. U izveštaju je konstatovano da postoji veliki napredak za poslednjih pet godina u vezi sa osnivanjem tela za praćenje nasilja prema ženama i femicida, ali da je taj napredak neujednačen jer je u nekim regionima i državama uloženo mnogo napora, dok u drugim skoro da i nema nikakvog napretka. Nadalje, dosta podataka je dostupno u vezi s nasiljem prema ženama i femicidima, ali ovi podaci još uvek nisu uporedivi. Pored toga, mnoge države ne vode evidencije o odnosu između učinioca i žrtve u slučajevima ubistva, a u nekim državama su podaci o femicidu, odnosno, rodno zasnovanim ubistvima žena, ograničeni samo na intimno partnersko nasilje. Specijalna izvestiteljka je ukazala da je potreban sveobuhvatan pristup, da se mora voditi statistika o svim vrstama femicida koji su u određenom kontekstu relevantni, ne samo intimne partnerske femicide ili femicide koji se učine u okviru porodice, već sve u kojima postoji rodna zasnovanost, odnosno rodni motiv.

Iako je porasla svijest na međunarodnom nivou o velikoj rasprostranjenosti nasilja prema ženama, uključujući i femicid, kao najekstremniju formu nasilja prema ženama, u većini država femicid nije inkriminisan kao posebno krivično delo. Prema izveštaju Ekspertske grupe za pitanja rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica,[6] trenutno u svetu preovlađuju tri različita sistema u krivičnim zakonodavstvima u vezi sa prevencijom, istragama, gonjenjem i kažnjavanjem rodno zasnovanih ubistava žena: države u kojima je femicid inkriminisan kao posebno krivično delo, države u kojima rodno zasnovane okolnosti predstavljaju deo (jedan od oblika) krivičnog dela teškog ubistva i države u kojima je na snazi rodno neutralan sistem.

[5] Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Dubravka Šimonović: Taking stock on the femicide watch initiative, 2021, dostupno na: https://undocs.org/A/76/132

[6] Expert Group on gender-related killing of women and girls, Criminalization of gender-related killings of women and girls, 2014, dostupno na: https://www.femicideincanada.ca/sites/default/files/2017-12/UNODC%20%282014%29%20CRIMINALIZATION%20OF%20GENDER-RELATED%20KILLINGS%20OF%20WOMEN%2C%20GIRLS.pdf

U BiH, kao i u većini država, femicid nije inkriminisan kao posebno krivično delo. Zbog toga je u nastavku dat pregled krivičnopravne regulative ubistva u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu, imajući u vidu da se procesuiranje femicida vrši prema odredbama krivičnog zakonodavstva kojima je regulisano ubistvo.

dr. Kosana Beker

Programska direktorica
Udruženje građanki „FemPlatz“

dr.sc. Ljiljana Filipović, sutkinja Vrhovnog suda FBiH

KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Pravo na život kao osnovno ljudsko pravo, zaštićeno temeljnim međunarodnim dokumentima, garantirano je i Ustavom Bosne i Hercegovine (član II/3.a) i Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine (član II.A.2.1.a).

Obaveza zaštite prava na život svih osoba na teritoriji Bosne i Hercegovine odnosno Federacije Bosne i Hercegovine ostvaruje se i propisivanjem krivičnih djela u Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine[7] (u daljem tekstu: KZ FBiH) čiji je objekt zaštite život i tijelo čovjeka.

Krivično djelo *ubistva* iz člana 166. KZ FBiH, koje se nalazi u glavi XVI tog zakona – Krivična djela protiv života i tijela, osnovno je krivično djelo kojim se u krivičnom zakonodavstvu FBiH štiti život čovjeka. Za razliku od Krivičnog zakonika Republike Srpske, a i nekih zakona u okruženju, navedena zakonska odredba propisuje ne samo osnovni oblik ovog krivičnog djela nego i njegove teže kvalificirane oblike.

Osnovni oblik krivičnog djela ubistva propisan je u stavu 1. člana 166. KZ FBiH određenjem da krivično djelo ubistva čini onaj ko drugog usmrti. Radnja učinjenja je određena posljedicom koju ona prouzrokuje tako da se ovo krivično djelo može učiniti bilo kojom radnjom koja je pogodna da prouzrokuje smrt čovjeka (posljedična radnja učinjenja). Radnja učinjenja se uobičajeno sastoji u činjenju, ali se ubistvo može učiniti i nečinjenjem pod uvjetom da je riječ o učinitelju koji je bio pravno obavezan spriječiti nastupanje smrti, a koji je to propustio učiniti pri čemu je to propuštanje po djelovanju i značenju jednako učinjenju krivičnog

[7] Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17).

djela činjenjem.[8] Radnja učinjenja se može sastojati u fizičkom djelovanju (neposrednom ili posrednom) na tijelo druge osobe, ali i u psihološkom djelovanju, na primjer, prouzrokovanjem šoka kao neposrednog uzroka smrti izazivanjem prepasti kod drugoga (Tomić, 2007:61; Stojanović, 2019:439).

Objekt radnje krivičnog djela ubistva je čovjek. U teoriji i sudskoj praksi dominantan je stav da predmet radnje učinjenja ovog krivičnog djela može biti samo živ čovjek, da život počinje s početkom porođaja, a da smrt nastupa prestankom moždanih funkcija (Tomić, 2007:61, Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005:1433, Stojanović, 2019: 439). Za postojanje krivičnog djela je irelavantno stanje u kojem se objekt radnje nalazio u vrijeme preduzimanja radnje učinjenja pa će postojati krivično djelo ubistva i u slučaju usmrćenja rođenog djeteta koje nije bilo sposobno za život ili čovjeka koji je smrtno bolestan.[9]

Krivično djelo ubistva je učinjeno u vrijeme kada je učinitelj radio ili bio dužan da radi bez obzira kada je posljedica (smrt čovjeka) nastupila. Postojanje vremenskog razmaka između preduzimanja radnje učinjenja i smrti žrtve može otvoriti pitanje postojanja uzročne veze između radnje učinjenja i nastupjele posljedice koja je nužna za postojanje krivičnog djela ubistva. To će se pitanje naročito postaviti kada se između radnje učinitelja i nastupjele posljedice interpoliraju radnje drugih osoba ili neke posebne okolnosti. Preovlađujući stav u teoriji i sudskoj praksi je da se uzrokom određene posljedice može smatrati samo ona radnja koja je *conditio sine qua non* nastupjele posljedice tj. bez koje ne bi došlo do konkretne posljedice.[10]

Krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 1. KZ FBiH može se učiniti samo s umišljajem, direktnim ili eventualnim. Da bi postojao direktni umišljaj, učinitelj mora biti svjestan svoga djela (radnje, posljedice i uzročne veze) i htjeti nastupanje posljedice (smrt drugoga),[11] a za eventualni umišljaj učinitelj mora biti svjestan

[8] Član 22. KZ FBiH.

[9] Vrhovni sud Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vrhovni sud BiH) je u odluci broj Kž 720/61 zaključio: „U krivičnom postupku je utvrđeno da dijete, koje su optuženi pokušali ubiti, nije bilo sposobno za život zbog povreda do kojih je došlo pri porođaju. Ta činjenica, međutim ne daje radnjama optuženih karakter nepodobnog pokušaja, jer su oni izvršili radnje za koje su oglašeni krivima u vrijeme dok je dijete bilo živo."

[10] U odluci Vrhovnog suda BiH, broj Kž 880/79 konstatuje se da uzročna veza između radnje optuženog i nastale posljedice (smrti oštećenog) nije prekinuta time što oštećenom poslije zadobijanja smrtonosne povrede nije odmah pružena ljekarska pomoć.

[11] Član 37. stav 2. KZ FBiH.

da zbog njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti zabranjena posljedica i pristati na njeno nastupanje.[12] Da li postoji umišljaj i u kojem obliku zaključuje se, u pravilu, na osnovu objektivnih okolnosti – onih koje se uobičajeno smatraju kao okolnosti samog učinjenja djela (prije svega, priroda preduzete radnje učinjenja, način učinjenja i upotrijebljeno sredstvo, dio tijela žrtve na koji je učinitelj djelovao, intenzitet djelovanja)[13], ali i onih koje su prethodile učinjenju djela, a u određenim slučajevima, i na osnovu ponašanja učinitelja neposredno nakon djelovanja.

Motiv usmrćenja drugoga nije elemenat zakonskog bića ovog osnovnog oblika krivičnog djela ubistva, ali može biti od značaja za odmjeravanje kazne. Ukoliko se radi o posebnom motivu uz koji zakon vezuje postojanje posebnog, težeg oblika krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 2. KZ FBiH (na primjer, usmrćenje drugoga iz mržnje), takav motiv predstavlja zakonski elemenat tog kvalificiranog oblika krivičnog djela ubistva.

Za osnovni oblik krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 1. KZ FBiH propisana je kazna zatvora najmanje pet godina. S obzirom na opštu odredbu o kazni zatvora, kojom je propisano da kazna zatvora ne može biti kraća od 30 dana ni duža od 20 godina,[14] učinitelju ovog krivičnog djela može se izreći kazna zatvora od pet do 20 godina.

Ako je učinitelj započeo radnju učinjenja, ali je nije dovršio ili ako ju je dovršio, a posljedica (smrt drugoga) je izostala, radiće se o pokušaju krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 1. KZ FBiH ukoliko je u odnosu na smrt žrtve postojao umišljaj učinitelja, direktni ili eventualni. U takvom slučaju, postojaće pokušaj ubistva ne samo kada je žrtva zadobila teške ili lake tjelesne povrede nego i kada žrtva

[12] Član 37. stav 3. KZ FBiH.

[13] Tako se, u presudi Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vrhovni sud FBiH) broj 07 0 K 003979 11 KžK od 5.4.2011. godine, zaključak da je optuženi s direktnim umišljajem usmrtio oštećenog zasniva na utvrđenim činjenicama da je optuženi iz automatske puške ispalio više hitaca u oštećenog, između ostalog, i u predio grudnog koša, dakle, u dio tijela u kojem se nalaze vitalni organi i to nakon verbalnog sukoba sa oštećenim tokom kojeg su razmijenili prijetnje. U presudi broj Kžk 4/05 od 21.10.2005. godine, koja se odnosila na usmrćenje bračne partnerice, isti sud je zaključak o usmrćenju oštećene s direktnim umišljajem zasnovao na utvrđenim činjenicama da je optuženi, nakon verbalnog sukoba s njom, oštećenu oborio na pod, a potom snažno vršio pritisak rukama na vrat i usta kojim radnjama je poremetio i prekinuo cirkulaciju krvi mozga, što je prouzrokovalo krvarenje ispod meke moždane ovojnice usljed čega je kod oštećene nastupila smrt udušenja zadavljenjem.

[14] Član 43. stav 1. KZ FBiH.

nije zadobila nikakve povrede. Upravo je sadržaj umišljaja učinitelja kriterij za razlikovanje pokušaja krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 1. i krivičnih djela teške tjelesne ozljede iz člana 172. KZ FBiH ili lake tjelesne ozljede iz člana 173. KZ FBiH. Ova dva potonja krivična djela postojaće u slučaju kada je umišljaj učinitelja bio ograničen na tjelesno povređivanje drugoga.[15]

Prema opštoj odredbi o kažnjavanju za pokušaj,[16] učinitelj će se za pokušaj krivičnog djela kazniti u granicama kazne propisane za krivično djelo, a može se i blaže kazniti. S obzirom da je za krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 1. KZ FBiH propisana kazna zatvora najmanje pet godina, primjenom odredaba o ublažavanju kazne učinitelju se za pokušaj ovog krivičnog djela kazna zatvora može ublažiti do jedne godine zatvora.[17]

Kvalificirani oblici krivičnog djela ubistva propisani su u stavu 2. člana 166. KZ FBiH. Kvalificirani oblik krivičnog djela ubistva čini onaj ko drugog usmrti na okrutan ili podmukao način (tačka a), ko drugog usmrti pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju (tačka b), ko drugog usmrti iz mržnje (tačka c), ko drugog usmrti iz koristoljublja, radi učinjenja kojeg drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda (tačka d) ili ko usmrti sudiju ili tužitelja u vezi s vršenjem njihove sudijske ili tužiteljske dužnosti, službenu ili vojnu osobu pri obavljanju poslova sigurnosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hapšenja učinitelja krivičnog djela ili čuvanja osobe kojoj je oduzeta sloboda (tačka e). Kvalifikatorne okolnosti koje osnovnom obliku ubistva daju teži kvalificirani oblik za koji je propisana teža kazna mogu se, dakle, odnositi na način usmrćenja drugoga, posebne okolnosti usmrćenja, motiv (pobudu) usmrćenja ili svojstvo pasivnog subjekta.

Za zaključak da se radilo o *usmrćenju drugoga na okrutan način* neophodno je utvrđenje postojanja određenih objektivnih okolnosti (usmrćenje praćeno nanošenjem teških fizičkih ili psihičkih bolova ili patnji žrtvi koje, po svom

[15] U presudi Vrhovnog suda FBiH broj 09 0 K 013156 12 Kžk od 17.05.2013. godine, donesenoj povodom optužbe za pokušaj krivičnog djela ubistva, a kojom je optuženi oglašen krivim za krivično djelo Teška tjelesna ozljeda iz člana 172. stav 1. KZ FBiH, sud je takvu pravnu kvalifikaciju djela optuženog obrazložio navodima da iz činjeničnog opisa djela u izmijenjenoj optužnici ne proizlazi da je umišljajem optuženog bilo obuhvaćeno usmrćenje oštećene pošto je u činjeničnom opisu djela u optužnici bilo navedeno da je optuženi pucao nakon što je oštećenoj rekao „Sad ću te raniti i tebe i drugaricu“, te da je bio svjestan da može doći do povrede oštećene (ne i njenog usmrćenja) i da je na tu posljedicu (povredu) i pristao.

[16] Član 28. stav 2. KZ FBiH.

[17] Član 51. stav 1. točka b) KZ FBiH.

intenzitetu ili trajanju, prevazilaze bolove ili patnje koje uobičajeno prate usmrćenje) i subjektivnih okolnosti (svijesti učinitelja da nanosi upravo takve bolove ili patnje žrtvi i htijenje ili pristajanje na to) (Tomić, 2007:63; Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005: 1439.).[18] Da li je usmrćenje drugoga izvršeno na okrutan način utvrđuje sud ocjenom svih okolnosti konkretnog slučaja pri čemu poseban značaj imaju nalaz i mišljenja vještaka o vrsti i obimu povređivanja oštećenog te intenzitetu i trajanju bolova ili patnji koje je to povređivanje prouzrokovalo kod oštećenog. U literaturi je sporno da li je za postojanje ovog kvalificiranog oblika krivičnog djela ubistva nužno utvrditi i da je žrtva bila u stanju da osjeća bolove ili patnje (Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005:1440). Kako sam pojam bola ili patnje podrazumijeva tjelesni ili psihički doživljaj, čini nam se nužnim da za postojanje ubistva na okrutan način žrtva osjeća patnje ili bolove koji joj se nanose.

[18] Kao i kod drugih kvalificiranih oblika krivičnog djela ubistva, i kod ubistva na okrutan način činjenični opis djela u optužnici i presudi mora sadržavati činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi kvalifikatorna okolnost. Tako je presudom broj 04 0 K 004500 13 Kž 7 od 16.10.2013. godine Vrhovni sud FBiH preinačio prvostepenu presudu u pravnoj ocjeni djela tako da je optuženog, koji je prvostepenom presudom bio oglašen krivim za krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 2. tačka a) KZ FBiH, oglasio krivim za krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 1. sa sljedećim obrazloženjem: „Da bi se radilo o usmrćenju drugoga na okrutan način, potrebno je da bolovi i patnje, koje je žrtva pretrpjela pri njenom usmrćenju, po svom intenzitetu ili trajanju prelaze onu mjeru bolova i patnji koja se redovno očekuje kod svakog usmrćenja. Sa subjektivnog aspekta, za primjenu ove pravne kvalifikacije potrebni su svijest i htijenje odnosno pristajanje učinitelja na prouzrokovanje takvih bolova i patnji oštećenome pri njegovom usmrćenju. Stoga, činjenični opis djela, u skladu sa članom 300. stav 1. tačka a) ZKP FBiH, da bi se ono moglo kvalificirati kao usmrćenje drugoga na okrutan način odnosno kao krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 2. tačka a) KZ FBiH, mora sadržavati činjenice i okolnosti iz kojih proizlazi da je samo usmrćenje praćeno prouzrokovanjem žrtvi bolova i patnji koji prelaze uobičajenu mjeru bolova i patnji koji prate svako usmrćenje kao i činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi psihički odnos učinitelja prema takvom usmrćenju oštećenog tj. svijest o tome i htijenje odnosno pristajanje učinitelja da se oštećenom nanose takvi bolovi i patnje. Međutim, činjenični opis djela u izreci pobijane presude koji se odnosi na usmrćenje oštećenog Ć.E. ne sadrži činjenice i okolnosti iz kojih proizlaze objektivni i subjektivni elementi usmrćenja drugoga na okrutan način. Pri tome je potrebno napomenuti da sama naznaka u tom činjeničnom opisu da je optuženi prilikom predmetnog događaja zadao oštećenom na okrutan način jedan udarac nogom u predio glave dok je on bespomoćno ležao na podu, sama po sebi ne predstavlja ni objektivnu komponentu neophodnu za postojanje krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 2. tačka a) KZ FBiH."

Postojanje određenih objektivnih i subjektivnih elemenata nužno je i za utvrđenje *ubistva na podmukao način*. Objektivne okolnosti tiču se načina djelovanja učinitelja i odnose se na zahtjev da je ono bilo potajno ili prikriveno usljed čega žrtva nije opazila radnje upravljene na njeno usmrćenje. Zbog toga se često kao ubistvo na podmukao način kvalificiraju ubistva iz zasjede, ubistva trovanjem ili ubistva na spavanju. Subjektivni elementi tiču se odnosa učinitelja prema žrtvi i manifestiraju se u zloupotrebi povjerenja koje žrtva ima prema učinitelju ili njene bespomoćnosti ili bezazlenosti. Slijedom toga, na primjer, usmrćenje drugoga na spavanju smatralo bi se ubistvom na podmukao način ako su se učinitelj i žrtva nalazili u takvom međusobnom odnosu koji je karakteriziralo povjerenje žrtve u učinitelja (brak, srodstvo, prijateljstvo, gostoprimstvo).[19]

Kod *usmrćenja drugoga pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju* kvalifikatorna okolnost su prilike odnosno posebne okolnosti u kojima je došlo do usmrćenja drugoga. Nasilničko ponašanje se treba shvatiti onako kako je ono određeno u dispoziciji istoimenog krivičnog djela iz člana 362. KZ FBiH.[20] Međutim, za postojanje ovog kvalificiranog oblika ubistva traži se da je ono učinjeno pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju tj. takvom nasilničkom ponašanju koje po svojoj obijesti, drskosti, osionosti ili bešćutnosti prevazilazi ono što je neophodno za ocjenu određenog ponašanja nasilničkim ponašanjem. Odrednica „pri" zahtijeva da je ubistvo izvršeno za vrijeme trajanja takvog bezobzirnog nasilničkog ponašanja.[21]

[19] Vrhovni sud BiH je u odluci broj Kž 10/79 od 27.11.1979. godine konstatirao da lišenje života drugoga na spavanju, samo po sebi, ne predstavlja krivično djelo ubistva na podmukao način jer za ovo krivično djelo nije dovoljno samo to da je učinitelj objektivno prikriveno djelovao već da su ostvareni i subjektivni uslovi tj. da je učinitelj prevarno, neiskreno ili zlonamjerno postupao iskorištavajući bespomoćnost, bezazlenost ili posebno povjerenje ubijenog.

[20] Ova zakonska odredba određuje nasilničko ponašanje kao ugrožavanje građanskog mira grubim vrijeđanjem ili zlostavljanjem drugoga, nasiljem prema drugome, izazivanjem tuče ili naročito drskim ili bezobzirnim ponašanjem.

[21] Vrhovni sud FBiH je u presudi broj 09 0 K 001525 10 KžK od 01.07.2010. godine zaključio da se radilo o usmrćenju drugoga pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju jer je utvrđeno da je u tramvaju punom putnika, najprije jedan od optuženih pozivao oštećenog, inače učenika koji se vraćao iz škole, na tuču, da su nakon toga optuženi preduzeli radnje nasilja prema oštećenom zadajući mu više udaraca pesnicom i metalnim bokserom te da je do usmrćenja oštećenog ubodom nožem došlo upravo pri takvom ponašanju optuženih. U presudi je posebno istaknuto odsustvo kod optuženih motiva za nasilje prema potpuno nepoznatom oštećenom, slučajnom putniku u tramvaju, žestina napada optuženih prema oštećenom, te okolnost da se nasilje prema oštećenom odvijalo u javnom prijevoznom sredstvu prepunom putnika, uglavnom učenika, kod kojih je događaj izazvao uznemirenje i osjećaj nesigurnosti.

KZ FBiH krivično djelo iz mržnje definira kao svako krivično djelo učinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjerskog uvjerenja, nacionalnog ili etničkog porijekla, jezika, invaliditeta, spola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta druge osobe te propisuje obavezu za sud da takvo ponašanje cijeni kao otežavajuću okolnost pri odmjeravanju kazne učinitelju ako tim zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje za kvalificirani oblik krivičnog djela učinjenog iz mržnja.[22] Upravo je kod krivičnog djela ubistva, *usmrćenje drugoga iz mržnje* propisano kao kvalifikatorna okolnost koja osnovnom obliku krivičnog djela daje teži vid usljed kojeg zakon za učinitelja propisuje težu kaznu (član 166. stav 2. tačka c KZ FBiH). Stoga se, pri oglašavanju optuženog krivim za ovaj kvalificirani oblik krivičnog djela ubistva, učinjenje krivičnog djela iz mržnje ne može učinitelju cijeniti i kao otežavajuća okolnost. Za utvrđenje postojanja ove kvalifikatorne okolnosti potrebno je utvrditi da je učinitelj drugoga usmrtio zbog njegove pripadnosti grupi s nekom od navedenih zaštićenih karakteristika, ali ne i da je učinitelj osjećao mržnju upravo prema žrtvi krivičnog djela. Dovoljno je da je žrtva odabrana za predmet radnje učinjenja zbog svoje pripadnosti grupi s nekom od zaštićenih karakteristika (Filipović, 2019:20-21). O ovom kvalificiranom obliku krivičnog djela ubistva radiće se i onda kada sama žrtva nije nositelj neke od navedenih zaštićenih karakteristika, ali je pobudu za njeno usmrćenje predstavljala njena povezanost s osobama takvih karakteristika (Filipović, 2019:21-22).

Posebna pobuda je kvalifikatorna okolnost i za kvalificirane oblike krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 2. tačka d) KZ FBiH koje čini onaj ko drugog usmrti iz koristoljublja, radi učinjenja ili prikrivanja drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda.

Ubistvo iz koristoljublja čini onaj ko drugog usmrti radi pribavljanja materijalne koristi bilo u vidu povećanja imovine (na primjer, radi stjecanja imovine nasljeđivanjem) ili sprečavanja njenog smanjenja (na primjer, radi izbjegavanja plaćanja duga). Ta pobuda mora postojati u vrijeme preduzimanja radnje učinjenja. Irelevantno je da li se radi o protivpravnoj koristi. U literaturi postoje i shvatanja da će ovaj oblik ubistva postojati samo ako je učinitelj motiviran bezobzirnom egoističnom težnjom za postizanjem koristi (Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005:1449; Tomić, 2007:63-64). Za razgraničenje ovog kvalificiranog oblika krivičnog djela ubistva i kvalificiranih oblika krivičnih djela razbojničke krađe ili razbojništva od presudnog je značaja sadržaj umišljaja učinitelja. Ako je usmrćenje učinjeno radi pribavljanja koristi nakon usmrćenja drugoga jer se usmrćenje pojavljuje kao uvjet za ostvarenje koristi, radiće se o ubistvu iz koristoljublja, a

[22] Član 2. stav 11. KZ FBiH.

ako je usmrćenje izvršeno radi savladavanja ili sprečavanja otpora pri oduzimanju tuđe pokretnine ili radi zadržavanja oduzete stvari, radiće se o kvalificiranom obliku razbojništva odnosno razbojničke krađe (Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005:1450-1451; Tomić, 2007:64).

Kvalificirani oblik krivičnog djela ubistva postojaće i kada je *usmrćenje drugoga učinjeno radi učinjenja drugog krivičnog djela, odnosno kako bi se omogućilo učinjenje drugog krivičnog djela ili radi prikrivanja učinjenja drugog krivičnog djela* (na primjer, usmrćenje svjedoka drugog krivičnog djela). Za postojanje ovog kvalificiranog oblika ne traži se, u prvom slučaju, da je to drugo krivično djelo i učinjeno odnosno, u drugom slučaju, nije neophodno da je pravosnažnom presudom utvrđeno da je učinjeno krivično djelo koje se prikriva.

Ubistvo iz bezobzirne osvete postojaće kada se radi o očiglednoj nesrazmjeri između događaja ili postupka žrtve zbog kojeg je učinitelj preduzeo radnju usmrćenja žrtve i zla kojeg on žrtvi čini radi osvete.[23] Ukoliko nema takve bezobzirnosti, neće postojati ovaj kvalificirani oblik krivičnog djela ubistva nego samo postupanje iz osvete kao otežavajuća okolnost pri odmjeravanju kazne za osnovni oblik krivičnog djela ubistva.

O *ubistvu iz drugih niskih pobuda* kao kvalifikatornoj okolnosti može se raditi samo onda kada se radi o pobudama koje su, s moralnog i društvenog aspekta, posebno neprihvatljive. Tako, na primjer, u našoj sudskoj praksi preovladava stav da usmrćenje drugoga iz ljubomore, samo za sebe, ne predstavlja usmrćenje drugog iz drugih niskih pobuda[24]. S druge strane, ocijenjeno je kao ubistvo iz niskih pobuda kada su se optuženi dogovorili da liše života muža optužene koji im je predstavljao smetnju za održavanje ljubavnih odnosa.[25]

U članu 166. stav 2. tačka e) KZ FBiH propisan je kvalificirani oblik krivičnog djela ubistva koji čini onaj ko *usmrti sudiju ili tužitelja u vezi s vršenjem njihove sudijske ili tužiteljske dužnosti, službenu ili vojnu osobu pri obavljanju poslova sigurnosti ili*

[23] Vrhovni sud FBiH u presudi broj 01 0 K 009692 19 Kžk od 05.03.2020. godine zaključio je da je optuženi oštećenu usmrtio iz bezobzirne osvete utvrdivši da je optuženi ispred ulaza u ured oštećene, zbog toga što je izgubio sporove sa svojom bivšom suprugom koju je kao advokat zastupala oštećena, da bi se osvetio oštećenoj, postavio improviziranu eksplozivnu napravu koja se aktivirala kada ju je oštećena pri ulasku u ured pomjerila i kojom prilikom je oštećena usmrćena.

[24] Odluka Vrhovnog suda Srbije, broj Kž I 982/70.

[25] Presuda Vrhovnog suda BiH, broj Kž 35/91.

dužnosti čuvanja javnog reda, hapšenja učinitelja krivičnog djela ili čuvanja osobe kojoj je oduzeta sloboda. Kvalifikatornu okolnost predstavlja, dakle, posebno svojstvo pasivnog subjekta. Ako je pasivni subjekt sudija ili tužitelj, za postojanje ovog kvalificiranog oblika nije nužno da je osoba koja ima navedena svojstva usmrćena pri obavljanju njene dužnosti odnosno posla nego da je usmrćenje u vezi sa tim dužnostima odnosno poslovima. Ali, za postojanje ovog kvalificiranog oblika krivičnog djela ubistva ukoliko je pasivni subjekt službena ili vojna osoba, potrebno je da je usmrćenje učinjeno pri izvršenju navedenih dužnosti odnosno poslova.

Učinitelj kvalificiranih oblika krivičnog djela Ubistvo iz člana 166. stav 2. KZ FBiH može biti bilo koja osoba. Djela se mogu učiniti samo s umišljajem kojim mora biti obuhvaćena kvalifikatorna okolnost. Za kvalificirane oblike krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 2. KZ FBiH propisana je kazna zatvora najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora. To znači da se učinitelju može izreći kazna zatvora u trajanju od 10 do 20 godina[26] ili kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 45 godina.[27]

Krivično djelo *ubistva na mah* iz člana 167. KZ FBiH čini onaj ko drugog usmrti na mah, doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost ili prepast njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem. Ubistvo na mah je privilegirani oblik ubistva zbog čega je za ovo krivično djelo propisana blaža kazna od kazne propisane za krivično djelo ubistva. Učinitelj ovog krivičnog djela kazniće se kaznom zatvora od jedne do 10 godina.

Ono što ovom krivičnom djelu daje karakter privilegiranog krivičnog djela ubistva je, prije svega, posebno afektivno stanje učinitelja u vrijeme učinjenja djela – stanje jake razdraženosti ili prepasti usljed kojih je on lišen mogućnosti da trezveno razmišlja i postupa.[28] Da li postoji stanje jake razdraženosti ili prepasti u smislu ove zakonske odredbe procjenjuje se prema objektivnim kriterijima. Stoga, jaka razdraženost ili prepast učinitelja, koji su, prije svega, rezultat određenih subjektivnih karakteristika učinitelja ne mogu biti osnov za primjenu ove zakonske odredbe.[29] Da bi sud mogao utvrditi postojanje i intenzitet stanja razdraženosti

[26] Član 43. stav 1. KZ FBiH.

[27] Član 43.b stav 1. KZ FBiH.

[28] U odluci Vrhovnog suda BiH, broj Kž 1410/64 navodi se da se za postojanje ubistva na mah traži takvo duševno stanje koje bitno negativno utiče na psihu učinitelja djela u tom smislu da on nekritički donosi odluku o ubistvu.

[29] U presudi Vrhovnog suda FBiH broj 070-0-Kž-000516 od 14.02.2008. godine iznesen je stav da se jakom razdraženošću u smislu zakonske odredbe kojom je propisano krivično djelo ubistva na

ili prepasti kod optuženog u vrijeme učinjenja djela i njenu uzrokovanost ponašanjem ubijenog, neophodno je izvršiti psihijatrijsko vještačenje koje će sudu pružiti relevantnu građu za donošenje takvog zaključka. Stanje jake razdraženosti ili prepasti može voditi smanjenju uračunljivosti učinitelja, ali će ovaj oblik krivičnog djela ubistva postojati i kada navedena stanja nisu dovela do smanjenja uračunljivosti. U sudskoj praksi i teoriji preovladava stav da se, ukoliko je stanje jake razdraženosti ili prepasti dovelo do smanjene ili bitno smanjene uračunljivosti učinitelja, ta okolnost ne može cijeniti optuženom i prilikom odmjeravanja kazne jer bi to značilo dvostruko vrednovanje iste okolnosti.

U stanje jake razdraženosti ili prepasti učinitelj mora biti doveden bez svoje krivnje napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem od strane ubijanog. Ukoliko je učinitelj isprovocirao navedene postupke ubijenog, njegovo djelo se ne može kvalificirati kao ubistvo na mah.

Napad je radnja ubijenog, činjenje ili nečinjenje, koja je upravljena protiv nekog zaštićenog dobra učinitelja. Za postojanje krivičnog djela nije neophodno da je došlo i do povrede tog dobra. Zlostavljanje je izazivanje kod učinitelja bola ili patnje, tjelesne ili duševne. Teško vrijeđanje predstavlja ponašanje kojim se teško omalovažava, odnosno, povređuje dostojanstvo i čast učinitelja. U literaturi i sudskoj praksi preovladava stav da ovaj oblik krivičnog djela ubistva može postojati i ako je učinitelj u stanje jake razdraženosti ili prepasti doveden bez svoje krivnje napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem i neke druge, učinitelju bliske osobe (Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005:1476-1477; Tomić, 2007:65-66).

Da bi postojao ovaj oblik krivičnog djela ubistva, potrebno je još da je učinitelj djelovao na mah tj. da između provokacije oštećenog usljed koje je učinitelj doveden u stanje jake razdraženosti ili prepasti i usmrćenja oštećenog postoji vremenski kontinuitet. Da li će ovaj uvjet biti ispunjen zavisi od okolnosti konkretnog slučaja, ali, u svakom slučaju, djelo mora biti učinjeno dok još uvijek traje stanje jake razdraženosti ili prepasti izazvano napadom.

Učinitelj ovog krivičnog djela može biti bilo koja osoba, a djelo se može učiniti samo s umišljajem.

mah ne može smatrati svako takvo afektivno stanje, pogotovo kada, kao u konkretnom slučaju, iz navoda vještaka psihijatra proizlazi da je optuženi usljed svojih ličnih svojstava, preosjetljivosti i plašljivosti, doveden u stanje ovog intenzivnog afekta te se ističe da se takvim može smatrati samo ono stanje koje je, i po objektivnoj ocjeni, uzrokovano napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem od strane ubijenog.

Privilegirani oblik krivičnog djela ubistva predstavlja i krivično djelo *čedomorstva* iz člana 169. KZ FBiH kojeg čini majka koja usmrti svoje dijete za vrijeme ili izravno nakon poroda. Zakonska odredba, dakle, ne sadrži zahtjev da je usmrćenje izvršeno za vrijeme dok kod majke traje poremećaj izazvan porodom. Učinitelj ovog krivičnog djela može biti samo majka živorođenog djeteta i samo za vrijeme poroda ili neposredno nakon njega. Krivično djelo se može učiniti samo s umišljajem. Za ovo krivično djelo propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Poseban oblik krivičnog djela ubistva predstavlja krivično djelo *prouzrokovanja smrti iz nehata* iz člana 168. KZ FBiH. Kao i kod osnovnog oblika krivičnog djela ubistva iz člana 166. stav 1. KZ FBiH, radnja učinjenja je tzv. posljedična radnja jer je ona određena kao prouzrokovanje smrti drugoga iz nehata. Krivično djelo se, dakle, može učiniti bilo kojom radnjom, činjenjem ili nečinjenjem, koja je podobna da prouzrokuje smrt drugoga. Krivično djelo se može učiniti nečinjenjem samo ako je postojala dužnost učinitelja na činjenje tj. na preduzimanje radnje koja bi spriječila prouzrokovanje smrti kod drugoga.

Ono što ovo krivično djelo razlikuje od osnovnog oblika krivičnog djela ubistva je oblik krivnje. Ovo krivično djelo postoji samo ukoliko je učinitelj postupao iz nehata. Za postojanje krivičnog djela potrebno je da je učinitelj bio svjestan da usljed njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti zabranjena posljedica (smrt drugoga), ali je olako držao da ona neće nastupiti ili da će je moći spriječiti (svjesni nehat)[30] ili da nije bio svjestan te mogućnosti iako je prema okolnostima i prema svojim osobnim svojstvima bio dužan i mogao biti svjestan te mogućnosti (nesvjesni nehat).[31] Smrt drugoga je, prema tome, rezultat lakomislenosti, neopreznosti ili nemarnosti učinitelja.[32]

[30] Član 38. stav 2. KZ FBiH.

[31] Član 38. stav 3. KZ FBiH.

[32] Vrhovni sud FBiH u presudi broj 070-0-Kžk-08-000002 od 20.05.2008. godine je zaključio da se u konkretnom slučaju radilo o prouzrokovanju smrti drugoga iz nehata, a ne s umišljajem imajući u vidu da prethodno nije postojao nikakav sukob između optuženog i oštećene, ne samo u vrijeme događaja nego ni ranije, iako je prema navodima majke oštećene u njihovoj dugogodišnjoj vezi bilo ponekad nesporazuma koji se mogu ocijeniti uobičajenim i normalnim, da je do ispaljenja metka iz pištolja kojim je usmrćena oštećena došlo dok je optuženi nepažljivo i neodgovorno držao pištolj u rukama i njime neoprezno rukovao, da bi u jednom trenutku, iako se prethodno nije uvjerio da se u cijevi pištolja nalazi metak, nehotično pritisnuo na obarač, olako držeći da se u cijevi pištolja ne nalazi metak i da neće doći do ispaljenja metka u oštećenu i do njenog usmrćenja iako je bio svjestan da usljed njegovog opisanog činjenja i nečinjenja može doći do takve posljedice.

U praksi se vrlo često postavlja pitanje razlikovanja svjesnog nehata i eventualnog umišljaja koje je posebno značajno kod krivičnih djela protiv života i tijela. Iako se još uvijek često koristi u sudskoj praksi tzv. druga Frankova formula prema kojoj eventualni umišljaj postoji ako se može zaključiti da je učinitelj prilikom preduzimanja radnje razmišljao „bilo ovako ili onako, svakako ću poduzeti radnju" (Horvatić, 2002:297) te da, slijedom toga, svjesni nehat postoji ukoliko se utvrdi da bi se učinitelj suzdržao od radnje da je nastupanje posljedice predvidio kao sigurno, razgraničenje između ova dva oblika krivnje mora se zasnivati na analizi svih okolnosti konkretnog događaja, a, prije svega, na analizi okolnosti na koje je učinitelj računao smatrajući da posljedica neće nastupiti ili da će je moći izbjeći.

Učinitelj ovog krivičnog djela, za koje je propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, može biti svaka osoba.

Prouzrokovanje smrti drugoga inkriminirano je i *kvalificiranim oblikom krivičnog djela teške tjelesne ozljede* iz člana 172. stav 5. KZ FBiH, za koji je u zakonu propisana kazna zatvora od jedne do dvanaest godina.

Osnovni oblik krivičnog djela teške tjelesne ozljede iz člana 172. stav 1. KZ FBiH čini onaj ko drugoga teško tjelesno ozlijedi ili mu zdravlje teško naruši (*obična teška tjelesna ozljeda*). Ako je to krivično djelo učinjeno prema bračnom partneru ili osobi s kojom učinitelj živi u izvanbračnoj zajednici ili roditelju svog djeteta sa kojim ne živi u zajednici, postojaće kvalificirani oblik tog krivičnog djela iz člana 172. stav 2. KZ FBiH. Ako je krivično djelo iz stava 1. učinjeno iz mržnje, postojaće kvalificirani oblik krivičnog djela propisan u stavu 4. navedenog člana. U stavu 3. člana 172. KZ FBiH inkriminirana je tzv. *osobito teška tjelesna ozljeda* koja postoji ako učinitelj drugoga tjelesno ozljedi ili mu zdravlje naruši tako teško da je zbog toga doveden u opasnost život ozlijeđenog ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegova tijela ili koji važan organ ili je prouzrokovana trajna nesposobnost za rad ozlijeđenog ili trajno i teško narušenje njegovog zdravlja ili unakaženost.

Ako ozlijeđeni umre zbog ozljeda iz stava 1. do 4. ovog člana, postojaće kvalificirani oblik krivičnog djela teške tjelesne ozljede propisan u stavu 5. člana 172. KZ FBiH. Radi se o tzv. teškoj tjelesnoj ozljedi kvalificiranoj smrću ozlijeđenog i ta teža posljedica je okolnost uz koju zakon veže teže kažnjavanje učinitelja.

Da bi postojao ovaj oblik krivičnog djela teške tjelesne ozljede, u odnosu na teško tjelesno ozljeđivanje odnosno teško narušenje zdravlja oštećenog mora postojati

umišljaj učinitelja, a u odnosu na smrt oštećenog mora postojati nehat učinitelja.[33] Ukoliko je i u odnosu na ozljeđivanje ili narušenje zdravlja oštećenog postojao nehat, u slučaju smrti ozlijeđenog koja je bila obuhvaćena nehatom učinitelja, postojaće krivično djelo prouzrokovanja smrti iz nehata iz člana 168. KZ FBiH.

Kvalificiranim oblicima krivičnog djela nasilja u porodici iz člana 222. stav 5. i stav 6. KZ FBiH, propisanog u glavi XX – Krivična djela protiv braka, porodice i mladeži, inkriminirano je prouzrokovanje smrti (stav 5.) i usmrćenje člana porodice (stav 6.) u kontekstu nasilja u porodici. Naime, kvalificirani oblik krivičnog djela nasilja u porodici iz člana 222. stav 5. KZ FBiH, za koji je propisana kazna zatvora od dvije do 15 godina, postoji ako je krivičnim djelima iz stava 1. do stava 4. tog člana prouzrokovana smrt člana porodice. Kvalificirani oblik iz stava 6, za koji je propisana kazna zatvora najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora, čini onaj ko usmrti člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao.

U smislu KZ FBiH, članom porodice smatra se bračni i izvanbračni drug, bivši bračni i izvanbračni drug, krvni srodnik u pravoj liniji, usvojitelj i usvojenik, srodnik u pobočnoj liniji do trećeg stepena zaključno i srodnik po tazbini do drugog stepena zaključno.[34]

Iako je riječ o dva kvalificirana oblika istog krivičnog djela, oni se značajno razlikuju.

Za postojanje kvalificiranog oblika krivičnog djela nasilja u porodici iz člana 222. stav 5. KZ FBiH, potrebno je da je smrt člana porodice prouzrokovana krivičnim djelima iz stava 1. do 4. tog člana i da je u odnosu na smrt oštećenog kao kvalifikatornu okolnost postojao nehat učinitelja. Osnovni oblik ovog krivičnog djela iz stava 1. čini onaj ko ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili psihičko zdravlje člana svoje porodice i to čini nasiljem, drskim ili bezobzirnim ponašanjem. Nasilje se može sastojati u različitim oblicima fizičkog, psihičkog, emocionalnog ili ekonomskog zlostavljanja (Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005:1618), a drsko i bezobzirno ponašanje koje odstupa od očekivanog ili uobičajenog ponašanja

[33] Vrhovni sud FBiH je u odluci broj Kž 16/98 od 26.02.1998. godine istaknuo da je, da bi se radilo o krivičnom djelu teške tjelesne ozljede kvalificirane smrću, neophodno da je učinitelj u odnosu na nastupanje smrti kao težu posljedicu postupao iz nehata. Pošto je u konkretnom slučaju iz realne djelatnosti optuženog proizlazilo da je on snažno udario rukom oštećenog u predio vrata kako bi ga teško tjelesno ozlijedio, njegovo postupanje u odnosu na smrt može se pripisati samo njegovom nehatu te se stoga ne može raditi o krivičnom djelu ubistva.

[34] Član 2. stav 23. KZ FBiH.

unutar porodice (Babić, Filipović, Marković, Rajić, 2005:1618). Kvalificirani oblik iz stava 2. ovog člana čini onaj ko krivično djelo iz stava 1. učini prema članu porodice s kojim živi u zajedničkom kućanstvu, a kvalificirani oblik iz stava 3. onaj ko je pri učinjenju krivičnog djela iz stava 1. i 2. upotrijebio oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo prikladno za teško tjelesno ozlijediti tijelo ili narušiti zdravlje. Ako je krivičnim djelom iz stava 1. do stava 3. član porodice teško tjelesno ozlijeđen ili mu je zdravlje teško narušeno ili ako su ta krivična djela učinjena prema djetetu ili maloljetniku, postojaće kvalificirani oblik iz stava 4. člana 222. KZ FBiH.

Za postojanje kvalificiranog oblika iz stava 6. člana 222. KZ FBiH ne postavlja se uvjet da je smrt člana porodice prouzrokovana krivičnim djelima iz stava 1. do 4. toga člana. Ovo krivično djelo čini onaj ko usmrti člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao. Usmrćenje ne mora biti učinjeno u vrijeme zlostavljanja, ali je neophodno da je riječ o članu porodice kojeg je učinitelj prethodno zlostavljao. U ovom slučaju radi se u stvari o kvalificiranom obliku ubistva kod kojeg je kvalifikatorna okolnost svojstvo pasivnog subjekta – član porodice kojeg je učinitelj prethodno zlostavljao. Ovo krivično djelo se može učiniti samo s umišljajem.

Učinitelj krivičnog djela može biti samo član porodice kojoj pripada i pasivni subjekt krivičnog djela.

Osim krivičnim djelima sadržanim u glavi XVI i glavi XX KZ FBiH, život i tijelo čovjeka štiti se i drugim krivičnim djelima, propisanim u drugim glavama Posebnog dijela KZ FBiH čiji su primarni objekti zaštite druge vrijednosti kao što su, na primjer, krivična djela protiv zdravlja ljudi, krivična djela protiv imovine, krivična djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine i kod kojih je usmrćenje drugoga ili prouzrokovanje smrti drugoga, u pravilu, kvalifikatorna okolnost.

Korištena literatura:

- M. Babić, Lj. Filipović, I. Marković I Z. Rajić, *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini*, knjiga II, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005.
- Lj. Filipović, *Krivična djela iz mržnje i krivična djela izazivanja mržnje – Komentar relevantnih zakonskih odredaba* – Misija OSCE u BiH, Sarajevo, 2019.
- Rječnik kaznenog prava, glavni urednik Ž. Horvatić, Masmedia, Zagreb, 2002.
- Z. Stojanović, *Komentar Krivičnog zakonika*, deveto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd, Službeni glasnik, 2019.
- Z. Tomić, *Krivično pravo, posebni dio*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007.

Obren Bužanin, sudija Vrhovnog suda Republike Srpske

KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U REPUBLICI SRPSKOJ

Krivičnopravna zaštita prava na život i tjelesni integritet predstavlja najznačajniji segment krivičnopravne zaštite u savremenim krivičnim zakonodavstvima. Pravo na život, kao fundamentalno, univerzalno i primarno ljudsko pravo garantovano je međunarodnim pravnim aktima[35] i ustavnim odredbama svih savremenih država. Krivičnopravna zaštita ovog prava predstavlja osnov i pretpostavku zaštite svih drugih ljudskih prava i sloboda.

Ustavnopravna zaštita prava na život u Republici Srpskoj je osigurana članom II.3.a) Ustava Bosne i Hercegovine[36] te članom 11. stav 1. Ustava Republike Srpske,[37] a krivičnopravna zaštita ovog prava je propisana Krivičnim zakonikom Republike Srpske (u daljem tekstu: KZ RS).[38]

Inkriminacije sadržane u glavi XII – Krivična djela protiv života i tijela predstavljaju grupu krivičnih djela kod kojih je život i tijelo čovjeka primarni i isključivi objekt zaštite. Drugu grupu čine one inkriminacije koje se nalaze u različitim glavama krivičnog zakonika i kod kojih primarni objekt zaštite predstavljaju neke druge

[35] Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka (1948); Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966); Evropska konvencija o ljudskim pravima (1950); Konvencija o kažnjavanju i sprečavanju zločina genocida (1948); Ženevske konvencije o zaštiti žrtava rata iz 1949. s dopunskim protokolima iz 1965. itd.

[36] Član II.3.a) Ustava Bosne i Hercegovine: „Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine imaće ljudska prava i osnovne slobode izložene u paragrafu 2; ta prava i slobode uključuju: (a) pravo na život…"
(*Paragraf 2. Međunarodni standardi, prava i slobode izloženi u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i njeni protokoli, primjenivaće se direktno u Bosni i Hercegovini. Ovi dokumenti imaće prednost nad svim ostalim zakonima*)

[37] Član 11. stav 1. Ustava Republike Srpske: „Život čovjeka je neprikosnoven."

[38] Krivični zakonik Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske" broj 64/18 i broj 15/21 - u daljem tekstu: KZ RS).

individualne ili društvene vrijednosti (Babić i Marković, 2005:30). Dakle, suštinska razlika između ove dvije grupe krivičnih djela je u tome što za razliku od krivičnih djela protiv života i tijela, ova druga krivična djela nisu jedino niti prvenstveno uperena protiv života i tijela čovjeka. U KZ RS u okviru grupe krivičnih djela protiv života i tijela (glava XII) postoje i druga krivična djela čijim izvršenjem dolazi do smrtnog ishoda. To su krivično djelo navođenja na samoubistvo i pomaganja u samoubistvu (član 129), teški oblik krivičnog djela protivpravnog prekida trudnoće kvalifikovan smrću (član 130. stav 4), teški oblik krivičnog djela teške tjelesne povrede kvalifikovane smrću (132. stav 3), teški oblik krivičnog djela genitalnog sakaćenja žena kvalifikovan smrću (član 133. stav 4), teški oblik krivičnog djela izlaganja opasnosti kvalifikovan smrću ostavljenog lica (član 136. stav 3) i teški oblik krivičnog djela nepružanja pomoći kvalifikovan smrću lica koje se nalazilo u neposrednoj opasnosti za život (član 138. stav 3).

Opšti pojam krivičnog djela ubistva zakon određuje kao lišenje života drugog. Može se izvršiti na različite načine, različitim sredstvima i pod različitim okolnostima koje prate njegovo izvršenje i detirminišu razlike u pojavnim oblicima ovog krivičnog djela kao osnovni oblik ubistva (obično ubistvo), teški (kvalifikovani) oblik ubistva ili blaži (privilegovani) oblik ubistva. U okviru grupe krivičnih djela protiv života treba razlikovati ubistva izvršena s umišljajem i ubistvo učinjeno iz nehata.

Ubistvo izvršeno s umišljajem može biti obično (osnovno) ubistvo, kvalifikovano (teško) ubistvo ili privilegovani (lakši) oblik ubistva.

Osnovni oblik krivičnog djela ubistva (obično ubistvo) propisan je odredbom člana 124. stav 1. KZ RS, a propisana kazna za ovo djelo je od pet do 20 godina zatvora. Ubistvom u smislu ove odredbe smatra svako umišljajno i protivpravno lišenje života drugog lica koje nije praćeno dodatnim, posebnim okolnostima koje djelo čine lakšim ili težim,[39] a život čovjeka se pojavljuje kao njegov osnovni i

[39] „Detaljan i jasan iskaz svjedoka D. M., doveden u vezu sa saglasnim iskazom svjedoka V. Ž., a ocijenjen i u sklopu s ostalim iskazima svjedoka i nalazom vještaka, daje pouzdanu osnovu za zaključak suda da kritične prilike nije bilo vrijeđanja niti napada od strane oštećene koji bi optuženog doveli u stanje da se njegove radnje cijene kao postupanje na mah. Shodno tome ni pravna ocjena djela nije mogla biti drugačija od one koju sud daje u pobijanoj presudi... prvostepeni sud je pravilnom ocjenom dokaza našao da je optuženi počinio krivično djelo ubistva iz člana 124. stav 1. KZ RS, a ne ubistva na mah iz člana 126. KZ RS, kao što žalba sugeriše, i za to djelo ga oglasio krivim." (*Presuda vrhovnog suda Republike Srpske broj 14 0 K 003900 20 Kž12 od 26.01.2021. godine*)

isključivi zaštitni objekt. Međutim u osnovi svih tih posebnih oblika ubistva nalazi se obično ubistvo jer su obilježja ovog oblika ubistva zajednička za sve druge oblike ove inkriminacije (Babić, Filipović, Marković i Rajić, 2005:1432). Obično ubistvo se iz navedenog razloga pojavljuje kao subsidijarno u odnosu na kvalifikovane ili privilegovane oblike ubistva, pa se praktično radi o ovom ubistvu samo ako u konkretnom slučaju izvršeno ubistvo nema obilježje nekog drugog (kvalifikovanog ili privilegovanog) oblika ovog krivičnog djela. Konstitutivni elementi ubistva su: radnja izvršenja, posljedica, uzročni odnos između radnje izvršenja i posljedice, objekt krivičnopravne zaštite odnosno radnje krivičnog djela, protivpravnost i umišljaj kao oblik vinosti (Lazarević, 2006:340). Radnja izvršenja djela je određena posljedično (lišavanje života), što znači da je to svaka ona djelatnost kojom je drugo lice lišeno života. Posljedica djela se manifestuje u smrti drugog lica, pri čemu je za postojanje djela nije od značaj momenat nastupanja smrti (odmah poslije izvršenja djela ili nakon izvjesnog vremena), međutim u svakom slučaju između radnje izvršenja i smrtne posljedice mora postojati uzročna veza, kao i umišljaj izvršioca djela da drugo lice liši života.

Dakle, za postojanje ovog krivičnog djela nužno je da postoji uzročna veza između smrtne posljedice i radnje izvršenja djela (djelatnosti izvršioca djela u vidu činjenja ili nečinjenja).

Objekat ovog krivičnog djela je živo ljudsko biće od rođenja pa do smrti. Pod momentom rođenja, u smislu ove inkriminacije, podrazumijeva se momenat nastupanja prvih porođajnih trudova, a u slučaju porođaja operativnim putem (tzv. carski rez) odlučan je zahvat koji odgovara otvaranju materice pri normalnom porođaju (KZSV:107; Babić, 2005:74). U krivičnopravnom smislu čovjekov život prestaje nastupanjem moždane smrti, odnosno prestankom rada mozga kao centra svih fizičkih i psihičkih funkcija čovjeka. Elemenat protivpravnosti nije izričito naveden u zakonu, ali proizlazi iz prirode ovog krivičnog djela. Subjektivnu stranu djela čini umišljaj (direktni ili eventualni)[40].

[40] „Cijeneći navedeni nalaz vještaka dr M.S., te u vezi s tim i druge sprovedene dokaze, na kojima se zasniva zaključak o samoj dinamici kritičnog događaja, bez osnova su i argumenti iz žalbe, kojima se osporava pravilnost i valjanost razloga pobijane presude u pogledu psihičkog odnosa optuženog prema djelu u cjelini, pa time i posljedici. Način povređivanja oštećenog, sa aspekta upotrebljenog sredstva, metalne teleskopske palice, koji prvostepeni sud pravilno definiše kao oružje u smislu člana 4. Zakona o oružju i municiji („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 26/16), jer se radi o napravi koja je namijenjena za napad i odbranu, jačine zamaha i lokacije djelovanja, te povređivanja vitalnih organa, s posljedicom nagnječenja mozga i po ocjeni ovog suda jasno određuju svjesnu i voljnu komponentu umišljajnog postupanja (eventualni umišljaj),

Teško (kvalifikovano) ubistvo: odredbom člana 125. stav 1. i 2. KZ RS propisani su različiti oblici krivičnog djela teškog ubistva za koje je propisana kazna zatvora najmanje 10 godina ili kazna doživotnog zatvora. Kvalifikovano ili teško ubistvo postoji kada je umišljajno ubistvo izvršeno pod posebno otežavajućim (kvalifikatornim) okolnostima predviđenim zakonom koje u toj mjeri utiču na stepen opasnosti učinioca i djela da zakonodavac za ovaj delikt predviđa najtežu kaznu ili najtežu mjeru kazne (Babić i Marković, 2005:35). Specifičnost teških ubistava u odnosu na druge oblike lišenja života čine zakonom propisane kvalifikatorne okolnosti koje se ogledaju u takvom načinu izvršenja, u takvim pobudama ili pod takvim okolnostima ili prema takvom licu, koje djelu daju veći stepen težine i opasnosti i za koje zakon propisuje teže kažnjavanje. Dakle, ovo ubistvo se pojavljuje u više oblika s obzirom na način izvršenja, pobude učinioca, okolnosti izvršenja i posljedice i svojstvo pasivnog subjekta.

Teško ubistvo prema načinu izvršenja se pojavljuje u sljedećim oblicima: ubistvo na svirep način (tačka 1. stav 1. člana 125), *ubistvo na podmukao način* (tačka 1. stav 1. člana 125) i *ubistvo izvršeno organizovano ili po narudžbi* (stav 2. člana 125).

Ubistvo na svirep način: pojam svireposti kao kvalifikatorne okolnosti u smislu ove inkriminacije zakonodavac nije odredio niti je dao kriterije za njeno određivanje, ali sudska praksa i doktrina su tokom vremena izgrađivale shvatanje ovog pojma. Ubistvo se smatra svirepim kada se vrši na način da se žrtvi nanose teške i suvišne patnje, one koje prevazilaze fizičke i psihičke bolove koje žrtva osjeća pri običnom ubistvu, a sve je to praćeno određenim psihičkim svojstvima na strani učinioca djela. Riječ je dakle o mučenju žrtve prije nego što nastupi posljedica smrti. Zbog toga se za postojanje ovog oblika teškog ubistva mora utvrditi da li je pasivni subjekt bio izložen tim patnjama prije nastupanja smrti, odnosno da li ih je osjećao (Lazarević, 2006:347).

Dakle, pod svirepošću u smislu ove inkriminacije ne podrazumijeva se ona svirepost koja karakteriše svako ubistvo s umišljajem, nego takva svirepost koja se odražava u posebnom kvalitetu i intenzitetu. Objektivna komponenta svireposti

jer je optuženi bio svjestan da takvim udarcima, s aspekta jačine zamaha u glavu kao vitalnog dijela tijela, može nastupiti smrt oštećenog i na takvu posljedicu pristao. Slijedom navedenog, ovaj sud nalazi da je, činjenično stanje potpuno i pravilno utvrđeno i da je pravilno primjenjen Krivični zakon, kada su radnje optuženog činjenično opisane u izreci pobijane presude, kvalifikovane kao krivično djelo ubistvo u pokušaju iz člana 124. stav 1. u vezi sa članom 22. i 37. KZ RS." (*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 023231 19 Kž6 od 18.02.2020. godine*)

se ogleda u težini prouzrokovanih muka žrtvi i ostvaruje se primjenom određenog sredstva pri ubistvu ili preko načina izvršenja ubistva. Subjektivna strana svireposti izražava se u bezosjećajnosti počinioca, odsustvu sažaljenja prema žrtvi i patnjama kojima je izlaže; pri tome nije bitno da li je učinilac postupao s namjerom da nanese takve patnje, ali je neophodno da to objektivno čini i da je svjestan toga, ali ta svijest ne izaziva kod njega nikakvo osjećanje sažaljenja ni samilosti (Lazarević, 2006:347).

Ubistvo na podmukao način: bitno obilježje ove inkriminacije koje ga karakteriše i predstavlja distinkciju u odnosu na obično ubistvo i u odnosu na druge oblike teškog ubistva jeste podmuklost u načinu izvršenja ubistva. Ubistvo na podmukao način je takvo lišavanje života drugog lica koje je izvršeno na prikriven ili potajan način, pri čemu je učinilac pokazao posebnu prepredenost ili lukavost. Podmuklost je objektivno subjektivna kategorija. Objektivni elemenat se manifestuje u okolnostima koje prate izvršenje djela u vidu potajnog i prikrivenog djelovanja, a subjektivni elemenat vezan je za ličnost učinioca djela i manifestuje se u lukavosti i prepredenosti počinioca. Kod učinioca moraju postojati svijest i volja upravljeni na stvaranje povoljne situacije za lakše izvršenje djela ili iskorištavanje odnosa povjerenja žrtve prema počiniocu. Napad na život žrtve se preduzima u trenutku kada ona to ne očekuje, pa nije u mogućnosti da primijeti radnje ili osjeti sredstva kojima se želi izvršiti ubistvo, pa usljed takvih okolnosti koje prate izvršenje djela žrtva nije spremna na odbranu.

Ubistvo izvršeno organizovano ili po narudžbi: Organizovano ubistvo[41] je takav oblik teškog ubistva koji se od drugih oblika ubistva razlikuje po organizovanom načinu izvršenja (od strane organizovane kriminalne grupe). Pojam organizovane kriminalne

[41] „Ocjenom navedenih dokaza, pravilno je prvostepeni sud utvrdio i dao valjane razloge u pobijanoj presudi da je ubistvo M. Đ. organizovano, da se radi o ubistvu koje je izvršeno u skladu s prethodnim dogovorom optuženih M. R. i D. P. i planom za izvršenje djela koji su optuženi zajedno stvorili, u koji je bio uključen i R. B., sa ulogom da optuženom M. R. pošalje poruku dogovorenog sadržaja kada oštećeni, kritične večeri, krene kući iz „M". U ostvarenju tog zajedničkog cilja, u skladu sa prethodnim dogovorom, planom i pripremama, neposredni izvršilac djela je optuženi M. R. koji je, hicima iz automatske puške lišio života oštećenog M. Đ. Slijedom navedenog, a suprotno argumentima iz žalbi branilaca optuženih, te oca i supruge optuženog D. P., ovaj sud nalazi da je pobijana presuda, u odnosu na radnje iz tačke 1. izreke te presude, zasnovana na potpuno i pravilno utvrđenom činjeničnom stanju i pravilno je primijenjen Krivični zakon, kada su radnje optuženih M. R.i D. P. kvalifikovane kao krivično djelo teško ubistva iz člana 149. stav 2. Krivičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 01/12 i 67/13)." (*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 11 0 K 017025 17 Kž 13 od 08.06.2017. godine*)

grupe je definisan u članu 113. tačka 10. KZ RS kao udruženje koje se sastoji od tri ili više lica koja su se udružila radi vršenja krivičnih djela za koja je propisana kazna zatvora od tri godine ili teža kazna. Kvalifikatorna okolnost ovog oblika teškog ubistva je organizovan način izvršenja ubistva. Radi se o takvom obliku ubistva za čije izvršenje je neophodno sudjelovanje više lica, odnosno koje po svojoj definiciji i pretpostavlja udio i doprinos više lica da bi se djelo moglo ostvariti. S obzirom da učestvovanje više lica u izvršenju ovog delikta proizlazi iz zakonske formulacije djela, možemo reći da se radi o nužnom saizvršilaštvu (Babić i Marković, 2005:35).

Ubistvo po narudžbi predstavlja specifičan oblik kvalifikovanog ubistva u čijem izvršenju učestvuju najmanje dva lica od kojih je jedno u ulozi naručioca ubistva, a drugo u ulozi neposrednog izvršioca ubistva. Narudžba za vršenje ubistva predstavlja neki vid dogovora (sporazuma) između naručioca i izvršioca ubistva i manifestuje poseban oblik podstrekavanja drugog lica na izvršenje krivičnog djela ubistva za račun i u interesu naručioca (podstrekača). Međutim za razliku od prethodnog oblika teškog ubistva (organizovano ubistvo) ovdje ne postoji nužno saizvršilaštvo jer svako odgovara za svoj udio u izvršenju djela, tj. naručilac kao podstrekač, a neposredni izvršilac kao učinilac krivičnog djela teškog ubistva (Babić i Marković, 2005:55). Za postojanje ove inkriminacije nije neophodno da je izvršenje ubistva motivisano koristoljubljem od strane izvršioca jer može biti izvršeno i iz drugih pobuda kao što su npr. političke, poslovne i slične pobude.

Teška ubistva s obzirom na pobude izvršioca su: ubistvo iz koristoljublja (tačka 2. člana 125), *ubistvo radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog djela* (tačka 2. člana 125), *ubistvo iz bezobzirne osvete* (tačka 2. člana 125), *ubistvo iz mržnje* (tačka 2. člana 125) i *ubistvo iz drugih naročito niskih pobuda* (tačka 2. člana 125).

Ubistvo iz koristoljublja je umišljajno lišenje života drugog lica koje je motivisano koristoljubivim pobudama izvršioca. Dakle, kvalifikatorna okolnost kod ovog oblika teškog ubistva je koristoljublje kao posebna pobuda iz koje se ubistvo vrši. Suštinu ovog ubistva predstavlja činjenica da se ono vrši u namjeri postizanja materijalne koristi za sebe ili drugog. Postizanje materijalne koristi smatra se kako ostvarenje neke materijalne dobiti, tj. uvećanje imovine, tako i sprečavanje umanjenja imovine do kojeg je trebalo da dođe (Lazarević, 2006:352). Kod ovog oblika teškog ubistva bitno je da je radnja izvršenja ubistva preduzeta u cilju ostvarenja koristoljubive pobude, pri čemu za postojanje djela nije od značaja da li je taj cilj u konkretnom slučaju i ostvaren.

Ubistvo radi izvršenja ili prikrivanja drugog krivičnog djela: ovaj oblik teškog ubistva je kvalifikovan pobudom izvršenja koja se manifestuje u dva oblika i to u

vidu izvršenja drugog krivičnog djela ili u vidu prikrivanja drugog krivičnog djela. Dakle, prvi oblik djela se ogleda u lišavanju života nekog lica kako bi se na taj način omogućilo ili olakšalo izvršenje nekog drugog krivičnog djela. Pri tome, za postojanje ovog kvalifikovanog oblika ubistva nije od značaja koje krivično djelo treba da se izvrši, da li se ubistvom želi sebi ili drugom omogućiti ili olakšati izvršenje djela, niti da li je to planirano djelo i izvršeno. U svakom slučaju, njegovo izvršenje mora da predstavlja pobudu za izvršenje ubistva. Drugi oblik ovog ubistva postoji kada se neko lice (svjedok, žrtva ili saučesnik) lišava života da bi se prikrilo ranije izvršeno krivično djelo. Za postojanje djela nije od značaja koje se djelo prikriva, da li se prikriva svoje ili tuđe krivično djelo, u kom je svojstvu učinilac ovog djela učestvovao u ranijem djelu (kao izvršilac ili saučesnik), kao ni to da li je ranije izvršeno krivično djelo otkriveno ili nije.

Ubistvo iz bezobzirne osvete je kvalifikovani oblik ubistva kod kojeg je kvalifikatorna okolnost amoralna pobuda u vidu bezobzirne osvete. Kod ovog oblika ubistva izvršilac lišava života drugo lice motivisan željom da mu se osveti za zlo koje je prethodno naneseno njemu ili njemu bliskom licu, a pri tome se osveta pojavljuje kao bezobzirna. Dakle, za postojanje ovog oblika krivičnog djela neophodno je da se ubistvo vrši iz osvete, te da je osveta po karakteru bezobzirna a u čemu se ogleda bezobzirnost je faktičko pitanje. Bezobzirnost osvete mora se procjenjivati u svakom konkretnom slučaju i pri tome se mogu uzeti u obzir razne okolnosti, među kojima se kao tipična pojavljuje velika nesrazmjera između zla zbog kojeg se vrši osveta i onoga koje predstavlja ubistvo.

Ubistvo iz mržnje postoji kada je učinilac za preduzimanje radnje lišavanja života drugog lica motivisan mržnjom kao posebnom vrstom amoralne pobude. U članu 123. tačka 21. KZ RS pojam krivičnog djela počinjenog iz mržnje definiše kao ono djelo koje je izvršeno u potpunosti ili djelimično zbog rasne, nacionalne ili etničke pripadnosti, jezika, vjerskog uvjerenja, boje kože, pola, seksualnog opredjeljenja, zdravstvenog statusa ili rodnog identiteta nekog lica. Navedena definicija u smislu inkriminacije krivičnog djela teškog ubistva iz mržnje sugeriše da se pobuda za izvršenje ubistva zasniva na predrasudama izvršioca u pogledu lica koja su nosioci navedenih zaštićenih karakteristika. Dakle, izvršilac bira žrtvu djela zbog njene pripadnosti grupi s nekom od navedenih zaštićenih karakteristika, a ne na osnovu ličnog osjećanja neprijateljstva ili stvarne mržnje prema žrtvi.

Ubistvo iz drugih naročito niskih pobuda: kvalifikatorna okolnost kod ovog oblika teškog ubistva se manifestuje u drugim naročito niskim pobudama (pored naprijed navedenih), a u pitanju su pobude koje se smatraju niskim pobudama posmatrano s aspekta moralno etičkog stanovišta.To je faktičko pitanje svakog konkretnog slučaja.

Dakle, ova kvalifikatorna okolnost je zakonom određena generalnom klauzulom kojom su obuhvaćeni svi slučajevi ubistva koji su izvršeni iz drugih amoralnih pobuda. Niske pobude su one koje su u suprotnosti s vladajućim opšteprihvaćenim moralnim normama i stavovima i koje nailaze na osudu većine članova društvene zajednice. Riječ je o krajnje negativnim pobudama koje ponašanje počinioca čine nečovječnim, nečasnim i nedostojnim čovjeka, a njega beskarakternom ličnošću (Babić, Marković, 2005:47). Postoji kada se lišenju života drugog lica pristupa radi zadovoljenja nemoralnih težnji, niskih strasti i nastranosti, kao što su ljubomora, zavist, pakost ili zadovoljenje nastranih seksualnih pobuda.

Teška ubistva s obzirom na okolnosti izvršenja i posljedicu su: ubistvo pri bezobzirno nasilničkom ponašanju, ubistvo kojim se sa umišljanjem dovodi u opasnost život još nekog lica, ubistvo više lica i ubistvo pri izvršenju razbojništva ili razbojničke krađe.

Ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju: kvalifikatornu okolnost ovog teškog oblika predstavlja okolnost da se ubistvo nekog lica vrši pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju. Osnovna karakteristika ovog oblika teškog ubistva je da je ono rezultat nasilničkog ponašanja učinioca prema žrtvi prilikom njegovog izvršenja, vrši se iz objesti i da nije ničim motivisano. Ovo je dvoaktno krivično djelo i sastoji se od dvije nužno povezane djelatnosti i to nasilničkog ponašanja (kao krivično djelo protiv javnog reda i mira) koje je po stepenu, težini i dužini trajanja, odnosno prouzrokovanim posljedicama dobilo karakter bezobzirnog, bahatog, osionog, oholog nasilničkog ponašanja i ubistva (kao krivičnog djela protiv života). Ovdje se radi se o lišavanju života drugog lica koje je rezultat objesti, bahatosti, bezobzirnosti i osionosti počinioca kao asocijalne i rušilačke ličnosti (Jovašević, Mitrović i Ikanović,2021:315).

Ubistvo kojim se s umišljanjem dovodi u opasnost život još nekog lica: ovaj oblik teškog ubistva se manifestuje u tome da se jednom radnjom umišljajno lišava života jedno lice i dovodi u opasnost život drugog lica. Dakle, jednom radnjom se s umišljajem ostvaruju dvije posljedice, pri čemu se posljedica u vidu dovođenja u opasnost života drugog lica pojavljuje kao kvalifikatorna okolnost koja izvršenom ubistvu daje teži oblik.

Ubistvo više lica je specifična konstrukcija teškog ubistva pri kojoj se izvršenje dva ili više umišljajnih ubistava u sticaju kvalifikuju kao jedno krivično djelo teškog ubistva pod uslovom da se ne radi o privilegovanim ubistvima[42] i da nije izrečena

[42] „…Pravilno je utvrđeno da oštećene nisu vrijeđale, niti su napale optuženog, prije no što ih je lišio života, kao i da nema elemenata koji bi ukazivali da je uopšte postojala jaka razdraženost, što

presuda ni za jedno od izvršenih ubistava. Za postojanje svršenog djela ovog oblika teškog ubistva potrebna su dva ili više lica s umišljajem lišena života, pri čemu nije od značaja da li je ova posljedica ostvarena u idealnom ili realnom sticaju, niti da li je u izvršenju svih ubistava isto lice učestvovalo u svojstvu izvršioca ili saučesnika. Dakle, obim posljedice koja se manifestuje u umišljajnom lišenju života dva ili više lica predstavlja kvalifikatornu okolnost ovog oblika teškog ubistva.

Ubistvo izvršeno pri razbojništvu ili razbojničkoj krađi je višeaktno krivično djelo kod kojeg učinilac prvo preduzima radnju prinude (upotrebu sile – apsolutne ili kompulzivne) prema drugom licu s namjerom da mu oduzme tuđu pokretnu stvar (razbojništvo) ili sa namjerom da zadrži prethodno oduzetu tuđu pokretnu stvar (razbojnička krađa), pa potom prema tom istom (žrtvi) ili drugom licu (slučajnom prolazniku, posmatraču, licu koje ga sprečava u krađi ili učinilac to smatra) preduzima radnju lišavanja života (Jovašević, Mitrović i Ikanović, 2021:316). Dakle, razbojništvo i razbojnička krađa predstavljaju kvalifikatorne okolnosti pod kojima se lišavanje života drugog lica vrši i usljed kojih izvršeno ubistvo dobija teži (kvalifikovani) oblik.

Teška ubistva s obzirom na svojstva pasivnog subjekta su: ubistvo člana svoje porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao, ubistvo djeteta, ubistvo ženskog lica za koje zna da je trudna, ubistvo sudije ili javnog tužioca u vezi s vršenjem sudijske ili tužilačke dužnosti, ubistvo službenog ili vojnog lica pri vršenju poslova bezbjednosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanja učinioca krivičnog djela ili čuvanja lica lišenog slobode.

Ubistvo člana svoje porodice kojeg je učinilac prethodno zlostavljao: ovaj oblik teškog (kvalifikovanog) ubistva određuju dvije kvalifikatorne okolnosti. Prva okolnost je da izvršilac ubistva i žrtva pripadaju istoj porodici ili porodičnoj zajednici, a druga okolnost da je žrtvu ubistva izvršilac prethodno, kroz duži ili kraći period, zlostavljao. Pojam člana porodice ili porodične zajednice u smislu ove inkriminacije treba tumačiti u širem smislu, na način kako je definisan stavom 6. člana 190. KZ RS u okviru inkriminacije krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici.

sve isključuje da je radnju izvršenja preduzeo na mah. Pravno ocjenjujući radnje optuženog kao krivično djelo teškog ubistva iz člana 125. stav 1. tačka 6. KZ RS i za to djelo ga oglašavajući krivim, prvostepeni sud je na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje pravilno primijenio i krivični zakon. Zato su neosnovani žalbeni prigovori o povredi krivičnog zakona kojima se sugeriše da je njegove radnje trebalo ocijeniti kao krivično djelo ubistva na mah iz člana 126. KZ RS. "(*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 14 0 K 003398 18 Kž 3 od 25.02.2019. godine*)

Ubistvo djeteta[43] je kvalifikovani oblik teškog ubistva koje se manifestuje u protivpravnom lišenju života lica koje u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja nije navršilo 18 godina života. Dakle, kod ovog oblika krivičnog djela teškog ubistva kvalifikatornu okolnost predstavlja uzrast žrtve. U pitanju je umišljajno lišavanje života koje obuhvata svijest izvršioca da radnju ubistva preduzima prema licu mlađem od 18 godina i da to hoće ili pristaje na tu posljedicu.

Ubistvo ženskog lica za koje zna da je trudna. Kvalifikatornu okolnost kod ovog djela predstavlja trudnoća ženskog lica i za postojanje djela je potrebno da je umišljaj izvršioca u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja obuhvatao i ovu kvalifikatornu okolnost.

Ubistvo sudije ili javnog tužioca u vezi s vršenjem sudijske ili tužilačke dužnosti: ovaj oblik teškog ubistva se sastoji u umišljajnom lišenju života sudije ili javnog tužioca u vezi s vršenjem njihove sudijske ili javnotužilačke dužnosti. Dakle, kvalifikatorne okolnosti djela predstavljaju svojstvo žrtve i činjenica da je ubistvo izvršeno u vezi s vršenjem njihove pravosudne funkcije, pa je za postojanje ovog djela potrebno da je to svojstvo poznato učiniocu u vrijeme preduzimanja radnje izvršenja ubistva, te da se ta radnja preduzima prema ovim licima u vezi s vršenjem njihove dužnosti.

[43] „Analizom i ocjenom sprovedenih dokaza optužbe i odbrane, i to iskaza svjedoka koji imaju neposredna ili posredna saznanja o djelu ili bitnim okolnostima istog, te materijalnim dokazima (zapisnik o uviđaju, ekshumaciji i obdukciji), rezultatima stručne obrade, pismenim nalazima vještaka medicinske struke (specijaliste za sudsku medicinu i neuropsihijatra), pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, na način kako to propisuje odredba člana 295. stav 2. ZKP RS, prvostepeni sud je potpuno i pravilno utvrdio činjenično stanje i izveo pravilan zaključak da je optužena, dana 16.8.2016. godine, u kući P. M., u D. K., opština Z., koju je koristila kao podstanar, zajedno s vanbračnim suprugom M. S. lišila života dijete L.R., rođeno 19.11.2014. godine, o kojem su ona i M. preuzeli obavezu staranja, na način da je rukom ili nekim tupo tvrdim predmetom snažno udarila L. u predjelu glave, nanijevši mu masivni pukotinasti prelom kostiju krova lobanje s djelimičnim rastavljenjem čeono-tjemenskog šava lobanjskih kostiju, koje povrede su, uz utisnuti prelom desne tjemene kosti, nastao, najvjerovatnije, prilikom pada, kao posljedice prethodnog udarca u glavu, i udara L. glave o podlogu ili neki drugi tvrdi predmet, prouzročile, krvarenje unutar lobanjske duplje, otok i oštećenje moždanog tkiva i smrt R.L., i time počinila krivično djelo teško ubistva iz člana 149. stav 1. tačka 5. Krivičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 01/12 i 67/13).” (*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 12 0 K 005846 17 Kž6 od 31.08.2017. godine*)

Ubistvo službenog ili vojnog lica pri vršenju poslova bezbjednosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanje učinioca krivičnog djela ili čuvanja lica lišenog slobode: kvalifikatorne okolnosti kod ovog oblika teškog ubistva su svojstvo žrtve (službeno ili vojno lice) i okolnost da je ubistvo izvršeno pri njihovom vršenju specifičnih zakonom određenih službenih poslova (bezbjednosti ili dužnosti čuvanja javnog reda, hvatanja učinioca krivičnog djela ili čuvanja lica lišenog slobode). Subjektivnu stranu djela čini umišljaj (direktni ili eventualni) učinioca koji obuhvata svijest o navedenom svojstvu pasivnog subjekta (žrtve) i pobudu da ga upravo lišava života u vezi sa službenom dužnošću koju ovaj neposredno vrši ili namjerava da je vrši. Pojam službenog lica je definisan odredbama člana 123. tačka 3. KZ RS.

Privilegovana ubistva su protivpravna lišavanja života drugog lica koja prate posebne privilegovane okolnosti koje ga čine lakšim od običnog ubistva. Privilegovana ubistva prema inkriminacijama u KZ RS su *ubistvo na mah, ubistvo djeteta pri porođaju i ubistvo učinjeno pod posebno olakšavajućim okolnostima*.

Ubistvo na mah propisano članom 126. KZ RS je poseban oblik privilegovanog (blažeg) oblika ubistva koje se sastoji u lišenju života drugog lica na mah, od učinioca koji je bez svoje krivice doveden u stane jake razdraženosti napadom, teškim zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem od strane ubijenog. Privilegovane okolnosti ovog oblika ubistva se manifestuju u činjenicama da je izvršilac u momentu izvršenja djela bio u stanju jake razdraženosti, da je u takvo stanje doveden napadom, teškim zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem od strane ubijenog i da je ubistvo izvršeno na mah.[44]

[44] „Kod krivičnog djela ubistva na mah mora postojati kontinuitet između provokacije žrtve i ubistva, što u konkretnom slučaju nedostaje u postupcima optuženog. Oštećeni na uvredu optuženog ne reaguje impulsivno (ishitreno), niti agresivno nekom napadačkom reakcijom, što bi bilo logično očekivati od lica koje je u stanju jake razdraženosti i koje se odlikuje sniženim pragom tolerancije. Optuženi djeluje na potpuno suprotan način tako što napušta objekat, u koji se vraća tek za dvadeset do trideset minuta, sa nožem sakrivenim u garderobi. U međuvremenu je, prema iskazu svjedoka D. G., svratio na benzinsku pumpu 'B', gdje je naručio i popio mineralnu vodu, pa se potom svojim vozilom uputio ka gradu. Dakle, preduzete radnje optuženog nisu rezultat iznenadnog i impulsivnog reagovanja, kao reakcije na uvredu oštećenog, ostvarene bez kritičkog rasuđivanja. Naime, povratak optuženog u kafe-bar, ulazak u objekat, način prilaska oštećenom, te zadavanje udarca nožem u vitalni dio tijela nastradalog Š., upućuju na zaključak o neodrživosti teze vještaka dr. 'K' da su izgovorene riječi oštećenog bile 'okidač' koji je kod optuženog uzrokovao afekt gnjeva visokog intenziteta, kao podloge jakoj razdraženosti. Afekt odlikuje naglost u nastanku i relativno kratak vremenski period između

Stanje jake razdraženosti predstavlja posebno afektivno stanje ličnosti visokog stepena (može se ispoljavati u snažnom uzbuđenju, ljutnji, razjarenosti) koje utječe na ponašanje na takav način da su sposobnosti shvatanja djela i mogućnosti upravljanja svojim postupcima u većoj ili manjoj mjeri smanjene. Ovo stanje jake razdraženosti kod učinioca ubistva mora biti posljedica neskrivljenog napada, teškog zlostavljanja ili teškog vrijeđanja od strane ubijenog. Djelo je učinjeno na mah kada je radnja lišavanja života preduzeta neposredno poslije napada ili teškog vrijeđanja, u kratkom vremenskom periodu poslije provokacije od strane ubijenog i za vrijeme dok stanje jake razdraženosti traje. Učinilac odluku donosi u trenutku, iznenada, bez kritičkog rasuđivanja. Dakle, ponašanje učinioca u ovom stanju je svjesno, ali zbog uticaja afekta nije kontrolisano. Stanje jake razdraženosti kod učinioca ubistva treba da je nastalo kao posljedica napada, teškog zlostavljanja ili teškog vrijeđanja od strane ubijenog, pri čemu je za postojanje djela bez značaja da li su te radnje uperene neposredno prema učiniocu djela ili prema njemu bliskom licu, ali u svakom slučaju te radnje mogu biti izvršene samo od strane oštećenog koji je nakon ovih provocirajućih radnji lišen života.

Napad predstavlja takvu djelatnost kojom se ugrožava ili povređuje tjelesni integritet. Teško vrijeđanje se manifestuje u teškim oblicima (u većem stepenu, u većem obimu ili u dužem trajanju) povrede časti i ugleda, a teško zlostavljanje predstavlja djelatnosti kojom se nanosi fizička ili psihička nelagodnost, bol i patnja u većem stepenu ili dužem trajanju. Za postojanje djela neophodno je da postoji uzročno-posljedična veza između provokacije od strane žrtve i stanja jake razdraženosti učinioca ubistva. Za ovo krivično djelo propisana je kazna zatvora od dvije do 12 godina.

Ubistvo djeteta pri porođaju(čedomorstvo) predstavlja privilegovani oblik krivičnog djela ubistva propisanog odredbom člana 127. KZ RS. Prema zakonskoj dispoziciji ovo krivično djelo predstavlja umišljajno lišenje života novorođenčeta od strane majke za vrijeme porođaja ili neposredno poslije porođaja, pod uticajem stanja izazvanog porođajem. Smatra se da porođaj počinje s prvim

djelovanja povoda i nastanka afekta. Stoga kod afektivnih stanja dolazi do nekontrolisanih i najčešće necjelishodnih reakcija. Međutim, postupci optuženog su očigledno bili kontrolisani i racionalni, što u svom nalazu i njegovoj dopuni ističu vještaci dr. 'S' i dr. 'St', naglašavajući da je ključan protek vremenskog perioda od izgovorenih riječi oštećenog do samog čina ubistva. Zato cjelokupno ponašanje optuženog, utvrđeno analizom svih provedenih dokaza, kompromituje stanovište dr. 'K' da su postupci optuženog bili lišeni voljnosti i da su plod afektivne reakcije uslovljene nastalom situacijom, tačnije jakom uvredom od strane oštećenog..." (*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 15 0 K 003779 21 Kž10 od 07.09.2021. godine*)

trudovima i da traje do fizičkog odvajanja djeteta od majke. Izvršilac ovog djela može biti samo majka, a objekt napada je novorođenče (živo rođeno dijete bez obzira da li je sposobno za život ili nije, pod uslovom da je porođaj završen), a za postojanje ove inkriminacije ubistvo može biti izvršeno samo za vrijeme porođaja ili neposredno poslije porođaja. Dakle, djelo čini majka koja liši života dijete za vrijeme porođaja ili neposredno poslije porođaja pod utjecajem poremećaja (posebne psihosomatske situacije) koji je izazvao porođaj. Privilegovana okolnost ovog oblika ubistva je stanje majke koje je izazvano porođajem. Ubistvo djeteta pri porođaju je umišljajno ubistvo. Mada se majka nalazi u posebnom psihičkom stanju izazvanom porođajem, kod nje mora postojati svijest da novorođenče lišava života i htijenje ili pristajanje na to. U suprotnom radilo bi se o nesrećnom slučaju, a ne o ovom djelu (Lazarević, 2006:364).

Ubistvo učinjeno pod posebno olakšavajućim okolnostima, odredbom člana 124. stav 2. KZ RS propisan je privilegovani oblik ubistva koje je definisano kao ubistvo pod posebno olakšavajućim okolnostima. Ovaj oblik krivičnog djela predstavlja novi oblik krivičnog zakonodavstva Republike Srpske i uveden je u krivično zakonodavstvo reformom koja je izvršena 2000. godine. Radi se o lakšem obliku ubistva koji je privilegovan zbog činjenice da je umišljajno lišenje života izvršeno pod posebno olakšavajućim okolnostima.

Sam pojam olakšavajućih okolnosti u kontekstu ove inkriminacije nemoguće je precizno odrediti, međutim, imajući u vidu intenciju zakonodavca, može se primijeniti na slučajeve umišljajnog ubistva koji su izvršeni na zahtjev, molbu ili pristanak pasivnog subjekta, na ubistvo izvršeno iz samilosti ili iz milosrđa prema pasivnom subjektu, zatim u pomaganju u umiranju s namjernim skraćivanjem života, kao i neke slučajeve umišljajnog lišavanja života jer su dugogodišnji život i ponašanje žrtve bili takvi da su bitno uticali na odluku učinioca i na izvršenje djela, kao npr. dugogodišnje psihičko i fizičko maltretiranje učinioca (Babić i Marković, 2005:35). Za ovo krivično djelo je propisana kazna zatvora od jedne do osam godina.

Krivično djelo nehatnog lišenja života: ovaj oblik krivičnog djela ubistva je propisan odredbom člana 128. KZ RS i za njega se može izreći kazna zatvora od dvije do osam godina. Krivično djelo postoji kada je učinilac ubistva pri izvršenju djela bio svjestan da svojim radnjama (činjenjem ili propuštanjem činjenja-nečinjenjem) može prouzrokovati smrt nekog lica, ali je olako držao da ta posljedica neće nastupiti ili da će je moći otkloniti (svjesni nehat), kao i u situaciji kad učinilac nije bio svjestan nastupanja smrtne posljedice, ali je prema okolnostima djela i svojim ličnim svojstvima bio dužan i mogao predvidjeti njeno

nastupanje (nesvjesni nehat). Kod ovog djela nema voljnog odnosa učinioca prema posljedici lišenja života radi čega se stepen njegove krivične odgovornosti manifestuje u nehatnom postupanju. Dakle, kod ubistva iz nehata, smrt drugog lica nije cilj djelatnosti učinioca već se javlja kao neželjena posljedica njegovog nemarnog ponašanja. Ovakav psihički odnos učinioca prema posljedici djela daje privilegujući karakter ovom ubistvu (Lazarević, 2006:369).

Teška tjelesna povreda kvalifikovana smrću propisana je odredbom člana 132. stav 3. KZ RS i predstavlja najteži oblik teške tjelesne povrede te postoji kada je usljed umišljajno nanesene obične ili osobito teške tjelesne povrede, iz nehata nastupila smrt povrijeđenog. Kvalifikatornu okolnost predstavlja teža posljedica (koja je izvan umišljaja učinioca djela) i koja se manifestuje u smrti lica kome je nanesen neki od oblika teške tjelesne povrede (obična ili osobito teška tjelesna povreda).

Za postojanje krivičnog djela potrebno je ispunjenje tri uslova, a to su: a) da je učinilac svojom radnjom ostvario neki od oblika obične ili osobito teške tjelesne povrede i da je u odnosu na tu povredu postupao sa umišljajem; b) da između teške tjelesne povrede i posljedice smrti postoji uzročno-posljedična veza i c) u odnosu na posljedicu smrti povrijeđenog učinilac postupa sa nehatom. Smrt povrijeđenog se javlja kao rezultat iste djelatnosti kojom je proizvedena i teška tjelesna povreda, s tim što ova tjelesna povreda ne dovodi neposredno ili direktno do smrti, već posredno ili indirekto. To znači da teška tjelesna poveda po svojoj prirodi nije smrtonosna, već se po njenom nastanku stvara proces koji se pod utjecajem raznih faktora komplikuje i dovodi do smrti (Jovašević, Mitrović i Ikanović, 2021:333). Za ovo krivično djelo je propisana kazna od tri do 12 godina zatvora.

Krivičnopravna regulativa nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici u Republici Srpskoj

Odredbom člana 190. KZ RS propisano je krivično djelo nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici. Ovo krivično djelo se pojavljuje u osnovnom obliku i tri kvalifikovana oblika djela.

Osnovni oblik regulisan u stavu 1. navedene zakonske odredbe (za koje je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine), manifestuje se u ugrožavanju spokojstva, tjelesnog integriteta ili duševnog zdravlja člana svoje porodice ili porodične zajednice primjenom nasilja, prijetnjom da će napasti na život ili tijelo i drskim ili bezobzirnim ponašanjem. *Kvalifikovani oblik* ovog djela

regulisan u stavu 2. istog člana (za koje je propisana kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina) postoji ako je prilikom izvršenja osnovnog djela izvršilac koristio oružje, opasno oruđe ili drugo opasno sredstvo podobno da tijelo teško povrijedi ili zdravlje naruši, dok *kvalifikovani oblik* krivičnog djela predviđen u stavu 3. citirane zakonske odredbe (sa propisanom kaznom zatvora od dvije do 10 godina) postoji u slučaju kada je usljed djela iz stava 1. ili iz stava 2. nastupila teška tjelesna povreda ili teško narušavanje zdravlja, ili su ona učinjena prema djetetu ili u prisustvu djeteta.[45] *Kvalifikovani najteži oblik ovog krivičnog djela* propisan u stavu 4. citirane zakonske odredbe postoji kada je usljed preduzetih radnji izvršenja propisanih stavovima 1-3. nastupila smrt člana porodice ili porodične zajednice. Za ovaj oblik krivičnog djela je predviđena kazna zatvora od tri do 15 godina.

Izvršilac ovog djela može biti samo član porodice ili porodične zajednice, a djelo se vrši prema drugom članu porodice ili porodične zajednice. Dakle, pasivni subjekt djela je član porodice ili porodične zajednice, a ko se smatra članom porodice ili porodične zajednice u smislu ove inkriminacije, propisano je stavom 6, pa se članom porodice ili porodične zajednice, u smislu ovog krivičnog djela, smatraju supružnici ili bivši supružnici i njihova djeca i djeca svakog od njih, vanbračni partneri ili bivši vanbračni partneri, njihova djeca ili djeca svakog od njih, srodnici po tazbini zaključno do drugog stepena bez obzira na činjenicu da je bračna zajednica prestala, roditelji sadašnjih i bivših bračnih i vanbračnih partnera, srodnici iz potpunog usvojenja u pravoj liniji bez ograničenja, a u pobočnoj zaključno sa četvrtim stepenom, kao i srodnici iz nepotpunog usvojenja, lica koja vezuje odnos

[45] „Podnesenim Zahtjevom branioca osuđenog kao osnov pobijanja pravosnažne presude označena je povreda Krivičnog zakona, koja se prema razlozima u obrazlaženju Zahtjeva ogleda u tome da su prvostepeni i drugostepeni sud radnje osuđenog preduzete kritičnog događaja pogrešno pravno kvalifikovali kao krivično djelo nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici iz člana 208. stav 3. KZ RS, ističući pri tome da su se radnje optuženog mogle kvalifikovati samo kao osnovni oblik ovog krivičnog djela predviđen u stavu 1. citirane zakonske odredbe. Na ovaj način se sugeriše da je u pitanju povreda Krivičnog zakona iz člana 312. tačka g) ZKP RS… Kako je prema utvrđenju pobijane pravosnažne presude sadržanom u činjeničnom opisu izreke te presude osuđeni kritičnog događaja radnje izvršenja osnovnog oblika nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici iz stava 1. člana 208. KZ RS preduzeo prema svojoj maloljetnoj kćeri i prema svojoj supruzi u prisustvu njihove malodobne kćeri, onda te okolnosti, svaka pojedinačno posmatrana, njegovim radnjama daju teži oblik ovog krivičnog djela propisan u stavu 3. člana, za koje je, pravilnom primjenom Krivičnog zakona i osuđen pobijanom pravosnažnom presudom, pa prigovor Zahtjeva zasnovanog na tvrdnji o pogrešnoj pravnoj kvalifikaciji djela nema osnova.“ (*Presuda Vrhovnog suda Republike Srpske broj 78 0 K 024012 17 Kvlz od 14. jula 2017. godine*)

starateljstva, lica koja žive ili su živjela u istom porodičnom domaćinstvu, bez obzira na srodstvo, te lica koja imaju zajedničko dijete ili je dijete začeto, iako nikada nisu živjela u istom porodičnom domaćinstvu, te lica koja su međusobno bila ili su još u emotivnoj ili intimnoj vezi, nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom.

Radnja izvršenja djela je određena posljedično tako da to može biti svaka djelatnost preduzeta u okviru alternativno propisanih oblika radnje izvršenja (primjene nasilja, prijetnje da će napasti na život ili tijelo i drskog ili bezobzirnog ponašanja), koja je podobna da dovede do posljedice u vidu ugroženog spokojstva, tjelesnog integriteta ili duševnog zdravlja. Posljedica djela se ogleda u ugrožavanju spokojstva, tjelesnog integriteta ili duševnog zdravlja člana porodice ili porodične zajednice. Objekt zaštite je fizički i psihički integritet članova porodice ili porodične zajednice.

Za krivičnu odgovornost izvršioca djela potreban je umišljaj; priroda djela pokazuje da je riječ o direktnom umišljaju. Kod učinioca djela mora postojati svijest da se nasilje vrši prema članu porodice ili porodične zajednice. Kod kvalifikovanih oblika, ako je riječ o nastupanju teže posljedice, kod izvršioca djela treba da postoji nehat u odnosu na tu posljedicu, a ako je kvalifikatorna okolnost sredstvo izvršenja ili svojstvo pasivnog subjekta (maloljetno lice), ona mora biti obuhvaćena umišljajem (Lazarević, 2006:551).

Korištena literatura:

- Miloš Babić i Ivanka Marković, *Krivično pravo, posebni dio*, Banjaluka, 2005.
- Miloš Babić, Ljiljana Filipović, Ivanka Marković i Zdravko Rajić, *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini*, zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005.
- Miloš Babić, *Krivični zakonik Republike Srpske sa kratkim komentarom, objašnjenjima i registrom pojmova*, Banja Luka, 2000.
- Dragan Jovašević, Ljubinko Mitrović i Veljko Ikanović, *Komentar krivičnog zakonika Republike Srpske*, Banjaluka, 2021.
- Ljubiša Lazarević, *Komentar krivičnog zakonika Republike Srbije*, Beograd, 2006.
- Nikola Srzentić, Aleksandar Stajić, Božidar Kraus, Ljubiša Lazarević i Miroslav Đorđević, *Komentar krivičnog zakona Republike Srbije*, Beograd, 1995.
- Bora Čejović, *Krivično pravo u sudskoj praksi*, Beograd, 1985.
- Ljiljana Filipović, *Krivična djela iz mržnje i krivična djela izazivanja mržnje-komentar relevantnih zakonskih odredaba*, Sarajevo, 2019.

Srđan Nedić, sudija Apelacionog suda Brčko distrikta BiH

KRIVIČNOPRAVNA REGULATIVA UBISTVA U BRČKO DISTRIKTU BiH

„Jedno od najznačajnijih prirodnih, fundamentalnih, opštecivilizacijskih, univerzalnih ljudskih prava predstavlja svakako pravo na život, odnosno pravo na nepovredivost fizičkog integriteta čoveka. Ova prava predstavljaju osnov i uslov postojanja svih drugih ljudskih prava i sloboda i spadaju u najznačajnija, ne samo lična, već i opštedruštvena dobra. Pravo na obezbeđenje nepovredivog telesnog integriteta je zajedno sa pravom na život garantovano nizom međunarodnih pravnih akata." (Jovašević, 2020:11-12)

Pravo na život zaštićeno je i članom II/3a Ustava Bosne i Hercegovine. Krivičnim zakonom Brčko distrikta BiH (u daljem tekstu: KZ Bd BiH)[46] propisan je veliki broj krivičnih djela kojima se štiti život i tijelo čovjeka. Ova krivična djela možemo podijeliti u dvije grupe: 1) Krivična djela sadržana u glavi XVI KZ Bd BiH pod nazivom „Krivična djela protiv života i tijela". Objekt zaštite ovih krivičnih djela je jedino i isključivo život i tjelesni integritet čovjeka i 2) Krivična djela sadržana u drugim glavama KZ Bd BiH, čiji primarni objekt zaštite nije život i tijelo čovjeka, ali kod kojih se smrtna posljedica javlja kao kvalifikovana okolnost.

Krivična djela protiv života i tijela (glava XVI KZ Bd BiH): u ovom dijelu će biti predstavljena samo ona krivična djela protiv života i tijela koja za posljedicu imaju smrt čovjeka (ubistvo, ubistvo na mah, ubistvo iz nehata, ubistvo djeteta pri porođaju, navođenje na samoubistvo i pomaganje u samoubistvu, protivpravni prekid trudnoće, teška tjelesna povreda, nepružanje pomoći i napuštanje nemoćnog lica).

Članom 163. stav 1. KZ Bd BiH propisan je *osnovni oblik krivičnog djela ubistva* odnosno običnog ubistva, formulacijom ko drugog liši života, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina. „Pod običnim ubistvom podrazumijeva se umišljajno

[46] Krivični zakon Brčko distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 19/20 – prečišćen tekst, u daljem tekstu: KZ Bd BiH).

lišavanje života drugog lica koje nije praćeno dodatnim, posebnim okolnostima koje, kada postoje, mijenjaju težinu i oblik ovog djela stvarajući tako neki od posebnih oblika kvalifikovanog ili privilegovanog ubistva. Međutim, u osnovi svih tih posebnih oblika ubistva nalazi se obično ubistvo, jer su obilježja ovog oblika ubistva zajednička za sve druge oblike ove inkriminacije. Stoga, obično ubistvo ima karakter krivičnog djela i supsidijarno je u odnosu na teže ili lakše oblike, što praktično znači da obično ubistvo postoji samo onda ukoliko u konkretnom slučaju ne postoje obilježja nekog drugog oblika ovog krivičnog djela. Iako elemenat protivpravnosti nije izričito naveden u opisu djela, ubistvo postoji samo onda ako je lišavanje života izvršeno protivpravno. Ako postoji neki od opštih osnova (nužna odbrana, krajnja nužda) ili posebnih osnova (pravo upotrebe vatrenog oružja pri čemu je neko lišen života) koji isključuju protivpravnost, krivično djelo ubistva ne postoji." (Babić i dr, 2005:1432-1433)

Iz naprijed navedene odredbe KZ Bd BiH da se zaključiti da se radnja izvršenja osnovnog oblika ubistva sastoji u lišavanju života drugog lica. „To znači da radnja izvršenja može biti svaka ona radnja koja je podobna da prouzrokuje smrt drugog lica. Osim radnje činjenja, to može biti i radnja nečinjenja (nepravo krivično djelo). To su vrlo različite i mnogobrojne radnje od kojih se ni najtipičnije radnje lišavanja života ni primera radi ne mogu obuhvatiti opisom bića krivičnog dela." (Stojanović i Perić, 2002:93)

Posljedica krivičnog djela ubistva je smrt drugog lica. Između radnje i posljedice mora postojati uzročna veza. „Objekt zaštite kod ovih krivičnih djela je čovek kao ljudsko biće, tj. njegov život. Zaštita života počinje od momenta rađanja čoveka i traje do momenta nastupanja njegove smrti."(Jovašević, 2020:13) „Na subjektivnom planu za postojanje krivičnog djela iz stava 1. neophodan je umišljaj. Dovoljno je i postojanje eventualnog umišljaja, tj. da je učinilac pristao na nastupanje smrti pasivnog subjekta." (Stojanović i Perić, 2002:94)

Propisana kazna za osnovni oblik ubistva je kazna zatvora najmanje pet godina. Imajući u vidu odredbu člana 43. stav 1. KZ Bd BiH, kojom je propisano da kazna zatvora ne može biti kraća od 30 dana ni duža od 20 godina, to znači da se za osnovni oblik krivičnog djela ubistva može izreći kazna zatvora od pet do 20 godina. Imajući u vidu odredbu člana 28. KZ Bd BiH,[47]pokušaj krivičnog djela ubistva je kažnjiv.

[47] Ko s umišljajem započne činjenje krivičnog djela, ali ga ne dovrši, kaznit će se za pokušaj krivičnog djela ako se za to krivično djelo može izreći kazna zatvora tri godine ili teža kazna, a za pokušaj drugog krivičnog djela kad zakon izričito propisuje kažnjavanje i za pokušaj.

Odredbom člana 163. stav 2. KZ Bd BiH propisani su *kvalifikovani oblici krivičnog djela ubistva*, koje čini onaj: 1) ko drugoga liši života na svirep ili podmukao način; 2) ko drugoga liši života pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju; 3) ko drugoga usmrti iz mržnje; 4) ko drugoga liši života iz koristoljublja, radi učinjenja ili prikrivanja kojeg drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda i 5) ko liši života službeno ili vojno lice pri obavljanju poslova sigurnosti ili dužnosti čuvanja javnoga reda, hvatanja učinioca krivičnog djela ili čuvanja lica koje je lišeno slobode.

Imajući u vidu navedenu odredbu, kvalifikovane oblike ubistva razlikujemo: *prema načinu izvršenja* (ubistvo na svirep način i ubistvo na podmukao način); *prema okolnostima izvršenja* (ubistvo pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju); *s obzirom na pobude izvršioca*[48] (ubistvo iz mržnje, ubistvo iz koristoljublja, ubistvo radi učinjenja ili prikrivanja kojeg drugog krivičnog djela, ubistvo iz bezobzirne osvete, ubistvo iz drugih niskih pobuda) i *s obzirom na svojstva pasivnog subjekta* (ubistvo službenog ili vojnog lica pri obavljanju poslova sigurnosti ili dužnosti čuvanja javnoga reda, hvatanja učinioca krivičnog djela ili čuvanja lica koje je lišeno slobode).

Kod *ubistva na svirep način*[49] (član 163. stav 2. tačka 1. KZ Bd BiH) „pojam svireposti se određuje objektivno-subjektivno. To znači da je za postojanje ovog oblika ubistva potrebno da se žrtvi nanose nepotrebne patnje (one koje prevazilaze patnje koje prati svako lišavanje života), a što zavisi od konkretnog slučaja. Patnje mogu biti i psihičke, a ne samo fizičke. Pored toga, kod učinioca mora postojati svijest o tome, odnosno da on hoće da muči žrtvu, ili čak i da uživa u tome. Činjenica da učinilac po pravilu postupa hladnokrvno i s uživanjem muči žrtvu, da pri tome često postupa sistematično i slično, isključuju eventualni umišljaj" (Stojanović i Perić, 2002:95).

[48] „Motiv je psihička pobuda iz koje se čini krivično djelo, odnosno ono čime je učinilac rukovođen da izvrši krivično delo. Utvrđivanje motiva je nužno za kvalifikovanje teškog ubistva." (Jovašević, 2020:30)

[49] „Za postojanje kaznenog djela ubojstva na okrutan način nužno je da se osim objektivnih elemenata, koji se odnose na način njegovog počinjenja (zadavanje višestrukih povreda), ostvare i subjektivni elementi tog kvalificiranog oblika kaznenog djela, koji se ogledaju u svijesti optuženog da zadavanjem tolikog broja udaraca jakog intenziteta nanosi patnje i bol, koje zbog svog intenziteta i duljine trajanja, prevazilaze uobičajene bolove i patnje koje su očekivani kod svakog drugog ubojstva." (*Presuda Apelacionog suda Brčko distrikta BiH broj 96 0 K 128777 21 Kž 6 od 01.10.2021. godine*)

Za ubistvo na podmukao način[50] (član 163. stav 2. tačka 1. KZ Bd BiH) „takođe mora biti ostvarena i objektivna i subjektivna komponenta. Na objektivnom planu potrebno je da se radi o posebno prikrivenom, odnosno potajnom načinu preduzimanja radnje, a na subjektivnom planu potrebno je da kod učinioca bude posebno izražena lukavost, prevarno postupanje, kao i zloupotreba poverenja žrtve ili njene bezazlenosti" (Stojanović i Perić, 2002:96).

Za postojanje *ubistva pri bezobzirnom nasilničkom ponašanju* (član 163. stav 2. tačka 2. KZ Bd BiH) lišavanju života mora prethoditi bezobzirno nasilničko ponašanje. „Sudska praksa traži da oblici nasilja objektivno prevazilaze uobičajenu mjeru nasilja koja je inače česta prilikom izvršenja krivičnog djela ubistva, tako da pravi razliku između nasilničkog i bezobzirnog nasilničkog ponašanja." (Stojanović i Perić, 2002:96)

Ubistvo iz mržnje (član 163. stav 2. tačka 3. KZ Bd BiH): „Delo je učinjeno iz mržnje ako je radnja lišavanja života drugog lica preduzeta zbog njegove pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta." (Jovašević, 2020:31) Prema članu 2. stav 42. KZ Bd BiH mržnja predstavlja pobudu za izvršenje krivičnog djela, propisanog ovim zakonom, koja je u cjelini ili djelimično zasnovana na razlikama po osnovu stvarnog ili pretpostavljenog etničkog ili nacionalnog porijekla, jezika ili pisma, vjerskih uvjerenja, rase, boje kože, spola, spolne orijentacije, političkog ili drugog uvjerenja, socijalnog porijekla, društvenog položaja, dobi, zdravstvenog statusa ili drugih osobina, ili zbog dovođenja u vezu sa licima koja imaju neku od navedenih različitih osobina.

Odredbom člana 163. stav 2. tačka 4. predviđeno je više kvalifikatornih okolnosti vezanih za pobude učinioca (iz koristoljublja, radi učinjenja ili prikrivanja kojeg drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda).

Ubistvo iz koristoljublja „postoji onda kada učinilac delo vrši radi pribavljanja određene imovinske, odnosno materijalne koristi" (Stojanović i Perić, 2002:98). *Ubistvo radi učinjenja ili prikrivanja kojeg drugog krivičnog djela* „postoji u slučaju

[50] „Prvostepeni sud je i u pogledu promjene pravne kvalifikacije krivičnog djela za koje se optuženi tereti dao na strani 36. valjane razloge koji govore o tome da se ne radi o ubistvu na podmukao način imajući u vidu mjesto događaja i kako se sve dešavalo, da pri tome izvršilac nije pokazao posebno lukavstvo, a ni posebnu prepredenost koja je u svakom slučaju morala biti izražena kod optuženog da bi se radilo o krivičnom djelu ubistvo na podmukao način." (*Presuda Apelacionog suda Brčko distrikta BiH broj 96 0 K 089079 18 Kž 12 od 29.03.2018. godine*)

kada se ubistvo vrši ili zato da se prikrije već učinjeno krivično delo (na primer, ubistvo svedoka očevica), ili pak da se omogući vršenje nekog drugog krivičnog dela (pri čemu to delo ne mora biti izvršeno)" (Stojanović i Perić, 2002:98).

Kod krivičnog djela *ubistva iz bezobzirne osvete* potrebno je razlikovati običnu i bezobzirnu osvetu. „Osnovni kriterijum za razlikovanje jeste nesrazmera između nanetog zla i onoga koje se vrši kroz osvetu. Ta nesrazmera mora biti izražena, odnosno mora biti očigledna da bi se radilo o bezobzirnoj osveti." (Stojanović i Perić, 2002:99). Za postojanje krivičnog djela *ubistvo službenog ili vojnog lica pri obavljanju poslova sigurnosti ili dužnosti čuvanja javnoga reda, hvatanja učinioca krivičnog djela ili čuvanja lica koje je lišeno slobode* (član 163. stav 2. tačka 5. KZ Bd BiH) „nužno je da je službeno ili vojno lice lišeno života pri vršenju određenih poslova, odnosno dužnosti koje su u vezi sa svojstvom službenog, odnosno vojnog lica" (Stojanović i Perić, 2002:99).

Naprijed navedene kvalifikovane oblike krivičnog djela ubistva može učiniti bilo koja osoba, s tim da se ova djela mogu učiniti samo sa umišljajem kojim mora biti obuhvaćena kvalifikovana okolnost. Za kvalifikovane oblike krivičnog djela ubistva iz člana 163. stav 2. KZ Bd BiH učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora. Imajući u vidu odredbe člana 43. stav 1. KZ Bd BiH (kazna zatvora) i člana 43.b stav 1. KZ Bd BiH (kazna dugotrajnog zatvora), učinitelju kvalifikovanog oblika krivičnog djela ubistva može se izreći kazna zatvora u trajanju od 10 do 20 godina ili kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 45 godina.

Ubistvo na mah (*član 164. KZ Bd BiH*) čini ono lice koje drugog liši života na mah, dovedeno bez svoje krivnje u jaku razdraženost ili prepast njegovim napadom, zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem. Ubistvo na mah predstavlja privilegovani oblik ubistva.[51]„Okolnosti koje krivično delo ubistva u ovom slučaju čine lakšim

[51] „Na temelju tako utvrđenih odlučnih činjenica vezanih uz počinjenje kaznenog djela za koje se optuženi tereti, a polazeći od činjenice da je tužitelj Brčko distrikta Bosne i Hercegovine podneskom od 15.05.2015. godine izmijenio optužnicu kako u njenom činjeničnom dijelu, tako i u pogledu pravne kvalifikacije, tako što je optuženom P.I., umjesto kaznenog djela ubojstva iz članka 163. stavak 1. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine na teret stavio kazneno djelo ubojstva na mah iz članka 164. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, ovaj sud je zaključio da je sa sigurnošću utvrđeno da je optuženi počinio kaznena djela na način kako je to pobliže opisano u dispozitivu izmijenjene optužnice. Ovo zbog toga što se na temelju svih okolnosti koje su prethodile uporabi vatrenog oružja od strane optuženog, kao i smrtnom stradanju oštećenog M.D., o kojim su svjedočili sudionici cjelokupnog događaja,

i koje moraju biti kumulativno ispunjene jesu: 1) da je ubistvo izvršeno u stanju jake razdraženosti; 2) da je učinilac u takvo stanje doveden bez svoje krivice i 3) da je delo izvršeno na mah." (Stojanović i Perić, 2002:100) Za ovo krivično djelo propisana je kazna zatvora od jedne do 10 godina.

Ubistvo iz nehata (član 165. KZ Bd BiH) čini ono lice koje drugog liši života iz nehata. Ubistvo iz nehata kao privilegovani oblik ubistva razlikuje se od osnovnog oblika „formalno samo prema obliku krivice, tj. ovde se kao privilegirajuća okolnost javlja nehat. Međutim, suštinski je reč o sasvim drugačijem ponašanju u odnosu na umišljajno ubistvo. Iako je posledica i jednog i drugog krivičnog dela ista, intenzitet napada na zaštićeno dobro je znatno manje izražen kod nehatnog ubistva. Ubistvo iz nehata postoji onda kada je učinilac bio svestan da usled njegovog činjenja ili nečinjenja može nastupiti smrt drugog lica, ali je olako držao da će je moći sprečiti ili da ona neće nastupiti (svesni nehat), kao i u slučaju kada učinilac nije bio svestan mogućnosti nastupanja smrti drugog lica usled njegovog činjenja ili nečinjenja, iako je prema okolnostima i prema svojim ličnim svojstvima bio dužan i mogao biti svestan te mogućnosti. Za postojanje krivičnog dela irelevantno je da li se radi o svesnom ili nesvesnom nehatu. No, vrsta nehata se mora utvrđivati ne samo zbog toga što je ta okolnost od značaja za procenu stepena krivične odgovornosti prilikom odmeravanja kazne, već i zato da bi se izvršilo razgraničenje svesnog nehata i eventualnog umišljaja, kao i nesvesnog nehata sa slučajem" (Stojanović i Perić, 2002:102-103).

Za ovo krivično djelo propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Ubistvo djeteta pri porođaju (član 166. KZ Bd BiH) čini majka koja liši života svoje dijete za vrijeme porođaja ili neposredno nakon porođaja, dok traje poremećaj što

čije iskaze je ovaj sud u odgovarajućem dijelu prihvatio, sa sigurnošću može zaključiti da su verbalne uvrede, fizički napad na optuženog, kao i demoliranje izloga ugostiteljskog objekta bile takvog intenziteta da su kod optuženog, zbog strukture njegove ličnosti i općeg zdravstvenog stanja (disekantna aneurizma abdominalne aorte), dovele do afektivnog stanja veoma jakog intenziteta, koje, po mišljenju ovoga suda, po svojoj naravi odgovara stanju jake razdraženosti u smislu članka 164. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Kako je na temelju istih dokaza nedvojbeno utvrđeno da je optuženi u takvo stanje doveden bez svoje krivnje i da je odluku da upotrijebi vatreno oružje, a s tim u svezi i liši života oštećenog M.D. donio nakon što je oštećeni sa J. i D.Đ. razbio izlog na njegovom ugostiteljskom objektu, u njegovim radnjama su se, po ocjeni ovoga suda, ostvarila sva zakonska obilježja kaznenog djela ubojstva na mah iz članka 164. Kaznenog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine." (*Presuda Apelacionog suda Brčko distrikta BiH broj 96 0 K 040355 15 Kžk od 21.05.2015. godine*)

ga je kod nje izazvao porođaj. „Izvršilac ovog krivičnog dela može biti samo majka deteta. Saizvršilac, odnosno saučesnik odgovara za obično ubistvo. Krivično delo mora biti izvršeno za vrijeme porođaja ili neposredno posle porođaja dok traje poremećaj izazvan porođajem." (Stojanović i Perić, 2002:104) Za ovo krivično djelo propisana je kazna zatvora od jedne do pet godina.

Navođenje na samoubistvo i pomaganje u samoubistvu (član 167. stav 1. KZ Bd BiH) čini onaj ko navede drugog na samoubistvo ili mu pomogne u izvršenju samoubistva, pa ono bude učinjeno. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do pet godina. „Radnja izvršenja sastoji se, dakle, u radnji podstrekavanja ili pomaganja u samoubistvu nekog lica. To mogu biti različite radnje i treba ih shvatiti kao kod ovih oblika saučesništva. Potrebno je da između ovih radnji i samoubistva postoji uzročna veza, tj. da je radnjom navođenja izazvana ili učvršćena odluka kod nekog lica da izvrši samoubistvo. Za postojanje ovog oblika zahteva se da je samoubistvo izvršeno." (Stojanović i Perić, 2002:106)

Kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela (zbog svojstva pasivnog subjekta odnosno zbog odnosa podređenosti ili ovisnosti) propisani su stavovima 2-4. člana 167. KZ Bd BiH: (2) Ko djelo iz stava 1. ovoga člana učini prema maloljetniku ili prema licu čija je sposobnost da shvati značaj svog djela ili da upravlja svojim postupcima bila bitno smanjena, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do 10 godina; (3) Ko djelo iz stava 1. ovoga člana učini prema djetetu ili prema licu koje nije moglo shvatiti značaj svog djela ili upravljati svojim postupcima, kaznit će se po članu 163. (ubistvo) stavu 1. ovoga zakona i (4) Ko surovo ili nečovječno postupa sa licem koje se prema njemu nalazi u odnosu kakve podređenosti ili ovisnosti i time iz nehata izazove samoubistvo tog lica, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Protivpravni prekid trudnoće (član 168. KZ Bd BiH): ovo krivično djelo čini onaj ko protivno propisima o prekidu trudnoće trudnoj ženi s njezinom pristankom započne činiti, učini ili joj pomogne učiniti prekid trudnoće. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine. Stavovima 2-4. člana 168. KZ Bd BiH propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) ko trudnoj ženi bez njenog pristanka započne činiti ili učini prekid trudnoće, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina; (3) ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovog člana trudna žena teško tjelesno povrijeđena ili joj je zdravlje teško narušeno ili je prouzrokovana smrt trudne žene, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina i (4) ako je krivičnim djelom iz stava 2. ovog člana trudna žena teško tjelesno ozlijeđena ili joj je zdravlje teško narušeno ili je prouzrokovana smrt trudne žene, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje jednu godinu.

Izvršilac će biti „krivično odgovoran za najteži oblik inkriminacije ako se utvrdi da je prekidom trudnoće u smislu ove inkriminacije uzrokovana teška tjelesna povreda, teško narušenje zdravlja ili smrt trudne žene, te da je u odnosu na nastupanje navedenih posljedica postojao nehat učinioca" (Babić i dr, 2005:1504).

Teška tjelesna povreda (član 169. stav 1. KZ Bd BiH): ovo djelo čini ono lice koje drugog teško tjelesno povrijedi ili mu zdravlje teško naruši. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina. Stavovima 2–5. člana 169. KZ Bd BiH propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana učini prema bračnom partneru ili licu s kojom živi u vanbračnoj zajednici ili roditelju svoga djeteta s kojim ne živi u zajednici, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina; (3) Ko drugog tjelesno povrijedi ili mu zdravlje naruši tako teško da je zbog toga doveden u opasnost život povrijeđenog ili je uništen ili trajno i u znatnoj mjeri oslabljen koji važan dio njegovog tijela ili koji važan organ, ili je prouzrokovana trajna nesposobnost za rad povrijeđenog ili trajno i teško narušenje njegovog zdravlja ili unakaženost, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina i (4) Kaznom iz stava 3. ovoga člana kaznit će se ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana počini iz mržnje.

Stav 5. navedenog člana KZ Bd BiH propisuje najteži kvalifikovani oblik ovog krivičnog djela koji postoji ako povrijeđeni umre zbog povrede iz stavova 1-4. ovog člana. „U odnosu na tešku telesnu povredu, mora postojati umišljaj, a u odnosu na smrt, nehat." (Stojanović, Škulić i Delibašić, 2018:200) Za ovaj kvalifikovani oblik teške tjelesne povrede propisana je kazna zatvora od jedne do 12 godina. Stavovima 6–8. ovog člana predviđeni su privilegovani oblici krivičnog djela teške tjelesne povrede.

Nepružanje pomoći (član 172. KZ Bd BiH) čini onaj ko ne pruži pomoć licu koje se nalazi u neposrednoj životnoj opasnosti iako je to mogao učiniti bez opasnosti za sebe ili drugoga. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do šest mjeseci. Stavovima 2. i 3. člana 172. KZ Bd BiH propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ko ostavi drugoga bez pomoći u životnoj opasnosti koju je sam prouzrokovao, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine i (3) Ako je krivičnim djelom iz stava 2. ovoga člana prouzrokovana smrt lica izloženog opasnosti ili je teško tjelesno povrijeđena ili mu je zdravlje teško narušeno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine. „Da bi učinilac bio krivično odgovoran za teži oblik djela, mora postojati uzročna veza između radnje izvršenja osnovnog oblika krivičnog djela i nastupjele teže posljedice i nehat učinioca u odnosu na težu posljedicu." (Babić i dr, 2005:1531-1532).

Napuštanje nemoćnog lica (član 173. KZ Bd BiH) čini onaj ko nemoćno lice koje mu je povjereno ili o kome se je inače dužan brinuti ostavi bez pomoći u prilikama opasnim za život ili zdravlje. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

Stavom 2. člana 173. KZ Bd BiH propisan je kvalifikovan oblik ovog krivičnog djela, odnosno ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovoga člana prouzrokovana smrt ostavljenog lica ili je ono teško tjelesno povrijeđeno ili mu je zdravlje teško narušeno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine. „Za primjenu teže kvalifikacije djela neophodno je utvrditi postojanje uzročne veze između osnovnog oblika nepružanja pomoći nemoćnom licu i teže posljedice, tj. teške tjelesne povrede ili teškog narušavanja zdravlja, odnosno smrti pasivnog subjekta. Pored toga neophodno je utvrditi da je nastupanje teže posljedice bilo obuhvaćeno nehatom izvršioca. Dakle, krivična odgovornost učinioca za teži oblik djela podrazumijeva postojanje umišljaja u odnosu na radnju ostavljanja nemoćnog lica u stanju ili prilikama opasnim po njegov život ili zdravlje i postojanje nehata u odnosu na težu posljedicu." (Babić i dr, 2005:1529)

Krivična djela čiji primarni objekt zaštite nije život i tijelo čovjeka, ali kod kojih se smrtna posljedica javlja kao kvalifikovana okolnost: u ovom dijelu bit će predstavljena krivična djela čiji primarni objekt zaštite nije život i tijelo čovjeka, ali kod kojih u slučaju smrtne posljedice postoji kvalifikovan oblik krivičnog djela. Riječ je o krivičnim djelima koja spadaju u krivična djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina, krivična djela protiv spolne slobode i morala, krivična djela protiv braka, porodice i omladine i krivična djela protiv imovine.[52]

Protivpravno oduzimanje slobode (član 176. KZ Bd BiH) sadržano je u XVII glavi KZ Bd BiH (krivična djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina). Osnovni oblik ovog krivičnog djela iz člana 176. stav 1. KZ Bd BiH čini ono lice koje drugoga protivpravno zatvori, drži zatvorena ili mu na drugi način protivpravno oduzme slobodu kretanja. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

[52] Iako postoje krivična djela koja spadaju u krivična djela protiv zdravlja ljudi, krivična djela protiv okoliša, poljoprivrede i prirodnih dobara, krivična djela protiv opće sigurnosti ljudi i imovine, krivična djela protiv sigurnosti javnog saobraćaja i krivična djela protiv pravosuđa, kod kojih je zakonodavac, također, u slučaju smrtne posljedice propisao kvalifikovani oblik krivičnog djela, ista neće biti tema u ovoj publikaciji.

Stavovima 2. i 3. člana 176. KZ Bd BiH propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ako je protivpravno oduzimanje slobode trajalo duže od trideset dana ili je počinjeno na svirep način ili je licu kome je protivpravno oduzeta sloboda zbog toga teško narušeno zdravlje ili su nastupile druge teške posljedice, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od dvije do osam godina i (3) Ako je zbog krivičnog djela iz stava 1. ovoga člana lice kome je protivpravno oduzeta sloboda izgubilo život, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina. Dakle, najteži oblik ovog krivičnog djela postoji ako je lice, kome je protivpravno oduzeta sloboda, izgubilo život. Za ovaj oblik krivičnog djela protivpravnog oduzimanja slobode propisana je kazna koja je jednaka kazni koja je propisana za krivično djelo ubistva iz člana 163. stav 1. KZ Bd BiH.

Silovanje (član 200. KZ Bd BiH) sadržano je u XIX glavi KZ Bd BiH (krivična djela protiv spolne slobode i morala). Krivično djelo silovanja iz člana 200. stav 1. KZ Bd BiH čini onaj ko drugo lice upotrebom sile ili prijetnje da će neposredno napasti na njegov život ili tijelo ili na život ili tijelo njemu bliskog lica prisili na spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od tri do 10 godina.

Stavovima 2-7. ovog člana propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana učini na naročito svirep ili naročito ponižavajući način ili ako je istom prilikom prema istoj žrtvi učinjeno više spolnih odnosa ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više učinilaca, kaznit će se kaznom zatvora od tri do 15 godina; (3) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovoga člana prouzrokovana smrt silovanog lica, ili je ono teško tjelesno povrijeđeno, ili joj je teško narušeno zdravlje ili je silovano žensko lice ostalo trudno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine; (4) Kaznom iz stava 2. ovoga člana kaznit će se ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana izvrši iz mržnje; (5) Ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana učini prema maloljetniku, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine; (6) Ko krivično djelo iz stavova 2-4. ovoga člana učini prema maloljetniku, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina i (7) Ako su krivičnim djelom iz stava 2. ovoga člana prouzrokovane posljedice iz stava 3. ovoga člana, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

„Najteži oblik krivičnog djela silovanja postoji u slučaju kada je usljed osnovnog oblika djela ili usljed nekog od prethodno navedenih kvalifikovanih oblika, nastupila smrt lica prema kojem je djelo izvršeno. I ovde se radi o krivičnom djelu kvalifikovanom težom posljedicom, te će učinilac biti krivično odgovoran za ovaj oblik silovanja ukoliko je u odnosu na smrtnu posljedicu postupao nehatno. Ako je u odnosu na težu posljedicu postojao umišljaj, postojaće sticaj krivičnog djela

silovanja i krivičnog djela ubistva." (Babić i dr, 2005:1570) Dakle, za najteži oblik silovanja (silovanje sa smrtnom posljedicom) propisana je kazna zatvora najmanje tri godine, odnosno najmanje pet godina ako je krivično djelo učinjeno na naročito svirep ili naročito ponižavajući način ili ako je istom prilikom prema istoj žrtvi učinjeno više spolnih odnosa ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više učinilaca.

Spolni odnos s nemoćnim licem (član 201. KZ Bd BiH) sadržano je u glavi XIX KZ Bd BiH (krivična djela protiv spolne slobode i morala). Krivično djelo spolnog odnosa s nemoćnim licem iz člana 201. stav 1. KZ Bd BiH čini onaj ko izvrši spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju s drugim licem, iskoristivši njegovu duševnu bolest, duševnu poremećenost, nedovoljnu duševnu razvijenost, neku drugu težu duševnu smetnju, ili kakvo drugo stanje tog lica zbog kojeg ono nije sposobno za otpor. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od dvije do 10 godina.

Stavovima 2-6. ovog člana propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana učini prema licu čije je stanje nesposobnosti za otpor sam izazvao ili je u tome učestvovao, kaznit će se kaznom zatvora od tri do 15 godina; (3) Ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana počini na naročito svirep ili naročito ponižavajući način, ili ako je istom prilikom prema istoj žrtvi učinjeno više spolnih odnosa, ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više počinilaca, kaznit će se kaznom zatvora od tri do 15 godina; (4) Ko krivično djelo iz stava 2. ovoga člana počini na naročito svirep ili naročito ponižavajući način, ili ako je istom prigodom prema istoj žrtvi učinjeno više spolnih odnosa, ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više počinilaca, kaznit će se kaznom zatvora od tri do 15 godina; (5) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovoga člana prouzrokovana smrt lica s kojim je izvršen spolni odnos ili s njim izjednačena spolna radnja, ili je ono teško tjelesno povrijeđeno, ili mu je zdravlje teško narušeno, ili ako je žensko lice ostalo trudno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina i (6) Ako su krivičnim djelom iz stavova 3. i 4. ovoga člana prouzrokovane posljedice iz stava 5. ovoga člana, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 10 godina.

Najteži oblik ovog krivičnog djela postoji ako je prouzrokovana smrt lica s kojim je izvršen spolni odnos ili s njim izjednačena spolna radnja, za koje je propisana kazna zatvora od najmanje pet godina, odnosno, najmanje 10 godina ako su krivičnim djelom iz stavova 3. i 4. ovog člana prouzrokovane posljedice iz stava 5. ovog člana.

Spolni odnos s djetetom (član 204. KZ Bd BiH) propisan je u glavi XIX KZ Bd BiH (krivična djela protiv spolne slobode i morala). Osnovni oblik krivičnog djela iz

člana 204. stav 1. KZ Bd BiH čini onaj ko izvrši spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju s djetetom. Za osnovni oblik krivičnog djela propisana je kazna zatvora od dvije do 10 godina.

Stavovima 2-5. ovog člana propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ko izvrši nasilni spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju s djetetom (član 200, silovanje, stav 1) ili s nemoćnim djetetom (član 201, spolni odnos s nemoćnim licem, stav 1), kaznit će se kaznom zatvora najmanje osam godina; (3) Ko izvrši spolni odnos ili s njim izjednačenu spolnu radnju s djetetom zloupotrebom položaja (član 202, spolni odnos zloupotrebom položaja, stav 2), kaznit će se kaznom zatvora od pet do 15 godina; (4) Ko krivično djelo iz stavova 1-3. ovoga člana počini na naročito svirep ili naročito ponižavajući način, ili ako je istom prilikom prema istoj žrtvi učinjeno više spolnih odnosa ili s njim izjednačenih spolnih radnji od više učinilaca, kaznit će se kaznom zatvora najmanje osam godina i (5) Ako je krivičnim djelom iz stavova 1-3. ovoga člana prouzrokovana smrt djeteta, ili je dijete teško tjelesno povrijeđeno, ili mu je zdravlje teško narušeno, ili je žensko dijete ostalo trudno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Dakle, najteži oblik ovog krivičnog djela postoji ako je prouzrokovana smrt djeteta ili je dijete teško tjelesno povređeno ili mu je zdravlje teško narušeno, ili je žensko dijete ostalo trudno, za koje je propisana kazna zatvora najmanje 10 godina (10 do 20 godina) ili kazna dugotrajnog zatvora (21 do 45 godina). „S obzirom da se radi o krivičnom djelu kvalifikovanom težom posljedicom, krivična odgovornost učinioca postoji ukoliko je teža posljedica bila obuhvaćena nehatom učinioca." (Babić i dr, 2005:1581)

Trgovina ljudima (član 207.a KZ Bd BiH) propisana je u glavi XIX KZ Bd BiH (krivična djela protiv spolne slobode i morala). Krivično djelo trgovine ljudima iz člana 207.a KZ Bd BiH čini onaj ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili uticaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio lice koje ima kontrolu nad drugim licem vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi lice u svrhu iskorištavanja tog lica. Iskorištavanje u smislu ovog člana podrazumijeva: prostituciju drugog lica ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora najmanje pet godina.

Stavovima 2-9. ovog člana propisani su kvalifikovani i drugi oblici ovog krivičnog djela, te posebne odredbe: (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi lice koje nije navršilo 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, kaznit će se kaznom zatvora najmanje 10 godina; (3) Ako je krivično djelo iz stavova 1. i 2. ovog člana izvršilo službeno lice prilikom obavljanja službene dužnosti, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje 10 godina; (4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu drugog lica u svrhu omogućavanja trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina; (5) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina; (6) Ako je izvršenjem krivičnog djela iz stavova 1. i 2. ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica iz stavova 1. i 2. ovog člana, počinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora; (7) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela će se oduzeti; (8) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez uticaja je okolnost da li je lice koje je žrtva trgovine ljudima pristalo na iskorištavanje i (9) Protiv žrtve trgovine ljudima koja je bila prisiljena, od strane izvršioca krivičnog djela, učestvovati u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Dakle, najteži oblik ovog krivičnog djela propisan je stavom 6. ovog člana (ako je prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt lica), za koje je propisana kazna zatvora najmanje deset godina (10 do 20 godina) ili kazna dugotrajnog zatvora (21 do 45 godina).

Povreda porodičnih obaveza (član 217. KZ Bd BiH) sadržana je u glavi XX KZ Bd BiH (krivična djela protiv braka, porodice i omladine). Krivično djelo povrede porodičnih obaveza iz stava 1. ovog člana čini onaj ko grubim kršenjem svojih zakonskih porodičnih obaveza ostavi u teškom položaju člana porodice koji nije u stanju da se sam o sebi stara. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine. Kvalifikovani oblik ovog krivičnog djela propisan je stavom 2. ovog člana. Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovoga člana prouzrokovana smrt člana porodice koji je ostavljen u teškom položaju, ili je teško tjelesno ozlijeđen, ili mu je zdravlje teško narušeno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do osam godina.

Nasilje u porodici (član 218. KZ Bd BiH) propisano je u glavi XX KZ Bd BiH (krivična djela protiv braka, porodice i omladine). Krivično djelo nasilja u porodici iz člana 218. stav 1. čini ono lice koje nasiljem, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili duševno zdravlje člana svoje porodice. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.

Stavovima 2-6. ovog člana propisani su kvalifikovani oblaci ovog krivičnog djela: (2) Ko krivično djelo iz stava 1. ovoga člana počini prema članu porodice s kojime živi u zajedničkom domaćinstvu, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine; (3) Ako je pri učinjenju krivičnog djela iz stavova 1. i 2. ovoga člana upotrijebljeno oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo prikladno teško ozlijediti tijelo ili narušiti zdravlje ili je krivično djelo iz stavova 1. i 2. učinjeno pred maloljetnikom ili djetetom, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine; (4) Ako je krivičnim djelom iz stavova 1-3. ovoga člana član porodice teško tjelesno ozlijeđen ili mu je zdravlje teško narušeno, ili ako je krivično djelo iz stavova 1-3. ovoga člana počinjeno prema djetetu ili maloljetniku, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od jedne do pet godina; (5) Ako je krivičnim djelom iz stavova 1-4. ovoga člana prouzrokovana smrt člana porodice, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od dvije do 15 godina i (6) Ko usmrti člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao, kaznit će se kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Dakle, najteži oblik nasilja u porodici predstavlja krivično djelo kvalifikovano smrtnom posljedicom. Ovdje razlikujemo dva slučaja. Stavom 5. ovog člana je propisano da ako je krivičnim djelom iz stavova 1-4. ovog člana prouzrokovana smrt člana porodice, učinilac će se kazniti kaznom zatvora od dvije do 15 godina. „Pri tome je za primjenu ove kvalifikacije djela irelevantno da li je smrtna posljedica nastupila kao rezultat djelovanja izvršioca ili je nastala uslijed aktivnosti samog pasivnog subjekta. Takav slučaj postojao bi ako je smrtna posljedica nastala pri pokušaju pasivnog subjekta da se spasi od nasilja ili je pasivni subjekat, u nemogućnosti da se zaštiti od nasilja u porodici, izvršio samoubistvo." (Babić i dr, 2005:1619) Stavom 6. ovog člana propisan je specifičan oblik ovog krivičnog djela kojim se predviđa da će se onaj ko usmrti člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao kazniti kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora. „U pitanju je umišljajno lišenje života člana porodice ili porodične zajednice od strane lica koje ga je prethodno zlostavljalo, odnosno jedan oblik teškog ubistva koji je zbog specifičnosti izvršioca i žrtve i njihovog međusobnog odnosa, kao i zbog aktuelne problematike na koju se odnosi, obuhvaćen ovom inkriminacijom. Pasivni subjekat djela je član porodice ili porodične zajednice kojeg

je izvršilac prethodno zlostavljao. Pod pojmom prethodnog zlostavljanja u smislu ovog oblika djela, trebalo bi podrazumijevati sve one radnje koje su obuhvaćene osnovnim oblikom djela." (Babić i dr, 2005:1619)

Razbojnička krađa (član 282. KZ Bd BiH) propisana je u glavi XXV KZ Bd BiH (krivična djela protiv imovine). Krivično djelo iz stava 1. člana 282. KZ Bd BiH čini onaj ko je zatečen pri učinjenju krivičnog djela krađe, pa s ciljem da ukradenu stvar zadrži upotrijebi silu protiv nekog lica ili prijetnju da će direktno napasti na njegov život ili tijelo. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od jedne do 10 godina.

Stavovima 2. i 3. ovog člana propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovoga člana neko lice s namjerom teško tjelesno povrijeđeno, ili ako je izvršeno iz mržnje, ili je to krivično djelo izvršeno u sastavu grupe ljudi, ili ako je upotrijebljeno oružje ili opasno oruđe, izvršilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina i (3) Ako je pri učinjenju krivičnog djela iz stava 1. ovoga člana neko lice s namjerom usmrćeno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora. „Najteži oblik djela postoji ako je pri izvršenju djela razbojničke krađe neko lice umišljajno lišeno života. Ovo je zapravo samo specijalni slučaj kvalifikovanog ubistava iz koristoljublja, ali s obzirom da se ovdje lišenje života pojavljuje kao sredstvo za obezbjeđenje izvršene krađe, pa zbog povezanosti tih djela, zakon ovaj slučaj predviđa kao teški oblik razbojničke krađe." (Babić i dr, 2005:1670) Za navedeni oblik ovog krivičnog djela učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 10 godina (10 do 20 godina zatvora) ili kaznom dugotrajnog zatvora (21 do 45 godina).

Razbojništvo (član 283. KZ Bd BiH) je sadržano u glavi XX KZ Bd BiH (krivična djela protiv imovine). Krivično djelo iz stava 1. člana 283. KZ Bd BiH čini onaj ko upotrebom sile protiv nekog lica ili prijetnjom da će direktno napasti na njegov život ili tijelo oduzme tuđu pokretninu s ciljem da njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugome protivpravnu imovinsku korist ili da je protivpravno prisvoji. Za osnovni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora od jedne do 10 godina.

Stavovima 2. i 3. propisani su kvalifikovani oblici ovog krivičnog djela: (2) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovoga člana neko lice s namjerom teško tjelesno povrijeđeno, ili ako je učinjeno iz mržnje, ili ako je to krivično djelo izvršeno u sastavu grupe ljudi, ili ako je upotrijebljeno oružje ili opasno oruđe, počinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina i (3) Ako je pri učinjenju krivičnog

djela iz stava 1. ovoga člana neko lice s namjerom usmrćeno, učinilac će se kazniti kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Kao i kod razbojničke krađe, tako i kod razbojništva najteži oblik djela postoji ako je pri izvršenju djela neko lice s namjerom usmrćeno. Za navedeni oblik ovog krivičnog djela propisana je kazna zatvora najmanje 10 godina (10 do 20 godina) ili kazna dugotrajnog zatvora (21 do 45 godina).

Korištena literatura:

- D. Jovašević, *Krivično delo ubistva u teoriji, praksi i zakonodavstvu*, Službeni glasnik, 2020.
- M. Babić, Lj. Filipović, I. Marković, Z. Rajić, *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini*, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo, 2005.
- Z. Stojanović, O. Perić, *Krivično pravo, posebni deo*, Službeni glasnik, Beograd, 2002.
- Z. Stojanović, M. Škulić, V. Delibašić, *Osnovi krivičnog prava*, Službeni glasnik, 2018.

prof. dr. Slobodanka Konstantinović Vilić i prof. dr. Nevena Petrušić

ANALIZA SUDSKE PRAKSE

Opšti podaci o predmetu istraživanja

Predmet istraživanja je praksa sudova u Bosni i Hercegovini u procesuiranju slučajeva femicida. U međunarodnim dokumentima i literaturi postoje različite definicije femicida, kao rodno zasnovanog ubistva žene. Za potrebe ovog istraživanja, pod femicidom se podrazumijeva svako lišenje života žene koje je učinio muškarac, a pod pokušajem femicida svaki pokušaj ubistva žene od strane muškarca. S obzirom na to da femicid nije inkriminisan kao posebno krivično djelo u Bosni I Hercegovini, za potrebe ovog istraživanja koristi se vrlo široka definicija – ubistvo ili pokušaj ubistva žene koje je učinio muškarac, kako bi se na jednostavan način prikupile sve presude, a rodna zasnovanost ubistva je nakon toga analizirana iz ukupnog istraživačkog uzorka. Imajući to u vidu, istraživački uzorak čine krivični predmeti pravnosnažno okončani u periodu od 1. januara 2017. do 30. juna 2021. godine, koji se odnose na procesuirana krivična djela u kojima su izvršioci muškarci, a žrtve žene, koja su kvalifikovana kao:

- ubistvo, pokušaj ubistva i nasilje u porodici sa smrtnim ishodom iz čl. 166. st. 1. i st. 2. tač. a) i d), čl. 166. st. 1. u vezi čl. 28. i čl. 222. st. 5. u vezi st. 1. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine;[53]
- ubistvo, pokušaj ubistva, teško ubistvo iz čl. 124. st. 1, iz čl. 124. st. 1. u vezi čl. 22, iz čl. 125. st. 1. tač. 6, čl. 149. st. 1. tač. 5. Krivičnog zakonika Republike Srpske iz 2017. godine[54] i pokušaj ubistva, teško ubistvo i pokušaj teškog ubistva iz čl. 148. st. 1. u vezi čl. 20, čl. 149. st. 1. tač. 5. i čl. 149. st. 1. tač. 1. Krivičnog zakona Republike Srpske iz 2003;[55]
- pokušaj ubistva iz čl. 163. st. 1. u vezi sa čl. 28. Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH.[56]

[53] „*Službene novine FBiH*", br. 36/2003, 21/2004-ispr, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017 (u daljem tekstu KZ FBiH).

[54] „*Službeni glasnik Republike Srpske*", br. 64/2017, 104/2018 - odluka US, 15/2021 i 89/2021 (u daljem tekstu KZ RS 2017).

[55] „*Službeni glasnik Republike Srpske*", br. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 70/2006, 73/2010, 1/12 i 37/2013 (u daljem tekstu KZ RS 2003).

[56] „*Službeni glasnik Brčko distrikta BiH*", broj 19/20 – prečišćen tekst (u daljem tekstu: KZ Bd BiH).

Istraživanjem su obuhvaćena ukupno 34 sudska predmeta (26 predmeta sudova Federacije BiH i sedam predmeta sudova Republike Srpske i jedan predmet sudova Brčko distrikta), u kojima je donijeto ukupno 94 prvostepenih i drugostepenih odluka: 78 prvostepenih i drugostepenih odluka sudova FBiH, 14 prvostepenih i drugostepenih odluka sudova RS i po jedna prvostepena i drugostepena odluka sudova Brčko distrikta BiH. Pregled predmeta obuhvaćenih istraživanjem dat je u tabeli 1.

Tabela 1: Pregled predmeta obuhvaćenih istraživanjem

Sud	Broj	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Okružni sud u Istočnom Sarajevu/Vrhovni sud RS	1	14 0 K 03900 19 K	14 0 K 003900 20 Kž 12
Okružni sud u Doboju/ Vrhovni sud RS	1	13 0 K 005596 19 K	13 0 K 005596 21 Kž 3
Okružni sud u Istočnom Sarajevu/Vrhovni sud RS	1	14 0 K 002480 16 K 2	14 0 K 002480 17 Kž 2
Okružni sud u Istočnom Sarajevu/Vrhovni sud RS	1	14 0 K 003398 18 K	14 0 K 003398 18 Kž 3
Okružni sud u Prijedoru/ Vrhovni sud RS	1	16 0 K 000043 17 K	16 0 K 000043 18 Kž 9
Okružni sud u Banjoj Luci/ Vrhovni sud RS	1	11 0 K 019131 16 K	11 0 K 019131 17 Kž 2
Okružni sud u Banjoj Luci/ Vrhovni sud RS	1	11 0 K 019456 17 K	11 0 K 019456 18 Kž
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	1	01 0 K 011183 16 K 01 0 K 011183 16 Kv2	01 0 K 011183 16 Kž 2
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 033856 19 K	09 0 K 033856 20 Kž 2
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 019762 20 K	03 0 K 019762 20 Kž 5
Kantonalni sud u Zenici/ Vrhovni sud FBiH	1	04 0 K 004783 12 K 04 0 K 004783 15 K2	04 0 K 004783 14 Kž 3 04 0 K 004783 16 Kž 4
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 018715 19 K 03 0 K 018715 20 K 2	03 0 K 018715 20 Kž 6 03 0 K 018715 20 Kž 7 03 0 K 018715 20 Kžk
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 014025 15 K 03 0 K 014025 17 K 2	03 0 K 014025 16 Kž 11 03 0 K 014025 17 Kž 14

Sud	Broj	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Županijski/Kantonalni sud Mostar/ Vrhovni sud FBiH	1	07 0 K 013045 16 K 07 0 K 013045 17 K2	07 0 K 013045 17 Kž 3 07 0 K 013045 18 Kž 4 07 0 K 013045 18 Kžk
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 016509 17 K	03 0 K 016509 18 Kž 8
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 019615 19 K	03 0 K 019615 20 Kž 4
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 023662 15 K	09 0 K 023662 17 Kž 13
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 017819 18 K	03 0 K 017819 19 Kž 2
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	1	01 0 K 012594 18 K 2	01 0 K 012594 18 Kž 6
Kantonalni sud u Novom Travniku/ Vrhovni sud FBiH	1	06 0 K 008884 16 K	06 0 K 008884 17 Kž 2
Kantonalni sud u Zenici/ Vrhovni sud FBiH	1	04 0 K 008216 16 K	04 0 K 008216 16 Kž 3
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 018563 19 K	03 0 K 018563 19 Kž
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	1	01 0 K 011854 17 K	01 0 K 011854 17 Kž 3
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 015282 16 K	03 0 K 015282 17 Kž 5
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 025482 16 K	09 0 K 025482 16 Kž 7
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 026265 16 K	09 0 K 026265 17 Kž 8
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 034816 20 K	09 0 K 034816 21 Kž 5
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 024331 16 K 09 0 K 024331 18 K 3	09 0 K 024331 18 Kž 14 09 0 K 024331 19 Kž 21 09 0 K 024331 19 Kžk 09 0 K 024331 19 Kž 21
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 027196 17 K 09 0 K 027196 18 K 2 09 0 K 027196 18 K 2	09 0 K 027196 17 Kž 4

Sud	Broj	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	1	09 0 K 024662 15 K 09 0 K 024662 15 K 2 09 0 K 024662 17 K 3	09 0 K 024662 16 Kž 6 09 0 K 024662 16 Kž 6
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	1	01 0 K 009692 15 K 01 0 K 009692 18 K 2	01 0 K 009692 17 Kž 7 01 0 K 009692 Kž 13 01 0 K 009692 19 Kžk
Kantonalni sud u Zenici/ Vrhovni sud FBiH	1	04 0 K 011060 19 K 04 0 K 011060 21 K 2	04 0 K 011060 20 Kž
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	1	03 0 K 017352 18 K 03 0 K 017352 19 K 2	03 0 K 017352 19 Kž 7 03 0 K 017352 19 Kž 10
Osnovni sud Brčko distrikta/Apelacioni sud Brčko distrikta	1	96 0 K 098324 16 K	96 0 K 098324 17 Kž 5
UKUPNO:	**34**	**47**	**47**

Metodologija istraživanja

U istraživanju sudske prakse u procesuiranju slučajeva femicida zbog objektivnih okolnosti izazvanih pandemijom virusa Covid-19 nije mogao biti ostvaren uvid u kompletne spise sudskih predmeta, tako da istraživačku građu čine odluke sudova u predmetima iz istraživanog uzorka, što je bio ograničavajući faktor za sticanje saznanja o postupanju sudova.

U istraživanju su primijenjeni kvantitativni i kvalitativni istraživački metodi.

Iz sudskih presuda, korištenjem posebnog uputnika, prikupljeni su podaci koji se odnose na krivična djela, učinioce, žrtve, krivične sankcije i krivični postupak. Ovi podaci su sistematizovani, brojčano i procentualno prikazani i analizirani.

Na osnovu uvida u sudske presude, odabrano je pet krivičnih predmeta iz istraživačkog uzorka koji se odnose slučajeva femicida, koji su, s obzirom na vrstu ubistva, način izvršenja djela, sredstva izvršenja, odnos između žrtve i učinioca i dr, prema ocjeni istraživačica, reprezentativni za istraživanu pojavu femicida. Ovi slučajevi su analizirani primjenom metoda studije slučaja (eng. *case study*) s ciljem da se otkriju fenomenološke i etiološke karakteristike krivičnog djela ubistva čije su žrtve žene, kao i da se stekne, u mjeri u kojoj je to moguće, detaljniji uvid i dublje razumijevanje okolnosti prije i u vrijeme izvršenja djela, kao i u proces optuženja, suđenja i odmjeravanja krivične sankcije.

Pravna kvalifikacija krivičnih djela u presudama

U svim predmetima sudova Federacije Bosne i Hercegovine pravna kvalifikacija krivičnih djela vršena je prema Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine,[57] za koji je korištena skraćenica: KZ FBiH. U predmetima obuhvaćenim istraživanjem koje su procesuirali sudovi Republike Srpske u kvalifikaciji krivičnih djela primjenjivana su dva zakona: ranije važeći Krivični zakon Republike Srpske iz 2003. godine, koji je više puta mijenjan i dopunjavan[58] i Krivični zakonik Republike Srpske iz 2017. godine,[59] koji je sada na snazi. U jednom predmetu sudova Brčko distrikta BiH primjenjivan je Krivični zakon Brčko distrikta BiH, zaključno s izmjenama iz 2013. godine.

U pregledanim presudama sudova Federacije BIH do promjene u pravnoj kvalifikaciji u odnosu na optužnicu došlo je samo u jednom slučaju, kada je prvostepeni sud u ponovnom postupku, posle ukidanja prvostepene presude promijenio pravnu kvalifikaciju iz optužnice. U jednom predmetu pravna kvalifikacija krivičnog djela promijenjena je u toku drugostepenog postupka pred višim sudom, kada je tužilac promijenio pravnu kvalifikaciju krivičnog djela, što je drugostepeni sud prihvatio, a u jednom slučaju promjenu pravne kvalifikacija djela izvršio je sam drugostepeni sud. U presudama sudova Republike Srpske pravna kvalifikacija krivičnih djela nije mijenjana u odnosu na optužnicu, a nije mijenjana ni pravna kvalifikacija od strane drugostepenih sudova, koji su u svih sedam predmeta potvrdili prvostepene presude. U presudi sudova Brčko distrikta nije mijenjana pravna kvalifikacija djela (tabela 2).

[57] „*Službene novine FBiH*“, br. 36/2003, 21/2004-ispr. 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017 (u daljem tekstu KZ FBiH).

[58] „*Službeni glasnik Republike Srpske*“, br. 49/2003, 108/2004, 37/2006, 70/2006, 73/2010, 1/12 i 37/2013 (u daljem tekstu KZ RS 2003).

[59] „*Službeni glasnik RS*“, br. 64/2017, 104/2018 – odluka US 15/2021 i 89/2021 (u daljem tekstu KZ RS 2017).

Tabela 2: Pravna kvalifikacija djela

Sud	Kvalifikacija djela	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Okružni sud u Istočnom Sarajevu/ Vrhovni sud RS	Ubistvo čl. 124. st. 1. KZ RS 2017.	14 0 K 03900 19 K	14 0 K 003900 20 Kž 12
Okružni sud u Doboju/ Vrhovni sud RS	Ubistvo u pokušaju čl. 124. st. 1. u vezi sa čl. 22. KZ RS 2017 i nedozvoljena proizvodnja i promet oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 361. st. 1. KZ RS 2017.	13 0 K 005596 19 K	13 0 K 005596 21 Kž 3
Okružni sud u Istočnom Sarajevu/ Vrhovni sud RS	Ubistvo u pokušaju iz čl. 148. st. 1. u vezi sa čl. 20. KZ RS 2003.	14 0 K 002480 16 K 2	14 0 K 002480 17 Kž 2
Okružni sud u Istočnom Sarajevu/ Vrhovni sud RS	Teško ubistvo iz čl. 125. st. 1. tač. 6. KZ RS 2017.[60]	14 0 K 003398 18 K	14 0 K 003398 18 Kž 3
Okružni sud u Prijedoru / Vrhovni sud RS	Teško ubistvo iz čl. 149. st. 1. tač. 5. KZ RS 2003.[61]	16 0 K 000043 17 K	16 0 K 000043 18 Kž 9
Okružni sud u Banjoj Luci/ Vrhovni sud RS	Teško ubistvo u pokušaju iz čl. 149. st. 1. tač. 1. u vezi sa čl. 20. KZ RS 2003.[62]	11 0 K 019131 16 K	11 0 K 019131 17 Kž 2

[60] Teško ubistvo iz člana 125. st. 1. tač. 6. KZ RS 2017: „... ko umišljajno liši života dva ili više lica , a ne radi se o ubistvu na mah, ubistvu djeteta pri porođaju ili ubistvu učinjenom pod posebno olakšavajućim okolnostima“ (čl. 124. st. 2).

[61] Teško ubistvo iz čl. 149. st. 1. tač. 5. KZ RS 2003: „... ko umišljajno liši života dva ili više lica, a ne radi se o ubistvu na mah, ubistvu djeteta pri porođaju ili ubistvu učinjenom pod osobito olakšavajućim okolnostima čl. 148. st. 2.”

[62] Teško ubistvo na krajnje podmukao način iz čl. 149. st. 1. tač. 1. KZ RS 2003 u pokušaju: „... ko drugog liši života na naročito svirep ili krajnje podmukao način.”

Sud	Kvalifikacija djela	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Okružni sud u Banjoj Luci/ Vrhovni sud RS	Ubistvo iz čl. 148. st. 1. i nedozvoljena proizvodnja i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 399. st. 1. KZ RS 2003.	11 0 K 019456 17 K	11 0 K 019456 18 Kž
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u saizvršilaštvu iz čl. 166. st. 2. tač. d u vezi sa čl. 31, KZ FBiH[63]	01 0 K 011183 16 K 01 0 K 011183 16 K	01 0 K 011183 16 Kž 2
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH	09 0 K 033856 19 K	09 0 K 033856 20 Kž 2
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH	03 0 K 019762 20 K	03 0 K 019762 20 Kž 5

[63] Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tač. d. KZ FBiH: „ko drugog usmrti iz koristoljublja, radi učinjenja ili prikrivanja drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda." Ubistvo iz koristoljublja izvršeno je u saizvršilaštvu sa ženskom osobom protiv koje je krivični postupak posebno vođen.

Sud	Kvalifikacija djela	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Kantonalni sud u Zenici/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH; izazivanje opće opasnosti iz čl. 323. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ FBiH; sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje iz čl. 358. st. 3. u vezi sa st. 1. i 2. KZ FBiH, nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH u vezi sa čl. 54. KZ FBiH	04 0 K 004783 12 K 04 0 K 004783 15 K2	04 0 K 004783 14 Kž 3 04 0 K 004783 16 Kž 4
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Dva ubistva u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. i čl. 54. KZ FBiH – sticaj	03 0 K 018715 19 K 03 0 K 018715 20 K 2	03 0 K 018715 20 Kž 6 03 0 K 018715 20 Kž 7 03 0 K 018715 20 Kžk
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 31. KZ FBiH (saučiniteljstvo)	03 0 K 014025 15 K 03 0 K 014025 17 K 2	03 0 K 014025 16 Kž 11 03 0 K 014025 17 Kž 14
Županijski/ Kantonalni sud Mostar/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tačka d) KZ FBiH[64]	07 0 K 013045 16 K 07 0 K 013045 17 K2	07 0 K 013045 17 Kž 3 07 0 K 013045 18 Kž 4 07 0 K 013045 18 Kžk

[64] U drugostepenom postupku federalna tužiteljica je na pretresu održanom pred Vrhovnim sudom Federacije BiH izmijenila optužnicu u pogledu pravne kvalifikacije krivičnog djela na taj način što je optuženom stavila na teret da je učinio krivično djelo ubistva iz čl. 166. st. 2. tač. d) KZ BiH: „... ko drugog usmrti iz koristoljublja, radi učinjenja ili prikrivanja kog drugog krivičnog djela, iz bezobzirne osvete ili iz drugih niskih pobuda."

Sud	Kvalifikacija djela	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH, teška krađa čl. 287. st. 1. tač. d u vezi sa čl. 286. st. 1. KZ FBiH, sve u vezi sa čl. 54. KZ FBiH - sticaj	03 0 K 016509 17 K	03 0 K 016509 18 Kž 8
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Dva ubistva u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH, ugrožavanje sigurnosti iz čl. 183. st. 1. KZ FBiH u vezi sa čl. 54. KZ FBiH –sticaj	03 0 K 019615 19 K	03 0 K 019615 20 Kž 4
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH	09 0 K 023662 15 K	09 0 K 023662 17 Kž 13
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tač. a) KZ FBiH (ubistvo na okrutan ili podmukao način); neovlašteno nabavljanje, držanje i prodaja oružja i bitnih dijelova za oružje iz čl. 72. st. 1. Zakona o oružju i municiji Tuzlanskog kantona u vezi sa čl. 54. KZ FBiH – sticaj	03 0 K 017819 18 K	03 0 K 017819 19 Kž 2
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH	01 0 K 012594 18 K 2	01 0 K 012594 18 Kž 6

Sud	Kvalifikacija djela	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Kantonalni sud u Novom Travniku/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH	06 0 K 008884 16 K	06 0 K 008884 17 Kž 2
Kantonalni sud u Zenici/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tač. a) KZ FBiH[65]– jedan učinilac Pomoć učinitelju poslije učinjenog kaznenog djela iz čl. 346. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ FBiH - drugi učinilac	04 0 K 008216 16 K	04 0 K 008216 16 Kž 3
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH izvršeno u sticaju[66]	03 0 K 018563 19 K	03 0 K 018563 19 Kž
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materijala iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH	01 0 K 011854 17 K	01 0 K 011854 17 Kž 3
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH izvršeno u sticaju[67]	03 K 015282 16 K	03 K 015282 17 Kž 5

[65] Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tač. a) KZ FBiH: „... ko drugog usmrti na okrutan ili podmukao način."

[66] U ovom predmetu jedan učinilac je izvršio dva krivična djela ubistva iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH u sticaju. Jedno krivično djelo ubistva je izvršeno prema žrtvi muškog pola, ali s obzirom na predmet našeg istraživanja, to krivično djelo nije statistički obrađeno.

[67] Jedan učinilac je izvršio dva krivična djela u sticaju: ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH prema žrtvi ženskog pola i ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. i 31. KZ FBiH kao saizvršilac prema žrtvi muškog pola. Statistički je obrađeno prvo krivično djelo jer je izvršeno prema žrtvi ženskog pola.

Sud	Kvalifikacija djela	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH Krivično djelo iz čl. 52. Zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije – posjedovanje oružja bez dozvole nadležnog organa	K 025482 16 K	09 K 025482 16 Kž 7
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH u vezi sa čl. 28. KZ FBiH	09 0 K 026265 16 K	09 0 K 026265 17 Kž 8
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH	09 0 K 034816 20 K	09 0 K 034816 21 Kž 5
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH, nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH[68]	09 0 K 024331 16 K 09 0 K 024331 18 K 3	09 0 K 024331 18 Kž 14 09 0 K 024331 19 Kž 21 09 0 K 024331 19 Kžk 09 0 K 024331 19 Kž 21
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH[69]	09 0 K 027196 17 K 09 0 K 027196 18 K 2 09 0 K 027196 18 K 2 (rješenje o obustavi postupka)	09 0 K 027196 17 Kž 4
Kantonalni sud u Sarajevu/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH	09 0 K 024662 15 K 09 0 K 024662 15 K 2 K 024662 17 K 3	09 K 024662 16 Kž 6 09 K 024662 16 Kž 6

[68] Učinilac je izvršio i krivično djelo ubistva u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH prema žrtvi muškog pola, tako da podatak nije statistički obrađivan.

[69] Prema učiniocu je rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu od 9.4.2019. obustavljeno izvršenje kazne zatvora u trajanju od jedne godine izrečene presudom Kantonalnog suda u Sarajevu br. 09 0 027196 18 K 2. Izvršenje kazne zatvora je obustavljeno na osnovu čl. 219 ZKP FBiH jer je učinilac umro.

Sud	Kvalifikacija djela	Odluke prvostepenog suda	Odluke instancionih sudova
Kantonalni sud u Bihaću/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tačka d) KZ FBiH [70]	01 0 K 009692 15 K 01 0 K 009692 18 K 2	01 0 K 009692 17 Kž 7 01 0 K 009692 Kž 13 01 0 K 009692 19 Kžk
Kantonalni sud u Zenici/ Vrhovni sud FBiH	Nasilje u porodici iz čl. 222. st. 5. u vezi sa st. 1. KZ FBiH [71]	04 0 K 011060 19 K 04 0 K 011060 21 K 2	04 0 K 011060 20 Kž
Kantonalni sud u Tuzli/ Vrhovni sud FBiH	Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH; nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH[72]	03 K 017352 18 K 03 K 017352 19 K 2	03 K 017352 19 Kž 7 03 K 017352 19 Kž 10
34. Osnovni sud Brčko distrikta/ Apelacioni sud Brčko distrikta	Ubistvo u pokušaju iz člana 163. stav 1. u vezi sa članom 28. KZ Bd FBIH; Ugrožavanje sigurnosti iz člana 180. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ Bd FBiH[73]	96 0 K 098324 16 K	96 0 K 098324 17 Kž 5

[70] Drugostepeni sud je prekvalifikovao krivično djelo jer je utvrdio da je krivično djelo izvršeno iz bezobzirne osvete iz čl. 166. st. 2. tač. d), a ne na okrutan i podmukao način iz čl. 166. st. 2. tač. a) i iz bezobzirne osvete iz čl. 166. st. 2. tač. d) kako je utvrdio prvostepeni sud.

[71] Krivično djelo nasilja u porodici iz čl. 222. st. 5. KZ FBiH: „... ako je krivičnim djelom iz st. 1. od 1-4. ovog člana prouzrokovana smrt člana porodice, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora od dvije do petnaest godina." U ovom predmetu u ponovnom prvostepenom postupku sud nije prihvatio kvalifikaciju krivičnog tužilaštva da se radi o krivičnom djelu iz čl. 222. st. 1. tač. 6. KZ FBiH: „... ko usmrti člana i kojeg je prethodno zlostavljao, kaznit će se kaznom zatvora najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora."

[72] U ovom predmetu učinilac je osuđen za još dva krivična djela ubistva u pokušaju iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH.

[73] Učinilac je osuđen za ugrožavanje sigurnosti tri muškarca (susjeda) koji su pomagali žrtvi pokušaja ubistva.

U pogledu broja izvršenih krivičnih djela možemo zaključiti da je 35 učinilaca izvršilo ukupno 51 krivično djelo. Krivična djela su razvrstana prema pravnoj kvalifikaciji u presudama. (tabela 3).

Tabela 3: Broj učinilaca i krivičnih djela

Djelo	Broj učinilaca	Broj djela
Ubistvo iz čl. 124. st. 1. KZ RS 2017.	1	1
Ubistvo u pokušaju iz čl. 124. st. 1. u vezi sa čl. 22. KZ RS i nedozvoljena proizvodnja i promet oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 361. st. 1. KZ RS 2017.	1	2
Ubistvo u pokušaju iz čl. 148 st. 1. u vezi sa čl. 20. KZ RS 2003.	1	1
Ubistvo iz čl. 148 st. 1. i nedozvoljena proizvodnja i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 399. st. 1. KZ RS 2003.	1	2
Teško ubistvo iz čl. 125. st. 1. tač. 6. KZ RS 2017.	1	1
Teško ubistvo iz čl. 149. st. 1. tač. 5. KZ RS 2003.	1	1
Teško ubistvo u pokušaju iz čl. 149. st. 1. tač. 1. u vezi sa čl. 20. KZ RS 2017.	1	1
Ubistvo iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 31. KZ FBiH (saučiniteljstvo)	1	1
Ubistvo u saizvršilaštvu iz čl. 166. st. 2. tač. d u vezi sa čl. 31. KZ FBiH	1	1
Ubistvo iz čl. 166. st.1. KZ FBiH	5	5
Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH, nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH	2	4
Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tačka d) KZ FBiH	2	2
Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH	4	4
Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH; izazivanje opće opasnosti iz čl. 323. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ FBiH; sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje iz čl. 358. st. 3. u vezi sa st. 1. i 2. KZ FBiH, nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH u vezi sa čl. 54. KZ FBiH	1	4
Dva ubistva u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28 i čl. 54. KZ FBiH – sticaj	1	2
Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH izvršeno u sticaju	1	1

Dva ubistva u pokušaju iz čl. 166. st.1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH, ugrožavanje sigurnosti iz čl. 183. st. 1. KZ FBiH u vezi sa čl. 54. KZ FBiH – sticaj	1	3
Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH; Krivično djelo kažnjivo po čl. 52. Zakona o nabavljanju, držanju i nošenju oružja i municije – posjedovanje oružja bez dozvole nadležnog organa	1	2
Ubistvo u pokušaju iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ FBiH; nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH	1	2
Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH, teška krađa čl. 287. st. 1. tač. d) u vezi sa čl. 286. st. 1. KZ FBiH, sve u vezi sa čl. 54. KZ FBiH – sticaj	1	2
Ubistvo iz čl. 166. st. 1. KZ FBiH Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materijala iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH	1	2
Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tač. a KZ FBiH (ubistvo na okrutan ili podmukao način); neovlašteno nabavljanje, držanje i prodaja oružja i bitnih dijelova za oružje iz čl. 72. st. 1. Zakona o oružju i municiji Tuzlanskog kantona u vezi sa čl. 54. KZ FBiH – sticaj	1	2
Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tač. a) KZ FBiH[74] – jedan učinilac; Pomoć učinitelju poslije učinjenog kaznenog djela iz čl. 346. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ FBiH – drugi učinilac	2	2
Nasilje u porodici iz čl. 222. st. 5. u vezi sa st. 1. KZ FBiH	1	1
Ubistvo u pokušaju iz člana 163. stav 1. u vezi sa članom 28. KZ Bd BiH; Ugrožavanje sigurnosti iz člana 180. stav 2. u vezi sa stavom 1. KZ Bd BiH	1	2

Najviše je izvršeno krivičnih djela ubistva iz čl. 166. st. 1. i 2. KZ FBiH i čl. 124. st. 1. KZ RS 2017, odnosno, čl. 148. st. 1. KZ RS 2003 – ukupno 17 (34%). Treba napomenuti da su u čl. 166. st. 2. KZ FBiH od tač. a) do tač. e) predviđeni teži ili kvalifikovani oblici ubistava, kojih je bilo četiri. Teško ubistvo iz čl. 125. KZ RS 2017 i čl. 149 KZ RS 2003 i teško ubistvo u pokušaju iz čl. 149. st. 1. tač. 1. u vezi sa čl. 20. KZ RS izvršeno je u tri slučaja. Ubistva u pokušaju izvršena su u 15 slučajeva (29%), dok su 14 ubistava i ubistva u pokušaju izvršena u sticaju sa drugim krivičnim djelima (teška krađa, izazivanje opće opasnosti, sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje, nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija, neovlašteno nabavljanje, držanje i prodaja oružja i bitnih dijelova za oružje, posjedovanje oružja bez dozvole nadležnog organa).

[74] Ubistvo iz čl. 166. st. 2. tač. a) KZ FBiH: „... ko drugog usmrti na okrutan ili podmukao način."

Podaci iz sudskih presuda pokazuju da učinioci u većini slučajeva sami vrše krivična djela. Samo u tri slučaja krivična djela su izvršena u saizvršilaštvu sa drugim učiniocima, s tim što u dva predmeta postupak nije vođen prema svim učiniocima. S obzirom na to da su učinioci pored krivičnog djela ubistva, pokušaja ubistva i teškog ubistva vršili i druga krivična djela, veći broj krivičnih djela je izvršen u sticaju, što je svakako uticalo na visinu izrečene kazne.

Fenomenološke karakteristike izvršenih krivičnih djela

Mjesto izvršenja (selo/grad) i konkretno mjesto (prostor) izvršenja

U posmatranom uzorku, prema dostupnim podacima, u gradu je izvršeno više krivičnih djela – 29,4% za razliku od seoskog područja na kome su izvršena četiri krivična djela (11,8%). Treba međutim, imati u vidu da je u većini predmeta (58,8%) mjesto izvršenja krivičnog djela anonimizirano, tako da se ne može sa sigurnošću zaključiti da li je većina krivičnih djela izvršena u gradu ili u seoskoj sredini (tabela 4).

Tabela 4: Mjesto izvršenja krivičnog djela

Mjesto	Broj krivičnih djela	%
Selo	4	11,8
Grad	10	29,4
Anonimizirano	20	58,8
Ukupno	**34**	**100%**

U pogledu konkretnog mjesta/prostora izvršenja krivičnog djela, može se konstatovati da je najveći broj svih djela, preko jedne trećine, izvršena u stanu/kući/dvorištu žrtve (35,3%), što potvrđuje rezultate prethodnih istraživanja o nasilju prema ženama, koja pokazuju da je za ženu najnebezbjednije mjesto upravo njen dom. Interesantan je podatak da je čak 20,6% krivičnih djela izvršeno na radnom mjestu žrtve, što pokazuje veliku drskost i bezobzirnost učinioca, kao i povećanu društvenu opasnost izvršenih krivičnih djela. Veliki je broj djela izvršenih u zajedničkom stanu/kući/dvorištu učinioca i žrtve (17,6%), što se i moglo očekivati s obzirom na prirodu odnosa između žrtve i učinioca (bračni, vanbračni, emotivni odnos, odnos srodstva) i njihov život u zajedničkom domaćinstvu. Treba napomenuti da nijedno krivično djelo u okviru uzorka nije izvršeno na prostoru koji koristi samo učinilac (stan, kuća, dvorište) (tabela 5).

Tabela 5: Konkretno mjesto (prostor) izvršenja

Mjesto	Broj krivičnih djela	%
Stan/kuća/dvorište žrtve	12	35,3
Zajednički stan/kuća/dvorište žrtve i učinioca	6	17,6
Pomoćni objekat koji koristi žrtva	1	2,9
Lokalni put	3	8,8
Magistralni put	2	5,9
Parking-prostor	1	2,9
Put ispred kuće žrtve	1	2,9
Kuća roditelja žrtve	1	2,9
Radno mjesto žrtve (sportska kladionica, ugostiteljski objekat, kiosk, ustanova, škola, advokatska kancelarija)	7	20,6
Ukupno	**34**	**100%**

Vrijeme izvršenja krivičnih djela

Vrijeme izvršenja krivičnog djela značajno je za praćenje distribucije kriminaliteta u različitim vremenskim razdobljima (godišnja doba, doba dana). Podaci iz uzorka ne pokazuju posebne vremenske pravilnosti izvršenja krivičnih djela kada se radi o godišnjem dobu (tabela 6). Posmatrano po godišnjim dobima, najveći procenat krivičnih djela iz uzorka izvršen je u ljeto (29,4%), podjednak broj u proljeće i jesen (26,5%) dok je u zimskom periodu izvršeno 17,6% djela. Ovakav nalaz u skladu je sa nalazima dosadašnjih kriminoloških istraživanja o distribuciji kriminaliteta po godišnjim dobima prema kojima se najveći broj krivičnih djela protiv ličnosti (krivična djela protiv života i tijela) vrši u ljetnim i proljetnim mjesecima.

Tabela 6: Vrijeme izvršenja djela – godišnje doba

Godišnje doba	Broj krivičnih djela	%
Proljeće (mart – april - maj)	9	26,5
Ljeto (juni – juli - avgust)	10	29,4
Jesen (septembar – oktobar – novembar)	9	26,5
Zima (decembar – januar –februar)	6	17,6
Ukupno	**34**	**100%**

Posmatrano prema dobu dana, najveći procenat krivičnih djela izvršen je u prijepodnevnim časovima – 26,4% i poslijepodne – 20,6%, dok je podjednak procenat izvršenih krivičnih djela u rano poslijepodne i uveče (po 17,6%). Znatno je manji broj krivičnih djela izvršenih u rano jutro (8,8%) i noću (2,9%). Ovi nalazi pokazuje da u okviru ispitivanog uzorka izvršena krivična djela nisu pripadala tzv. „noćnom kriminalitetu" (tabela 7).

Tabela 7: Vrijeme izvršenja djela – doba dana

Doba dana	Broj krivičnih djela	%
Rano jutro (4-08h)	3	8,8
Prije podne (08-12h)	9	26,4
Rano poslijepodne (12-16h)	6	17,6
Poslijepodne (16-20h)	7	20,6
Uveče (20-24h)	6	17,6
Noću (24-4h)	1	2,9
Nepoznato	2	5,9
Ukupno	**34**	**100%**

Sredstva izvršenja

Prilikom izvršenja krivičnih djela s elementima nasilja koriste se različita sredstva izvršenja. Sredstva (fizička sila, predmeti, oruđa, oružja) kojima je izvršeno krivično djelo značajna su u forenzičkom smislu, ali i kao dokazno sredstvo u krivičnom postupku. Jedno od osnovnih pitanja kriminalistike je čime je krivično djelo izvršeno. Uz način izvršenja, sredstva izvršenja pružaju značajne podatke za otkrivanje izvršenog krivičnog djela i učinioca. Dosadašnja istraživanja su pokazala da se kriminalitet nasilja uglavnom odlikuje korištenjem više sredstava izvršenja, što pokazuju i nalazi ovog istraživanja.

Učinioci su prilikom izvršenja krivičnih djela više koristili vatreno oružje (ručna bomba, pištolj, automatska puška – 35,3%) od hladnog oružja (nož/čakija, nož, skalpel, čekić, metalna šipka, tup predmet – 29,3%) i fizičke snage (8,8%), što se može objasniti nedozvoljenim posjedovanjem vatrenog oružja koje uglavnom potiče iz ratnog perioda. Najveći procenat krivičnih djela – 23,5% izvršen je korištenjem više sredstava izvršenja da bi se lakše savladao otpor žrtve, što je manifestacija posebne brutalnosti i surovosti učinioca prema žrtvi (tabela 8).

Tabela 8: Sredstvo izvršenja

Sredstvo izvršenja	Broj krivičnih djela	%
Fizička snaga (noge, ruke)	3	8,8
Ručna bomba	5	14,7
Nož	5	14,7
Skalpel	1	2,9
Čekić	2	5,9
Metalna šipka	1	2,9
Pištolj	5	14,7
Automatska puška	2	5,9
Putničko vozilo	1	2,9
Tup predmet	1	2,9
Više sredstava izvršenja	8	23,5
» sjekira i nož » noga, ruka, kuhinjski nož, mašice sa žarom, komad ogrjevnog drveta » konopac, ruke i noge » silikonska vezica, kuhinjski nož » šake, nož, pištolj » oštrica čvrstog metalnog oruđa, pesnice, kravata » čakija, sekira, ručno pravljeno vatreno oružje » šake i makaze		
Ukupno	**34**	**100%**

Načini izvršenja djela

S upotrebom različitih sredstava izvršenja krivičnih djela koja pripadaju kriminalitetu nasilja povezan je način izvršenja krivičnih djela, koji je najčešće uslovljen namjerama i planom učinioca kako da izvrši krivično djelo, konkretnom situacijom prije izvršenja krivičnog djela, fizičkim svojstvima žrtve i učinioca, ali i odnosom između učinioca i žrtve. Često učinioci kombinuju više načina izvršenja, što svjedoči o jednom posebnom odnosu mržnje, bezosjećajnosti, brutalnosti, okrutnosti, svireposti i osvete prema žrtvi. Prilikom kvalifikacije krivičnih djela, način izvršenja se uzima u obzir da bi se razdvojili lakši oblici izvršenja od težih ili kvalifikovanih oblika krivičnih djela, ali se način izvršenja može cijeniti i kao otežavajuća okolnost prilikom odmjeravanja kazne učiniocu.

U istraživanom uzorku, analiza opisa načina izvršenja pojedinih krivičnih djela pokazuje da su učinioci na različite načine izvršavali najteža krivična djela. Analiza opisa izvršenih krivičnih djela ubistva pokazuje da načini izvršenja u većini slučajeva pokazuju veliku brutalnost i svirepost prema žrtvi. U redovima koji slijede opisali smo neke karakteristične načine izvršenja na osnovu podataka iz izreka i obrazloženja presuda.

- *Učinilac je lišio života svoju majku, koja ga je upozorila da će pozvati policiju zbog njegovog ponašanja, na taj način što ju je u alkoholisanom stanju najprije uhvatio u predjelu grudi i gurnuo na ogradu balkona, tako da je na nju bila naslonjena svojim desnim bokom, a zatim ju je uhvatio objema rukama u predjelu nogu i uz pomoć fizičke snage prebacio preko ograde tako da je pala na zemljanu podlogu pored stepeništa na ulazu u zgradu i udarila glavom o podlogu uslijed čega je zadobila niz tjelesnih povreda, pa je zbog zatajivanja rada vitalnih centara mozga, do koga je došlo zbog masivnog razorenja tkiva mozga, preminula na licu mjesta;*
- *Učinilac je izvršio krivično djelo teškog ubistva dvije osobe, lišio je života svoju suprugu koja ga je napustila i njenog partnera sa kojim je održavala intimnu vezu. Ubistva je izvršio na taj način što je kritičnom prilikom u jutarnjim časovima došao do kuće u kojoj je stanovala njegova supruga, pa kada je vidio da je u dvorištu parkirano vozilo njenog partnera, uzeo je sjekiru i nož dužine 25 cm, preskočio ogradu i ušao u sobu u kojoj su nagi u krevetu ležali njegova supruga i njen partner. Sjekirom i nožem naizmjenično im je zadao više udaraca u predjelu glave i tijela. Oštećena je zadobila niz ubodnih rana na vratu, u predjelu grudnog koša, podlaktice, nadlaktice, šake, donjeg dijela trbuha, u predjelu polnog organa dvije ubodno-rezne rane i to u predjelu desne velike usne stidnice, od kojih jedna kanalom nastavlja kroz kožu i potkožno tkivo pa zatim kroz vaginu i dalje u karličnu šupljinu u kojoj se završava, kao i druge povrede, tako da je smrt iste nastupila odmah uslijed masivnog iskrvarenja iz presječenih velikih krvnih sudova u predjelu vrata, a smrtni ishod potpomognut je nagnječenjem i razorenjem moždanog tkiva;*
- *Prije izvršenja krivičnog djela – pokušaj teškog ubistva na krajnje podmukao način, učinilac je nekoliko puta dolazio u kuću oštećene pretvarajući se da joj ništa ne zamjera, ali istovremeno ne prihvatajući činjenicu da je ona s njim prekinula emotivnu vezu i da nema namjeru da je obnovi. Kada je saznao da će oštećena sa kćerkom sa kojom je stanovala da ide na godišnji odmor, odlučio je da je liši života, pa je donio i ostavio ispred ulaznih vrata stana oštećene pvc-vrećicu u koju je stavio jedan čips namijenjen kćerki oštećene, hepo-kocke za potpalu vatre, nešto sitnih drva za potpalu i maskiranu ručnu bombu M52, koju je posebno uvio u koru od drveta i tako prikrio da oštećena nikako nije mogla*

vidjeti i znati da se radi o bombi, uz cedulju s porukom „…“, svakako računajući da će ostavljenim porukama potvrditi povjerenje oštećene u bezazlenost poklona, znajući da će oštećena kad-tad ostavljeni „poklon“ upotrijebiti za potpalu vatre i znajući da će bomba pod uticajem vatre eksplodirati, što se i desilo kada je oštećena kritičnom prilikom, zbog izuzetno hladnog vremena, sadržaj iz vrećice stavila u kamin peć u dnevnom boravku stana i potpalila vatru, da bi u trenutku kada je htjela doložiti vatru, kleknuvši ispred peći, ručna bomba M52 koju je naložila, eksplodirala, a usljed eksplozije, dijelovi peći i bombe su oštećenoj nanijeli teške tjelesne povrede u regiji lica, oka, donje usne sa prelomom zubnog grebena lijeve polovine donje vilice i gubitkom zuba donjeg lijevog spoljašnjeg sjekutića, sa prisustvom zaostalih stranih metalnih tijela – gelera u regijama obje očne duplje i u regiji vrata od kojih je jedno metalno strano tijelo – geler u zadnjem vratnom prostoru lijevo dijametra 20x7 mm, na udaljenosti od 11 mm od zajedničke karotidne arterije koja predstavlja magistralni krvni sud koji vodi krv u mozak i svega 2 mm od jagularne vene;

- *Nezadovoljan postupkom direktorice i članova disciplinske komisije zbog disciplinskog postupka koji je pokrenut protiv njega u gimnaziji u kojoj je radio kao profesor, učinilac je došao u prostorije gimnazije noseći sa sobom jedan čekić sa drvenom drškom, izvijač dužine oko 20 cm i jedan metalni šiljak – majzlo dužine 30 cm, ušao je u kancelariju direktorice škole i dok je ona sjedila za stolom okrenuta leđima prema njemu, udario je čekićem koji je sa sobom nosio, najmanje pet puta po tjemenom i potiljačnom dijelu glave i desnoj šaci koju je oštećena podigla kako bi zaštitila glavu od udaraca čekićem, usljed čega je oštećena izgubila svijest i zadobila niz teških tjelesnih povreda. Drugu žrtvu, oštećenu koja je došla kada je čula vrištanja direktorice, učinilac je udario čekićem dva puta po glavi i desnoj ruci, a zatim dok je ležala na podu ponovo je više puta udario čekićem po glavi i desnoj ruci, nanijevši joj na taj način teške tjelesne povrede;*
- *Učinilac je zajedno sa oštećenom suprugom, koja se nalazila na mjestu suvozača, koristeći njeno povjerenje, krenuo svojim putničkim vozilom glavnim putem sa namjerom da je odvede na izolovano mjesto, dovoljno udaljeno od glavnog puta i naseljenog mjesta, tako da bi efekti od pucanja iz pištolja bili skoro pa potpuno umanjeni i da je liši života, uz pomoć svog brata koji se kretao vozilom iza njega. Kada se dovoljno udaljio od glavnog puta, zaustavio je putničko vozilo, provjerio da nema trećih lica i zajedno sa oštećenom suprugom izašao iz vozila. Iza njih se zaustavilo vozilo njegovog brata, on je takođe izašao iz vozila i jedan od njih je iz vatrenog oružja, pištolja nepoznate marke i kalibra, za vrijeme dok se nalazio lijevo od oštećene na udaljenosti većoj od jedan metar, ispalio tri metka u njenom pravcu, nanijevši joj na taj način strijelnu povredu glave tipa ustrijela, grudnog koša i trbuha, kojom prilikom je kod*

oštećene nastupila smrt usljed oštećenja za po život važnih centara u mozgu i tkiva mozga. Poslije toga, učinilac se zajedno sa bratom udaljio sa lica mjesta, ostavljajući beživotno tijelo oštećene na mjestu usmrćenja. Zatim je učinilac otišao u policijsku stanicu i lažno prijavio da su dva nepoznata lica lišila života njegovu suprugu, dok je njegov brat istog dana napustio Bosnu i Hercegovinu;

- *U prijepodnevnim časovima učinilac je otišao na lokaciju gdje su, prema njegovom saznanju, boravile „prodavačice ljubavi", prišao je oštećenoj, koja se sama nalazila pored magistralnog puta, otišao sa njom do obližnjeg rastinja i počeo da se sa njom verbalno raspravlja. Tokom verbalne prepirke zamahivao je skalpelom prema vitalnim dijelovima tijela oštećene i nanio joj povrede u vidu više reznih rana u predjelu desne strane vrata, lijeve dojke, palčanog uzvišenja lijeve šake i kažiprsta desne šake, uslijed kojih povreda je oštećena pala na tlo i zadobila niz povreda glave i drugih dijelova tijela, usljed čega je u besvjesnom stanju hospitalizovana na Klinici za anesteziologiju i reanimaciju, gdje je usljed navedenih povreda preminula. Dok je oštećena ležala na zemlji u besvjesnom stanju, učinilac je iskoristio njenu bespomoćnost i sa ciljem da sebi pribavi imovinsku korist od oštećene oduzeo i za sebe prisvojio njen mobilni telefon i neutvrđenu količinu novca koji je oštećena imala kod sebe;*
- *Kao pripadnik Federalne uprave policije FBiH, u to vrijeme kao terensko kriminalističko-obavještajni službenik u činu mlađeg inspektora FUP-a, učinilac je posjedovao službeni pištolj marke „Glock", 9x19 mm, koji je prethodno zadužio i nosio sa sobom. Kritičnom prilikom u večernjim časovima došao je po prethodnom dogovoru u stan oštećene sa kojom je bio izvjesno vrijeme u emotivnoj vezi. Poslije kraće verbalne rasprave u hodniku stana oštećene, dok su bili okrenuti jedan prema drugom, učinilac je u pravcu oštećene ispalio šest hitaca, pogodivši je u predjelu grudnog koša i trbuha, kojom prilikom je ista zadobila teške tjelesne povrede opasne po život, od kojih je preminula;*
- *Na lokalnom putu prema naselju u neposrednoj blizini jedne trgovinske radnje, učinilac je prišao oštećenoj sa kojom je ranije održavao bliske veze i kojoj je upućivao ozbiljne prijetnje po život, najprije udario zatvorenim šakama, a zatim je joj je oštricom kuhinjskog noža ukupne dužine 33,5 cm, dužine sječiva oko 20,5 cm i maksimalne širine 2,7 cm zadao više udaraca u predjelu glave i tijela, od kojih udaraca je oštećena pala na tlo, te joj je ponovo prišao i za vrijeme dok je ležala na tlu ponovo zadao više udaraca zatvorenim šakama i oštricom noža u predjelu glave i čitavog tijela, za koje vrijeme se oštećena pokušavala odbraniti, tako što je podizala ruke i pokušavala šakama da uhvati nož. Na ovaj način učinilac je oštećenoj zadao brojne krvne podlive, ubodno-rezne rane po vratu, glavi, licu, cijelom tijelu i unutrašnjim organima, za koje vrijeme je trpjela patnje jakog intenziteta. Za vrijeme dok je oštećena ležala bez svijesti potrbuške na tlu, učinilac je iz pištolja marke „Crvena zastava" model M-57,*

kalibra 7,62 x 25 mm u njenom pravcu ispalio prvo jedan metak, nanijevši joj na taj način tešku tjelesnu povredu, da bi potom iz relativne blizine ispalio još jedan metak u predio stražnje strane vrata oštećene, nanijevši joj takođe tešku tjelesnu povredu i jedan metak u stražnji dio njene glave nanijevši joj na taj način tešku tjelesnu povredu opasnu po život usljed koje povrede je kod oštećene na licu mjesta nastupila smrt, kao posljedica oštećenja moždanog tkiva i za po život važnih centara u mozgu. Učinilac je oštećenu lišio života na okrutan način zbog načina izvršenja, jer je utvrđeno od strane vještaka da su sve povrede (26 reznih rana, sedam ubodnih rana i tri ubodno-rezne rane) nastale zaživotno, da je oštećena sve vrijeme povređivanja trpjela patnje jakog intenziteta, dok se u momentu nanošenja posljednje strijelne povrede u predjelu glave najvjerovatnije nalazila u besvjesnom stanju zbog prethodnog ozljeđivanja organa trbušne šupljine;

- *Oštećena i učinilac su se u ranim jutarnjim satima nalazili u putničkom vozilu kojim je učinilac upravljao i kretali su se u pravcu vikendice u vlasništvu učinioca, vraćajući se iz ugostiteljskog objekta u kome su te noći radili. Poslije verbalne rasprave sa učiniocem, oštećena je izašla iz vozila i krenula pješice. Učinilac je nastavio vožnju prema oštećenoj i prednjom stranom vozila je udario u donji dio desne natkoljenice dok se nalazila u raskoraku desnom nogom isturenom prema naprijed i svojom prednjom stranom okrenutom prema vozilu, usljed čega je bez značajnijeg odbačaja pala ispred vozila, bila podbačena pod vozilo, dok je vozilo bilo u pokretu koje je svojim donjim postrojem guralo i pritiskalo tijelo oštećene ka nazad, uz istovremeno obrtanje tijela po uzdužnoj osovini, kada nastaju povrede po mehanizmu pritiska i vučenja po tlu, što se manifestuje nizom smrtonosnih povreda kod oštećene, te je usljed traumatskog šoka nastupila smrt na licu mjesta;*
- *Učinilac je svoju nevjenčanu suprugu dva dana kontinuirano fizički i psihički zlostavljao, na taj način što je u više navrata zatvorenim šakama šamarao po glavi i licu, da bi kritičnom prilikom u večernjim satima nastavio sa ovakvim fizičkim zlostavljanjem, pa dok je oštećena ležala vrišteći i moleći da je ne tuče, nogama na kojima je imao patike snažno zadavao udarce u predjelu glave, trbuha, nogu i ruku, iako je bio svjestan da zadajući ovakve udarce ženi koja je psiho-fizički slabija i nemoćna da mu pruži otpor, posebno što je svoju fizičku kondiciju održavao trenirajući boks, može usmrtiti, ali je olako držao da smrt neće nastupiti, pa joj ovako zadajući udarce nanio niz teških tjelesnih povreda opasnih po život, usljed kojih je oštećena bez pružene pomoći u toku noći preminula;*
- *Kada je oštećena odbila da sa učiniocem uspostavi emotivnu vezu, došao je kod nje u kuću gdje je stanovala i zaprijetio riječima „kada je tako, sad ću te zaklati". Zatim je iz džepa izvadio čakiju i uperio u njenom pravcu, a potom čakiju vratio*

u džep, zatim je u namjeri da oštećenu liši života uzeo sjekiru koja se nalazila u prostoriji, te je tupim dijelom sjekire udario u predjelu stražnjeg dijela glave šest puta uslijed kojih udaraca je ona pala na pod, a kada se pokušala podići, iz džepa izvadio ručno pravljeno vatreno oružje tzv. „olovku", prečnika cijevi 5,8 mm i isto uperio u pravcu njene glave, a zatim sa udaljenosti od oko pola metra ispalio hitac u oštećenu koji ju je pogodio u čelo i kojom prilikom je zadobila više lakih tjelesnih povreda;

- *Iskoristivši priliku kada je oštećena bila sama u stanu i njeno povjerenje, s obzirom da je bila susjeda i prijateljica roditelja učinioca, učinilac je da bi nabavio novac za heroin, najprije fizički napao oštećenu gurajući je od dnevnog boravka do spavaće sobe, zatim je uzeo njene igle za pletenje sa silikonskom vezicom i veći kuhinjski nož sa crnom drškom, da bi je vrhovima igala tri puta ubo u predjelu prsa od kojih uboda je jedan sa prodorom u desno prsište između drugog i trećeg desnog rebra, ali je vidjevši da je živa i da se odupire napadu, od silikonske vezice koja povezuje igle za pletenje napravio omču, stavio je oko njenog vrata i snažno zategnuo tako da se vezica urezala duboko u tkivo vrata, ali je ona braneći se od napada i boreći za vlastiti život ponovo pružila otpor ogrebavši ga pri tom noktima ruku po licu. Zatim je oštricom većeg kuhinjskog noža sa crnom drškom zadao oštećenoj dvije ubodne rane u predjelu prednje desne strane vrata od kojih je jedna plitka oko 1 cm, a druga teška i po život opasna sa dubokim ubodnim kanalom od oko 16,5 cm, nanijevši joj tako niz povreda opasnih po život od kojih je oštećena ubrzo preminula. Zatim je iz stana oštećene uzeo 600,00 kanadskih dolara i otišao u nepoznatom pravcu;*
- *Učinilac je u stanu u kome je živio sa oštećenom sa kojom je bio u emotivnoj vezi, najprije oštećenu uhvatio za kosu, zatim je udarao zadnji dio njene glave o tupo-tvrdu podlogu i naglim trzajima glave naprijed-nazad nanio oštećenoj teške i po život opasne tjelesne povrede. Poslije toge je rukama uhvatio za vrat i izvršio pritiskanje i stezanje vrata kojom prilikom je oštećenoj nanio niz za život opasnih tjelesnih povreda, da bi nastavio sa nanošenjem povreda udarcima tupo-tvrdim predmetom. Sve povrede su bile takvog intenziteta i karakteristika da su dovele do smrti oštećene, poslije čega je učinilac njeno tijelo prekrio narandžastim peškirom i u jutarnjim satima napustio stan, udaljivši se u nepoznatom pravcu;*
- *U porodičnoj kući u kojoj je živio sa oštećenom suprugom i devetoro djece, zbog porodičnih nesuglasica, učinilac je prišao kauču u dnevnom boravku kuće na kojem je spavala oštećena i u namjeri da je liši života, zamahnuo je nožem koji je držao u ruci, ukupne dužine 23,6 cm i dužine oštrice 12,1 cm, i nanio joj niz povreda grudnog koša i glave, teške tjelesne povrede opasne po život. Oštećena se usljed bolova probudila i pozvala maloljetnog sina, koji je došao i uzeo nož iz ruku učinioca;*

» *Učinilac je u ranim jutarnjim satima u namjeri da iz bezobzirne osvete liši života oštećenu advokaticu, koja je zastupala njegovu bivšu suprugu, zbog toga što je izgubio sporove u nekoliko parničnih predmeta u vezi sa izdržavanjem njegove bivše supruge i utvrđenja i podjele bračne imovine, kao i naknade štete, ispred ulaznih vrata u advokatsku kancelariju oštećene koja se nalazi u neposrednoj blizini trotoara i ulice, kojima se kreću prolaznici i vozila, koristeći noć i maglu koja se u to vrijeme spustila nad gradom, postavio improviziranu eksplozivnu napravu koju je napravio uz pomoć NN osobe. Eksplozivna naprava se sastojala od ručne bombe M-75, iz koje je učinilac izvadio osigurač, stavio je u staklenu čašu i pokrio papirom, a na nju postavio plastičnu bocu od deterdženta za suđe „Tisal", čije dno je odrezao, a plastičnu flašu je oblijepio crnom ljepljivom izolir-trakom, pa kada je oštećena u namjeri da uđe u svoju kancelariju primijetila postavljenu plastičnu bocu, pomjerila je kako bi otvorila vrata kancelarije, a tom prilikom je ručna bomba eksplodirala, usljed čega su čelične kuglice kojima je bomba bila napunjena, pogodile oštećenu, koja je zadobila smrtonosne tjelesne povrede.*

Profil učinilaca

U ispitivanom uzorku bilo je ukupno 35 učinilaca, jer su u jednom predmetu dva učinioca izvršila krivično djelo, jedan učinilac je izvršio krivično djelo ubistva iz čl. 166. st. 2. tač. a) KZ FBiH, dok je drugi učinilac izvršio krivično djelo pomoć učinitelju poslije učinjenog krivičnog djela iz čl. 346. st. 3. u vezi st. 1. KZ FBiH.

Starosno doba

Najviše učinilaca pripada starosnoj kategoriji od 33-40 godina i 49-59 godina (20%), što pokazuje podjednaku zastupljenost učinilaca u tzv. „srednjem životnom dobu". Najmlađi učinilac je bio mlađe punoljetno lice sa 18 godina, dok je najstariji učinilac u vrijeme izvršenja krivičnog djela imao 72 godine (tabela 9).

Tabela 9: Starosno doba

	18-25	25-32	33-40	41-48	49-56	57-65	65 +	Nema podataka	Ukupno
Broj	2	3	7	6	7	6	2	2	**35**
%	5,7	8,6	20	17,1	20	17,1	5,7	2,7	**100 %**

Bračni status

Bračni status učinilaca posmatran u vrijeme izvršenja krivičnog djela pokazuje da je najveći procenat učinilaca bio oženjen (40%), zatim neoženjen (31,4%) i razveden (17,1%). U okviru kategorije neoženjenih učinilaca jedan broj je bio u emotivnom ili kraćem partnerskom odnosu, koji ne predstavlja vanbračnu zajednicu (tabela 10). Bračni status učinioca povezan je sa odnosom između učinioca i žrtve, jer je najveći procenat učinilaca bio u bračnom, vanbračnom, partnerskom ili emotivnom odnosu sa žrtvom. Procenat razvedenih učinilaca (17,1%) upoređen sa odnosom između učinioca i žrtve, pokazuje da do eskaliranja nasilja i izvršenja najtežeg krivičnog djela može da dođe i poslije prestanka bračne zajednice.

Tabela 10: Bračni status

	Oženjen	U vanbračnoj zajednici	Razveden	Udovac	Neoženjen	Ukupno
Broj	14	2	6	2	11	**35**
%	40	5,7	17,1	5,7	31,4	**100 %**

Porodični status

Podaci o broju djece učinilaca u ispitivanom uzorku pokazuju da je podjednak broj učinilaca koji su u vrijeme izvršenje krivičnog djela bili bez djece ili sa dvoje djece (10 – 28,6%). Treba napomenuti da je od ukupnog broja djece (67) 15 djece bilo maloljetno (22,4%), što pored ostalog, potvrđuje da su i djeca u vrijeme svog odrastanja izložena porodičnom nasilju i gubitku roditelja, ali i da je opasnost od transgeneracijske transmisije nasilja izrazito velika, zbog čega je neophodno da jedan od glavnih političkih prioriteta države bude preventivno djelovanje i sprečavanje rodno zasnovanog nasilja (tabela 11).

Tabela 11: Broj djece

	Nema djece	1	2	3	4	Više od 4	Nepoznato	Ukupno
Broj	10	2	10	6	2	2	3	**35**
%	28,6	5,7	28,6	17,1	5,7	5,7	8,8	**100 %**

Obrazovanje, zanimanje i zaposlenost učinilaca

U pogledu obrazovnog statusa učinilaca možemo da konstatujemo da u ispitivanom uzorku nije bilo učinilaca koji su bez obrazovanja ili sa najvišim stepenom obrazovanja (tabela 12). Najveći procenat učinilaca 45,7% je sa srednjim obrazovanjem, što potvrđuje da u istraživanim slučajevima stepen obrazovanja nije bio od odlučujućeg značaja za donošenje odluke o izvršenju krivičnog djela. Na osnovu ovog nalaza takođe možemo da zaključimo da učinioci krivičnih djela iz ispitivanog uzorka nisu neobrazovane osobe i da srednji stepen njihovog obrazovanja nije djelovao kao faktor prevencije da ne dođe do izvršenja krivičnog djela.

Tabela 12: Obrazovanje

	Broj	%
Bez obrazovanja	0	0
Nezavršena osnovna škola	4	11,4
Osnovna škola	3	8,6
Srednja škola/gimnazija	16	45,7
Viša škola/fakultet	2	5,7
Magistratura/doktorat	0	0
Nepoznato	10	28,5
UKUPNO	**35**	**100**

Učinioci krivičnih djela u okviru ispitivanog uzorka bili su različitih zanimanja u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Najzastupljenija su radnička zanimanja (NKV radnik, radnik, zidar, moler, farbar, tesar, mašinbravar i dr), a bez zanimanja su bila dva učinioca (5,7%), što svakako odgovara stepenu obrazovanja učinilaca. Među učiniocima su bili zastupljeni i policijski službenici (dva slučaja) i oni su krivično djelo izvršili korištenjem službenog oružja ili oružja koje je bilo njihovo vlasništvo i koje su stalno nosili.

Najveći procenat učinilaca, skoro polovina, bio je nezaposlen (48,6%), zaposlenih je bilo 14,3%, s tim što je u presudama za osam učinilaca napomenuto da su „lošeg imovinskog stanja“ (tabela 13).

Tabela 13: Zaposlenost

Zaposlen	Nezaposlen	Penzioner	Nepoznato	Ukupno
5	17	6	7	35
14,3	48,6	17,1	20	100 %

Nalazi u pogledu obrazovanja, zanimanja i zaposlenosti učinilaca iz istraživanog uzorka poklapaju se sa opštevažećim stavom da se učinioci kriminaliteta nasilja i ubistava, kao najtežeg krivičnog djela, regrutuju iz svih društvenih slojeva, kao i da su različitog obrazovnog profila i zanimanja.

Ranija osuđivanost

Podatak o ranijoj osuđivanosti učinioca nije naveden u izrekama svih presuda u dijelu u kome se navode podaci o okrivljenom. Zbog toga su podaci o ranijoj osuđivanosti pojedinih učinilaca prikupljeni iz obrazloženja prvostepenih i drugostepenih presuda. U pogledu ranije osuđivanosti učinilaca možemo konstatovati da većina učinilaca ranije nije osuđivana – 21 (60%).

Osuđivanih učinilaca za ranije izvršena krivična djela je 14 (40%). Za jednog učinioca u izreci presude je navedeno da je „osuđivan“, a u obrazloženju presude sud je kao olakšavajuću okolnost naveo da učinilac nije osuđivan za ista ili istovrsna krivična djela. U drugom slučaju, u izreci presude je navedeno da je učinilac „osuđivan“, a u obrazloženju presude je konstatovano da je bio osuđivan od 2006. do 2008. za raznovrsna krivična djela: šumska krađa, krađa, falsifikovanje isprave, nasilje u porodici. U jednom slučaju u izreci presude nije bilo podataka o ranijoj osuđivanosti učinioca, ali je tužilac na glavnom pretresu naveo da se učinilac nalazi na potjernici Interpola „gdje je evidentiran kao opasna osoba” zbog ranije osuđivanosti. Sud, međutim, nije prihvatio navode tužilaštva sa obrazloženjem da tužilaštvo nije pružilo dokaze za takvo tvrđenje, a iz izvoda KE proizlazi da učinilac ranije nije osuđivan. U sljedećem slučaju, ranija osuđivanost učinioca nije navedena u izreci presude, ali jeste u obrazloženju presude „optuženi nije ranije dolazio u sukob sa zakonom kada je riječ o krivičnim djelima čiji je zaštitni objekat život i tijelo”, ali je iz izvoda iz KE utvrđeno da je učinilac ranije osuđivan zbog krivičnog djela oduzimanja tuđe pokretnine iz čl. 291. st. 1. KZ FBiH. Ipak, sud navedenu okolnost nije vrednovao kao otežavajuću jer je od posljednje osude do izvršenja novog krivičnog djela prošlo 15 godina.

Karakteristično za osuđivane učinioce je da su ranije osuđivani za niz krivičnih djela: jedan učinilac je ranije osuđivan za 39 krivičnih djela, drugi za 11 krivičnih djela, treći za sedam, četvrti za osam krivičnih djela, što pokazuje da jedan broj učinilaca pripada kategoriji tzv. „stalno osuđivanih lica", ali i da ranije krivične sankcije nisu na njih djelovale u smislu prevencije i resocijalizacije.

Učinioci su ranije osuđivani za različita krivična djela, najčešće za krivična djela imovinskog kriminaliteta (krađe, teške krađe, razbojništvo), ali i za krivična djela lake i teške tjelesne povrede, nasilničkog ponašanja, ugrožavanja sigurnosti, sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje, neovlaštene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga. Jedan učinilac je šest puta osuđivan za krivična djela teške krađe, lake tjelesne povrede, nasilničkog ponašanja i ubistva u pokušaju. Prema tome, možemo da zaključimo da se, iako je u ispitivanom uzorku manji broj osuđivanih lica, s obzirom na veliki broj izvršenih krivičnih djela svakog učinioca pojedinačno, radi o kategoriji učinilaca čije je delinkventno ponašanje prije izvršenja najtežeg krivičnog djela predstavljalo povećanu društvenu opasnost.

U svim predmetima sud je raniju osuđivanost učinilaca cijenio kao otežavajuću okolnost prilikom odmjeravanja kazne.

Porodična i lična anamneza učinioca

U sudskim presudama nema podataka o primarnoj porodici, kompletnosti primarne porodice i odnosima u porodici u kojima je učinilac odrastao. Iz nalaza i mišljenja vještaka neuropsihijatra i psihologa koji su navedeni u presudi, ne može se zaključiti da li su u okviru provedenog vještačenja analizirane porodične prilike i odnosi u primarnoj porodici učinioca i kakav je odnos učinioca bio prema roditeljima, da li je bilo porodičnog nasilja i da li je porodica bila funkcionalna. To pokazuje da se u sudskom postupku veoma rijetko ispituju činjenice koje se odnose na raniji porodični život i ponašanje učinioca prije izvršenja krivičnog djela, što je važno zbog sagledavanja cjelokupne ličnosti učinioca, te je ove okolnosti svakako neophodno saznati u sudskom postupku, pogotovo kada se radi o krivičnim djelima koja pripadaju kriminalitetu nasilja, među kojima je lišenje života. Samo je u jednom slučaju branilac učinioca, koji je u vrijeme izvršenja krivičnog djela imao 18 godina, na glavnom pretresu u završnoj riječi istakao da sud treba da cijeni kao posebno olakšavajuću okolnost činjenicu da je „*optuženi u dobi od dvije godine ostao bez majke koja je umrla, nakon toga jedno kratko vrijeme je živio sa ocem i maćehom, ali su ga zbog nedostatka materijalne mogućnosti očuvanja tadašnje nove porodice predali na staranje očevim roditeljima. Dakle, nije doživio roditeljsku*

ljubav i nježnost i brigu. Gubitak jednog roditelja, te napuštenost od strane drugog roditelja su kod M. stvorile isključivo negativne reakcije poput osjećaja da nikome nije potreban, da je bezvrijedan, odbačen i da je teret svojoj familiji i društvu". U jednom predmetu u nalazu vještaka je konstatovano da je učinilac odrastao u nepovoljnim uslovima sa teško narušenim odnosima u porodici, što je dovelo do razvoja devijantnog ponašanja.

S obzirom na to da je u svim predmetima bilo određeno sudskopsihijatrijsko vještačenje, a u nekim predmetima i psihološko vještačenje, iz sudskih presuda je bilo moguće saznati ličnu anamnezu učinioca i psihološke karakteristike ličnosti učinioca prilikom procjene njihove uračunljivosti/neuračunljivosti. Tako je kod jednog broja učinilaca konstatovana:

- psihopatska struktura ličnosti;
- trajni duševni poremećaj psihotičnog karaktera;
- impulsivna emocionalno nestabilna, uvredljiva osoba, nepredvidivog ponašanja, sklona nerazvijanju adekvatnog stila komunikacije i loših procjena socijalnih situacija, sa mogućim razvojem mržnje, otuđenosti, impulsivnosti i osvetničkog stila ponašanja, sklona interpretaciji iskaza i ponašanja drugih kao izraza odbacivanja, što pokreće intenzivna razmišljanja i pogrešnu obradu realnih situacija, a što je rezultiralo hroničnim teškoćama u interpersonalnim relacijama;
- psihopatski poremećaj ličnosti sa elementima paranoidne i antisocijalne ličnosti;
- postojanje određenih karakternih crta poremećaja ličnosti, gdje dominira impulsivno ponašanje, smanjena tolerancija na frustracije, sklonost agresivnom ispoljavanju i egocentrično ponašanje;
- hronična duševna bolest psihotičnog poremećaja, poremećaj sna zbog neuzimanja terapije;
- psihološke posljedice od rata, radi se o osobi koja je u svom životu preživjela više traumatskih događaja, uključujući ratna, zbog čega je na Psihijatrijskoj klinici uspostavljena dijagnoza posttraumatskog stresnog poremećaja hronični PSTP povratnog depresivnog poremećaja;
- duševna bolest, nemogućnost kontrole afekata;
- neka vrsta psihopatske ličnosti, „moral insanity" – nedostatak superega (savjesti),
- emotivna nezrelosti nesigurnost;
- psihoaktivna struktura ličnosti, sklona asocijalnom ponašanju i konzumiranju alkohola pa možda i drugih materija koje su psihoaktivne;

- optuženi je sasvim u redu što se tiče mišljenja, pamćenja, zapamćivanja, a što se tiče karakternih i emotivnih crta ličnosti „veoma je hladan";
- vrlo izražen afekt ljubomore, a ne radi se o patološkom karakteru te ljubomore;
- disocijalni poremećaj ličnosti gdje postoje strukturirane promjene u strukturi ličnosti u smislu jednog neprilagođenog, neadaptiranog ponašanja u društvenoj zajednici, gdje dominira princip zadovoljenja svojih želja i potreba odmah sada i bez odlaganja i gdje postoji jednostavno izostanak suosjećanja za potrebe i patnje drugih ljudi.

Za jednog učinioca vještak je utvrdio da je „glumio duševnog bolesnika, sa ciljem da vještaka dovede u zabludu i prolongira sudski proces".

Upotreba alkohola i droga u vrijeme izvršenja krivičnog djela

U jednom broju predmeta u okviru sudskopsihijatrijskih vještačenja ispitivano je postojanje zloupotrebe alkohola i droga kod učinilaca prilikom izvršenja krivičnog djela. Veći broj učinilaca nije bio pod dejstvom alkohola u vrijeme izvršenja krivičnog djela – 27 (77,1%). Kod ostalih osam učinilaca (22,9%) u nalazu vještaka je konstatovano:

- *U vrijeme izvršenja krivičnog djela optuženi se nalazio u stanju jednostavne alkoholne opijenosti s koncentracijom etilnog alkohola od 1,2 promila, što pripada stadijumu lakog pijanstva, a konzumacija alkohola kod optuženog pripada rizičnom pijenju sa posljedičnim porodičnim problemima;*
- *Optuženi je u vrijeme vršenja krivičnog djela bio u stanju alkoholisanosti 1,65 promila što predstavlja stadijum srednjeg pijanstva, zbog čega se predlaže ambulantno liječenje alkoholne bolesti;*
- *Koncentracija alkohola u krvi kod ispitanika u vrijeme kritičnog događaja pripada stadijumu pripitog stanja i jednostavne alkoholne opijenosti;*
- *Nema geneze da se optuženi liječio od alkoholizma. Također nema egzaktnog pokazatelja da je optuženi kritičnog jutra bio u stanju srednje alkoholisanosti (alko test). Ali, s obzirom na podatke koje je dobio od majke optuženog da se otac optuženog više puta liječio od alkoholizma, pa kako u porodicama alkoholičara i djeca postanu alkoholičari, moguće je da je optuženi na dan izvršenja krivičnog djela kontinuirano konzumirao alkohol i bio u stanju srednjeg stadija alkoholisanosti sa 1,5-2 promila alkohola u krvi;*
- *Optuženi je bio u stanju lakog pijanstva u momentu krivičnog događaja (koncentracija alkohola u krvi 1-1,5 promila);*
- *Optuženi je u vrijeme izvršenja krivičnog djela imao vrijednost alkohola u krvi*

od 0,6 promila (utvrđeno alkotestom), što predstavlja jednostavno alkoholno pijanstvo lakog stepena;

- *Učinilac je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio u alkoholnom opitom stanju srednjeg stepena 1,89 promila alkohola u krvi;*
- *Učinilac tvrdi da je neposredno prije kritičnog događaja konzumirao više čašica alkoholnog pića u relativno kratkom vremenskom periodu. Svjedoci su takođe potvrdili da je bio u alkoholisanom stanju, pa je vještak zaključio da se učinilac nalazio u alkoholisnom stanju i stanju afektivne razdraženosti.*

Ni u jednom predmetu sud nije utvrdio da su učinioci bili pod dejstvom droge u vrijeme izvršenja krivičnog djela. U jednom slučaju otac učinioca, saslušan kao svjedok, izjavio je da je njegov sin „ovisnik o drogama“ oko 10 godina, pa je vještak neuropsihijatar u nalazu i mišljenju konstatovao da je učinilac „dugogodišnji ovisnik o opijatima koje uzima od 16. godine s povremenim apstinencijama“. Međutim, nije utvrđeno da je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio pod dejstvom droge.

Odnos učinioca i žrtve

I ovo istraživanje, kao i ranija istraživanja femicida, potvrdilo je da je najčešći međusobni odnos između učinioca i žrtve emotivni, partnerski i porodični odnos (tabela 14). Samo u dva slučaja učinilac nije poznavao žrtvu (5,7%), a u svim ostalim, žrtva i učinilac su se prethodno poznavali (učinilac je bio poznanik žrtve, kolega, susjed), postojao je bračni ili vanbračni odnos, emotivna veza ili odnos srodstva (94,3%). Ovaj nalaz potvrđuje konstataciju ranijih istraživanja pokušaja femicida i femicida[75] da najveći rizik od pojave femicida postoji kada se učinilac i žrtva nalaze u bračnom/vanbračnom/partnerskom odnosu, što znatno povećava društvenu opasnost izvršenih krivičnih djela jer se najčešće javljaju u onim međusobnim odnosima u kojima bi trebalo da vlada povjerenje, privrženost, iskrenost i ljubav.

[75] Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N. (2021), *Pokušaj femicida i femicid u Srbiji, sprečavanje i procesuiranje*, Udruženje građanki FemPlatz, Pančevo.

Tabela 14: Odnos učinioca i žrtve

Odnos	Broj	%
Suprug (brak)	6	17,1
Vanbračni suprug	1	2,9
Bivši suprug (bračni ili vanbračni)	2	5,7
Emotivni partner	4	11,4
Bivši emotivni partner	2	5,7
Sin	1	2,9
Brat	1	2,9
Vanbračni suprug jednoj žrtvi i vanbračni suprug njene kćerke drugoj žrtvi	1	2,9
Nije poznavao žrtvu	1	2,9
Poznanik	4	11,4
Prijatelj učinioca, nije poznavao žrtvu	1	2,9
Emotivni i poslovni partner	1	2,9
Kolega	1	2,9
Susjed	4	11,4
Bio zaljubljen u žrtvu koja nije željela vezu sa njim	2	5,7
Bivši vanbračni suprug jedne žrtve i poznanik druge žrtve	1	2,9
Poznanik čiji je otac bio u emotivnoj vezi sa žrtvom	1	2,9
Rođak (sestrić)	1	2,9
Ukupno	**35**	**100%**

Uračunljivost i stepen krivice/krivične odgovornosti

Uračunljivost učinioca je osnovni elemenat krivice/krivične odgovornosti, pored umišljaja i nehata. Krivica postoji ako je učinilac u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio uračunljiv i postupao s umišljajem i kada je postupao iz nehata ako to zakon izričito predviđa (čl. 35. st. 1. i 2. KZ FBiH). Kada se ocjenjuje postojanje uračunljivosti, sagledava se svijest učinioca, da li je mogao shvatiti značaj svog djela i da li je mogao upravljati svojim postupcima (sposobnost za rasuđivanje i odlučivanje). U zakonu (čl. 37. KZ FBiH) su predviđena dva oblika umišljaja: direktni (kada je učinilac bio svjestan svog djela i htio njegovo izvršenje) i eventualni (kada je učinilac bio svjestan da zbog njegovog činjenja li nečinjenja može nastupiti zabranjena posljedica, ali je pristao na njeno nastupanje) i dva oblika nehata (čl. 38. KZ FBiH): svjesni (kada je učinilac bio svjestan da zbog njegovog činjenja ili

nečinjenja može nastupiti zabranjena posljedica, ali je olako držao da ona neće nastupiti ili da će je moći spriječiti) i nesvjesni (kada učinilac nije bio svjestan mogućnosti nastupanja zabranjene posljedice iako je prema okolnostima i prema svojim osobnim svojstvima bio dužan i mogao biti svjestan te mogućnosti). Slične odredbe u pogledu sadržaja krivice sadržane su u članu 13. KZ RS 2013. Odredbe u KZ Bd BiH slične su kao i u KZ FBiH, što je detaljnije predstavljeno u prvom dijelu istraživanja koje se odnosi na krivičnopravnu regulativu ubistava u BiH. U Republici Srpskoj, krivična odgovornost prema članu 28. st. 1. i 2. KZ RS 2017 postoji ako je učinilac u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio uračunljiv i postupao s umišljajem i kada je postupao iz nehata ako to zakon izričito predviđa, a bio je svjestan ili je bio dužan i mogao biti svjestan da je njegovo djelo zabranjeno.

Ispitujući uračunljivost učinilaca iz istraživanog uzorka, sud je utvrdio da kod najvećeg broja učinilaca postoji uračunljivost 18 (51,4%). Kod devet učinilaca (25,7%) uračunljivost je bila smanjena, ali ne do stepena bitnog, dok je kod šest učinilaca (17,1%) postojala bitno smanjena uračunljivost, što je uticalo na blaže kažnjavanje ovih učinilaca. Samo u jednom slučaju (2,9%) sud je utvrdio da je učinilac izvršio krivično djelo ubistva u stanju neuračunljivosti, odnosno da u vrijeme činjenja djela nije bio sposoban da shvati značaj svog djela i upravlja svojim postupcima (tabela 15).

Tabela 15: Uračunljivost učinilaca

	Broj	%
Postoji uračunljivost	18	51,4
Smanjena, ali ne i bitno	9	25,7
Bitno smanjena uračunljivost	6	17,1
Neuračunljivost	1	2,9
Ukupno	**35**	**100%**

Osim u dva slučaja, svi ostali učinioci iz ispitivanog uzorka izvršili su krivično djelo sa umišljajem (tabela 16). Kod 7 učinilaca (20%) sud je konstatovao postojanje umišljaja bez određivanja oblika umišljaja. U najvećem broju slučajeva, 23 (68,6%), učinioci su postupali s direktnim umišljajem, odnosno bili su svjesni izvršenja djela i htjeli su njegovo izvršenje, s eventualnim umišljajem postupala su dva učinioca (5,7) i sa svjesnim nehatom jedan učinilac (2,9%).

Tabela 16: Krivica/krivična odgovornost

	Broj	%
Umišljaj	7	20
Direktni umišljaj	24	68,6
Eventualni umišljaj	2	5,7
Neuračunljiv	1	2,9
Svjesni nehat	1	2,9
Ukupno	**35**	**100%**

Stav učinioca prema krivičnom djelu

Sagledavanje stava učinioca prema izvršenom krivičnom djelu značajno je sa kriminološko-psihološkog stanovišta jer pored ostalog, pokazuje karakteristike ličnosti učinioca. Krivičnopravni i krivičnoprocesni značaj ovih podataka je u tome što sud prilikom utvrđivanja olakšavajućih i otežavajućih okolnosti i odmjeravanja kazne učiniocu vodi računa o tome kakav učinilac ima odnos prema krivičnom djelu koje se optužnicom stavlja na teret. U tom smislu moguće je razlikovanje tri mogućnosti:

- učinilac priznaje izvršenje krivičnog djela u potpunosti kako je u optužnici navedeno i izjavljuje da se kaje, u tom slučaju se najčešće zaključuje sporazum o priznanju krivice, krivica optuženog je dokazana je na osnovu njegovog priznanja svih radnji izvršenja krivičnog djela koje mu se stavljaju na teret, ali i drugim dokazima;
- učinilac ne priznaje izvršenje krivičnog djela koje mu se optužnicom stavlja na teret, priznaje radnje izvršenje, ali ne i pravnu kvalifikaciju iz optužnice, već smatra da se u njegovim radnjama stiču elementi lakšeg krivičnog djela i kaje se što ga je učinio;
- učinilac uopšte ne priznaje da je izvršio krivično djelo navedeno u optužnici.

Izvršenje krivičnog djela navedenog u optužnici u potpunosti je priznalo 10 učinilaca (28,5%) (tabela 17). Oni su dali izjavu o priznanju krivice, sa njima je zaključen sporazum o priznanju krivice koji je sud prihvatio i priznanje učinioca cijenio kao olakšavajuću okolnost. U svim slučajevima izjava o priznanju krivice data je dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, ona predstavlja dokazno sredstvo, odnosno izvor informacija o činjenicama koje se utvrđuju u krivičnom postupku. Prilikom priznanja krivičnog djela učinioci su izjavili da se kaju, što je sud takođe uz priznanje cijenio kao olakšavajuću okolnost.

Jedan učinilac je u završnoj riječi izrazio kajanje i spremnost da oštećenima nadoknadi prouzrokovanu štetu. U drugom slučaju, sud je cijenio kao olakšavajuću okolnost činjenicu da je učinilac nudio finansijsku pomoć oštećenima, što su oni odbili, da je priznao krivicu i izrazio kajanje. Sud je takođe cijenio kao olakšavajuću okolnost to što je učinilac izjavio da priznaje krivično djelo, da ne zna iz kojih je razloga povrijedio oštećenu (pokušaj ubistva), ali da je spreman da sa njom nastavi ljubavnu vezu.

Druga grupa učinilaca (7-20%) nije priznala izvršenje krivičnog djela koje im se optužnicom stavlja na teret, već izvršenje lakšeg krivičnog djela. Tako su učinioci izjavljivali:

- Ne priznaje da je imao namjeru da ubije oštećenu, brani se da ne zna zbog čega je ponio bombu, htio je samo da razgovara sa oštećenom, branilac tvrdi da se radi o krivičnom djelu izazivanja opšte opasnosti;
- Ne priznaje, tvrdi da se radi o krivičnom djelu ubistvo na mah, kao olakšavajuću okolnost sud je cijenio iskazano kajanje prema ubijenoj supruzi, što se iz teksta presude ne vidi;
- Ne priznaje, brani se da se radi o nužnoj odbrani ili krajnjoj nuždi. Sud nije prihvatio izraženo kajanje optuženog u završnoj riječi kao iskreno, već isključivo usmjereno na vlastito umanjenje krivične odgovornosti cijeneći da posljedice izvršenja krivičnog djela i brojnost oštećenih stranaka u ovom postupku, zahtijevaju stvarno kajanje koje ima veće značenje od izrečenih riječi;
- Nije priznao izvršenje krivičnog djela, odbrana je navela da krivična odgovornost učinioca postoji za krivično djelo teška tjelesna povreda sa smrtnom posljedicom iz čl. 172. st. 5. KZ FBiH jer je u odnosu na smrtnu posljedicu učinilac postupao iz nehata;
- Ne priznaje izvršenje tog krivičnog djela, navodi da ne zna šta mu se desilo, samo mu se zacrnilo pred očima, žao mu je što je to učinio jer je najviše štete nanio svojoj djeci i porodici. Branilac učinioca u završnoj riječi je naveo da se u konkretnom slučaju radi o krivičnom djelu ubistva na mah iz čl. 167 KZ FBiH. Sud nije prihvatio ove navode odbrane, jer nije bilo teškog vrijeđanja učinioca od strane oštećene. Kao olakšavajuću okolnost sud je uzeo u obzir da je učinilac priznao radnje izvršenja krivičnog djela.
- Ne priznaje izvršenje krivičnog djela. Smatra da može biti oglašen samo za krivično djelo nanošenja teške tjelesne povrede kvalifikovane smrću. Nije imao namjeru da usmrti oštećenu već samo da je istuče, da je želio mogao je „ubiti šakama za minutu".

Treća grupa učinilaca (17 – 48,6%) uopšte nije priznala izvršenje krivičnog djela koje im se optužnicom stavlja na teret. Interesantno je da među ovim učiniocima koji nisu priznali izvršenje krivičnog djela ima onih koji su izrazili kajanje, ali ne zbog sopstvene griže savjesti, već zbog toga što je došlo do tragičnog događaja. Neki od učinilaca su izjavljivali:

- Ne priznaje izvršenje krivičnog djela, brani se da je bombu ponio da sebe liši života, odluku da sebe usmrti pred oštećenom donio je zato što ga je vrijeđala i govorila da nije dovoljno hrabar da nešto uradi, da je kukavica. Izjavio je da se kaje, dva puta je išao kod nje na grob;
- Učinilac nije priznao da je imao namjeru da ubije oštećenu. Uslijed dugotrajnog fizičkog, psihičkog, emocionalnog i seksualnog zlostavljanja od strane oštećene, teškog vrijeđanja i napada nožem, bio je doveden u stanje da se ne sjeća ispaljivanja hitaca prema oštećenoj, odnosno postojalo je potpuno odsustvo svijesti volje kod optuženog u momentu pucanja. Prema tezi odbrane, učinilac je bio osoba koja je bila napadnuta i koja se branila, a oštećena je bila napadač, tako da je djelo trebalo kvalifikovati kao ubistvo na mah ili ubistvo u prekoračenju nužne odbrane. Ove navode odbrane sud nije prihvatio;
- Ne priznaje krivično djelo. U završnoj riječi naveo da mu nije jasno kako se sve dogodilo, a najveća kazna mu je što među živima više nema oštećene. Kao olakšavajuću okolnost sud je cijenio što je učinilac pred majkom oštećene izrazio duboko žaljenje i kajanje i uputio riječi izvinjenja (bez obzira što je bio u vezi sa oštećenom u pitanju je osoba koja je ženjena, dakle porodični čovjek, otac dvoje djece, što je sud cijenio kao olakšavajuću okolnost);
- Ne priznaje izvršenje krivičnog djela, navodi da nije imao namjeru da usmrti oštećenog i njegovu suprugu i da se kaje zbog toga što je učinio. Kao olakšavajuću okolnost sud je cijenio da je učinilac priznao objektivni čin krivičnog djela;
- Ne priznaje izvršenje krivičnog djela, navodi da nije imao namjeru da ubije oštećenu i da je kritičnom prilikom oštećena zamahivala sjekirom prema njemu da ga udari. Kao olakšavajuću okolnost sud je uzeo u obzir da se iskreno kaje i žali zbog izvršenog djela;
- Ne priznaje izvršenje krivičnog djela, potpuno odsustvo iskrenog kajanja prema žrtvi, pokušaj simuliranja duševne bolesti;
- Ne priznaje izvršenje krivičnog djela. Poslije izvršenje krivičnog djela napustio je stan oštećene, u desnu ruku joj je stavio kuhinjsku dasku kako bi izgledalo da su povrede nastale padom u kuhinji stana i od kuhinjske daske, izbrisao tragove krvi u stanu, a tijelo prekrio peškirom;

- Ne priznaje izvršenje krivičnog djela, izjavljuje da se ne sjeća šta se događalo kritičnom prilikom jer je bio pijan. Jedino čega se sjeća je da su ga ugurali u kuhinju i pokušali da mu otmu pištolj jer je htio da se ubije. Pobjegao je u šumu i 10 dana je spavao u šumi, poslije 10 dana „ubila ga je neizvjesnost" i spustio se u grad. Poslije dva mjeseca je uhapšen. Žao mu je što se sve ovo desilo jer nikad nije imao ništa protiv oštećene (partnerka njegovog oca). Noćima razmišlja i ne može da se sjeti kako je pucao u nju. Kao olakšavajuću okolnost sud je cijenio da se učinilac iskreno kaje i žali zbog učinjenih krivičnih djela;
- Ne priznaje krivično djelo. Negirao je bilo kakvo učešće u postavljanju eksplozivne naprave i ubistva oštećene;
- Nije priznao izvršenje krivičnog djela. Sa oštećenim rođacima je dugo godina u lošim odnosima;
- Ne priznaje izvršenje djela. Tvrdi da ga je bivša supruga napala, a on se branio. Izvinio se svojoj djeci i izrazio kajanje zbog svega što se desilo.

Za učinioca koji je po ocjeni suda bio neuračunljiv u vrijeme izvršenja krivičnog djela, vještak je konstatovao da je potpuno nekritičan u odnosu na svoja doživljavanja („nisam to ja uradio"), bez osjećaja krivice i kajanja, u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio je pod uticajem svojih bolesnih doživljavanja, sumanutih ideja religioznog karaktera i proganjanja.

Tabela 17: Odnos učinioca prema djelu

	Broj	%
Priznaje i kaje se	10	28,5
Ne priznaje	17	48,6
Priznaje lakše krivično djelo	7	20
Neuračunljiv učinilac	1	2,9
Ukupno	**35**	**100**

Motivi/pobude izvršenja krivičnog djela

Motivi/pobude za izvršenje krivičnih djela u psihološkom smislu predstavljaju unutrašnje pokretače za preduzimanje određenih kriminalnih aktivnosti i postizanje kriminalnih ciljeva. Pojava motiva tijesno je povezana sa osobinama ličnosti, sklonostima i interesima, a u kriminološkom smislu zavisi od oblika kriminaliteta i ciljeva koje učinilac želi da postigne vršenjem krivičnog djela. U teoriji postoji podjela na stabilne i situacione motive. Stabilni motivi su vezani

za osobine ličnosti, oni dugo traju i ulaze u strukturu ličnosti, na primjer motiv koristoljublja. Situacioni motivi nastaju pod uticajem spoljnih okolnosti zavisno od spoljne životne situacije i prelamaju se kroz ličnost.[76] Najčešći motivi koji usmjeravaju čovjekovo ponašanje ka kriminalitetu su koristoljublje, mržnja, osveta, netrpeljivost, ljutnja i ljubomora.

Motive izvršenja krivičnih djela u ispitivanom uzorku bilo je moguće utvrditi na osnovu opisa događaja u presudi, svjedočenja učinioca, svjedočenja žrtve (kod pokušaja ubistva), iskaza svjedoka, sudskopsihijatrijskog i psihološkog vještačenja. U sudskim presudama, sud se nije posebno izjašnjavao o motivima/pobudama. S obzirom na to da su u svim ispitivanim slučajevima žrtve žene, bilo je neophodno da sud u toku postupka ispita postojanje rodno zasnovanih motiva kod učinilaca krivičnih djela, imajući u vidu činjenicu da veliki broj istraživanja o nasilju prema ženama pokazuje da su žene u najvećem broju slučajeva žrtve rodno zasnovanih ubistava, posebno intimnih partnerskih ubistava i ubistava u porodici.[77] Kao što je napomenuto u uvodnom dijelu, Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je dvije rezolucije o preduzimanju mjera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i djevojčica (2013 i 2015), u kojima je ukazano na alarmantne razmjere rodno zasnovanih ubistava žena širom sveta, uključujući i podatak da je svaku drugu ženu ubio intimni partner ili član porodice. Nakon toga su na nivou Ujedinjenih nacija preduzeti dodatni koraci kojima se širom svijeta rasprostranjeni problem femicida postavlja visoko na agendu, od čega se posebno izdvajaju aktivnosti specijalnih izvjestiteljki za nasilje prema ženama UN. Imajući to u vidu, neophodno je i da sudovi, kao posljednji i najvažniji akteri kada je žena već ubijena, dodatno obrate pažnju i ispitaju tokom postupka (ne)postojanje rodno zasnovanih motiva ubistva.

Samo u četiri sudske presude objašnjen je motiv/pobuda učinioca da izvrši krivično djelo.

» učinilac je htio da ubije oštećenu iz ljubomore jer je sumnjao da ona ima ljubavnika, koji je bio iza vrata u drugoj sobi (ubistvo u pokušaju);

[76] Konstantinović Vilić, S., Nikolić Ristanović, V.: Kriminologija, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2003, str. 350.

[77] Uz razumijevanje da krivično zakonodavstvo u BiH trenutno ne reguliše pobudu kao obilježje krivičnih djela, već se kod nekih djela pojavljuje kao otežavajuća okolnost ili kvalifikatorna okolnost. Dok se na bilo koji način ne inkriminiše femicid, kao rodno zasnovano ubistvo žene, sud bi mogao pobudu koja se manifestuje u vidu rodno motivisanog ubistva žene da uzme kao otežavajuću okolnost prilikom odmjeravanja kazne, ako takva pobuda proizlazi iz činjeničnog stanja utvrđenog na glavnom pretresu.

- neposredan motiv za izvršenje krivičnog djela je sumnja učinioca da ga je oštećena prijavila policiji, što proizlazi iz njegovog iskaza jer je naveo da su ga postupci oštećene naljutili (ubistvo);
- sud je utvrdio da je učinilac prethodno veče pratio svoju bivšu suprugu i vidio je s drugim muškarcem, što je bio očigledan motiv da pokuša da je liši života (pokušaj ubistva);
- sud je utvrdio motiv/pobudu bezobzirne osvete prema oštećenoj koja je kao advokatica, zastupajući pred sudom njegovu bivšu suprugu, svoj posao obavljala znalački i savjesno, izuzetno dobro se zalagala za svoju klijenticu i uspjela je u svim sporovima protiv učinioca, što je on, kao suprotna strana u postupku, doživio kao „atak na njega", jer je ostao bez imovine što nije očekivao, mislio je da će uspjeti svu imovinu koja je pripadala njegovoj bivšoj supruzi da zadrži za sebe i nije ga zanimalo što bi njegova supruga ne samo ostala bez imovine koju je stekla tokom trajanja bračne zajednice nego i bez sredstava za izdržavanje, stara i bolesna (ubistvo).

Ostali motivi/pobude izvršenja krivičnih djela prema sadržaju presuda bili su: koristoljublje, osveta zbog prekida emotivne/bračne/vanbračne veze, neuzvraćene ljubavi, vođenja disciplinskog postupka protiv učinioca, nezadovoljstva učinioca prilikom ostvarivanja prava iz penzijskog osiguranja, dugogodišnja netrpeljivost u okviru porodičnih odnosa i ljubomora.

Profil žrtve

Opšti podaci o žrtvi

Broj žrtava u ispitivanom uzorku bio je 37, jer su u tri predmeta žrtve krivičnog djela bile po dvije žrtve. Sve žrtve su ženskog pola. O žrtvama skoro da nema podataka u pregledanim sudskim presudama. Podaci kojih nema u presudama, prije svega se odnose na uzrast žrtve, bračno stanje, broj djece, obrazovanje, zanimanje, zaposlenost, odnos sa učiniocem prije izvršenja krivičnog djela, obraćanje institucijama zbog pretrpljenog nasilja i sl. Kod krivičnih djela koja su ostala u pokušaju malo podataka o žrtvi se saznaje iz njenog svjedočenja, ali se ti podaci uglavnom odnose na opis događaja, okolnosti izvršenja krivičnog djela i ponašanje učinioca. U malom broju predmeta prilikom ocjene vjerodostojnosti navoda odbrane učinioca sud je procjenjivao ponašanje žrtve i njen doprinos izvršenju krivičnog djela.

Iz podataka u presudama se ne može zaključiti koje je starosno doba žrtava dominantno jer za 35 žrtava nije bilo podataka o uzrastu. U nekoliko predmeta je konstatovano da se radi o starijim osobama, ali bez navođenja godina.

Tabela 18: Starosno doba

	Broj	%
Preko 65	2	5,4
Nema podataka	35	94,6
Ukupno	**37**	**100%**

Slično je sa bračnim stanjem žrtava u vrijeme izvršenja krivičnog djela – nije bilo podataka u 17 predmeta (tabela 19). Prema podacima u ostalim predmetima, najviše žrtava je bilo u bračnoj zajednici (8 – 21,6%).

Tabela 19: Bračni status

	Broj	%
Udata	8	21,6
Živi u vanbračnoj zajednici	3	8,1
Rastavljena	2	2,7
Udovica	3	8,1
Neudata	3	8,1
U emotivnoj vezi s okrivljenim	1	2,7
Nepoznato	17	45,9
Ukupno	**37**	**100**

U velikom broju predmeta (23 ili 62,1%) nije navedeno koliko djece su imale žrtve. Prema raspoloživim podacima, najviše žrtava je imalo troje i dvoje djece (tabela 20). Od šestoro djece koje je imala jedna žrtva, samo jedno dijete je bilo punoljetno. Podatak o broju djece žrtava je veoma važan da bi se saznalo koliko je posrednih žrtava izvršenog krivičnog djela. To su svakako djeca koja ostaju bez oba roditelja, što pokazuje da poslije izvršenja ovih najtežih krivičnih djela nastaju nesagledive posljedice.

Tabela 20: Broj djece

	1	2	3	Više od 3	Nepoznato	Ukupno
Broj	2	4	6	2	23	**37**
%	5,4	10,8	16,2	5,4	62,1	**100**

O zanimanju žrtava također nema podataka u sudskim presudama (29 – 78,4%). Na osnovu raspoloživih podataka, može se zaključiti da su žrtve, kao i učinioci, bile različitih zanimanja i profesionalnog opredjeljenja (administrativna radnica, direktorica škole, nastavnica, domaćica, penzionerka, pjevačica, advokatica) i da su najtežim oblicima nasilja izložene sve žene bez obzira na obrazovanje, zanimanje i zaposlenost.

Za samo tri žrtve u sudskim presudama postoje podaci o obrazovanju (3 – 8,1%), u većini ostalih presuda (91,9%) ovi podaci nisu navedeni (tabela 21).

Tabela 21: Obrazovanje žrtve

	Broj	%
Viša škola ili fakultet	3	8,1
Nepoznato	34	91,9
Ukupno	**37**	**100%**

Podaci o zaposlenosti žrtava također ne postoje u većini sudskih presuda (26 -70,3%). Zbog nedostatka podataka ne može se sa sigurnošću zaključiti da li je većina žrtava u vrijeme izvršenja krivičnog djela bila zaposlena (tabela 22).

Tabela 22: Zaposlenost žrtve

	Broj	%
Zaposlena	8	21,6
Nezaposlena	2	5,4
Penzionerka	1	2,7
Nepoznato	26	70,3
Ukupno	**37**	**100%**

Kao što je već konstatovano kod posmatranja povezanosti učinioca i žrtve (tabela 14), najčešći međusobni odnos između žrtve i učinioca bio je bračni, vanbračni, partnerski, rođački, susjedski. Samo dvije žrtve nisu poznavale učinioca, u svim ostalim slučajevima žrtva i učinilac su se poznavali, između njih je ranije postojao emotivni odnos ili odnos povjerenja (tabela 23).

Tabela 23: Odnos žrtve i učinioca

	Broj	%
Majka	1	2,7
Supruga	6	16,2
Vanbračna supruga	2	5,4
Majka vanbračne supruge	1	2,7
Bivša emotivna partnerka učinioca	2	5,4
Bivša vanbračna supruga	3	5,4
Poznanica	5	13,5
Nisu se poznavali	2	5,4
Sestra	1	2,7
Koleginica	2	5,4
Susjetka	4	10,8
Emotivna partnerka	4	10,8
Emotivna i poslovna partnerka	1	2,7
Rođaka (tetka)	1	2,7
Poznanica učinioca i emotivna partnerka oca učinioca	1	2,7
Advokatica bivše supruge učinioca	1	2,7
Ukupno	**37**	**100%**

Odnos između učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela

Saznavanje ranijeg odnosa učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela neophodno je da bi se utvrdilo da li postoji dinamika nasilnih odnosa i kolika je njihova učestalost. Podaci o predelinkventnoj situaciji mogu takođe ukazati na uzroke ispoljavanja kriminalnog ponašanja, što je od velikog značaja za preventivno djelovanje i sprečavanja vršenja ovih krivičnih djela. Postojanje istorije ranije ispoljenog nasilja signalizira potrebu da se istraži reagovanje institucija sistema u slučajevima kada su se različiti oblici fizičkog i psihičkog nasilja ispoljavali prije nego što je došlo do lišavanja ili pokušaja lišavanja života i šta je u tim slučajevima preduzimano da ne dođe do fatalnog ishoda. Sagledavanje odnosa između žrtve i učinioca ukazuje na postojanje moći i dominacije učinioca nad žrtvom, ispoljavanje rodnih stereotipa, rodne nejednakosti i diskriminacije.

U istraživanjima femicida u Srbiji,[78] konstatovano je da se u obrazloženjima sudskih presuda rijetko navodi kakvi su odnosi bili između učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela. O tome se saznaje na osnovu svjedočenja učinioca, članova porodice ili susjeda ukoliko su bili saslušavani na ove okolnosti. Sličan rezultat je dobijen i pregledom sudskih presuda iz istraživanog uzorka (tabela 24). U čak 24 presude (64,9%) nije navedeno kakvi su odnosi bili između učinioca i žrtve duže ili kraće vrijeme prije izvršenja krivičnog djela. Samo u tri presude (8,1%) sud je konstatovao da su žrtve ranije bile izložene različitim oblicima nasilja od učinioca, u jednom slučaju je učinilac bio osuđen zbog izvršenja krivičnog djela nasilja u porodici sa smrtnim ishodom. Okolnost da se sud uglavnom nije upuštao u otkrivanje međusobnih odnosa žrtve i učinioca prije izvršenja krivičnog djela manifestuje nedostatak rodnog pristupa u sagledavanju nasilja i ubistava žena kao najtežeg oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama.

Tabela 24: Ranije nasilje

Ranije nasilje	Broj	%
Vršeno duže vremena psihičko nasilje	1	2,7
Vršeno duže vremena psihičko i fizičko nasilje	1	2,7
Vršeno povremeno	1	2,7
Nije vršeno	10	27,1
Nepoznato	24	64,9%
Ukupno	**37**	**100%**

Iz navoda odbrane jednog broja učinilaca može se zaključiti da se loši odnosi u porodici sa majkom ili sestrom, svađe i sukobi, ponašanje oštećene prije izvršenja krivičnog djela, često navode kao uzrok izvršenja krivičnog djela ubistva i pokušaja ubistva, odnosno, kriminalnog ponašanja učinioca, pri čemu branilac učinioca predlaže promjenu kvalifikacije krivičnog djela na lakše krivično djelo: ubistvo na mah ili ubistvo (pokušaj) izvršeno u nužnoj odbrani. Sud nije ni u jednom slučaju iz ispitivanog uzorka utvrdio da je žrtva svojim ponašanjem doprinijela izvršenju krivičnog djela.

[78] Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N., Beker, K. (2019), Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbii, Udruženje građanki FemPlatz, Pančevo, str. 163; Konstantinović Vilić, S., Petrušić, N. (2021) Pokušaj femicida i femicid u Srbiji – sprečavanje i procesuiranje, Udruženje građanki FemPlaz, Pančevo, str. 77.

Navodimo nekoliko primjera loših međusobnih odnosa učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela:

- *Učinilac, koji nije priznao izvršenje krivičnog djela navedenog u optužnici, izjavio je da se raspravljao sa oštećenom, koja mu je bila poslovna i emotivna partnerka i sa kojom se kritične večeri svojim vozilom vraćao iz ugostiteljskog objekta u kome su zajedno radili, jer je bio ljubomoran;*
- *Učinilac nije priznao izvršenje krivičnog djela, u presudi je navedeno da je do izvršenja krivičnog djela ubistva došlo poslije verbalne prepirke sa oštećenom koja se bavila prostitucijom i koju je učinilac lišio života na magistralnom putu gdje su se inače nalazile žene koje se bave prostitucijom (rodna dimenzija nije sagledana);*
- *Oštećena je na glavnom pretresu svojim iskazom potvrdila da je živjela sa optuženim, da je događaju (pokušaj ubistva) prethodila svađa kada je udarena, da je nastavljeno sa svađom, kada je svađa kulminirala, pošla je da napusti stan kada je udarena i ubodena makazama u predjelu leđa;*
- *Oštećena je pojasnila da optuženog poznaje iz vremena dok je radila u G.C, jer se družio sa njenim kolegom, da ju je često pozivao da izađu, na šta mu je ona svaki put jasno davala do znanja da ne želi bilo kakvu vezu s njim. Sjeća se da je jedne prilike ... zaustavio želeći razgovarati s njom, kada mu je jasno stavila do znanja da ne želi razgovarati s njim, te da nakon svega osjeća strah i ima posljedice po zdravlje u vidu glavobolja. Svjedokinja kao razlog za počinjenje navedenog krivičnog djela (ubistvo u pokušaju) navodi kao jedinu moguću opciju to što nije željela izaći sa optuženim niti biti u vezi s njim;*
- *Učinilac se sa oštećenom jedno vrijeme družio, bili su u ljubavnoj vezi i svakodnevnom kontaktu zbog čega je oštećena prihvatila poziv učinioca da se nađu na određenom mjestu. Sud je u dokaznom postupku zbog krivičnog djela ubistva, analizirajući listing dolaznih i odlaznih poziva i SMS poruka utvrdio da su učinilac i oštećena bili u ljubavnoj vezi, da je u konkretnom slučaju došlo do određenih nesuglasica i nesporazuma, da je oštećena prihvatila da se nađe sa učiniocem kako bi usmeno raspravili određene nesporazume. Međutim „optuženi je upravo pristanak na usmeni razgovor iskoristio, ponio sa sobom pušku, pucao u pravcu oštećene koja se kretala prema njegovom vozilu u namjeri da sa optuženim razgovara a da optuženi nije ni izišao iz kola, nego kroz otvoren prozor od svog vozila usmjerio cijev automatske puške u pravcu oštećene i prema istoj pucao iz neposredne blizine". Odlučujući po žalbi tužioca u ovom predmetu, drugostepeni sud je učiniocu povećao vremensku kaznu zatvora jer je utvrdio da oštećena svojim ponašanjem ni na koji način nije doprinijela izvršenju krivičnog djela. „Eventualne prijetnje koje je oštećena upućivala optuženom te eventualne ucjene optuženog (prijetila je da će*

iznositi neke detalje vezane za njegovu porodicu) o kojima se govori u žalbi branitelja, optuženi je mogao razriješiti na zakonom propisan način – prijavom oštećene organima gonjenja";

- *Učinilac je šest godina prije izvršenja krivičnog djela predao zahtjev za ostvarivanje svog prava na penziju kod nadležnog Zavoda za penzijsko osiguranje i po njegovom zahtjevu postupala je oštećena. Učinilac se žalio oštećenoj na dužinu trajanja postupka i nekorektno postupanje, pa mu je ona, kako tvrdi učinilac, rekla „da je četnik i da svoje pravo na penziju ostvaruje u Srbiji". Tada je došlo do incidenta, učinilac je bio optužen da je izvršio krivično djelo i bio je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvije godine. Odlučujući po žalbi učinioca, viši sud mu je izrekao uslovnu osudu. Nezadovoljstvo učinioca je kulminiralo kada je dobio presudu kojom se obavezuje da oštećenoj po osnovu tog događaja plati na ime nematerijalne štete veliki novčani iznos. Ove okolnosti, ali i konzumiranje alkohola kritičnom prilikom, imale su veliki uticaj na izvršenje krivičnog djela (pokušaj ubistva);*
- *Prema svjedočenju kćerke oštećene njena majka je tokom veze sa učiniocem, koja je trajala nekoliko mjeseci, potpuno promijenila ponašanje, prestala je da se šminka, da nosi određenu garderobu i štikle, sve iz razloga što se to učiniocu nije sviđalo. Promijenila je broj telefona, distancirala se od nje. Njen trogodišnji sin, koga je oštećena čuvala, rekao joj je da je jednom prilikom učinilac „udario nanu". Nije mogla više komunicirati s majkom bez prisustva učinioca, on je imao potpunu kontrolu nad njom.*

O dobrim odnosima između učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela postoje podaci u dvije sudske presude.

- *Oštećena se na glavnom pretresu izjasnila da nije zainteresovana za krivično gonjenje svog supruga (pokušaj ubistva), da želi da se razvede i da zbog njihove zajedničke djece ne želi da se ovaj postupak vodi. U odnosu na imovinskopravni zahtjev, ona ga ne postavlja niti bilo šta traži, želi da svako živi svoj život i da na neki način ne kvari se dalji odnos s njihovom zajedničkom djecom... on je tokom njihovih 30 godina braka bio dobar suprug, da se brinuo o djeci, nije nikada bio nasilan;*
- *Na okolnost bračnog i porodičnog života između učinioca i oštećene sud je saslušao kao svjedoke majku oštećene i sestru učinioca. Majka oštećene je izjavila je da je učinilac (izvršio krivično djelo ubistva tako što je u oštećenu suprugu ispalio osam hitaca iz pištolja – prim.aut.) bio u braku s njenom kćerkom 18 godina, da imaju troje djece, da se međusobno nisu svađali, da nisu imali probleme u braku i da nije bilo problema između učinioca i njih kao njene porodice. Oštećena nije bila zaposlena, vodila je brigu oko kuće,*

poljoprivrede i roditelja učinioca. U posljednje vrijeme imala je zdravstvenih problema i psihičkih problema, samovoljno je došla u roditeljsku kuću i rekla da ne može više biti u muževljevoj kući, „da ima strah, da se guši u prsima te da je spašavaju". Vodili su je kod psihijatra i dobila je terapiju. Sestra učinioca je izjavila da su odnosi između učinioca i oštećene bili dobri, da je njen brat poštovao roditelje oštećene, a oštećena nju i njene roditelje. Učinilac je izjavio u svom iskazu da se slagao sa oštećenom, da nije bilo nikakvih problema i da je bio „najsretniji čovjek na svijetu... živjeli su u zajedničkom domaćinstvu sa njegovim roditeljima...imali su idealan brak sve do momenta kada je M. operisala žuč. Poslije je imala psihičkih problema tako da ju je vodio i doktorima i hodžama nudeći joj svaku pomoć".

Iako se iz sudskih predmeta može zaključiti da su odnosi između žrtve i učinioca prije izvršenja krivičnog djela bili poremećeni, samo u jednom predmetu postoje podaci o prethodnom obraćanju institucijama. U sudskoj presudi je navedeno da je oštećena više puta prijavljivala policiji, centru za socijalni rad, nevladinoj organizaciji da je učinilac fizički i psihički maltretira i da je bila štićenica Sigurne kuće, koju je samoinicijativno napuštala i vraćala se učiniocu. U svim ostalim presudama nema podataka o tome da li je žrtva tražila pomoć institucija, da li je prijavljivala nasilje i šta su institucije preduzele.

Krivična sankcija

Olakšavajuće i otežavajuće okolnosti

Prema čl. 49. KZ FBiH, čl. 52. KZ RS 2017. i čl. 49. KZ Bd BiH (opšta pravila za odmjeravanje kazne), sud će učiniocu odmjeriti kaznu u granicama propisanim zakonom za to krivično djelo imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti). U zakonu su primjera radi navedene neke okolnosti koje utiču na odmjeravanje kazne, kao što su: stepen krivice, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike, ponašanje poslije učinjenog krivičnog djela i druge okolnosti koje se odnose na učinioca. Sva tri zakona predviđaju da će za krivična djela učinjena u povratu, sud posebno uzeti u obzir da li je ranije krivično djelo iste vrste kao i novo djelo, jesu li oba djela učinjena iz istih pobuda i koliko je vremena proteklo od ranije osude ili iz države ili oproštene kazne.

U KZ RS 2017. (čl. 52. st. 2) i KZ Bd BiH (čl. 49. st. 2) precizirano je da se okolnost koja je obilježje krivičnog djela ne može uzeti u obzir kao otežavajuća,

odnosno olakšavajuća okolnost, izuzev ako prelazi mjeru koja je potrebna za postojanje krivičnog djela ili određenog oblika krivičnog djela ili ako postoji dvije ili više ovakvih okolnosti, a samo jedna je dovoljna za postojanje težeg, odnosno lakšeg oblika krivičnog djela.

Odredbama čl. 2. st. 11. KZ FBiH propisano je da je krivično djelo iz mržnje svako krivično djelo učinjeno zbog rasne pripadnosti, boje kože, vjerskog uvjerenja, nacionalnog ili etničkog porijekla, jezika, invaliditeta, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta druge osobe. Takvo postupanje uzeće se kao otežavajuća okolnost ako ovim zakonom nije izričito propisano teže kažnjavanje za kvalifikovani oblik krivičnog djela učinjenog iz mržnje. U čl. 52. st. 3. KZ RS 2017. Regulisano je da će, ako je krivično djelo počinjeno iz mržnje (čl. 123. st. 1. tačka 21), sud to uzeti kao otežavajuću okolnost, osim ako mržnja nije kvalifikatorna okolnost tog krivičnog djela, dok je krivično djelo iz mržnje definisano kao djelo izvršeno u potpunosti ili djelimično zbog rasne, nacionalne ili etničke pripadnosti, jezika, vjerskog uvjerenja, boje kože, pola ili seksualnog opredjeljenja, zdravstvenog statusa ili rodnog identiteta nekog lica. Takođe, prema čl. 49. st. 2. KZ Bd BiH kod krivičnog djela učinjenog iz mržnje, sud će postojanje mržnje uzeti u obzir kao otežavajuću okolnost osim ako mržnja nije kvalifikatorna okolnost tog krivičnog djela.

Iz ispitivanog uzorka sudskih presuda može se zaključiti da su sudovi u obrazloženjima svojih odluka uglavnom navodili olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje su samo primjera radi, navedene u zakonu, bez bliže analize njihovog značaja. Tako su sudovi prilikom odmjeravanja kazne uzeli u obzir sljedeće olakšavajuće okolnosti:

- priznanje krivičnog djela, učinilac je priznanjem krivičnog djela doprinio bržem, ekonomičnijem i efikasnijem okončanju krivičnog postupka;
- izraženo kajanje;
- porodične prilike: oženjen (porodičan čovjek); broj djece: otac dvoje ili više (osmoro) djece;
- porodične prilike vezane za primarnu porodicu: odrastanje bez majke i roditeljske ljubavi, nježnosti i brige;
- imovinske prilike: slabo imovinsko stanje, nezaposlenost;
- godine učinioca: mlađe punoljetno lice, starije životne dobi (preko 60 i 70 godina);
- zanimanje učinioca: penzioner;
- zdravstveno stanje: narušeno zdravlje, psihički problemi i lečenje na Klinici za psihijatriju u više navrata s utvrđenom dijagnozom, invalidnost, operativni zahvat;

- smanjena uračunljivost, ali ne bitno;
- bitno smanjena uračunljivost;
- stepen krivice: krivično djelo izvršeno s eventualnim umišljajem;
- korektno vladanje pred sudom tokom postupka;
- doprinos brzom završetku krivičnog postupka,;
- otkrivanje saučesnika;
- ranija neosuđivanost, nije ranije dolazio u sukob sa zakonom kada je riječ o krivičnim djelima čiji je zaštitni objekat život i tijelo;
- učinilac je nudio finansijsku pomoć oštećenima i nadoknadu štete;
- radnje su bile posljedica afektivnog implusivnog momenta uzrokovane alkoholom a ne planiranjem;
- psihička nezrelost, nedovoljno razvijena svijest o djelu i posljedicama;
- psihičke posljedice usljed ratne traume;
- oštećena se ne pridružuje krivičnom gonjenju.

Prilikom odmjeravanja kazne, sudovi su uzeli u obzir sljedeće otežavajuće okolnosti:

- raniju osuđivanost;
- ranije vršenje krivičnih djela sa elementima nasilja;
- ranija osuđivanost za krivično djelo nasilja u porodici;
- bezobzirnost prilikom nanošenja tjelesnih povreda, upornost, odlučnost;
- oštećena je bila supruga i majka;
- stepen krivice;
- djelo je izvršeno prema starijoj osobi koja je bila njegova susjeda i prijateljica njegovih roditelja;
- okolnosti izvršenja krivičnog djela;
- oštećena je imala šestoro djece, od kojih je samo jedno punoljetno, djeca su ostala nezbrinuta;
- neuobičajen način izvršenja usljed koga je oštećena trpjela velike patnje prilikom umiranja;
- bezosjećajno ponašanje poslije izvršenja krivičnog djela;
- dva krivična djela izvršena istog dana u mjestu u kome je učinilac nastanjen, prema najbližim susjedima, na naročito težak način, s brojnim povredama kod žrtava (28 ubodnih rana, 29 ubodnih i reznih rana);
- tokom cijelog krivičnog postupka učinilac nije pokazao kajanje i saosećajnost prema žrtvi, sud nije do okončanja glavnog pretresa stekao uvjerenje da se učinilac kaje za počinjeno krivično djelo, po nalazima vještaka koji su uradili timski nalaz (dokaz odbrane) glumio je duševnu bolest, a sve u cilju izbjegavanja krivične odgovornosti i odugovlačenju postupka;

- okrutno ponašanje poslije izvršenja krivičnog djela: učinilac je pokrio tijelo oštećene, izašao iz stana i stan zaključao;
- oštećena nije ničim doprinijela izvršenju krivičnog djela, već je obavljala poslove koji proističu iz profesionalne djelatnosti kojom se bavila;
- krivično djelo izvršeno u ugostiteljskom objektu gdje je bilo dosta ljudi u vrijeme vjerskog praznika;
- upornost optuženog u pokušaju izvršenja krivičnog djela.

Vrsta sankcije i visina kazne zatvora

Pregledom pravnosnažnih sudskih presuda (34) utvrdili smo da su sve presude, osim jedne kojom je utvrđeno da je učinilac bio neuračunljiv, bile osuđujuće i da su učiniocima(35) izricane sljedeće krivične sankcije: kazna zatvora, kazna zatvora i sigurnosna mjera oduzimanja predmeta kojim je izvršeno krivično djelo, kazna dugotrajnog zatvora, kazna dugotrajnog zatvora i sigurnosna mjera oduzimanja predmeta, kazna zatvora i sigurnosna mjera obaveznog liječenja u psihijatrijskoj ustanovi. Najviše je izrečeno kazni zatvora i sigurnosnih mjera oduzimanja predmeta – 51,4% i kazni zatvora – 37,1%. (tabela25). S kaznama dugotrajnog zatvora, koje su izrečene u dva slučaja, jasno je da je dominantan oblik krivične sankcije u ispitivanom uzorku kazna zatvora i dugotrajnog zatvora – 34 (97,2%), što je i razumljivo s obzirom na to da se radi o najtežim krivičnim djelima.

Tabela 25: Vrsta sankcije

	Broj	%
Kazna zatvora	13	37,1
Kazna dugotrajnog zatvora	1	2,8
Kazna dugotrajnog zatvora i sigurnosna mjera oduzimanja predmeta	1	2,8
Kazna dugotrajnog zatvora i sigurnosna mjera obaveznog liječenja u psihijatrijskoj ustanovi	1	2,8
Kazna zatvora i sigurnosna mjera oduzimanja predmeta	18	51,4
Nema odluke o sankciji zbog neuračunljivosti učinioca	1	2,8
Ukupno	**35**	**100%**

U tabeli 26 dat je pregled visine izrečenih kazni zatvora i dugotrajnog zatvora.

Tabela 26: Visina izrečenih kazni

	Broj	%
30 godina	2	5,9
25 godina	1	2,9
19 godina	1	2,9
17 godina	1	2,9
15 godina i 3 mjeseca	1	2,9
15 godina	2	5,9
14 godina	2	5,9
12 godina i 6 mjeseci	1	2,9
12 godina	3	8,8
11 godina	1	2,9
10 godina i 10 mjeseci	1	2,9
8 godina	3	8,8
7 godina i 6 mjeseci	1	2,9
5 godina i 6 mjeseci	1	2,9
5 godina i 3 mjeseca	2	5,9
5 godina i 2 mjeseca	1	2,9
4 godine i 6 mjeseci	1	2,9
4 godine	2	5,9
3 godine i 1 mjesec	1	2,9
3 godine i 2 mjeseca	1	2,9
2 godine i 9 mjeseci	2	5,9
2 godine i 6 mjeseci	1	2,9
1 godina i 7 mjeseci	1	2,9
1 godina i 6 mjeseci	1	2,9
1 godina	1	2,9
Ukupno	**34**	**100**

U 15 predmeta drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu u pogledu odluke o kazni. U 18 predmeta odluka o kazni je ostala ista kao u prvostepenoj presudi, dok u jednom slučaju nema odluke o kazni zbog neuračunljivosti učinioca. Drugostepeni sud je učiniocu izrekao kaznu zatvora u kraćem vremenskom trajanju

u sedam slučajeva i u tri slučaja je izrečena kazna dugotrajnog zatvora u kraćem vremenskom trajanju. U pet presuda drugostepeni sud je izrekao učiniocu kaznu zatvora u dužem vremenskom trajanju nego u prvostepenoj presudi.

Kazne zatvora izrečene u kraćem vremenskom trajanju u odnosu na prvostepenu presudu:

- sa 11 godina na 8 godina zatvora;
- sa 35 godina dugotrajnog zatvora na 30 godina dugotrajnog zatvora;
- sa 16 godina na 15 godina zatvora;
- sa 13 godina na 12 godina zatvora;
- sa 17 godina na 11 godina zatvora, za drugog učinioca sa 2 godine na 1 godinu i 6 mjeseci;
- sa 27 godina dugotrajnog zatvora (uz sigurnosnu mjeru obaveznog psihijatrijskog liječenja) na 25 godina dugotrajnog zatvora (uz sigurnosnu mjeru obaveznog liječenja u psihijatrijskoj ustanovi);
- sa 32 godine dugotrajnog zatvora na 30 godina dugotrajnog zatvora;
- sa 18 godina na 14 godina zatvora;
- sa 18 godina na 17 godina zatvora;
- sa 3 godine i 10 mjeseci na 3 godine i dva mjeseca.

Kazne zatvora izrečene u dužem vremenskom trajanju u odnosu na prvostepenu presudu:

- sa 2 godine kazna je povećana na 2 godine i 6 mjeseci;
- sa 3 godine i 3 mjeseca kazna je povećana na 4 godine i 6 mjeseci;
- sa 10 godina i 5 mjeseci kazna je povećana na 15 godina zatvora;
- sa 8 godina i 10 mjeseci kazna je povećana 10 godina i 10 mjeseci;
- sa 3 godine i 6 mjeseci kazna je povećana na 5 godina i 6 mjeseci.

U obrazloženjima presuda prilikom odmjeravanja kazne u kraćem vremenskom trajanju u odnosu na prvostepenu presudu, navedeno je da prvostepeni sud nije u dovoljnoj mjeri cijenio olakšavajuće okolnosti:

- *Razlozi za izrečenu kaznu nisu prihvatljivi, sve olakotne i otegotne okolnosti nisu pravilno vrednovane. Negiranje djela se ne može uzeti otegotnom okolnošću… kao otegnota okolnost u prvostepenoj presudi je uzeto to da je optuženi djelo priznao tek prilikom ispitivanja od strane istražnih organa. Sud je našao da su osnovani žalbeni navodi branioca optuženog da prvostepeni sud nije dao dovoljan značaj olakšavajućim okolnostima: raniju neosuđivanost, da je tek*

napunio 18 godina, da je odrastao u izuzetno teškim porodičnim uslovima i da je njegovo ponašanja poslije izvršenog krivičnog djela bilo izuzetno korektno, da je sarađivao sa organima gonjenja i da im je otkrio ime pomagača;

- *Prvostepeni sud je propustio da kao olakšavajuću okolnost cijeni da je optuženi krivična djela učinio u stanju bitno smanjene uračunljivosti, što predstavlja fakultativni osnov za blaže kažnjavanje u smislu čl. 36. st. 2. KZ FBiH;*
- *Izrečena kazna optuženom od 11 godina je prestroga i svrha kažnjavanja se može ostvariti i osudom na manju mjeru kazne. Pri tome, ovaj sud je imao u vidu da je optuženom pri odmjeravanju kazne uzeta kao otežavajuća okolnost činjenica da je oštećena zadobila tešku tjelesnu povredu, a što je sadržano u opisu radnje izvršenja, pa se ta okolnost ne može cijeniti kao otežavajuća. Okolnost da optuženi nije posjećivao oštećenu u bolnici nema onaj značaj koji joj pridaje žalba tužioca, ako se ima u vidu da optuženi odmah po učinjenom djelu nije ni mogao posjetiti oštećenu u bolnici, budući da je bio u pritvoru;*
- *Ovaj sud nalazi da je kazna zatvora od 18 godina prestrogo odmjerena. Naime, ocjena postojećih okolnosti koje su od uticaja na odmjeravanju kazne u konkretnom slučaju po nalaženju ovog suda ne opravdavaju izricanje kazne koja skoro da stiže maksimum zaprijećene kazne za ovo krivično djelo .Za razliku od drugostepenog suda, prvostepeni sud je prilikom odmjeravanja kazne zatvora u trajanju od 18 godina cijenio kao otežavajuće okolnosti da je učinilac usmrtio svoju partnerku zloupotrijebivši njeno povjerenje, jer ga je primila u svoj stan u kojem je i izvršeno krivično djelo, da joj je nanio brojne povrede, napustio mjesto izvršenja, a oštećenu ostavio u zaključanom stanu;*
- *U žalbi kantonalnog tužitelja se navodi da je prvostupanjski sud olakšavajućim okolnostima dao preveliki značaj, a da je potcijenio otežavajuće okolnosti. Međutim, tom žalbom se ne pobijaju utvrđene okolnosti značajne za odmjeravanje kazne koje su utvrđene u pobijanoj presudi, s tim da se navodi da je prvostupanjski sud kao otežavajuće okolnosti zanemario činjenicu da je optuženi policajac i da mu je zadatak i dužnost da štiti prvenstveno živote građana, te da su posljedicom izvršenja djela troje malodobne djece stavljene pod starateljstvo i ne kontaktiraju sa obitelji ubijene supruge. Ove okolnosti nemaju značaj koje im tužitelj pridaje u žalbi prvenstveno zbog toga što ocjenom svih okolnosti događaja proizlazi da je optuženi kazneno djelo izvršio kao civilna osoba u sklopu rješavanja odnosa između njega i supruge, nije bio u službi ili policijskom zadatku što bi mu tada nalagalo posebne obveze… Okolnost da su djeca stavljena pod starateljstvo rodbine optuženog i da ne kontaktiraju sa majkom ubijene, nema značaj otežavajuće okolnosti jer iz stanja spisa proizlazi da su djeca stavljena pod starateljstvo rodbine optuženog i da se u okviru obitelji staratelja uspješno razvijaju i školuju;*

- *Naime, pravilno je prvostupanjski sud na strani optuženog, kao olakšavajuće okolnosti cijenio da je otac troje djece, da ranije nije osuđivan, da je lošeg imovnog stanja, da je kaznena djela za koje je oglašen krivim počinju u stanju smanjene uračunljivosti, te da je izrazio kajanje počinjenih kaznenih djela, a na drugoj strani kao otežavajuću okolnost da je optuženi pri počinjenju djela iz točke 1. izreke pobijane presude iskazao upornost u njegovom počinjenju. Međutim, po ocjeni ovoga suda sud nije dao odgovarajući značaj tim olakšavajućim okolnostima, pogotovo u situaciji kada je člankom 28. stavak 2. KZ Bd BiH, predviđena mogućnost blažeg kažnjavanja optuženog (zakonsko mogućnost ublažavanja). Imajući u vidu da olakšavajuće okolnosti na koje se u obrazloženju pobijane presude poziva prvostupanjski sud, uključujući i težinu posljedica proisteklih počinjenjem ovog kaznenog djela (lake tjelesne povrede), koje je prvostupanjski sud neopravdano propustio cijeniti kao okolnost koja može imati bitnog utjecaja na visinu kazne koju će utvrditi za navedeno kazneno djelo, u znatnoj mjeri nadilaze broj i značaj otežavajućih okolnosti na strani optuženog, ovaj sud smatra da je utvrđena kazna od 3 (tri) godine i 10 (deset) mjeseci zatvora, koju je prvostupanjski sud utvrdio optuženom zbog počinjenja kaznenog djela opisanog u točki 1. izreke pobijane presude, previsoko odmjerena, te ne predstavlja adekvatnu kaznu težini kaznenog djela za koje je optuženi oglašen krivim, stupnju njegove krivice, kao niti njegovim osobnim i obiteljskim prilikama.*

Prilikom preinačenja prvostepene presude u pogledu odluke o kazni izricanjem kazne zatvora u dužem vremenskom trajanju u drugostepenim presudama je navedeno:

- *Prvostepeni sud je propustio optuženom cijeniti kao otežavajuću okolnost način izvršenja krivičnog djela: da je učinilac je pozvao oštećenu da se sastanu na određenom mjestu i da je usmrtio iskoristivši to da se oštećena odazvala njegovom pozivu, te da je u oštećenu ispucao više metaka od kojih ju je šest pogodilo, što sve ukazuje na pojačanu odlučnost i upornost pri izvršenju ovog krivičnog djela.*
- *Olakšavajuće okolnosti koje je cijenio prvostepeni sud nemaju karakter osobito olakšavajućih okolnosti. Osim toga, prvostepeni sud nije cijenio okolnosti izvršenja krivičnih djela, izraženu upornost i odlučnost optuženog, kao i težinu posljedice koja je nastupila kod oštećene (dvije teške tjelesne povrede). Optuženom su utvrđene preblage pojedinačne kazne zatvora a samim tim i jedinstvena kazna zatvora.*

» *Cijeneći osnovanost ostalih žalbenih navoda kantonalnog tužitelja, ovaj sud je našao da su se okolnosti da je optuženi iskazao izrazitu upornost i bezobzirnost, pri čemu je nanio oštećenoj najmanje 36 udaraca oštricom noža po raznim dijelovima tijela, a potom ispalio u tijelo oštećene tri hica trebale cijeniti optuženom kao otežavajuća okolnost, dok se okolnosti da je oštećena trpjela patnje jakog intenziteta, ne mogu optuženom cijeniti kao otežavajuće okolnosti, s obzirom da su to okolnosti koje prelaze uobičajenu mjeru patnje koje prate svako usmrćenje koje su navedene u činjeničnom opisu i koje predstavljaju obilježje kaznenog djela na okrutan način kao elementa kvalificiranog oblika kaznenog djela ubojstvo iz članka 166. stavak 2. točka a) KZ FBiH.*

Trajanje krivičnog postupka

U tabeli 27 dat je pregled trajanja krivičnog postupka u predmetima iz ispitivanog uzorka, s tim što je naveden i datum izvršenja krivičnog djela, mada se trajanje postupka računa od momenta podnošenja krivične prijave do donošenja konačne sudske odluke, odnosno do nastupanja pravnosnažnosti. Na osnovu dostupnih podataka, nije bilo moguće u svim predmetima utvrditi datum podnošenja krivične prijave i datum nastupanja pravnosnažnosti.

Da bismo sagledali efikasnost krivičnog postupka u ispitivanom uzorku, trajanje postupka smo posmatrali kroz tri faze: od podizanja optužnice do donošenja prvostepene presude, od donošenja prvostepene presude do donošenja drugostepene presude, od podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude.

Tabela 27: Trajanje postupka

Br.	Datum	Optužnica – prvostepena presuda	Prvostepena presuda – drugostepena presuda	Optužnica – drugostepena presuda
1.	Izvršenje djela: 21.12.2018. Podizanje optužnice: 18.03.2019 Prvostepena presuda: 1.7.2020. Drugostepena presuda: 26.1.2021.	1 godina, 3 mjeseca i 13 dana	6 mjeseci i 25 dana	1 godina, 10 mjeseci i 8 dana
2.	Izvršenja djela: 9.9.2019. i 10.9.2019. Podizanja optužnice: 2.12.2019. Prvostepena presuda: 1.4.2021. Drugostepena presuda: 20.5.2021.	1 godina, 3 mjeseca i 29 dana	1 mjesec i 19 dana	1 godina, 5 mjeseci i 18 dana

Br.	Datum	Optužnica – prvostepena presuda	Prvostepena presuda – drugostepena presuda	Optužnica – drugostepena presuda
3.	Izvršenje djela: 6.7.2014. Podizanje optužnice: 29.12.2014. Izmijenjena optužnica: 15.6.2016. Prvostepena presuda: 28.2.2017. Drugostepena presuda: 13.6.2017.	2 godine, 1 mjesec i 29 dana	5 mjeseci i 15 dana	2 godine, 5 mjeseci i 14 dana
4.	Izvršenje djela: 4.9.2017. Podizanje optužnice: 12.1.2018. Prvostepena presuda: 21.9.2018. Drugostepena presuda: 25.2.2019.	8 mjeseci i 9 dana	5 mjeseci i 4 dana	1 godina, 1 mjesec i 13 dana
5.	Izvršenje djela: 27.5.2017. Podizanje optužnice: 22.9.2017. Prvostepena presuda: 12.10.2018. Drugostepena presuda: 11.2.2019.	1 godina i 20 dana	3 mjeseca i 29 dana	1 godina, 4 mjeseca i 19 dana
6.	Izvršenje djela: 16.7.2016. Podizanje optužnice: 3.10.2016. Izmijenjena optužnica: 25.5.2017. Prvostepena presuda: 8.6.2017. Drugostepena presuda: 6.11.2017.	8 mjeseci i 5 dana	4 mjeseca i 28 dana	1 godina, 1 mjesec i 3 dana
7.	Izvršenje djela: 14.9.2016. Podizanje optužnice: 1.6.2017. Prvostepena presuda: 27.11.2017. Drugostepena presuda: 18.4.2018.	5 mjeseci i 26 dana	4 mjeseca i 21 dan	10 mjeseci i 17 dana
8.	Izvršenje djela: 20.4.2005. Podizanje optužnice: 17.2.2016. Prvostepena presuda: 22.04.2016. Druga prvostepena presuda: 22.11.2016. Drugostepena presuda: 22.2.2017.	2 mjeseca i 5 dana	10 mjeseci	1 godina i 5 dana
9.	Izvršenja djela: 5.4.2019. Podizanje optužnice: 3.7.2019 Prvostepena presuda: 23.1.2020. Drugostepena presuda: 14.5.2020.	6 mjeseci i 20 dana	3 mjeseca i 21 dan	10 mjeseci i 11 dana
10.	Izvršenje djela: 22.11.2019. Podizanje optužnice: 13.2.2020. Prvostepena presuda: 08.06.2020. Drugostepena presuda: 10.3.2021.	3 mjeseca i 25 dana	9 mjeseci i dva dana	1 godina i 27 dana

Br.	Datum	Optužnica – prvostepena presuda	Prvostepena presuda – drugostepena presuda	Optužnica – drugostepena presuda
11.	Izvršenje djela: 9.8.2012. Podizanje optužnice: 30.10.2012. Prvostepena presuda: 5.6.2014. Druga prvostepena presuda: 6.5.2016. Drugostepena presuda: 1.2.2018.	1 godina, 7 mjeseci i 5 dana	1 godina, 8 mjeseci i 25 dana	5 godina, 3 mjeseca i 1 dan
12.	Izvršenje djela: 16.1.2019. Podizanje optužnice: 4.4.2019. Prvostepena presuda: 22.10.2019. Drugostepeno rješenje: 6.2.2020. Druga prvostepena presuda: 16.3.2020. Drugostepeno rješenje: 21.5.2020. Drugostepena presuda: 15.6.2020.	6 mjeseci i 18 dana	7 mjeseci i 23 dana	1 godina, 2 mjeseca i 11 dana
13.	Izvršenje djela: 16.6.2015. Podizanje optužnice: 12.11.2015. Prvostepena presuda: 2.6.2016. Drugostepeno rješenje 12.1.2017. Drugostepena presuda: 7.9.2017.	6 mjeseci i 20 dana	1 godina, 3 mjeseca i 5 dana	1 godina, 9 mjeseci i 25 dana
14.	Izvršenje djela: 7.3.2016. Podizanje optužnice: 6.6.2016. Korigovana optužnica: 3.3.2017. Prvostepena presuda: 29.3.2017. Drugostepeno rješenje: 25.10.2017. Druga prvostepena presuda: 18.1.2018. Drugostepeno rješenje: 9.5.2018. Drugostepena presuda: 13.11.2018.	9 mjeseci i 23 dana	1 godina, 7 mjeseci i 1 dan	2 godina. 5 mjeseci i 7 dana
15.	Izvršenje djela: 3.6.2017. Podizanje optužnice: 29.9.2017. Potvrđena optužnica: 3.10.2017. Prvostepena presuda: 23.2.2018. Drugostepena presuda: 8.11.2018.	4 mjeseca i 29 dana	8 mjeseci i 15 dana	1 godina, 1 mjesec i 9 dana

Br.	Datum	Optužnica – prvostepena presuda	Prvostepena presuda – drugostepena presuda	Optužnica – drugostepena presuda
16.	Izvršenje djela: 12.10.2019. Podizanje optužnice: 6.11.2019. Potvrđena optužnica: 8.11.2019. Prvostepena presuda: 10.1.2020. Drugostepena presuda: 25.8.2020.	2 mjeseca i 4 dana	7 mjeseci i 15 dana	9 mjeseci i 19 dana
17.	Izvršenje djela: 13.4.2015. Podizanja optužnice: 30.06.2015. Izmijenjena optužnica: 20.1.2017. Prvostepena presuda: 6.3.2017. Drugostepena presuda: 14.9.2017.	1 godina, 8 mjeseci i 6 dana	6 mjeseci i 8 dana	2 god.2 m. 14 dana
18.	Izvršenje djela: 18.5.2018. Podizanje optužnice: 16.7.2018 Potvrđena optužnica: 19.07.2018. Prvostepena presuda: 4.3.2019. Drugostepena presuda: 21.10.2019.	7 mjeseci i 18 dana	7 mjeseci i 17 dana	1 g. 3 m. 5 dana
19.	Izvršenje djela: 27.6.2017. Podizanje optužnice: 15.9.2017. Prvostepena presuda: 9.10.2018. Drugostepena presuda: 14.2.2019.	1 godina i 24 dana	4 mjeseca i 5 dana	1 god. 4 m. 29 dana
20.	Izvršenje djela: 28.11.2015. Podizanje optužnice: 4.5.2016. Prvostepena presuda: 29.12.2016. Drugostepena presuda: 27.11.2019.	7 mjeseci i 25 dana	3 godine i 28 dana	3 god. 6 m. 23 dana
21.	Izvršenja djela: 2.4.2016. Podizanje optužnice: 21.6.2016. Prvostepena presuda: 22.8.2016. Drugostepena presuda: 25.10.2016.	2 mjeseca i 1 dan	2 mjeseca i 3 dana	4 mjeseca i 4 dana
22.	Izvršenje djela: 3.12.2018. Podizanje optužnice: 18.2.2019. Potvrđena optužnica: 21.2.2019. Prvostepena presuda: 6.6.2019. Drugostepena presuda: 23.10.2019.	3 mjeseca i 18 dana	4 mjeseca i 17 dana	8 mjeseci i 5 dana

Br.	Datum	Optužnica – prvostepena presuda	Prvostepena presuda – drugostepena presuda	Optužnica – drugostepena presuda
23.	Izvršenje djela: 10.10.2016. Podizanje optužnice: 5.1.2017 Prvostepena presuda: 13.3.2017. Drugostepena odluka: 6.9.2017.	2 mjeseca i 8 dana	5 mjeseca i 23 dana	8 mjeseci i 1 dan
24.	Izvršenje djela: 29.5.2016. Podizanje optužnice: 23.6.2016. Prvostepena presuda: 9.12.2016. Drugostepena presuda: 29.3.2017.	5 mjeseci i 16 dana	3 m. 20 dana	9 mjeseci i 26 dana
25.	Izvršenje djela: 30.12.2015. Podizanje optužnice: 16.2.2016. Prvostepena presuda: 6.10.2016. Drugostepena presuda: 09.02.2017.	7 mjeseci i 20 dana	4 mjeseca i 3 dana	11 mjeseca i 23 dana
26.	Izvršenje djela: 28.3.2016. Podizanje optužnice: 8.7.2016. Prvostepena presuda: 10.4.2017. Drugostepena presuda: 12.12.2017.	9 mjeseci i 2 dana	8 mjeseci i 2 dana	1 godina, 5 mjeseci i 4 dana
27.	Izvršenje djela: 15-17.9.2019. Podizanja optužnice: 6.3.2020. Potvrđena optužnica:11.3.2020. Prvostepena presuda: 30.11.2020. Drugostepena presuda: 17.3.2021.	8 mjeseci i 24 dana	3 mjeseci i 17 dana	1 godina i 11 dana
28.	Izvršenje djela: 18.7.2015. Podizanje optužnice: 27.11.2015. Prvostepena presuda: 27.10.2017. Drugostepeno rješenje: 22.3.2018. Druga prvostepena presuda: 24.1.2019. Drugostepeno rješenje: 1.4.2019. Drugostepena presuda: 6.9.2019.	1 godina i 11 mjeseci	1 godina, 8 meseci i 9 dana	3 godine, 9 mjeseci i 9 dana
29.	Izvršenje djela: 23.9.2016. Podizanje optužnice: 13.12.2016. Prvostepena presuda: 27.3.2017. Drugostepena presuda: 23.4.2018.	3 mjeseca i 14 dana	1 godina i 26 dana	1 godine, 4 mjeseca i 10 dana

Br.	Datum	Optužnica – prvostepena presuda	Prvostepena presuda – drugostepena presuda	Optužnica – drugostepena presuda
30.	Izvršenje djela: 29.8.2015. Podizanje optužnice: 24.11.2015. Potvrđena optužnica: 26.11.2015. Prvostepena presuda: 18.2.2016. Drugostepeno rješenje: 9.6.2016. Prvostepena presuda: 4.7.2016. Drugostepeno rješenje: 30.5.2017. Drugostepena presuda: 17.4.2018.	2 mjeseca i 24 dana	2 godine, 1 mjesec i 29 dana	2 godine, 4 mjeseca i 23 dana
31.	Izvršenje djela: 13.2.2015. Podizanje optužnice: 25.8.2015. Izmijenjena optužnica: 15.06.2017. Prva prvostepena presuda: 2.10.2017. Prvo drugostepeno rješenje: 28.3.2018. Druga prvostepena presuda: 14.12.2018. Drugo drugostepeno rješenje: 22.5.2019. Drugostepena presuda: 5.3.2020.	2 godina, 1 mjesec i 7 dana	2 godine, 5 mjeseci i 3 dana	4 godine, 6 mjeseci i 10 dana
32.	Izvršenje djela: 8-9.7.2019. Podizanje optužnice: 3.10.2019 Potvrđena optužnica: 4.10.2019. Prvostepena presuda: 20.8.2020. Drugostepeno rješenje: 10.12.2020. Druga prvostepena presuda: 10.02.2021.	10 mjeseci i 17 dana	5 mjeseci i 20 dana	1 godina, 4 mjeseca i 7 dana
33.	Izvršenje djela: 22.01.2018. Podizanje optužnice: 10.4.2018. Potvrđena optužnica: 11.10.2018. Prva prvostepena presuda: 16.11.2018. Drugostepeno rješenje: 19.6.2019. Druga prvostepena presuda: 24.7.2019. Drugostepena presuda: 15.1.2020.	7 mjeseci i 6 dana	1 godina, 1 mjesec i 29 dana	1 godina, 9 mjeseci i 5 dana

Br.	Datum	Optužnica – prvostepena presuda	Prvostepena presuda – drugostepena presuda	Optužnica – drugostepena presuda
34.	Izvršenje djela: 3.7.2016. Podizanje optužnice: 21.9.2016. Potvrđena optužnica: 26.9.2016. Prvostepena presuda: 2.2.2017. Drugostepena presuda: 13.4.2017.	4 mjeseca i 12 dana	2 mjeseca i 11 dana	6 mjeseci i 23 dana

Prema podacima iz tabele 28, u većini predmeta protekao je kratak period od podizanja optužnice do donošenja prvostepene presude (u jednom predmetu samo 13 dana), što pokazuje priličnu efikasnost u tom dijelu krivičnog postupka. Treba imati u vidu da su u 10 predmeta učinioci dali izjavu o priznanju krivnje, što je svakako uticalo da dokazni postupak kraće traje, a samim tim i krivični postupak u tim slučajevima. U najvećem broju predmeta od podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude prošlo je između jedne i dvije godine (17), dok je u devet predmeta od podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude prošlo manje od jedne godine, što takođe pokazuje da je krivični postupak bio efikasan.

Tabela 28: Trajanje postupka

Godine	Broj	%
Manje od 1 godine	9	26,5
Od 1 do 2 godine	17	50
Preko 2 godine	4	11,8
Preko 3 godine	3	8,8
Preko 5 godina	1	2,9
Ukupno	**34**	**100**

Odlučivanje o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih

Zakonom o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (čl. 207. st. 1. i čl. 212. st. 3), Zakonom o krivičnom postupku Republike Srpske (čl. 108. st. 3) i Krivičnim zakonom Brčko distrikta (čl. 116) regulisano je ostvarivanje imovinskopravnih zahtjeva oštećenih u okviru krivičnog postupka. Oštećenima je pružena mogućnost da istaknu svoje imovinsko-pravne zahtjeva nastale izvršenjem krivičnog djela u krivičnom postupku, ali je sudu ostavljena mogućnost da oštećene uputi na parnicu za ostvarivanje imovinsko-pravnog zahtjeva. U

navedenim odredbama procesnih zakona propisano je da će se u krivičnom postupku raspraviti o imovinsko-pravnom zahtjevu oštećenog ako se time ne bi znatno odugovlačio krivični postupak. Takođe je predviđeno da u presudi kojom optuženog oglašava krivim sud može oštećenom dosuditi imovinskopravni zahtjev u cjelini ili mu može dosuditi imovinskopravni zahtjev djelomično, a za ostatak ga uputiti na parnični postupak. Međutim, ako podaci krivičnog postupka ne pružaju pouzdan osnov ni za potpuno ni za djelomično presuđenje, sud će oštećenog uputiti da imovinskopravni zahtjev u cjelini može da ostvaruje u parničnom postupku.

Pozivajući se na ove odredbe, krivični sudovi, po pravilu, ne odlučuju o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih, odnosno ne dosuđuju imovinskopravni zahtjev čak ni djelimično, već ih upućuju na parnicu. Na takav način sudovi su postupali i u predmetima obuhvaćenim našim istraživanjem. Prema podacima iz presuda, svi oštećeni su upućeni da svoj imovinskopravni zahtjev ostvaruju u parničnom postupku. Preporučljivo je da se ovakva praksa sudova promijeni, s obzirom da se mogućnost koja postoji u zakonu „ako se time ne bi odugovlačio krivični postupak" može tumačiti kao izuzetak, koji je očigledno postao pravilo, imajući u vidu da u istraživanom uzorku ni u jednom slučaju nije dosuđen imovinskopravni zahtjev, a u pitanju su najteža krivična djela. S druge strane, oštećena lica, među kojima su često i djeca, ovakvom praksom da moraju pokrenuti parnični postupak, izlažu se velikim troškovima, ponovnoj traumatizaciji i gubitku vremena. Zbog toga je praksu sudova neophodno promijeniti na taj način što će dosuđivanje imovinskopravnih zahtjeva oštećenima u krivičnom postupku postati pravilo, a ne izuzetak, na sličan način kako je to učinjeno u BiH u posljednje vrijeme sa dosuđivanjem imovinskopravnih zahtjeva žrtvama silovanja u ratu.[79]

[79] Opširnije: https://trial.ba/wp-content/uploads/2021/02/IMOVINSKOPRAVNI-ZAHTJEVI-U-KRIVICNOM-POSTUPKU.pdf

DRUGI DIO – STUDIJE SLUČAJA

Predmet i metodologija

Radi sticanja dubljeg uvida u pojavu femicida i djelovanje institucija sistema u sprečavanju i procesuiranju femicida, provedeno je i kvalitativno istraživanje pravnosnažno okončanih predmeta femicida primjenom metoda studije slučaja. Cilj kvalitativnog istraživanja jeste otkrivanje fenomenoloških i etioloških obilježja femicida, kao i cjelovito sagledavanje djelovanja institucija prije izvršenog krivičnog djela, kao i postupanje nadležnih organa u njegovom procesuiranju.

Ovom produbljenom analizom obuhvaćeno je pet odabranih slučajeva ubistava, ubistva u pokušaju, teškog ubistva i nasilja u porodici sa smrtnim ishodom, koji su, prema ocjeni istraživačica, s obzirom na vrstu krivičnih djela, način izvršenja, sredstva izvršenja, odnos između žrtve i učinioca, postojanje rodnih predrasuda i stereotipa i rodne diskriminacije, specifični za istraživanu pojavu femicida.

Relevantni podaci za studije slučaja prikupljeni su neposrednim uvidom u prvostepene i drugostepene sudske odluke, korištenjem posebnog upitnika. Ovaj način prikupljanja podataka svakako nije potpun ni dovoljan, ali je jedino on bio moguć u vrijeme primjene epidemioloških preventivnih mjera zbog pandemije virusa Covid-19. Iz pravnosnažnih sudskih presuda prikupljeni su podaci koji se odnose na: optuženje, kvalifikaciju krivičnog djela u optužnici i presudi, sudskomedicinsko i sudskopsihijatrijsko vještačenje, navode odbrane učinioca, iskaze žrtve (pokušaj ubistva), iskaze drugih relevantnih svjedoka, odluku suda o krivičnom djelu, krivici i krivičnoj sankciji. Treba imati u vidu da su neki relevantni podaci ostali nepoznati jer nisu sadržani u presudama. To se, prije svega, odnosi na podatke o žrtvama krivičnih djela, o kojima postoje vrlo oskudne informacije, podatke o ličnim odnosima učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela, porodičnim odnosima učinioca u okviru primarne porodice, životu i ponašanju učinioca prije izvršenja krivičnog djela (u sudskim presudama su samo navedeni podaci o ranijim osudama). Na osnovu analize podataka na kraju svake studije slučaja dati su kratki komentari u vezi sa kvalifikacijom djela, okolnostima izvršenja krivičnog djela, eventualnim propustima u krivičnom postupku, izrečenoj krivičnoj sankciji i dr. Prilikom komentarisanja studija slučajeva, autorice su imale u vidu odredbe člana 295. Zakona o krivičnom postupku FBiH, kojim je regulisana

vezanost presude za optužbu, odnosno propisano je da se presuda može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici, kao i odredbe stava 2. istog člana kojim je propisano da sud nije vezan za prijedloge tužioca u pogledu pravne ocjene djela. Slične odredbe su sadržane i u članu 294. Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske.

Za studije slučaja odabrane su sljedeće sudske odluke:

1.	Okružni sud u Prijedoru 16 0 K 000043 17 K (Vrhovni sud Republike Srpske 16 0 K 000043 18 Kž 9)
2.	Okružni sud Banja Luka 11 0 K 019456 17 K (Vrhovni sud Republike Srpske 11 0 K 019456 18 Kž)
3.	Kantonalni sud u Zenici 04 0 K 011060 19 K (Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine 04 0 K 011060 20 Kž, 04 0 K 011060 21 K 2)
4.	Kantonalni sud u Bihaću 01 0 K 009692 15 K i 01 0 K 009692 18 K 2 (Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine 01 0 K 009692 17 Kž 7 , 01 0 K 009692 19 Kž 13, 01 0 K 009692 19 Kžk)
5.	Kantonalni sud u Tuzli 03 0 K 014025 15 K (Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine 03 0 K 014025 16 Kž 11, 03 0 K 014025 17 K 2, 03 0 K 0a4025 17 Kž 14)

Studije slučaja

Slučaj br. 1: učinilac A.H, žrtva H.A.

Modalitet izvršenja, obilježja i pravna kvalifikacija krivičnog djela

Okružni javni tužilac u Prijedoru podnio je optužnicu protiv A.H. zbog krivičnog djela teškog ubistva iz člana 149. stav 1. tačka 5. KZ RS. Na ročištu povodom izjašnjenja o krivici učinilac se izjasnio da nije kriv po navodima optužnice.

U prvostepenom sudskom postupku sud je učinioca oglasio krivim zbog krivičnog djela teškog ubistva iz člana 149. stav 1. tačka 5. KZ RS 2003. Krivično djelo je izvršeno na taj način što je učinilac najprije svojim vozilom dovezao do kuće „*J.H, kod koje je živjela njegova supruga H.A. koja ga je napustila krajem marta 2017. godine, s namjerom da pozove malodobnog sina H.A, koji je živio s majkom u toj kući, da s njim ide raditi, pa je u momentu kada je došao pred kuću i parkirao vozilo uz ogradu, primijetio u dvorištu parkirano vozilo marke '...', crvene boje, austrijskih registarskih oznaka, te znajući od ranije da je njegova supruga u ljubavnoj vezi sa H.E, koji je zaposlen u A. i da je to njegovo vozilo, shvatio je da je isti u kući s njom, te je tada,*

u namjeri da iste liši života, iz svog vozila uzeo sjekiru i nož ukupne dužine od 25 cm, od kojih je sječivo 12 cm, preskočio ogradu i ušao u kuću, te se popeo na sprat gdje je čuo iz sobe glasove, nakon čega je ušao u sobu, te vidjevši suprugu A. i H.E. nage u krevetu, odmah prišao istima, te im sa sjekirom i nožem naizmjenično zadao više udaraca u predjelu glave i tijela, pa je tako H.A. nanio povrede (...) tako da je smrt iste nastupila odmah usljed masivnog iskrvarenja iz presječenih velikih krvnih sudova u predjelu vrata, a smrtni ishod potpomognut je nagnječenjem i razorenjem moždanog tkiva, dok je H.E. nanio povrede (...) usljed kojih je smrt nastupila neposredno usljed masivnog iskrvarenja iz presječenih velikih krvnih sudova u predjelu vrata, a smrtni ishod potpomognut je krvarenjem unutar lobanjske šupljine i oštećenjem pluća sa posljedičnim poremećajem funkcije disanja, nakon čega je osumnjičeni napustio lice mjesta".

U toku krivičnog postupka izvršeno je sudskomedicinsko vještačenje, kao i obdukcija tijela žrtava. Prilikom obdukcije je konstatovano da su „*sve povrede oštećenih po prirodi mehaničke; ubodno-rezne rane su mogle nastati upotrebom noža, neke rezne rane su mogle nastati upotrebom sjekire, dok rane koje su za posljedicu imale lomove, mogle su nastati masom sjekire; u oba slučaja smrt je nastala kao posljedica iskrvarenja, svi udarci po mišljenju vještaka su mogli biti nanijeti u vremenskom periodu do 15 minuta*". Vještak sudske medicine se nije mogao izjasniti koje oštećeno lice je prvo povrijeđeno, ali s obzirom na brojnost povreda, pretpostavio je da su zbog različitih lokacija povreda, međusobnog mijenjanja položaja tijela, sve povrede nanesene naizmjenično prema oštećenima, znači haotično. Oštećena H.A. je zadobila 22 povrede, a H.E. preko 30 povreda, pa su „*obje smrti nasilne nastupile neposredno usljed masivnog iskrvarenja iz presječenih velikih krvnih sudova u predjelu vrata (...) i ubilačkog su porijekla*".

Na osnovu sadržaja materijalnih dokaza prikupljenih u toku uviđaja, obavljenih vještačenja, svjedočenja vještaka na glavnom pretresu, iskaza saslušanih svjedoka, ispitivanja učinioca, sud je nesumnjivo utvrdio da u radnjama učinioca stoje svi bitni elementi krivičnog djela koje mu se optužnicom stavlja na teret. Sud nije prihvatio navode odbrane učinioca da se u konkretnom slučaju u pogledu pravne kvalifikacije radi o ubistvu izvršenom u nužnoj odbrani ili o ubistvu na mah. Cijeneći tvrđenje odbrane da je učinilac postupao u afektu, sud je konstatovao da krivično djelo ubistvo na mah (čl. 150. KZ RS) čini onaj ko drugog liši života na mah, doveden bez svoje krivice u jaku razdraženost napadom, teškim zlostavljanjem ili teškim vrijeđanjem od strane ubijenog. Za postojanje ovog krivičnog djela zahtijeva se, kako je to sud konstatovao, „*jedno vanredno duševno stanje, koje po svom intenzitetu bitno negativno utiče na psihu izvršioca, tako da ovaj u takvom stanju nekritički donosi odluku usmjerenu na to da napadača odnosno lice koje ga teško vrijeđa, liši života*". Takvo duševno stanje, po ocjeni suda, nije postojalo kod učinioca.

Prihvatajući nalaz i mišljenje vještaka optužbe, a time i zaključak da optuženi ima „*crte ličnosti uvredljivost, ranjivost, samo nesigurnost i osjećaj osvetoljubivosti, da optuženi toleriše svađe i sukobe u braku, donekle i razvod braka, ali ne i ostavljanje, da je presudan momenat činjenica da ga je supruga ostavila zbog drugog muškarca, da je ta zamjena narcistična povreda ličnosti, a što se manifestuje i kroz povredu koje je optuženi nanio oštećenoj u predjelu njenog polnog organa, nalazi se za utvrđeno da je optuženi u stanje afekta doveden usljed svojih ličnih svojstava. Čak i kada bi sud i prihvatio postojanje jake razdraženosti kod optuženog, ne može se zanemariti činjenica da je optuženi svojim postupcima doveo sebe u takvo stanje, jer oštećeni nisu optuženog tog jutra pozvali u kuću, nisu ga pozvali ni u sobu u kojoj su bili, već suprotno, optuženi je nepozvan ušao, svjestan da su oštećeni u kući, svjestan njihove privatnosti, pa ipak se popeo na sprat, otvorio odškrinuta vrata, i suočio se sa prizorom. Dakle, oštećeni nisu poduzeli ni jedan nepravedan akt da izazovu optuženog da reaguje na mah jer nisu ni znali za njegovo prisustvo u kući, iz čega proizilazi da ne postoji ni uvreda kao osnov blaže kvalifikacije ubistva*“.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vrijeme izvršenja krivičnog djela učinilac je imao 48 godina, po zanimanju je NK radnik, završio je osnovnu školu, a podataka o njegovom zaposlenju nema. Zbog anonimizacije, nema podataka o mjestu rođenja i prebivalištu optuženog. Ranije nije osuđivan. Odrastao je u kompletnoj porodici, ali se otac više puta liječio od alkoholizma. U presudi nema podataka o porodičnim odnosima u njegovoj primarnoj porodici, ranijem zlostavljanju u okviru primarne porodice, zanimanju oca i majke, jer sud o ovim okolnostima nije ispitivao izvršioca. Namjeru da izvrši samoubistvo nakon izvršenog krivičnog djela pominje samo učinilac u svojoj odbrani, navodeći da je „*odlučio da se objesi*“, ali da je „*na molbu sina E. odustao od suicida, a sina obavijestio da je ubio njegovu majku i njenog ljubavnika*“.

Sa oštećenom H.A. učinilac je bio u braku 18 godina, ali su živjeli rastavljeni, jer ga je supruga napustila krajem marta 2017. godine. U vrijeme izvršenja krivičnog djela imali su dvoje maloljetne djece. Tokom trajanja bračne zajednice učinilac je ispoljavao ljubomoru prema oštećenoj, sumnjao je da ima ljubavnika, zbog čega ga je ona napustila sa djecom i „*započela samostalan život*“. Prema iskazu učinioca, oštećena je to „*smišljeno uradila, provocirajući ga da je slab čovjek, da ne želi više s njim živjeti pa čak je i krenula da ga udari*“, a „*ne spori da su se u sukob umiješala i djeca*“. Priznao je da je dan prije izvršenja krivičnog djela u vozilo stavio sjekiru, ali da je to uradio „*kako bi majci nasjekao trklje dok je nož bio odranije u vozilu u pripravnosti da komšinici pomogne kada bude klala piliće*“. Na osnovu iskaza učinioca, nalaza vještaka i svjedočenja svjedoka, sud je zaključio da „*odnos optuženog i ubijene*

A. nije karakterisala sloga i povjerenje, već da je taj odnos bio opterećen svađama, sumnjama i fizičkim nasrtajima optuženog na oštećenu i na maloljetnu djecu. Poslije faktičkog prekida bračne zajednice, optuženi je imao saznanja da je bivša supruga u vezi sa H.E. koji radi u A., pa kada optuženi 'kruži oko kuće' u kojoj stanuje njegova bivša supruga, kao što je to u svojoj izjavi tvrdio njegov malodobni sin, onda takva radnja optuženog jeste usmjerena na provjeravanje njegovih ličnih sumnji".

Izjašnjavajući se o navodima iz optužnice, učinilac je ispričao kako je „*dana 27. maja 2017. godine oko 7 časova došao pred kuću J.H. u namjeri da pozove sina A. da idu zajedno raditi. U dvorištu je uočio vozilo austrijskih registarskih oznaka i odmah je pretpostavio da je ljubavnik kod A. Tvrdi da je u dvorište ušao na način da je otključao krilo kapije gdje je ispred kuće zatekao vlasnicu J.H. koja mu nije znala reći da li sin još uvijek spava zbog čega je odlučio da uđe u kuću i da ga probudi. Po ulasku, ispred stepenica koje vode na sprat, izuo je patike popeo se i tada je čuo glas A. i nepoznatog muškarca kako vode ljubav. To ga je razljutilo, pao mu je mrak na oči i odlučio je da ih oboje ubije. Vratio se do svog vozila odakle je izvadio sjekiru iz gepeka, a iz vrata vozača nož i ponovo se uputio na sprat držeći u lijevoj ruci nož, a u desnoj sjekiru. Ušao je u sobu, krenuo prema njima s ponijetim oruđem u rukama i kada ga je A. uočila, odgurnula je muškarca sa sebe. Prvo je prišao muškarcu i zadao mu ubod nožem od čega je ovaj pao, za koje vrijeme je A. pokušavala pobjeći, ali on ju je spriječio na način da je dva puta sjekirom udario u glavu. Nakon toga optuženi je ponovo prišao muškarcu i zadao mu više udaraca sjekirom u glavu tako da se u jednom trenutku drška sjekire polomila, ali je on nastavio da ga ubada nožem po tijelu. Potom se vratio i do A. i više puta je uboo nožem po tijelu i u predjelu polnog organa*".

U svojoj završnoj riječi učinilac izjavio da mu je žao što se sve desilo i da se kaje uz obrazloženje da „*nije trebalo do ovoga doći*", ali „*kada je ušao u prostoriju svoga sina njemu je pao mrak na oči, nije znao šta da radi*". Tvrdi da je „*oštećeni E. imao pištolj ispod jastuka i htio da ga povuče u čemu ga je sprečavala A, međutim ovaj je ipak izvukao pištolj napola, onda je ustao na koljena i krenuo prema optuženom da ga udari šakom, nakon čega je optuženi reagovao nožem i sjekirom*". Dalje je izjavio da je „*vremenski sve kratko trajalo 5 do 6 minuta, te da je povrede nanosio sve dok sjekira nije ispala ili pukla, a za pištolj misli da su ga tužilaštvo ili policija uklonili*". Ovako izjavljeno priznanje i verbalno izraženo kajanje sud nije prihvatio kao iskreno, već kao „*isključivo usmjereno na vlastito umanjenje krivične odgovornosti, cijeneći da posljedice izvršenja krivičnog djela i brojnost oštećenih stranaka u ovom postupku, zahtijevaju stvarno kajanje koje ima veće značenje od izrečenih riječi*".

U završnoj riječi branilac učinioca je istakao da iz zapisnika o uviđaju proizlazi da su „*na licu mjesta pronađeni predmeti sa kojima je djelo izvršeno, uz objašnjenje*

da je ova činjenica bitna pri ocjeni duševnog stanja optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Iskazuje sumnju da je policija prikrila pištolj koji je oštećeni E. imao ispod jastuka i isti izvukao u momentu kada je optuženi ušao u sobu, zbog čega je optuženi postupao u nužnoj odbrani ili krajnjoj nuždi". Odbrana smatra, na osnovu obdukcionih zapisnika i nalaza i mišljenja vještaka „*da je kod optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela postojao privremeni duševni poremećaj*" i da su „*tijela oštećenih [su] bila naga te da je svaki oštećeni zadobio preko 15 teških smrtonosnih povreda što ukazuje na duševno stanje optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela, stanje gnjeva, trenutnog afekta te razdraženost najvećeg intenziteta u veoma kratkom roku*".

Branilac je, takođe, ukazao na ličnost učinioca, „*da je porodičan čovjek i njegovi postupci su bili usmjereni isključivo da se održi brak u kojem je stekao dvoje maloljetne djece, što predstavlja osobito olakšavajuće okolnosti na strani optuženog, međutim alkoholizam, alkoholisanost, psihopatska struktura ličnosti epileptoidnog karaktera, provokativni faktori od strane oštećenih, prizor viđenog seksualnog čina oštećenih je kod optuženog izazvao visok stepen i intenzitet gnjeva, afekta i razdraženost*". Odbrana je u prvostepenom postupku predložila da se „*optuženi oslobodi kazne jer je postupao u nužnoj odbrani*". Sud ove stavove branioca nije prihvatio.

U toku postupka obavljeno je sudskopsihijatrijsko i psihološko vještačenje učinioca. U nalazu vještaka, pored ostalog, konstatovano je da su „*u procesu procjene mentalnog statusa i stanja vještaci [su] utvrdili da kod optuženog nema organskog deficita, psihotičnog sadržaja i karakteristika, nema znakova psihopatologije, paranoidnih interpretacija, obmana čula ili sumanutih ideja, te da je duševno zdrava osoba*".

Prema nalazu vještaka, „*izvršenje krivičnog djela je posljedica afektivno-impulsivne reakcije optuženog, jer neuropsihološki status optuženog nije kompromitovan, nema znakova podijeljene ličnosti ni afektivnog poremećaja. Optuženi ima karakteristike psihopatskih crta ličnosti kao što su uvredljivost, ranjivost, samonesigurnost i osjećaj osvetoljubivosti, jer optuženi toleriše svađe i sukobe u braku, donekle i razvod braka, ali ne toleriše ostavljanje i zamjenu sa drugim muškarcem. (...) Kod optuženog nije postojalo stanje patološkog afekta (...) za to nema organske podloge (...)* a *djelo ima karakter emotivnog obračuna uvredljivog i ranjivog čovjeka*". Iako je učinilac naveo da je alkoholičar, sud nije prihvatio nalaz vještaka odbrane da je učinilac bio alkoholičar i da je kod njega u vrijeme izvršenja krivičnog djela postojalo stanje srednje alkoholisanosti.

U pogledu uračunljivosti učinioca, sud je našao da je učinilac bio uračunljiv u vrijeme izvršenja krivičnog djela, da je njegova sposobnost da shvati značaj svog djela bila očuvana. Sud nije prihvatio date razloge vještaka odbrane „*da je optuženi u trenutku impulsivan (lako se pali, sporo gasi) jer takva osobina ne može da karakteriše vrsne majstore i vrijedne ljude, kao što je to utvrđeno za optuženog*". Prema stavu suda, „*viđeni prizor u sobi nije situacija 'kao grom iz vedra neba' kod činjenice da je optuženi znao za vezu bivše supruge, za njenog partnera, znao je da je to jutro on u kući, a po zvukovima koja su dolazila iz sobe znao je da su njih dvoje u intimi*".

Cijeneći vinost učinioca, kao njegov subjektivni odnos prema izvršenom krivičnom djelu, sud je utvrdio da je učinilac postupao s direktnim umišljajem i „*da je optuženi u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio sposoban da shvati značaj svojih djela i bio u mogućnosti da upravlja svojim postupcima*". Opredjeljujući se za ovaj oblik vinosti, sud je cijenio „*da psihički odnos optuženog u vrijeme izvršenje krivičnog djela ne zavisi samo od objektivnih okolnosti koje su postojale u vrijeme izvršenja krivičnog djela,* već da je *neophodno je taj odnos cijeniti i u sklopu svih okolnosti koje su prethodile samom događaju, kao i okolnosti koje su nastale poslije izvršenja krivičnog djela. Odnos optuženog i ubijene A. nije karakterisala sloga i povjerenje, već da je taj odnos bio opterećen svađama, sumnjama i fizičkim nasrtajima optuženog na oštećenu kao svoju suprugu i na maloljetnu djecu. Poslije faktičkog prekida bračne zajednice, optuženi je imao saznanja da je bivša supruga u vezi sa H.E. koji radi u A, pa kada optuženi 'kruži oko kuće' u kojoj stanuje njegova bivša supruga, kao što je to u svojoj izjavi tvrdio njegov malodobni sin, onda takva radnja optuženog jeste usmjerena na provjeravanje njegovih ličnih sumnji*".

S obzirom na to da je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio uračunljiv i da je postupao sa direktnim umišljajem, sud je utvrdio da postoji krivica učinioca, jer je bio svjestan da je njegovo djelo zabranjeno i htio je njegovo izvršenje.

Prilikom ocjene dokaza, sud nije prihvatio navode učinioca da je oruđe ponio samo iz razloga kako bi ga dao svom maloljetnom djetetu, jer „*ovakav navod je nelogičan i suprotan ponašanju duševno zdravih ljudi, jer duševno zdravi roditelji u kojoj kategoriji se nalazi i optuženi, u ranim jutarnjim časovima, ne ulaze u kuću da probude svoje maloljetno dijete sa nožem u jednoj ruci i sjekirom u drugoj ruci*". Takođe, „*tvrdnja optuženog da je oštećena isprovocirala događaj od 27.03.2017. godine kako bi ga napustila, zbog čega je i zapao u duševno stanje u kojem se nalazio u momentu izvršenja krivičnog djela, ne umanjuje njegovu krivičnu odgovornost i suprotna je iskazima svjedoka optužbe kojima je sud poklonio vjeru i čijim iskazom je utvrđeno da je optuženi odranije bio nasilan prema svojoj supruzi*".

Sud je posebno cijenio način povređivanja oštećenih s aspekta upotrijebljenih sredstava, njegovu superiornost u odnosu na oštećene, brojnost nanijetih povreda, jačinu zamaha sjekire i noža, njihovu lokaciju djelovanja i povređivanje vitalnih organa oštećenih i zaključio da sve navedeno „*jasno definiše psihički odnos optuženog prema djelu, jer je optuženi svjestan da će na opisan način izazvati smrt oštećenih i to je i htio*". Sud je takođe posebno ukazao na prirodu smrtonosnih povreda oštećenih koje su nastale „*klanjem*", kao i na posljedice koje su rezultat takve radnje jer „*upravo ove povrede isključuju svaku mogućnost da je kod optuženog u vrijeme izvršenja krivičnog djela postojalo suženje svijesti, jer takva povreda zahtijeva potpuno prisustvo svijesti o lokaciji, dakle dijelu tijela na kojem će se nanijeti, i svijest da posljedica u vidu smrti može nastati samo ako je rezultat takve radnje, presjecanje krvnih žila odnosno jednjaka. Kada se optuženi u masi povreda odluči i za klanje oštećenih, tada, po mišljenju ovog suda, kod optuženog postoji tačna predstava gdje i na koji način treba nanijeti ovu povredu, zbog čega je u tom trenutku i sposoban da shvati značaj svog djela i sposoban za odlučivanje o svojim postupcima*".

Sud je utvrdio da je učinilac bio sasvim svjestan šta radi („*Dakle, kada je u jutarnjim časovima, optuženi ušao u tuđu kuću koju je koristila njegova bivša supruga, i bude svjestan činjenice da ona upravo u sobi na spratu kuće vodi ljubav, sa svojim partnerom, pa optuženi tada ne napusti kuću, već izuje patike da se ne čuje, kakav podatak daje vještaku u toku intervjua, tada je optuženi svjestan svojih postupaka i želi da izvrši krivično djelo, svjestan da sjekira i nož koje je prethodno ponio sa sobom su sredstva podobna za izvršenje i lišenja života*"), kao što je bio svjestan i nakon izvršenja krivičnog djela („*Okolnosti nakon izvršenja krivičnog djela koje se manifestuju u načinu na koji je optuženi napustio kuću, a koji je identičan radnjama ulaska, isključuje svaku mogućnost da je djelo posljedica njegove razdraženosti koja je dovela do suženja svijesti, imajući u vidu činjenično utvrđenje da njegove radnje ulaska i izlaska iz kuće prate potpuno identična smirenost (...) To racionalno ponašanje kvantitativno se povećava i kada sjeda u vozilo i bez ikakvih poteškoća dolazi do svoje kuće u potpuno drugo selo. Ista smirenost, koju mldb. E. naziva normalno ponašanje oca, prisutna je i kada optuženi nakon izvršenog djela, ljubi mldb. E. i govori da ga voli i kada pere ruke, skida krvavu odjeću a pri tom je svjestan i mjesta gdje se odlaže prljava odjeća*").

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog djela je supruga učinioca, s kojim je živjela 18 godina, a zatim ga napustila i odvojeno živjela s dvoje maloljetne djece. Prema podacima iz iskaza svjedoka i obdukcionog nalaza, žrtva je u vrijeme izvršenja krivičnog djela imala 35

godina. Nema podataka o obrazovanju, zanimanju i zaposlenju žrtve. O odnosima s učiniocima može se zaključiti na osnovu svjedočenja učinioca i njihove djece. Prema svjedočenju djece oštećene i učinioca odnosi su bili poremećeni i dolazilo je do nasilja, s tim što je jedan slučaj nasilja bio prijavljen policiji. Majka oštećene saslušana u svojstvu svjedoka izjavila je da nije bila upućena u bračne probleme svoje kćerke, ali da zna da je ona dva do tri puta napuštala učinioca i dolazila kod nje. Kada je posljednji put došla, nije se više vratila u porodičnu kuću, već je otišla da živi s djecom u kuću jedne starije žene o kojoj se brinula. Poznato joj je da je stariji sin ostao s majkom, a mlađi se vratio kod oca. U svoje ime i kao staralac maloljetnih oštećenih postavila je neopredijeljen imovinskopravni zahtjev, a u pogledu krivičnog gonjenja „*traži glavu za glavu*".

Maloljetni sinovi učinioca i oštećene H.A. i H.E. saslušani su kao svjedoci i potvrdili su da je otac, dok su živjeli u zajedno sa roditeljima u porodičnom domaćinstvu, bio nasilan prema njima i majci, ali da je bilo dana kada nije pio i tada je bio dobar. Onog dana kada je majka napustila bračnu zajednicu, otac je zbog sitnice započeo svađu i nasrnuo na majku, pa su je branili. Događaj se završio na način da je učinilac šakom udario maloljetnog sina A. tako da mu je slomio zub, drugog sina E. je udario u glavu dok je oštećenu, koja je bježala niz put, u sustizanju udario nogom u leđa. Nakon što je oštećena događaj prijavila policiji, svi su zajedno napustili porodičnu kuću i jedno vrijeme su živjeli kod bake. Kasnije su se doselili u kuću J.H. gdje je majka preuzela brigu o toj starici, na ime čega su koristili sprat kuće za stanovanje. Maloljetni E. se ubrzo vratio ocu i sa njim nastavio zajednicu života uz obrazloženje da „*voli biti kod svoje kuće i zato što voli oca*". Između djece i roditelja je ostala i dalje komunikacija na način da je mal. E. posjećivao majku i brata, a da je mal. A. zajedno sa mlađim bratom i ocem išao da radi na građevini za nadnicu.

Iz svjedočenja maloljetnog A. utvrđeno je da su odnosi bivših supružnika bili nešto bolji u periodu kada su se učinilac i oštećena rastali, a on živio u zajednici sa majkom. Učinilac je tada povremeno dolazio i razgovarao sa njegovom majkom (oštećenom), ali takvi odnosi su kratko trajali, jer je učinilac ubrzo počeo da zove oštećenu telefonom i da je uznemirava, tako što je psovao i svašta govorio. On je bio ljut zbog takvog očevog ponašanja i odlučio je da sa ocem ubuduće nema nikakav kontakt, o čemu je putem telefona obavijestio svoga brata i rekao da svako ostane kod izabranog roditelja, te da prenese ocu da ne želi više da s njim radi. Dva dana pred kritični događaj, otac je u toku noći zvao majku i maltretirao je na način da je ponovo „*svašta govorio i psovao*". Lično je viđao oca kako svojim vozilom kruži ispred kuće u kojoj je živio sa majkom. To se desilo i par dana prije tragičnog događaja. Ističe da je otac potkupio maloljetnog brata, a to je isto

pokušao sa njim tražeći da se preseli kod njega i da će za uzvrat dobiti motor, što je on odbio. Mal. A. učinioca „*ne priznaje za oca*“, a na pitanje branioca učinioca da se izjasni u pogledu razloga zbog kojih nije koristio mogućnost da ne svjedoči, izjavio je „*hoću da se sazna istina*“.

Tok krivičnog postupka

Učinilac je izvršio krivično djelo 27. maja 2017. godine. Optužnicu je podigao Okružni javni tužilac u Prijedoru 22. septembra 2017. godine. Prvostepena presuda je donijeta 12. oktobra 2018, a po uloženoj žalbi branioca učinioca, donijeta je i drugostepena odluka 11. februara 2019. godine. Učiniocu je određen pritvor i u pritvoru se nalazio od 27. maja 2017. do stupanja na izdržavanje kazne dugotrajnog zatvora.

Na glavnom pretresu izvedeni su sljedeći dokazi: saslušanje okrivljenog, ispitivanje svjedoka, vještačenje, čitanje zapisnika o uviđaju, kriminalističko-tehničke dokumentacije, izvještaja o forenzičkom pregledu lica mjesta, obdukcionog zapisnika, potvrde o privremeno oduzetim predmetima, izvještaja o ekspertizi alkohola u krvi i urinu, izvoda iz kaznene evidencije za učinioca, rješenja centra za socijalni rad, zahtjeva za pokretanje postupka za mirenje bračnih supružnika, zapisnika sačinjen na ročištu za pokušaj mirenja, zapisnika o saslušanju osumnjičenog i zapisnika OJT o ispitivanju osumnjičenog. U dokaznom postupku na glavnom pretresu pročitani su i iskazi ranije saslušanih svjedoka. Na glavnom pretresu održanom dana 30.1.2018. godine, sud je svjedoka maloljetnog H.E, sina oštećene i učinioca, koji je u vrijeme saslušanja bio u uzrastu djeteta, saslušao u skladu sa članom 186. stav 2. i stav 4.a u vezi sa članom 3. stav 1. Zakona o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku,[80] na način da svjedok u toku saslušanja nije bio prisutan u istoj prostoriji sa strankama, a da su pitanja svjedoku postavljena posredstvom suda. Sudsko vijeće je prihvatilo i želju mal. svjedoka H.A, drugog sina oštećene i učinioca, cijeneći i mišljenje psihologa centra za socijalni rad, kao i razloge propisane članom 186. stav 1. citiranog zakona, tako da je njegovo saslušanje vršeno van sudnice, s tim da su stranke u postupku, kao i branilac, lično postavljali pitanja putem tehničkih uređaja. Saslušanje oba svjedoka je vršeno uz stručnu pomoć i podršku psihologa centra za socijalni rad.

Svjedok K.A, koji je kritičnog dana bio na dužnosti dežurnog policijskog službenika, izjavio je da je krivično djelo prijavio sam učinilac izjavljujući da je ubio svoju ženu i njenog ljubavnika. Svjedoku su kao službenom licu odranije bili poznati odnosi između supružnika, jer je oštećena prijavila učinioca da pod

[80] „Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 13/10.

dejstvom alkohola vozi u automobilu maloljetno dijete, kao i da postoji prijava protiv optuženog za krivično djelo nasilja u porodici, izvršeno nad vlastitim djetetom. Kao službeno lice, znao je da je u toku postupak „bračnog razilaženja" i da oštećena ne živi sa učiniocem. Svjedok je izjavio da je „*optuženi u vrijeme prijavljivanja izvršenja djela djelovao smušeno, izgubljeno, dezorijentisano, ali kooperativno i uz poslušnost svih njegovih naredbi*". Drugi policijski službenik M.B. koji je prvi upućen na mjesto izvršenja krivičnog djela posvjedočio je da je po dolasku pred kuću zatekao zaključanu dvorišnu kapiju koju je preskočio. Ulazna vrata kuće su bila odškrinuta i u prizemlju kuće, u dnevnom boravku uočio je vlasnicu J.H. koja je spavala i nije imala nikakvih saznanja o dešavanjima u njenoj kući osim da je to jutro dolazio učinilac. Uočio je tragove krvi na stepenicama koji vode na sprat kuće i prateći njihov trag došao do sobe čija su vrata bila malo odškrinuta, a po otvaranju vrata vidio je dva naga leša.

Supruga ubijenog H.E, saslušana kao svjedok izjavila je da je s H.E. bila u braku i da imaju jedno dijete uzrasta 14 godina, ali da nije znala da je njen suprug bio u intimnoj vezi s oštećenom.

Majka učinioca saslušana u svojstvu svjedoka izjavila je da su bračni odnosi njenog sina i snahe bili poremećeni, što je za posljedicu imalo prekid bračne zajednice. Primijetila je da se njen sin opija, da se ne trijezni i da „*ima neku tegobu u sebi*". Inače, on je dobar čovjek, spreman da svakome pomogne.

Svjedok J.R. je izjavio da je zajedno sa učiniocem radio građevinske i poljoprivredne poslove i u toku radnog dana mogli su da popiju gajbu piva i litru rakije. Radno jutro su započinjali sa 3-4 čašice rakije, nakon čega počinju sa radom, potom pred doručak opet popiju, uz rad piju pivo, a kraj radnog dana dovrše s ostatkom rakije. Konzumiranje alkohola je bilo jer su samo tako mogli izdržati teške radove na građevini, ali kad popiju, nisu se teturali ili padali. Za učinioca je istakao da je „*vrijedan čovjek, narodni, vrstan majstor, dobar komšija koji nikad nije zaklao životinju, ali ne zna da li bi optuženi mogao zaklati čovjeka*". Optuženi je alat za rad, sjekiru, nož, bušilicu i drugo držao u gepeku svog vozila kao i svi drugi koji su radili s njim. Za bračne odnose optuženog ističe da su bili skladni i da su i poslije faktičkog prekida braka nastavili da kontaktiraju.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na dugotrajnu kaznu zatvora u trajanju od 35 godina. Optuženom je na osnovu člana 62. stav 1. KZ RS izrečena mjera bezbjednosti oduzimanje predmeta – sjekire sa polomljenom drvenom

držalicom i nož sa drškom crne boje dužine oko 25 cm i sječiva dužine 12 cm. Svi oštećeni su na osnovu člana 108. stav 3. ZK RS za ostvarenje imovinskopravnog zahtjeva upućeni na parnični postupak. Optuženom je takođe dosuđeno da nadoknadi troškove krivičnog postupka.

Utvrđujući postojanje činjenica koje su bitne za individualizaciju kazne, a u cilju da se ostvari svrha kažnjavanja, sud je uzeo u obzir okolnosti koje utiču da kazna bude veća ili manja, kako olakšavajuće tako i otežavajuće. Odlučujući o vrsti i visini kazne, sud je kao olakšavajuće okolnosti na strani učinioca, uzeo u obzir raniju neosuđivanost, da je otac dvoje maloljetne djece, kao i činjenicu da se prijavio policiji poslije izvršenja krivičnog djela, čime je doprinio efikasnosti u otkrivanju učinioca. Kao otežavajuće okolnosti, sud je na prvom mjestu cijenio težinu djela (teški oblik krivičnog djela ubistva), za koje je propisana najteža kazna. Pored težine izvršenog krivičnog djela, sud je cijenio i okolnosti na strani učinioca koje se manifestuju u visokom stepenu njegove krivične odgovornosti, izraženu kroz direktan umišljaj, potom brojnost i vrstu predmeta sa kojima je djelo izvršeno, upornost pri izvršenju krivičnog djela uz iskazanu bezobzirnost i svirepost, brojnost i težina tjelesnih povreda, vrstu i karakter smrtonosnih povreda, pobude zbog kojih je djelo izvršio, a posebno okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, kao i jačinu povrede zaštićenog dobra, koja se manifestuje kroz težinu posljedice, što u sveukupnosti ukazuje na takav stepen društvene opasnosti radnji optuženog, da razlozi specijalne prevencije, kao jedan segment svrhe kažnjavanja, opravdavaju izrečenu kaznu. „*Izvršenjem krivičnog djela, optuženi je prouzrokovao tešku tragediju za dvije porodice, jer su mldb. A. i E. ostali bez majke, mldb sin ubijenog E. je ostao bez oca, a svi u uzrastu kada je neophodno potpuno roditeljstvo; oštećena majka T.J. je ostala bez svoje kćeri, a i H.G. bez sina. Sud je imao i u vidu da je u vrijeme izvršenje djela oštećena A. imala 35 godina života, a oštećeni E. 41 godinu, da je njihov život još uvijek bio u uzlaznoj putanji i u najboljoj životnoj dobi*“.

Sud je bio mišljenja da je „*izrečena kazna dugotrajnog zatvora optuženom dovoljna i potrebna kako bi se ostvarila i svrha generalne prevencije, dakle uticaj na druge da ne čine ovakva krivična djela i na taj način izgradi njihov pozitivan stav o vrijednostima koje se štite krivičnim pravom, kao i da se kod njih razvije i učvrsti osjećanje odgovornosti, pa stoga funkcionalno jedinstvo specijalne i generalne prevencije koje je odredbom člana 28. KZ RS propisano kao svrha kažnjavanja, a imajući u vidu sve okolnosti pod kojima je djelo počinjeno, može se ostvariti samo izrečenom osudom*“.

Na prvostepenu presudu žalbu je izjavio branilac učinioca po svim osnovama iz člana 310. KZ RS, sa prijedlogom da se prvostepena presuda ukine. Vrhovni sud

Republike Srpske odbio je kao neosnovanu žalbu branioca učinioca, a povodom žalbe po službenoj dužnosti preinačio je prvostepenu presudu u pogledu odluke o kazni tako što se „*optuženi za krivično djelo teškog ubistva iz člana 149. stav 1. tačka 5. KZ RS, za koje je oglašen krivim tom presudom, na osnovu istog zakona a primjenom člana 31.a st. 4. i 37. osuđuje na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju 30 (trideset) godina, u koju mu se uračunava vrijeme provedeno u pritvoru od 27.5.2017. godine pa nadalje*". U preostalom dijelu prvostepena presuda ostala je neizmijenjena.

U drugostepenoj presudi je navedeno, pored ostalog, da je kazna učiniocu prestrogo odmjerena. Sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti sud je pravilno utvrdio, „*ali pogrešno je kao otežavajuću okolnost cijenio težinu posljedice jer se uobičajene posljedice krivičnog djela koje su elemenat njegovog bića, što je ovdje slučaj, ne mogu cijeniti kao otežavajuća okolnost, već samo ako u znatnoj mjeri prevazilaze težinu koju zakon propisuje za to djelo kroz grupni i posebni zaštitni objekt*". Po nalaženju suda, „*kazna je prestrogo odmjerena i pravilnom ocjenom svih gore navedenih okolnosti optuženom kazna zatvora od 30 godina dugotrajnog zatvora predstavlja pravu mjeru kazne kojom će se ostvariti svrha krivičnih sankcija i kažnjavanja koja je zakonom propisana. Zato je ovaj sud optuženom izrekao kaznu dugotrajnog zatvora u tom trajanju, kao dovoljnu mjeru kazne kojom će se postići zakonom propisana svrha kažnjavanja*".

Trajanje krivičnog postupka

Za krivično djelo izvršeno 27.5.2017. podignuta je optužnica 22.9.2017. godine. Prvostepena presuda je donijeta 12.10.2018. godine, a drugostepena 11.2.2019. godine. Od datuma izvršenja krivičnog djela do podizanja optužnice prošlo je tri mjeseca i 25 dana; prvostepena presuda je donijeta poslije jedne godine i 20 dana od podizanja optužnice, dok je drugostepena presuda donijeta poslije tri mjeseca i 29 dana od donošenja prvostepene presude. Čitav postupak od podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude trajao je jednu godinu, četiri mjeseca i 19 dana, što je relativno kratak period, imajući u vidu obim činjeničnog i dokaznog materijala, pa je u pogledu trajanja, postupak zadovoljio standard efikasnosti.

KOMENTARI

Ovaj predmet ilustruje tipičan slučaj femicida, imajući u vidu motiv ubistva i okolnosti kojima je ono izvršeno. Sud je krivično djelo ubistva kvalifikovao kao teško ubistvo iz člana 149. st. 1. tač. 5. KZ RS 2003 (umišljajno lišenje života dva ili više lica) i prema mišljenju autorica, pravilno zaključio da se djelo ne može kvalifikovati kao ubistvo na mah, odnosno, da učinilac djelo nije izvršio u stanju jake razdraženosti, kako je to tvrdio branilac.

Zanimljiva je, međutim, argumentacija kojom prvostepeni sud obrazlaže svoj stav u pogledu pravne kvalifikacije djela. Naime, sud ukazuje, pozivajući se na nalaz i mišljenje vještaka, da je učinilac u stanje afekta doveden „*uslijed svojih ličnih svojstava*“, psihopatskih crta ličnosti, a to su uvredljivost, samonesigurnost i osjećaj osvetoljubivosti, kao i nemogućnost da prihvati da ga je supruga ostavila zbog drugog muškarca. Po mišljenju suda, okolnost da je učinilac supruzi nanio povrede u predjelu polnog organa svjedoči o tome da je njeno napuštanje učinioca zbog drugog muškarca „*narcistitička povreda ličnosti*“ učinioca. Smatramo, međutim, da nisu u pitanju „lična svojstva“ učinioca, već da je u pitanju niska pobuda jer je učinilac žrtvu tretirao kao svoje vlasništvo, negirajući njeno pravo na slobodu izbora. S druge strane, sud je odbio da prihvati stav odbrane da se radi o ubistvu na mah nalazeći da čak i kada bi se uzelo da je kod učinioca postojalo stanje jake razdraženosti, on sam sebe doveo u ovakvo stanje jer ga žrtve „*nisu pozvale u kuću*“, već je on došao nepozvan i suočio se „*sa prizorom*“, tako da ne postoji ni uvreda.

U suštini, ovaj slučaj jasno ilustruje obrasce ponašanja muškaraca u patrijarhalnom društvenom kontekstu i kulturološki koncept muškosti, koji podrazumijeva da muškarac ima moć i kontrolu nad svojom bivšom suprugom i njenom seksualnošću, smatrajući je svojom „svojinom“. Iz utvrđenih činjenica sasvim je jasno da je učinilac i poslije razvoda braka kontrolisao žrtvu, njeno kretanje i ponašanje, a povodi za ubistvo su njegova dugogodišnja sumnja u vjernost supruge, njeno napuštanje učinioca, kao i stupanje u emotivnu/seksualnu vezu s drugim muškarcem. Ovi rodni aspekti ubistva bivše supruge i njenog emotivnog partnera, za koga smatramo da je ubijen iz bezobzirne osvete, u toku postupka nisu sagledani.

U ovom slučaju ubistvu je prethodilo dugogodišnje nasilje koje je učinilac vršio prema svim članovima porodice, za koje su znali i članovi šire porodice. Očigledno je da nadležni organi nisu adekvatno reagovali i prepoznali rizike od ubistva. S druge strane, iako je poslije prestanka braka i zajednice života sa suprugom učinilac kontrolisao njeno kretanje, uznemiravao je i vrijeđao telefonom, ti slučajevi nasilja nisu prijavljivani, što je i svojevrsni izraz nepovjerenja u institucije sistema i sumnje da one svojim djelovanjem mogu pružiti zaštitu.

Prilikom odmjeravanja kazne, sud je uzeo u obzir raniju neosuđivanost učinioca, kao i činjenicu da je otac dvoje maloljetne djece. Smatramo da uzimanje u obzir ovih činjenica nije primjereno, posebno imajući u vidu da je učinilac prije ubistva bio nasilan i prema svojoj djeci, da je jednom djetetu silinom udarca polomio zub, a drugog je udario u glavu, kao i da je nasilje prema njihovoj majci vršio u prisustvu djece, čime su i sama djeca izložena psihičkom nasilju. S druge strane, zanemarena je i činjenica da je učinilac nakon izvršenog ubistva ušao u kuću i pred djetetom sa kojim živi oprao ruke i skinuo krvavu odjeću i saopštio mu da je ubio njegovu majku.

U drugostepenom postupku sud je preinačio odluku o kazni smanjujući kaznu sa 35 na 30 godina zatvora. Po shvatanju drugostepenog suda, prvostepeni sud je pogrešno „*kao otežavajuću okolnost cijenio težinu posljedice jer se uobičajene posljedice krivičnog djela koje su elemenat njegovog bića, što je ovdje slučaj, ne mogu cijeniti kao otežavajuća okolnost, već samo ako u znatnoj mjeri prevazilaze težinu koju zakon propisuje za to djelo kroz grupni i posebni zaštitni objekt*“. Smatramo da drugostepeni sud nije ispravno postupio, s obzirom da su posljedice ovog djela, imajući u vidu okolnosti konkretnog slučaja, daleko teže od uobičajenih posljedica koje izaziva krivično djelo ubistva dva ili više lica, upravo imajući u vidu njegovu rodnu zasnovanost.

Slučaj br. 2: učinilac G.D, žrtva M.M.

Modalitet izvršenja, obilježja i pravna kvalifikacija krivičnog djela

Prema optužnici OJT u Banjaluci od 1. juna 2017. godine, učinilac je osumnjičen da je izvršio krivično djelo ubistva iz člana 148. st. 1. KZ RS 2003, u sticaju sa krivičnim djelom nedozvoljena proizvodnja i promet oružja i eksplozivnih materija iz člana 399. st. 1. KZ RS 2003. Sudija za prethodno saslušanje potvrdio je optužnicu, a učinilac se na ročištu za izjašnjenje o krivici izjasnio da nije kriv. Za ova djela sud je u prvostepenom postupku učinioca oglasio krivim.

Prvo krivično djelo lišenje života učinilac je izvršio na taj način što je „*dana 14. septembra 2016. godine oko 20 časova u mjestu M.B, opština P, u alkoholisanom stanju sa 1,32 promila alkohola u krvi i stanju bitno smanjene uračunljivosti, došao u ugostiteljski objekat '... ', vlasništvo oštećene M.M. sa kojom je ranije živio u vanbračnoj zajednici, te nakon kraće verbalne prepirke sa istom i naguravanja izašli ispred navedenog ugostiteljskog objekta sve do sredine kolovoza, kada je D.G. u namjeri da liši života oštećenu M.M. aktivirao ručnu bombu pa je došlo do eksplozije, usljed čega je smrtno stradala oštećena M.M, usljed povređivanja više organskih sistema – mozga, srca, pluća djelovanjem eksplozivnog talasa, a optuženi G.D. zadobio teške tjelesne povrede*".

Drugo krivično djelo učinilac je izvršio na taj način što je „*u septembru 2016. godine, u P. u mjestu..., u blizini svoje porodične kuće, držao vatreno oružje i municiju, čije držanje građanima nije dozvoljeno i to automatsku pušku sa preklopnim kundakom, fabričkog broja ... spremnik sa 30 komada municije kalibra 7,62 mm, tri spremnika za automatsku pušku sa 62 komada municije, kalibra 7,62 mm, smeđu kutiju u kojoj se nalazilo 19 komada pancirne municije, kalibra 7,62 mm, 125 komada municije kalibra 7,62 mm i 5 komada municije kalibra 7,9 mm, dva nepoznata nastavka sive boje, protivno odredbama čl. 6. i 7. Zakona o oružju i municiji, iako je znao da građanima nije dozvoljeno posjedovanje i držanje ovakve vrste oružja i municije*".

Na osnovu izvedenih materijalnih dokaza (zapisnika o uviđaju, fotodokumentacije sa skicom s lica mjesta, obdukcionog nalaza, nalaza alkoholisanosti u krvi, psihijatrijske ekspertize), saslušanja svjedoka, iskaza učinioca, sud je utvrdio da je učinilac izvršio krivična djela navedena u optužnici, odnosno da u radnjama učinioca u odnosu na oštećenu postoje svi elementi krivičnog djela ubistva iz čl. 148. st. 1. KZ RS.

Na osnovu obdukcionog zapisnika i sudskomedicinskog vještačenja utvrđeno je da je oštećena zadobila brojne povrede na tijelu i da je „*smrt bila nasilna, da je neposredno nastala usljed teških povreda traume, odnosno, teških povreda mozga, grudnih organa, prije svega srca i pluća, kao i povrede prečage, odnosno dijafragme, da su sve navedene povrede koje su nađene na tijelu nastale usljed fizičkog djelovanja eksplozivnog talasa, mehaničkim djelovanjem projektila, metalnih projektila, odnosno gelera od rasprsnutog eksplozivnog sredstva, tačnije bombe, da osim ovih povreda nisu nađene neke druge povrede niti oboljenja koja bi ukazivala na neki drugi mogući uzrok smrti, tako da je smrt oštećene M.M. u direktnoj uzročno-posljedičnoj vezi s povređivanjem u konkretnom događaju*". Vještak je na glavnom pretresu izjavio da „*s obzirom na tragove ogaravljenosti, odnosno gareži na odjeći i na površini kože, da je to neka neposredna blizina, odnosno jako bliska udaljenost, ali s obzirom da nije imao tačne podatke o vrsti bombe, tj. eksplozivnog sredstva, niti je to njegov domen posla, da je to svakako bila blizina manje od 1 m ili u granicama neke udaljenosti od 1 metar*".

Ličnost i ponašanje učinioca

U vrijeme izvršenja krivičnog djela učinilac je imao 42 godine, bio je razveden i otac troje djece. Sa bivšom suprugom, sa kojom je bio u braku 18 godina, ima dvoje djece, a iz vanbračne veze sa žrtvom M.M. ima jednog sina, koji je rođen 2012. godine. Po zanimanju je obućar, završio je kožarsko-obućarsku školu i nije bio zaposlen. Zbog anonimiziranja, nema podataka o mjestu rođenja i prebivalištu optuženog. Od 2010. godine vlasnik je kafića u kojem je oštećena radila kao konobarica. Ranije je osuđivan zbog krivičnog djela oštećenje tuđih prava.

Saslušan u svojstvu svjedoka na glavnom pretresu, učinilac je izjavio da je otišao da radi u A. „na crno", ali je imao sve uslove da oštećena i njihov sin žive tamo zajedno sa njim. Tri godine bili su zajedno, kada je oštećena odlučila da se sa sinom vrati kući. „*Nakon toga je počeo dobijati raznorazne informacije kako se ona promijenila u negativnom, da bude po kafanama, da pije, a da dijete i spava po kafanama, da ima drugog muškarca… ne zna šta se desilo, jer nisu imali nesuglasica, uvijek je nesuglasice rješavao razgovorom i tražio kompromis i nikada nije bio nasilan prema njoj jer je nju volio i voli je još uvijek.*" Objašnjava da je iz A. došao kući negdje krajem septembra, da vidi šta se dešava. Dok je bio odsutan, informacije je dobijao od tetke, koja mu je „*slala slike lokala jer se M. slikala s tim momkom s kojim je bila ušla u vezu*". Kad je došao iz A, razgovarao je s njenim momkom i on je rekao da se više neće „miješati" u njegov život. Međutim, primijetio je „*da se njih dvoje dopisuju*".

Učinilac je dalje izjavio da je kritičnog dana došao u lokal, ali ga je oštećena otjerala i verbalno napala govoreći zašto je došao. Vratio se kući i uzeo bombu i otišao najprije u lokal u gradu, a zatim u kafanu u kojoj se nalazila oštećena. Bombu je ponio „*jer je imao namjeru da se ubije i da ona to vidi*". Oštećena i njena sestra su ga izbacile napolje, iako nije bio nasilan. Kafana je bila puna gostiju, pa se on odmakao jer nije želio da nekoga povrijedi. Oštećena je došla do njega, šamarala ga, pocijepala mu majicu „*dok je on mirno stajao ne pružajući otpor*". Navodi da se oštećena vratila u kafanu, a onda i on za njom, da je pokušao da je nagovori da žive normalno, „*ali da je razgovor s njom bio nemoguć, jer je bila pijana. To zna sigurno, jer je u zadnje vrijeme pila, da se od nje odmakao, faktički da je bježao od nje, a da je ona trčala prema njemu, da joj je govorio da bježi od njega i da je spustio bombu kraj svoje noge koja je onda eksplodirala. Probudio se na intenzivnoj njezi. Tačno je da je osigurač od bombe izvadio ispred ugostiteljskog objekta, a s obzirom da je bomba kašikara, imao je iskustva s istom, jer je bio učesnik u ratu. Osigurač je bacio ispred ulaznih vrata lokala... Odluku da sebe usmrtiti pred njom da ona to gleda je donio zato što ga je vrijeđala i govorila mu da nije dovoljno hrabar da nešto uradi, da je kukavica*". U završnom izlaganju učinilac je izjavio da „*nije imao namjeru da liši života oštećenu, da je kritični događaj splet okolnosti i da mu je žao što je do toga došlo...i na njen grob je išao dva puta i upalio je više svijeća nego njena cijela porodica*". Kaje se, lošeg je zdravstvenog stanja, jer je zadobio teške povrede, nema kontakt s kćerkama iz prvog braka, jer neće da čuju za njega, a ni s maloljetnim sinom, koga nije priznao da je njegovo dijete.

Cijeneći navode odbrane učinioca, sud je konstatovao da učinilac nije osporio mjesto, vrijeme i način izvršenja krivičnog djela, kao i sredstvo izvršenja i da je priznao da je u ugostiteljski objekat gdje je radila oštećena donio ručnu bombu, da je aktivirao, vadeći iz nje osigurač. Međutim, sud nije prihvatio da je tom prilikom učinilac imao namjeru da izvrši samoubistvo pred oštećenom, a ne da nju ubije. Sve okolnosti nastanka događaja, ranije prijetnje upućene oštećenoj, sam način izvršenja djela u vrijeme dok su se prepirali ispred objekta, po ocjeni suda, isključuju svaku sumnju da je učinilac imao namjeru da oštećenu liši života.

Sud je našao da je nesporno utvrđeno da su međusobni odnosi učinioca i oštećene „*dobili na težini*" kada se oštećena vratila sa maloljetnim sinom kući, gdje je držala kafanu, što je kod učinioca izazvalo ozbiljnu sumnju i ljubomoru zbog veze sa drugim muškarcem. Problemi između optuženog i oštećene nastali su onda kada mu je oštećena saopštila da prekidaju emotivnu vezu, pa je učinilac nastavio da oštećenoj upućuje ozbiljne prijetnje, a te prijetnje su se kobno završile upravo kritičnog dana „*kada je učinilac u namjeri da liši života oštećenu, sa sobom donio ručnu bombu u kafanu gdje je radila oštećena, koju je i aktivirao. Očito da je*

optuženi djelo pripremao mnogo ranije, a tada je praktično i donio odluku da liši života oštećenu, jer je ona izričito odbijala, bilo kakvu komunikaciju sa njim. Upornost, a onda i bezobzirnost da na silu privoli oštećenu da ne prekidaju vezu, završio se baš onako kakva je bila namjera i odluka optuženog, da liši života oštećenu".

U toku postupka obavljeno je sudsko psihijatrijsko i psihološko vještačenje učinioca. U nalazu vještaka, pored ostalog, konstatovano je da je učinilac „*emotivno nezrela ličnost, nesigurna u sebe, da je to jedna psihoaktivna struktura ličnosti, sklona asocijalnom ponašanju i konzumiranju alkohola, pa možda i drugih materija koje su psihoaktivne, ali da je optuženi sasvim u redu što se tiče mišljenja, pamćenja, zapamćivanja, a što se tiče karakternih i emotivnih crta ličnosti da je on veoma hladan*", te da je „*u vrijeme izvršenja djela bio bitno smanjen uračunljiv, jer je bio nesposoban da kontroliše svoje impulsivne nagone*". Vještak je na glavnom pretresu izjavio da je učinilac „*rođen na vrijeme, ali je rođen s oživljavanjem i sporo se razvijao kao dijete, da je bio nekako slab, sićušan i nemiran, da se smatralo da ima oboljenje srca ali to nikad nije dokazano, (…) da se negdje 1992. godine u toku ratnih zbivanja na našim prostorima prijavio da ode kao dobrovoljac u jednu jedinicu koju je vodio neki komandant M, da se njegova majka tome suprotstavila što je bilo normalno, jer je bio maloljetan i da su tako uslišili njenu žalbu pa su ga poslali na odsluženje vojnog roka u Z. gdje je bio jedan mjesec, a onda su ga vrlo brzo poslali na ratište, da je G.D. rekao da se tamo susreo s mudžahedinima, te onog časa kad su se svi razbježali on je ostao nekako sam oči u oči sa njima na nekom odstojanju i kad je mislio da treba da aktivira bombu da se raznese da ga ne bi zarobili, oni su se povukli i on se kasnije izvukao*". Što se tiče porodičnog života učinioca, vještak je objasnio „*da je optuženi bio oženjen, da je imao dvoje djece, dvije kćerke, ali da se on razveo od žene i ostavio tu djecu koju bogzna nije nikada ni volio, jer on nema te emotivne ljubavi u sebi, da on nema taj kapacitet da od nekoga prima ljubav i da bude zahvalan, da su to problemi njegove ličnosti, da je zatim uspostavio emotivni odnos sa oštećenom M.M, te da je sa njom dobio jednog sinčića, kojeg nikad nije priznao, da se taj sinčić zove A, da je optuženom čudno zašto je oštećena dala ime A*".

Karakteristika ličnosti učinioca, prema nalazu vještaka, jest da je on „*jedna ličnost koja u sve sumnja, pa vjerovatno je sumnjao i u oštećenu*". Vještak je dalje utvrdio da je učinilac „*volio piti, da je i oštećena znala popiti, ali te večeri nije pila, da je optuženi te večeri bio pod osrednjim gasom, da je popio 1,35 promila alkohola, a da je to ona srednja doza koja kod svakog čovjeka podiže ekscitaciju, znači uznemiruje ga, učini ga onim snažnim, moćnim koji sve može, ali ne može da kontroliše emocije, ne može da kontroliše impulse ili ih smanjeno kontroliše i da je to problem alkoholizma u toj dozi, da je on u takvom stanju i došao u tu kafanu, gdje je radila oštećena, a bilo mu je zabranjeno da dolazi kod nje radi presude po kojoj je bio*

osuđen i bilo mu je zabranjeno da se približava oštećenoj, kako mu je optuženi rekao na 500 m."[81] Govoreći o psihološkom profilu učinioca, vještak je istakao da je učinilac „*jedna ematorna ličnost, to znači da nije emotivno razvijen, te da nije pratio njegov fizički razvoj i nije pratio emocije, ali da je on uvijek ostao na nekom nivou kao malo dijete, da je uvijek bio zavisan od njegove majke što pokazuje jedna činjenica, da je od majke i kad je radio u A. i kad je radio ovdje, sve vrijeme uzimao novac, da je on vrlo osjetljiv i bezvoljan, da je sklon asocijalnim radnjama, a naročito pijan, da je kod njega pamćenje, reprodukcija za pamćenje i inteligencija potpuno čudna, da je to sve izmijenjeno, da zbog toga on nema snage da se u datom momentu povuče, te da shvati šta bi značilo to što je uradio ili da bi se mogao kontrolisati.*" U momentu izvršenja krivičnog djela, učinilac je bio pod dejstvom alkohola u količini od 1,3 promila, što prema nalazu vještaka predstavlja stadijum lakog pijanstva.

U pogledu uračunljivosti, sud je našao da je učinilac bio bitno smanjeno uračunljiv. U vrijeme izvršenja djela, učinilac je bio u stanju bitno smanjene sposobnosti da shvati značaj djela, da upravlja svojim postupcima i bio je potpuno nesposoban da kontroliše svoje impulsivne nagone. Kod njega nije uočena privremena ili trajna duševna bolest, već samo impulsivne radnje i da „*isti može biti opasan po sebe i po okolinu, a da se na osnovu nadobudnog emocionalnog razloga koji postoji kod optuženog može govoriti o zaostalosti u duševnom razvoju, kada je u pitanju emotivni razvoj*". Učinilac je krivično djelo izvršio sa direktnim umišljajem, odnosno, sa visokim stepenom krivične odgovornosti jer je bio svjestan djela i htio njegovo izvršenje. Opredjeljujući se za ovaj oblik vinosti, sud je cijenio da psihički odnos optuženog u vrijeme izvršenje krivičnog djela ne zavisi samo od objektivnih okolnosti koje su postojale u vrijeme izvršenja krivičnog djela, već da je neophodno taj odnos cijeniti i u sklopu svih okolnosti koje su prethodile samom događaju, kao i okolnosti koje su nastale poslije izvršenja krivičnog djela. Po ocjeni suda, da je učinilac htio da izvrši samoubistvo, a ne ubistvo oštećene, on bi to sigurno učinio ranije bez izvođenja oštećene ispred kafane. „Čak pokazana njegova tolerancija prilikom verbalnog sukoba, po ocjeni suda, ne umanjuje njegov psihički odnos prema djelu, koji je ispoljen u vidu namjere, a to znači da je optuženi unoseći ručnu bombu u kafanu, gdje je radila oštećena, iz koje je prethodno izvadio osigurač, jedino pokazuje da je optuženi djelo izvršio sa direktnim umišljajem."

[81] O ovoj presudi i zabrani prilaska nema drugih podataka u presudi osim nalaza vještaka i iskaza svedoka K.N. (prim. istraživačica).

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog djela ubistva je bivša vanbračna supruga učinioca, koja je živjela odvojeno od njega s maloljetnim sinom. U presudi nema čak ni osnovnih podataka o žrtvi – uzrast, obrazovanje, zanimanje, porodično stanje. Podatak o uzrastu oštećene saznajemo iz iskaza prijateljice oštećene, koja je izjavila da je oštećena bila 1992. godište i da je učinilac bio „*dosta ljubomoran zbog razlike u godinama*“. Oštećena je najprije radila u kafani, koja je bila vlasništvo učinioca, dok nije otvorila svoju. S učiniocem je bila u vanbračnoj vezi nekoliko godina, dok nije odlučila da prekine vanbračnu vezu juna 2016. godine, ali su i poslije prekida vanbračne zajednice nastavili s međusobnim raspravama. Iz iskaza svjedoka K.N. i nalaza vještaka proizlazi da je učinilac imao zabranu prilaska oštećenoj na 500 metara.

Tok krivičnog postupka

Krivično djelo je izvršeno 14.9.2016. godine oko 20 časova, a optužnicu je podigao OJT u Banjoj Luci 1.6.2017. godine. Prvostepena presuda je donijeta 27. novembra 2017, a po uloženoj žalbi tužioca i branioca učinioca, donijeta je drugostepena odluka 18. aprila 2018. godine.

Na glavnom pretresu izvedeni su dokazi uvidom u kriminalističko-tehničku i medicinsku dokumentaciju i vještačenje specijalista sudske medicine i neuropsihijatrije, saslušanje učinioca i više svjedoka.

Svjedok K.N, koji poznaje učinioca i oštećenu, izjavio je, pored ostalog, da je njegova supruga čuvala dijete oštećene i da mu je jednom prilikom, kada je dolazila da plati za čuvanje djeteta, rekla da učinilac ima zabranu prilaska. Bio je u bašti kafića kada je primijetio da su se kritičnom prilikom učinilac i oštećena svađali ispred kafića. „*Malo su se svađali na putu, on je prošao pokraj njih.... vidio je kako se njih dvoje gurkaju, da je optuženi šutio, a oštećena udarala po licu, da joj on nije uzvratio udarce, da je to trajalo oko 5 minuta, zatim da se optuženi vratio u kafić bez majice, s pederušom (torbicom) preko ramena i da je tada kada je optuženi ulazio u kafić S. povikala bomba i tada su se svi koji su sjedili u bašti povukli u dio prema prodavnici (…).*”

Svjedok M.Z. je na glavnom pretresu izjavio da je kritične večeri on zajedno sa K.O, K.N. i drugim licima „*više puta razdvajao optuženog i oštećenu, da je vidio bombu u ruci optuženog, da je to bilo ispred objekta, ali izvan bašte*“. Svjedok K.O. je izjavio da je kritične večeri „*vidio da se optuženi i pokojna M. tuku na ulici neposredno*

pored bašte lokala na oko 5 metara". Naveo je da je „*ona šamarala optuženog dok je on stajao, odnosno da su oboje bili agresivni, tukli se i prepirali*". Ističe i to da od momenta kada ih je on razdvojio pa do eksplozije prošlo oko 40 minuta.

Sestra oštećene svjedokinja M.S. svjedočila je o odnosu između učinioca i oštećene i napomenula je da „*odnosi između njih nisu bili najbolji*", da je oštećena „*ostavila optuženog prije nego se on vratio iz A. i dok je bio tamo, da joj je poznato da je M. slao prijeteće poruke, da će da završi kao ona pjevačica K.P*". Oštećenoj su govorili da prijavi policiji, ali da ona nije htjela. Kritičnom prilikom učinilac i oštećena su zajedno krenuli prema ulici, ona je išla za njima, gurali su se između sebe i svađali i tad je bomba eksplodirala. Svjedokinja je navela da „*optuženi njihovo zajedničko dijete A. nikada nije priznao, da joj je poznato da je optuženi htio da se pomiri s oštećenom, a i to da mu je ona nakon prekida veze sa njim slala poruke zbog kojih je on bio ljubomoran*". Svjedok M.Z, ujak oštećene, posvjedočio je „*da je optuženi oštećenu izvukao iz kafića, da je on rekao oštećenoj da se pazi jer optuženi ima bombu u ruci, da je optuženi vukao oštećenu, da su izašli na asfalt i tada je optuženi bacio bombu oštećenoj iza leđa, da je optuženi počeo da bježi, a on je pozvao policiju, da je policija došla nakon 15-20 minuta, da je oštećena na licu mjesta ostala mrtva (...)*". Svjedok je takođe izjavio da „*zna da je optuženi oštećenoj iz A. prijetio preko poruka da će je ubiti*". Svjedok B.R. je na glavnom pretresu izjavio da je bio prijatelj sa učiniocem i oštećenom. Nije bio neposredni očevidac događaja, ali zna „*da su optuženi i oštećena imali problema u vezi, da se ona žalila na njegovu ljubomoru, da je ona imala svoj život, radila je kako je htjela i šta je htjela, da je čuo u kafiću nekoliko dana prije kritičnog događaja od oštećene da će izazivati optuženog pa makar i poginula, da je govorila da bi najviše voljela da je ubije*".

Majka oštećene, saslušana kao svjedok, izjavila je, pored ostalog „*da su oštećena i optuženi G.D. bili u vezi, da nisu imali problema, nisu se nikada svađali pred njom, da ne zna da li je pred ubistvo bilo konflikata između oštećene i optuženog*", ali da joj je dan prije kritičnog događaja oštećena rekla „*da joj optuženi prijeti da će je ubiti, a da joj je ona rekla da ga prijavi, da joj je oštećena rekla da ne može više da živi sa optuženim*". Nije znala da je optuženi imao zabranu prilaska oštećenoj. Svjedokinja J.S. je na glavnom pretresu izjavila da se „*s oštećenom M.M. družila, da su od rođenja bile mnogo vezane, da je zajednica oštećene i optuženog G.D. trajala oko 6 godina i da su stekli dijete, da su otišli u inostranstvo nakon što su dobili dijete, a da joj je oštećena kada se vratila u B. rekla da je s optuženim završila, da je sve stvari donijela, da je ostao samo neki bagerčić, da ju je pitala je li to sigurno i da joj je ona na to potvrdno odgovorila, to je bilo u junu 2016. godine*". Dalje je navela „*da je za 6 godina koliko su optuženi i oštećena*

bili zajedno uvijek vladala neka ljubomora, da je optuženi bio dosta ljubomoran zbog razlike u godinama, njene mladosti i ljepote, da je optuženi 1974. godište, a oštećena 1992, da od njihove porodice niko to nije htio da prihvati". Oštećena joj je pokazala poruku na mesendžeru koju je dobila od učinioca u kojoj joj „*prijeti da će je ubiti, da će završiti kao pjevačica K.P, da joj je ona rekla da to prijavi, da joj je oštećena na to rekla da je optuženi voli, da neće to učiniti*". Izjavila je da je optuženom poslala poruku na Viber da oštećenoj ne prijeti tako, da dođe da razgovaraju, a da joj je optuženi odgovorio: „*Svi ste vi face kada sam daleko, kada sam udaljen 500-800 km i da će se vidjeti lice u lice ko je hrabar kada on dođe.*" Oštećena joj je rekla da je završila sa njim i započela novu vezu.

Prema ocjeni suda, svi iskazi saslušanih svjedoka, zajedno s izvedenim materijalnim dokazima, nesporno potvrđuju da se kritični događaj desio u vrijeme i na način kako je navedeno u optužnici i da je učinilac poslije verbalne prepirke sa oštećenom, sa kojom je ranije živio u vanbračnoj zajednici i nakon izguravanja ispred kafane, aktivirao ručnu bombu koju je prethodno sa sobom donio i izvukao osigurač, pa je došlo do eksplozije i uslijed zadobivenih povreda smrtno je stradala oštećena, dok je učinilac zadobio teške tjelesne povrede. Sud nije prihvatio stav odbrane da je učinilac aktiviranjem bombe želio da izvrši samoubistvo, jer da je to želio, on bi to sigurno učinio mnogo ranije, bez izvođenja oštećene ispred kafane. Po ocjeni suda, „*čak pokazana njegova tolerancija prilikom verbalnog sukoba, kako to već tvrde svjedoci, ne umanjuje njegov psihički odnos prema djelu, koji je ispoljen u vidu namjere, a to znači da je optuženi unoseći ručnu bombu u kafanu, gdje je radila oštećena, iz koje je prethodno izvadio osigurač, jedino pokazuje da je optuženi djelo izvršio s direktnim umišljajem*".

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim zbog dva krivična djela izvršena u sticaju: ubistvo iz čl. 148. st. 1. i nedozvoljena proizvodnja i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 399. st. 1. KZ RS 2003. Za prvo krivično djelo sud je utvrdio kaznu od 7 godina, a za drugo krivično djelo kaznu zatvora u trajanju od 1 godine i izrekao jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 7 godina i 6 mjeseci. Učiniocu je na osnovu člana 62. stav 1. KZ RS, izrečena i mjera bezbjednosti oduzimanje predmeta – automatske puške, tri spremnika za automatsku pušku sa 62 komada municije i više komada druge municije.

Svi oštećeni su na osnovu čl. 108. st. 3. ZK RS 2003 za ostvarenje imovinskopravnog zahtjeve upućeni na parnicu, a učinilac je obavezan da plati troškove krivičnog postupka. Odlučujući o vrsti i visini kazne, kao olakšavajuće

okolnosti na strani učinioca, sud je cijenio porodične prilike učinioca, da je otac troje djece, da je nezaposlen, kao i da je u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio bitno smanjeno uračunljiv. Kao relevantne otežavajuće okolnosti, sud je cijenio visok stepen odgovornosti, da je učinilac djelo unaprijed isplanirao i pripremao, da je djelo izvršio ispred kafane u kojoj je oštećena radila pred velikim brojem građana, dakle, na javnom mjestu, da je djelo izvršio na brutalan i bezobziran način, aktiviranjem ručne bombe i da je pri tome uništio mlad život, majku jednog maloljetnog djeteta i da je sve to učinio zbog neprovjerenih i lažnih informacija, što se tiče privatnog života oštećene. Ove otežavajuće okolnosti, po ocjeni suda, „*daleko su prevazišle utvrđene olakšavajuće okolnosti, pa i samu okolnost bitno smanjene uračunljivosti, koja može biti osnov za ublažavanje kazne, ali to ovdje nije slučaj*".

Na prvostepenu presudu žalbu je izjavio okružni javni tužilac i branilac učinioca. Vrhovni sud Republike Srpske odbio je kao neosnovane obje žalbe i potvrdio prvostepenu presudu.

Trajanje krivičnog postupka

Krivično djelo je izvršeno 14.9.2016. godine, a optužnica je podignuta 1.6.2017. godine. Prvostepena presuda je donijeta 27.11.2017. godine, a presuda drugostepenog suda kojom je odlučivano o žalbi donijeta je 18.4.2018. godine. Od datuma izvršenja krivičnog djela 14.9.2016. godine do datuma podnošenja optužnice prošlo je devet mjeseci i 17 dana, prvostepena presuda je donijeta poslije 5 mjeseci i 26 dana od podizanja optužnice, dok je drugostepena presuda donijeta poslije 4 mjeseca i 21 dan od donošenja prvostepene presude. Postupak je od momenta podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude trajao 10 mjeseci i 17 dana, što je kratak period, imajući u vidu obim činjeničnog i dokaznog materijala, pa je u pogledu trajanja postupak zadovoljio standard efikasnosti.

KOMENTARI

Osnovni komentar u vezi ovog slučaja jeste da je kazna za izvršena djela veoma blaga i da svjedoči o i inače veoma blagoj kaznenoj politici sudova.[82] Sud nije uzeo u obzir niz otežavajućih okolnosti, od kojih neke nije ni utvrđivao, kakav je slučaj s činjenicom da je učiniocu izrečena mjera zabrane približavanja žrtvi.

U ovom predmetu sam tužilac je djelo kvalifikovao kao „obično" ubistvo, ali je pitanje da li u ovom djelu ima elemenata krivičnog djela ubistva praćenog umišljajnim dovođenjem u opasnost života još nekog drugog lica iz čl. 149. st. 1. tač. 4. KZ RS 2003, imajući u vidu da je učinilac bombu aktivirao na javnom mjestu, te da su se prilikom izvršenja djela prisutni građani spašavali bježanjem, što su svjedoci potvrdili.

Kada je riječ o krivičnom djelu nedozvoljene proizvodnje i prometa oružja ili eksplozivnih materija iz čl. 339. st. 1. KZ RS 2003, za ovo djelo učinilac je osuđen na kaznu zatvora od godinu dana, iako je za ovo djelo zakonom bila zaprijećena kazna zatvora od dvije do pet godina. Okolnost da je kod učinioca pronađena i oduzeta velika količina nelegalnog vatrenog oružja i municije, svjedoči o visokoj dostupnosti i rasprostranjenosti nelegalnog vatrenog oružja poslije ratnih sukoba. To predstavlja ogromnu prijetnju i jedan je od indikatora visokog rizika od femicida. Ovaj kompleksni problem mora biti u fokusu pažnje nadležnih organa, a njegovom prevazilaženju svakako neće doprinijeti blaga kaznena politika sudova koja je manifestovana u ovom slučaju.

[82] Iako je zakonodavac taj koji vodi kaznenu politiku, može se govoriti i o kaznenoj politici sudova, s obzirom da sudovi imaju širok prostor za slobodno odlučivanje, kako u pogledu izbora vrste krivične sankcije, tako i u pogledu odmjeravanja kazne, što im omogućavaju opšti instituti krivičnog prava i široki rasponi propisanih kazni za krivična djela. Generalno, može se ocijeniti da sudovi vode blagu kaznenu politiku i da je čest raskorak između propisanih i izricanih sankcija. Iako se, s obzirom na vrlo fleksibilna pravila za odmjeravanje kazne i uslova za izricanje drugih krivičnih sankcija, ne može tvrditi da sudska praksa postupa contra legem, ipak njeno postupanje jeste u određenoj mjeri *praeter legem* (Stojanović, Z (2012) Kaznena politika u Srbiji: sukob zakonodavca i sudske prakse. Kaznena reakcija u Srbiji, II deo, tematska monografija (ur. Đorđe Ignjatović), Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, str. 2-3; Ignjatović, Đ. (2012) Da li je kaznena politika sudova u Srbiji odgovarajuća? Kaznena politika (raskol između zakona i njegove primjene), Istočno Sarajevo, str. 103.

Sud nije analizirao rodne aspekte femicida, iako okolnosti slučaja upućuju na zaključak da je riječ o rodno zasnovanom ubistvu bivše vanbračne supruge, koju je učinilac lišio života jer je napustila vanbračnu zajednicu. Ukazujemo da je učinilac u ovom slučaju izgubio kontrolu nad ponašanjem svoje partnerke, što je kod njega stvorilo osjećanje odbačenosti i poniženosti, kao i želju da je kazni. Ovakvo psihičko stanje i ponašanje učinioca rezultat je patrijarhalnog sistema vrijednosti i stereotipnih rodnih uloga. Time što je odlučila da prekine vanbračnu zajednicu s učiniocem žrtva je manifestovala svoje pravo da odlučuje o sopstvenom životu, što u patrijarhalnoj kulturi nije prihvatljivo. Cijena ove slobode u konkretnom slučaju bila je gubitak života.

Zanimljivo je da u obrazloženju presude sud konstatuje da je učinilac izvršio djelo „*zbog neprovjerenih i lažnih informacija, što se tiče privatnog života oštećene*“. Nejasni su razlozi zbog kojih je sud imao potrebu da u obrazloženju odluke o kazni unosi ovu konstataciju, niti je jasno na osnovu čega je sud zaključio da su informacije o privatnom životu žrtve nakon što je napustila učinioca „neprovjerene i lažne“. Umjesto da sumnje u pogledu ponašanje bivše vanbračne partnerke učinioca dovede u vezu s njegovom ljubomorom i interpretira je kao izraz njegove posesivnosti i želje da kontroliše seksualnost bivše vanbračne partnerke, sud je kvalifikovao informacije o njenom privatnom životu kao neprovjerene i lažne, pa se čini da bi u slučaju provjerenih i tačnih informacija o njenoj vezi sa drugim muškarcem odluka suda bila drugačija.

Simptomatično je da sud nije smatrao potrebnim da prikupi činjenice u vezi sa izricanjem mjere zabrane približavanja učinioca žrtvi, iako je od svjedoka i vještaka saznao da je takva mjera izrečena. Ostalo je nepoznato kada je i povodom kog akta nasilja je ova mjera izrečena, da li je i kada njeno trajanje isteklo i dr. Da je sud te činjenice prikupio od nadležnog organa, mogao bi da otkrije nasilnički obrazac ponašanja učinioca prema žrtvi i da dublje sagleda njihove odnose prije izvršenog ubistva. Ovaj propust suda jedan je od razloga za izricanje ovoliko blage kazne učiniocu. Iako je u ovom slučaju žrtva ranije prijavljivala nasilje, očigledno je da djelovanje institucija sistema nije bilo adekvatno, kao i da sama žrtva i osobe iz njenog okruženja prijetnje ubistvom koje je učinilac upućivao nisu shvatile ozbiljno.

U ovom predmetu, kao i u drugim predmetima, sud nije odlučio o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih, već ih je uputio na parnicu. Ovakvu praksu sudova bi trebalo promijeniti, jer oštećena lica moraju pokrenuti parnični postupak, izlažući se velikim troškovima, gubitku vremena i preživljavanju novih trauma.

Slučaj br. 3: učinilac G.I, žrtva F.R.

Modalitet izvršenja, obilježja i pravna kvalifikacija krivičnog djela

Kantonalno tužilaštvo iz Zenice podnijelo je 3.10.2019. godine optužnicu protiv učinioca G.I. zbog krivičnog djela nasilje u porodici iz čl. 222. st. 6. KZ FBiH (ubistvo člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao). Optužnica je potvrđena 4.10.2019, a na ročištu o izjašnjenju o krivnji održanom 31.10.2019. učinilac se u prisustvu svog branioca izjasnio da nije kriv.

Prvostepeni sud je promijenio pravnu kvalifkaciju krivičnog djela iz optužnice i učinioca oglasio krivim zbog izvršenog krivičnog djela nasilje u porodici iz čl. 222. st. 5. u vezi sa st. 1. KZ FBiH (nasilje u porodici sa smrtnim ishodom).

U presudi je navedeno da je učinilac „*dana 8. i 9. jula 2019. godine u Z, u mjestu B, B.P, u kući u kojoj je živio u zajedničkom domaćinstvu sa svojom nevjenčanom suprugom F.R. od 2014. godine, kontinuirano, dva dana fizički i psihički zlostavljao, na način da je u više navrata R. zadavao udarce zatvorenim šakama i šamarima po glavi i licu, da bi 9.7.2019. u večernjim satima nastavio s ovakvim fizičkim zlostavljanjem, pa dok je R. ležala vrišteći i moleći da je ne tuče, nogama na kojima je imao patike, snažno zadavao udarce u predjelu glave, trbuha, nogu i ruku, iako je bio svjestan da zadajući ovakve udarce ženi koja je psihofizički slabija i nemoćna da mu pruži otpor, posebno što je isti svoju fizičku kondiciju održavao trenirajući boks, može istu usmrtiti, ali je olako držao da smrt neće nastupiti, pa joj ovako zadajući udarce nanio kvalifikovane teške tjelesne povrede opasne po život (...) pa je ovako povrijeđenu R. ostavio bez pružene pomoći koja je uslijed zadobivenih povreda u toku noći preminula, koje psihofizičko zlostavljanje je u kontinuitetu trajalo svo vrijeme njihovog zajedničkog života, zbog kojeg njegovog nasilničkog ponašanja prema R. u Općinskom sudu u Z. dva puta su izricane zaštitne mjere zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici u trajanju od po jedne godine, kao i zaštitne mjere zabrane uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja u trajanju od po jedne godine (...) za koje vrijeme je R. bila smještena u Sigurnu kuću… pa i pored ovakvih mjera suda i aktivnosti Centra za socijalni rad Z. su nastavili zajednički živjeti i nastavio sa psihičkim i fizičkim zlostavljanjem R, pa je tako dvadesetak dana prije predmetnog događaja nad R. kontinuirano vršio fizičko zlostavljanje na način da joj je zadajući udarce po cijelom tijelu nanosio lake tjelesne povrede (...) koje je stalni sudski vještak utvrdio prilikom obdukcije leša R. dana 11. jula 2019. godine, dakle, prouzrokovao smrt člana svoje porodice*".

U obrazloženju prvostepene presude u odnosu na pravnu kvalifikaciju krivičnog djela navedeno je da u radnjama učinioca postoje elementi krivičnog djela nasilje

u porodici iz čl. 222. st. 5. u vezi st. 1. KZ FBiH zbog toga što učinilac nije imao namjeru da usmrti oštećenu „*nego ju je on tukao i udarao kao što je to činio i godinama ranije*“. Učinilac je bio svjestan da može usmrtiti oštećenu, ali je olako držao da smrt neće nastupiti „*jer je i ranije tukao i udarao, ali je oštećena uvijek sanirala povrede i odnos između njih se nije mijenjao, odnosno oštećena mu se uvijek vraćala*“. Prema mišljenju Sudskog vijeća, smrt oštećene „*nije bila obuhvaćena umišljajem optuženog nego svjesnim nehatom, a kada je smrtna posljedica obuhvaćena nehatom, onda se radi o krivičnom djelu iz st. 5. čl. 222. KZ FBiH*“.

Kantonalni tužilac je podnio žalbu protiv presude zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, jer je prvostepeni sud *modifikovao činjenični opis optužnice, u dijelu koji se tiče krivice optuženog, odnosno njegovog psihičkog odnosa prema djelu za koje je optužen i to u pogledu njegove volje da to djelo učini, na način što je sadržinu psihičkog voljnog elementa, kao direktnog umišljaja, datog u optužnici, izmijenio u izreci presude sadržinom svjesnog nehata i tako optuženog umjesto za krivično djelo nasilja u porodici iz člana 222. stav 6. KZ FBiH osudio za krivično djelo nasilja u porodici iz člana 222. stav 5. u vezi sa stavom 1. istog zakona, a za koje krivično djelo optuženi nije bio optužen, čime je prekoračio optužbu i na taj način počinio naprijed navedenu bitnu povredu odredaba krivičnog postupka*. Po stavu kantonalnog tužioca, „*u konkretnom slučaju sud je ne mijenjajući činjenično stanje iz optužnice, naprijed navedenom modifikacijom optužnice i to samo zakonskog opisa subjektivnog elementa (umjesto opisanog direktnog umišljaja ‘,u namjeri da istu liši života... i to je htio’ unio elemente svjesnog nehata, navodeći ‘ali je olako držao da smrt neće nastupiti’), bez navođenja činjenica koje u tom pogledu daju bliži opis djela, izreku presude učinio nerazumljivom i protivrječnom samoj sebi i razlozima presude*“. Razlika se ogleda u tome što je učinilac optužen za krivično djelo nasilja u porodici iz člana 222. stav 6. KZ FBiH, dakle, umišljajno lišenja života člana porodice, kojeg je optuženi prethodno zlostavljao, koji opis nije izmijenjen (osim što je umjesto direktnog umišljaja opisan svjesni nehat). Optuženi je fizičkim nasiljem prouzrokovao smrt oštećene, kao člana svoje porodice, koju je prethodno kontinuirano od 2014. godine do usmrćenja, fizički zlostavljao, što je obilježje krivičnog djela nasilje u porodici iz člana 222. stav 6. KZ FBiH.

U drugoj prvostepenoj presudi zadržana je ista pravna kvalifikacija krivičnog djela kao u optužnici. Za razliku od opisa djela u prvoj prvostepenoj presudi, u drugoj prvostepenoj presudi je navedeno da je učinilac bio svjestan da zadajući „*ovakve udarce ženi koja je psiho-fizički slabija i nemoćna da mu pruži otpor, posebno što je isti svoju fizičku kondiciju održavao trenirajući boks, može istu usmrtiti, to i htio, pa joj ovako zadajući udarce nanio kvalifikovane teške tjelesne povrede opasne po život…*” U obrazloženju presude u pogledu pravne kvalifikacije navedeno je da u konkretnom

slučaju postoje svi elementi krivičnog djela nasilja u porodici iz čl. 222. st. 6. KZ FBiH: oštećena kao žrtva i učinilac su članovi iste porodice, učinilac je prethodno zlostavljao oštećenu i kritičnom prilikom je imao je namjeru da je usmrti udarajući je u vitalne dijelove tijela, dakle postojao je umišljaj. „*Umišljaj se izvodi iz činjenice da je optuženi nogama obuvenim u patike snažno udarao više puta oštećenu u predio glave, stomaka i grudi, gdje su smješteni vitalni organi, dakle udarao ju je u vitalne dijelove tijela, a pri tome je bio svjestan da takvom svojom radnjom može lišiti života oštećenu, pa je to i htio, što znači da je postupao sa direktnim umišljajem*".

U nalazu sudskomedicinskog vještačenja konstatovane su povrede i promjene na tijelu oštećene. Navedeno je, pored ostalog, da su utvrđene brojne povrede, od kojih su neke nastale zaživotno, a neke postmortalno. Unutarnjim pregledom utvrđene su ozljede moždanog tkiva, potkožnog masnog tkiva na grudnom košu i trbuhu, u trbušnoj šupljini je „*nađeno oko 600 ml tečne i dijelom mlitavo zgrudvane krvi*", više većih međusobno povezanih „*razdora masne duplikature između želuca i poprečnog debelog crijeva, kao i razdori trbušne masne maramice, promjera i veličine muškog dlana*", povrede poprečnog debelog crijeva i vijuga tankog crijeva, potrbušnice u blizini pupka, u prsištu „*u lijevom dijelu grudnog koša 200 ml a desno 100 ml tečne krvi*", „*jedan manji razdor zida donje šuplje vene koja je promjera oko 1 cm koja se nalazi na prolazu donje šuplje vene kroz srčanu kesu*", povrede plućnog tkiva donjih segmenata oba plućna krila. Prilikom obdukcije je utvrđeno „*da je uzrok smrti nasilna i da je nastupila usljed iskrvarenja u trbušnu šupljinu usljed razdora masne duplikature između želuca i poprečnog debelog crijeva, masne pregače i mezenterijalne duplikature tankog crijeva, te razdora stijenke jejunalnog dijela tankog crijeva kao i posljedica nagnječenja plućnog tkiva i krvarenja kroz nastali razdor donje šuplje vene u prostoru grudne šupljine*". Sve povrede koje su neposredni uzrok smrti su kvalifikovane kao teške tjelesne povreda opasne po život. Zaključak vještaka je da je smrt oštećene nasilna i da je neposredno nastupila usljed iskrvarenja u trbušnu šupljinu. „*Povrede, krvni podlivi u predjelu obje ruke i oguljotina kože na nadlanskoj strani lijeve šake svojom lokalizacijom ukazuju da se radi o odbrambenim povredama, koje su nastale u situaciji kada se povrijeđena branila, tako što je ispred sebe i nadolazećeg povrednog sredstva postavljala svoje ruke, a u cilju zaštite glave i trupa od ozljeđivanja.*" F.R. je „*sve vrijeme dok je zadobijala udarce-povrede trpjela bolove srednje jakog do jakog intenziteta, a i nakon toga, tj. nakon što joj je imenovani prestao da zadaje udarce, sve dok usljed izlijevanja krvi u trbušnu šupljinu i dijelom u grudnu šupljinu nije nastupio gubitak svijesti*". Izgled i karakteristike, a prije svega boja krvnih podliva ukazuje da potiču iz više vremenskih perioda (tri do četiri perioda) u posljednjih 15-20 dana prije nego se kritični događaj odigrao. Vještak je napomenuo da je blagovremena i adekvatno pružena pomoć oštećenoj od momenta zadavanja udaraca koji su uzrokovali smrt mogla da spasi život.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vrijeme izvršenja krivičnog djela učinilac je imao 51 godinu, završio je četiri razreda osnovne škole, nezaposlen, bez zanimanja, lošeg imovinskog stanja. Otac je troje djece, Rom po nacionalnosti. Sa oštećenom je živio u vanbračnoj zajednici od 2014. i nisu imali zajedničke djece. Ranije je više puta bio osuđivan (11 osuda od 1987. do 2010) za različita krivična djela, pored ostalog i za krivična djela teške tjelesne povrede, nasilničko ponašanje, neovlaštenu proizvodnju i stavljanje u promet opojnih droga.

Učinilac nije priznao izvršenje krivičnog djela. Saslušan u svojstvu svjedoka naveo je da je u jutarnjim satima 8.7.2019. godine „*oštećenoj udario dva-tri šamara i otišao u čaršiju i napio se. Vratio se naveče, legao i zaspao. Ujutro dana 9.7. popili su kafu i u jednom momentu počeli su pričati, rekla je da je imala kontakt s tim čovjekom, prebio je, zgazio je nogom… pred policijom je rekao da je istukao, nije želio da je ubije. Dva dana je, kako navodi, molio da ide doktoru. Odgovorila mu je da je samo boli stomak, da će joj biti dobro, bojala se ako ode u bolnicu da će dovesti drugu. Dao joj supu, kiselu, kolač, brufen, da joj lakše bude. Pričala je sa njim. Sjedila je na stepenicama do pola sedam, da je izgledalo da će doći do smrti odvezao bi je. Htio je istući. Da je želio mogao ju je šakama ubiti za minutu. Bije se čitav život po čaršiji. Jednom je udario nogom po stomaku, umokrila se i polio je vodom. Imao je patike tada. Udario je par puta šamarima, po rebrima, nije joj htio nanositi teže povrede, sve je to bilo u sekundi*“.

U završnoj riječi branilac učinioca je izjavio da je psihički odnos učinioca „*bio takve prirode da je isti s umišljajem postupio u odnosu na nanošenje teške tjelesne povrede, a u odnosu na smrtnu posljedicu optuženi je postupao nehatno jer to proizlazi iz nalaza i mišljenja vještaka … kao i nalaza i mišljenja vještakinje neuropsihijatra*“, pa shodno ovome, „*uzevši u obzir da je oštećena bila komunikativna dva dana i da je naknadno nastupila smrt, optuženi može biti oglašen krivim samo za krivično djelo nanošenje teške tjelesne povrede kvalifikovana smrću*“.

U toku postupka obavljeno je sudskopsihijatrijsko vještačenje. U nalazu vještaka, pored ostalog, konstatovano je da „*se radi o osobi skromnih intelektualnih mogućnosti, u donjem dijelu prosjeka (...), da je to osoba sa dubokim i trajnim poremećajem ličnosti pretežno emocionalno nestabilnog tipa i sa značajnim defektima u području moralnog etičkog funkcionisanja. Ništa ne upućuje da je psihotičan, ne može se govoriti o pravoj duševnoj bolesti, nije ni duševna zaostalost. Što se tiče alkohola, psihoaktivnih supstanci, sklon je uzimanju alkohola i rekao je da uzima psihoaktivne supstance, ali nije razvio toksikomansku ovisnost o tim sredstvima*”. On je „*emocionalno nestabilan, agresivan, eksplozivan*”, a imajući u

vidu činjenicu da u njegovoj vezi duži vremenski period postoje nesuglasice, da postoji emocionalna napetost, „*njegove sposobnosti shvatanja i upravljanja svojim postupcima bile su smanjene, ali ne bitno*". Vještačenje je pokazalo da je „*optuženi impulsivan, to stoji u strukturi njegove ličnosti i tako reaguje, bez razmišljanja, ali ne može se govoriti o suženju svijesti jer se sjeća svega do u detalje*". Navodi da „*nije razmišljao o smrtnom ishodu, jednostavno je bio ljut i praznio se. Nije išao s namjerom da je usmrti, nije ni razmišljao o tome*".

Ličnost i ponašanje žrtve

U presudama ima sasvim malo podataka o žrtvi krivičnog djela, vanbračnoj supruzi učinioca. Nedostaju podaci o njenom starosnom dobu, obrazovanju, zanimanju i zaposlenju. Bila je majka dvoje djece, s učiniocem nije imala zajedničke djece. Oštećena je dugo bila žrtva nasilja u porodici, a s istorijatom nasilja u porodici bile su upoznate i relevantne institucije.

O dugotrajnom porodičnom nasilju kome je oštećena bila izložena u dužem vremenskom periodu svjedočila je A.J, zaposlena u Centru za socijalni rad kao referentkinja zaštite od nasilja u porodici i trgovini ljudima i psihologinja Sigurne kuće. Svjedokinja zaposlena u Centru za socijalni rad istakla je da se oštećena prvi put obratila za pomoć 3.12.2014. godine kada se žalila zbog nasilja koje je pretrpjela od strane učinioca. Bila je smještena u Sigurnu kuću, gdje je ostala 15 dana kada je samoinicijativno napustila. Prema učiniocu je Općinski sud izrekao zaštitnu mjeru zabrane približavanja i uznemiravanja žrtve nasilja u porodici u trajanju od godinu dana. Oštećena se ponovo javila početkom 2015. godine i žalila se da je učinilac maltretira i uznemirava i za vrijeme trajanja zaštitne mjere. Iz centra su savjetovali da prijavi nasilje policiji, ali ona to nije učinila, pa je u Centar za socijalni rad stigao izvještaj iz policije da „*nije bilo kršenja zaštitnih mjera*". Oštećena se ponovo javlja Centru za socijalni rad 16.03.2016. godine. Tom prilikom, kako svjedokinja izjavljuje, „*došla je iscrpljena, bila je u jako lošem stanju, žalila se da je bila u policiji, da je išla pješke, da je bježala od učinioca, da je tražila pomoć. Govorila je o tome šta joj on radi. Sjedne nad njom i lupa joj glavom o pod*". Svjedokinja je dalje navela kako joj je F.R. govorila: „*Ne mogu toliko podnijeti nasilje, mogu malo, ali ne toliko.*" Svi su znali da je on maltretira cio život, "*ali joj nisu mogli ništa pomoći, jer je ona samoinicijativno odbijala pomoć. Smještaj u Sigurnu kuću je samoinicijativno napuštala. (…) Zadnji put je boravila pet mjeseci. Pripremili su dokumentaciju da je smjeste u ustanovu socijalne zaštite (…) Međutim, odustala je. I poslije savjeta da se ne vraća njemu, F.R. je ostala pri tome da nastavi živjeti s njim i pored izrečenih zaštitnih mjera. Da su je uspjeli smjestiti u Dom penzionera, ona bi vjerojatno bila živa*". Psihologinja Sigurne kuće posvjedočila je da je oštećena „*bila štićenica Sigurne kuće dva puta 2014. i 2016. godine zbog nasilja koje je*

doživljavala od vanbračnog partnera. F.R. je na prijedlog policije i Centra za socijalni rad oba puta smještena u Sigurnu kuću. Prvi put je na lični zahtjev napustila kuću. Drugi put kada je opet došla po uputi policije i Centra za socijalni rad zbog prijavljenog nasilja od strane njenog vanbračnog partnera, tada je ostala oko pet mjeseci".

Tok krivičnog postupka

Prva prvostepena presuda je donijeta 20.8.2020. godine. Drugostepeni sud je ukinuo ovu presudu i predmet vratio istom sudu na ponovno suđenje. Druga prvostepena presuda je donijeta 10.2.2021, a pravosnažnost je nastupila 4.3.2021. godine. Učiniocu je određen pritvor i u pritvoru se nalazio od 10.7.2019. godine, sve do upućivanja na izdržavanje kazne.

U toku glavnog pretresa izvedeni su materijalni dokazi uvidom u fotodokumentaciju i čitanjem dokumentacije, pored ostalog zapisnika o uviđaju, policijske dokumentacije, zapisnika o uzimanju tjelesnih uzoraka, nalaza i mišljenja laboratorije za toksikološka ispitivanja, nalaza i mišljenja Agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja, potvrde o privremenom oduzimanju predmeta, zapisnika o sudskomedicinskom vještačenju, nalaza i mišljenja psihijatrijskog vještačenja, izvještaja i dokumentacije Centra za socijalni rad koji se odnose na saslušanje stranke (oštećene), završnog izvještaja o izvršenju izrečenih zaštitnih mjera, saglasnost za smještaj, prijedloga za smještaj i obavještenja o prijemu u Sigurnu kuću.

Iz rješenja Općinskog suda u Z. od 10.12.2014. godine, utvrđeno je da je učiniocu izrečena zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici na svakom mjestu na udaljenosti ne manjoj od stotinu metara u trajanju od jedne godine dana i zabrana uznemiravanja ili uhođenja F.R. u trajanju od jedne godine. Takođe, iz rješenja Općinskog suda u Z. od 25.03.2016. vidi se da je G.I. izrečena zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici u trajanju od jedne godine i zabrana uznemiravanja ili uhođenja žrtava nasilja u trajanju od jedne godine. Iz policijskog izvještaja PS Centar Z. od 27.11.2014. godine i od 18.3.2016. godine proizlazi da je oštećena F.R. prijavljivala fizičko i psihičko nasilje koje nad njom vrši nevjenčani suprug G.I. Iz akta JU CSR od 27.11.2014. godine, vidi se da je udruženje „M...“ obavijestilo JU CSR da je oštećena F.R. smještena u Sigurnu kuću zbog nasilja u vanbračnoj zajednici, na prijedlog MUP-a Z. zbog toga što je oštećena bila izložena psihičkom i fizičkom nasilju od strane vanbračnog muža G.I. U zapisniku o saslušanju stranke oštećene F.R. JU CSR od 3.12.2014. konstatovano je da je oštećena izjavila da je ju G.I. sa kojim je živela u vanbračnoj zajednici tukao po glavi, prsima i drugim dijelovima tijela. Tražila je da ostane u Sigurnoj kući M. dok se ne oporavi i vidi gdje će živjeti. Na lični zahtjev oštećena je otpuštena iz Sigurne kuće 11.12.2014. Iz

službene zabilješke JU CSR od 25.08.2015. godine, vidi se da je oštećena ponovo došla u CSR da prijavi nasilje koje nad njom vrši vanbračni partner G.I. kome je već izrečena zaštitna mjera. Iz informacije PU I Z. od 10.12.2015. godine proizlazi da zaštitne mjere nisu prekršene, a iz službene zabilješke JU CSR od 15.12.2015. godine da je, u obavljenom telefonskom razgovoru u vezi izvršenja zaštitne mjere prema vanbračnom partneru G.I, oštećena F.R. istakla da živi zajedno sa G.I, da nemaju problema „*kada se on prema njoj ponaša korektno*". Iz završnog izvještaja o izvršenju izrečenih zaštitnih mjera od 21.12.2015. utvrđeno je „*da su se mjere zabrane izvršavale bez problema te da je postignuta svrha njihovog izricanja i da su postigle pozitivniju kvalitetu života vanbračnih partnera*". Prema obavještenju o saglasnosti za smještaj u Sigurnu kuću od 18.3.2016. godine CSR, oštećena je upućena na smještaj u Sigurnu kuću jer je „*tražila zaštitu policije… zbog toga što ju je G.I. tukao*". Dalje je konstatovano da je oštećena 22.8.2016. godine napustila Sigurnu kuću na lični zahtjev, da je povukla zahtjev za smještaj u Sigurnu kuću i izrazila želju da nastavi da živi sa svojim vanbračnim suprugom G.I. U izvještaju JU CSR od 4.4.2017. godine konstatovano je da je G.I. poštovao izrečene zaštitne mjere i pokazao „*da se pozitivno promijenio u svom ponašanju te da se F.R. pomirila s njim i odustala od pokrenutog postupka njenog smještaja u ustanovu socijalne zaštite. Izrečene zaštitne mjere su uspješno izvršene i pokazale pozitivne rezultate tokom svog trajanja*".

Na glavnom pretresu su saslušani svjedoci i vještaci. Navodimo iskaze nekoliko saslušanih svjedoka, koje je sud prihvatio kao vjerodostojne za dokazivanje izvršenog krivičnog djela. Svjedokinja B.K, kćerka oštećene, izjavila je da poznaje učinioca „*koji je desetak godina živio u vanbračnoj zajednici s njenom majkom. Upoznala ga je kada je došla majci u posjetu. Majka joj je rekla da živi sa njim u vanbračnoj zajednici, da je bio nasilan, da je udarao i maltretirao*". Svjedok F.S, sin oštećene, istakao je da učinioca „*poznaje 15-20 godina po nasilnom ponašanju, dilanju droge, uzimanju reketa, utjerivanju dugova. Njegova majka i optuženi su počeli živjeti u barakama u B. 2013-2014. godine. To je naselje gdje su smješteni socijalni slučajevi i romska populacija. Dolazila je kod njega u L. u posjetu pretučena, uplakana, u modricama i žalila se kakve torture svaki dan mora prolaziti*". Svjedok je naveo da je zajedno s majkom išao da prijavi učinioca u policiju jer majka nije smjela. Na majci je vidio modrice po tijelu i licu, bila je dezorijentirana, nije znala ni koji je dan ni gdje se nalazi. Još jednom su prijavili učinioca, poslije čega je majka smještena u Sigurnu kuću 2016. „*Rekla mu je da se morala od optuženog skloniti u Sigurnu kuću. Iz Sigurne kuće se trebala prebaciti u starački dom, ali se ona vratila kući u B. Nakon nekog vremena bila je sklonjena na farmu organizacije P.*"

Svjedok D.E, stariji policajac-pozornik, posvjedočio je da je upućen na adresu učinioca i oštećene. Kada je stigao, učinilac je prišao patroli i rekao da je ubio

F.R, dao im je ključ da uđu u kuću, gdje je na ležaju bila mrtva F.R. Sjeća se da je došla Službe hitne medicinske pomoći i konstatovala smrt, a da učinilac nije pružio nikakav otpor. Kao svjedokinje su saslušane A.J. zaposlena u CSR u Z. i L.H, psihologinja iz Sigurne kuće, koje su izjavile da je oštećena prijavljivala nasilje koje je prema njoj vršio učinilac, da su izrečene mjere zaštite, da je bila smještena u Sigurnu kuću, ali da je sama napuštala i vraćala se učiniocu.

Na osnovu izvedenih dokaza u krivičnom postupku, sud je utvrdio da je „*optuženi G.I, koji je živio u vanbračnoj zajednici sa oštećenom F.R, nakon nesporazuma i sukoba oštećenu tukao odnosno psihički i fizički zlostavljao na način da joj je zadavao udarce rukama i nogama po cijelom tijelu usljed čega je F.R. preminula*". Sud je konstatovao da „*nasilje kao radnja učinjenja predmetnog krivičnog djela podrazumijeva primjenu fizičke sile prema fizičkom integritetu drugoga, kao što je npr. udaranje, kojom silom se nanosi fizička ili psihička bol*". U konkretnom slučaju, sud je utvrdio da je optuženi u jutarnjim satima 8.7.2019. godine oštećenu udarao šamarima i šakama nakon sumnje „*da je bila u vezi ili odnosu s izvjesnim taksistom E*". Sutradan je ponovo istim povodom oštećenu izudarao najprije rukama, a kada je pala na pod i nogama, kako kaže sam optuženi na glavnom pretresu „*zgazio ju je*". Kao posljedica opisanog oštećena je „*u noći s 9. na 10.7.2019. godine preminula*" usljed zadobivenih povreda. Stoga je zaključak suda „*da je usmrćenje oštećene F.R. nastupilo usljed povreda koje joj je zadao optuženi vršeći nad njom porodično nasilje.*"

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim i osudio na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina i šest mjeseci. Utvrđujući postojanje činjenica koje su bitne za individualizaciju kazne, a u cilju da se ostvari svrha kažnjavanja, sud je uzeo u obzir okolnosti koje utiču da kazna bude veća ili manja, kako olakšavajuće tako i otežavajuće. Kao olakšavajuće okolnosti na strani učinioca sud je cijenio njegovo zdravstveno stanje, koje je narušeno jer je imao operativni zahvat. Kao otežavajuće okolnosti, na prvom mjestu cijenio je „*da je optuženi povratnik u izvršenju krivičnih djela, da je činio i ranije krivična djela sa elementima nasilja, optuženi je ispoljio bezobzirnost jer je zlostavljao svoju suprugu sa kojom je živio u zajedničkom domaćinstvu, upornost jer je fizički je zlostavljao oštećenu kontinirano od 2014. godine, a to je radio i dva dana prije kritičnog događaja kojom prilikom je oštećenoj nanio teške tjelesne povrede opasne po život od kojih je kod nje nastupila smrt koja je u direktnoj uzročno-posljedičnoj vezi s tim povredama*". Iz svega proizlazi da je sud „*kod donošenja odluke o kazni cijenio način, težinu i posljedicu počinjenog krivičnog djela (…) pa nalazi da je izrečena kazna zatvora u trajanju od 12 godina i šest mjeseci srazmjerna težini učinjenog krivičnog djela i stepenu krivnje optuženog, te da je dovoljna i neophodna za ostvarivanje ciljeva*

generalne i specijalne prevencije i da će se izrečenom kaznom zatvora u cijelosti prema optuženom G.I. ostvariti svrha kažnjavanja iz člana 42. KZ FBiH". Na osnovu odredbe člana 212. st. 3. ZKP FBiH oštećeni F.S. i K.B. se sa imovinskopravnim zahtjevom upućuju na parnični postupak.

Trajanje krivičnog postupka

Krivično djelo je izvršeno 8-9.7.2019. godine, nema podataka o datumu podnošenja krivične prijave, a optužnica je podignuta 3.10.2019. i potvrđena 4.10.2019. godine. Prva prvostepena presuda je donijeta 20.8.2020. godine, a drugostepeno rješenje kojim je odlučivano o žalbi i kojim se ukida prvostepena presuda i predmet vraća na ponovno suđenje donijeto je 10.12.2020. godine. Druga prvostepena presuda je donijeta 10.2.2021. godine. Pravnosnažnost je nastupila 4.3.2021. godine.

Od datuma izvršenja krivičnog djela do datuma podnošenja optužnice prošlo je 2 mjeseca i 24 dana, prvostepena presuda je donijeta poslije 10 mjeseci i 17 dana od podizanja optužnice, dok je drugostepeno rješenje kojim se ukida prvostepena presuda donijeta poslije 5 mjeseci i 20 dana od donošenja prve prvostepene presude. Druga prvostepena presuda je donijeta poslije pet mjeseci i 21 dan od donošenja prve prvostepene presude. Od podizanja optužnice do donošenja druge prvostepene presude prošla je jedna godina, tri mjeseca i sedam dana.

KOMENTARI

Ovaj slučaj je eklatantan primjer neadekvatnog djelovanja institucija sistema na planu sprečavanja femicida, čiji predstavnici u potpunosti prebacuju odgovornost na žrtvu, optužujući je da je samoinicijativnim napuštanjem sigurne kuće i vraćanjem učiniocu, uprkos savjetima, praktično preuzela rizik sopstvenog ubistva. Čini se da institucije sistema, osim što su u dva navrata smjestila žrtvu u Sigurnu kuću, nisu ništa preduzele u cilju sprečavanja ponavljanja nasilja, uključujući i rad s učiniocem nasilja. Zabrinjavajući su i izvještaji o izvršenju mjera i konstatacija „da je postignuta svrha njihovog izricanja i da su postigle pozitivniji kvalitet života vanbračnih partnera", odnosno „da su izrečene zaštitne mjere uspješno izvršene i pokazale su pozitivne rezultate tokom svog trajanja", što ukazuje na propuste u praćenju situacije nakon izricanja mjera i potpuno nerazumijevanje dinamike nasilja.

Ocjenjujemo da je kvalifikacija krivičnog djela nepravilna u prvoj prvostepenoj presudi, što je ispravljeno u drugoj prvostepenoj presudi. Naime, postojali su svi elementi da se djelo kvalifikuje kao ubistvo člana porodice koga je učinilac prethodno zlostavljao. Smatramo da nije prihvatljiv zaključak suda u prvoj prvostepenoj presudi da „učinilac nije imao namjeru da usmrti oštećenu", posebno zato što ga sud zasniva na činjenici da je učinilac „i ranije tukao i udarao (žrtvu), ali je oštećena uvijek sanirala povrede i odnos između njih se nije mijenjao, odnosno oštećena mu se uvijek vraćala". Takvo rezonovanje suda zahtijevalo bi da se uporede raniji akti nasilja i ispita da li su radnje izvršenja ovih dijela identične radnjama izvršenja posljednjeg djela nasilja sa smrtnim ishodom jer je moguće da raniji nasilni akti nisu doveli do smrtnog ishoda pukim slučajem, zbog adekvatnog liječenja ili iz drugih razloga. Umjesto da ranije nasilje učinioca prema žrtvi, koje je on kontinuirano vršio, tretira kao kvalifikatornu okolnost koja njegovo djelo čine težim, sud ranije akte nasilja tretira kao okolnost koja dokazuje nepostojanje namjere učinioca da usmrti žrtvu. S druge strane, ovakav stav suda izraz je nerazumijevanja dinamike nasilja u porodičnom kontekstu, koje, kako istraživanja potvrđuju, vremenom eskalira i postaje sve brutalnije. Tu okolnost sud očigledno nije uzeo u obzir.

Kazna za izvršeno djelo je veoma blaga, posebno imajući u vidu da nije bilo olakšavajućih okolnosti na strani učinioca, osim što „mu je zdravlje narušeno jer je operisan", iako je potpuno nejasno zašto bi se ovo kvalifikovalo kao olakšavajuća okolnost, što sud nije dodatno obrazložio.

Nisu postojale objektivne prepreke da sud meritorno odluči o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih u krivičnom postupku. Upućivanje oštećenih lica na parnicu ne može se opravdati razumnim razlozima, posebno imajući u vidu da su oštećena lica pripadnici romske populacije, koji se, kako brojna istraživanja pokazuju,[83] susreću s dodatnim preprekama u pristupu pravdi, kao što je siromaštvo, nedovoljno poznavanje jezika i slično, o čemu je sud trebalo da vodi računa, između ostalog i na način da dosudi imovinskopravni zahtjev u krivičnom postupku.

[83] Opširnije: https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2013121011144464bos.pdf, https://www.unicef.org/bih/media/436/file/Polo%C5%BEaj%20romske%20djece%20i%20porodica%20u%20Bosni%20i%20Hercegovini.pdf, https://www.osce.org/files/f/documents/8/2/406001.pdf, https://crd.org/wp-content/uploads/2018/02/The-Wall-of-Anti-Gypsyism-%E2%80%93-Roma-in-Bosnia-and-Herzegovina-BiH.pdf, https://vstv.pravosudje.ba/vstvfo/B/141/article/90379

Slučaj br. 4: učinilac B.M, žrtva K.J.

Modalitet izvršenja, obilježja i pravna kvalifikacija krivičnog djela

Kantonalno tužilaštvo iz Bihaća podnijelo je 25.8.2015. optužnicu protiv učinioca B.M. zbog tri krivična djela izvršena u sticaju i to: krivičnog djela ubistva na podmukao način i iz bezobzirne osvete iz čl. 166. st. 2. tač. a) i d) u vezi sa st. 1. KZ FBiH krivičnog djela nedozvoljenog držanja oružja ili eksplozivnih tvari iz čl. 371. st. 1. KZ FBiH i krivičnog djela izazivanja opće opasnosti iz čl. 323. st. 1. KZ FBiH. Optužnica je potvrđena 27.8.2015. i djelimično izmijenjena 15.6.2017. godine u pogledu vremena izvršenja krivičnog djela, što je sud prihvatio.

Prvostepeni sud je u prvom prvostepenom postupku prihvatio kvalifikaciju krivičnih djela iz optužnice za sva tri krivična djela. Rješenjem Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine ukinuta je prva prvostepena presuda i predmet je vraćen prvostepenom sudu na ponovno suđenje. U daljem postupku, prvostepeni sud je u drugoj prvostepenoj presudi na isti način kvalifikovao krivično djelo kao u optužnici i prvoj prvostepenoj presudi. Odlučujući po žalbi branioca učinioca, drugostepeni sud je donio rješenje kojim je ukinuo prvostepenu presudu i odredio održavanje pretresa. Poslije održanog pretresa, drugostepeni sud je donio presudu kojom je učinioca oglasio krivim zbog toga što je umišljajno lišio života jedno lice i time izvršio krivično djelo ubistva iz čl. 166. st. 2. tač. d) KZ FBiH na taj način što je „*dana 13.2.2015. godine, u ranim jutarnjim satima u B, u namjeri da liši života K.J, iz bezobzirne osvete, zbog toga što je izgubio sporove u nekoliko parničnih predmeta pred Općinskim sudom u Cazinu, u vezi izdržavanja njegove bivše supruge B.F. i utvrđenja i podjele bračne stečevine, kao i naknade štete, u kojima je K.J. kao advokat zastupala njegovu bivšu suprugu, ispred ulaznih vrata u advokatsku kancelariju K.J, koja se nalazi u neposrednoj blizini trotoara i ulice kojima se kreću prolaznici i vozila, koristeći noć i maglu koja se u to vrijeme spustila nad gradom, postavio improviziranu eksplozivnu napravu koju je napravio uz pomoć N.N. osobe, a koja se sastojala od ručne bombe M-75, iz koje je izvadio osigurač, koju je stavio u staklenu čašu i pokrio papirom, a na nju postavio plastičnu bocu od deterdženta za suđe Tisal, čije dno je odrezao, a plastičnu flašu je oblijepio crnom ljepljivom izolir-trakom, pa kada je K.J. istoga dana oko 8.15 sati, u namjeri da uđe u svoju kancelariju primijetila postavljenu plastičnu bocu, pomjerila ju je kako bi otvorila vrata kancelarije, a tom prilikom je ručna bomba eksplodirala, uslijed čega su čelične kuglice kojima je bomba bila napunjena, pogodile K.J. koja je zadobila apsolutno smrtonosne tjelesne povrede (...) od kojih je povreda preminula na licu mjesta*“.

Drugostepeni sud je prilikom kvalifikacije krivičnog djela našao da je učinilac izvršio krivično djelo iz bezobzirne osvete (čl. 166. st. 2. tač. d), a ne iz bezobzirne osvete i na podmukao način, kako je utvrdio prvostepeni sud i kako je navedeno u optužnici (čl. 166. st. 2. tač. a) i tač. d), bez obzira što je „*te noći bila magla*". Prvostepeni sud je, za razliku od drugostepenog suda, zaključio da je učinilac izvršio krivično djelo na podmukao način koristeći vremenske prilike, jer je u vrijeme kada je postavio eksplozivnu napravu bila noć i magla, zbog čega je bila slaba vidljivost „*pa je bila mala mogućnost da će ga neko primijetiti kada je to radio*". Za druga dva krivična djela drugostepeni sud je na osnovu čl. 299. tač. a) ZKP FBiH oslobodio učinioca od optužbe, nalazeći da iz opisa krivičnih djela u optužnici, odnosno iz navedenih činjenica i okolnosti, ne proizlazi da su djela za koje je optuženi optužen zakonom propisana kao krivična djela.

U nalazu i mišljenju vještaka sudske medicine i na osnovu obdukcionog zapisnika utvrđeno je da je pregledom tijela oštećene „*pronašao ukupno 56 rupičastih defekata, da je u tijelu usmrćene pronašao i metalne kuglice koje su napravile te defekte, te da je obdukcijom utvrdio da je K.J. zadobila dvije apsolutno smrtonosne povrede usljed proboja moždanog tkiva i krvarenja u lubanjsku duplju i usljed proboja srca sa krvarenjem u srčanu kesu, kao posljedica djelovanja eksplozivnih kuglica iz eksplozivnog sredstva, te da nikakva liječnička pomoć ne bi spasila život usmrćene*". Vještak je naveo i da je oštećena prilikom eksplozije bila u polusagnutom položaju sprijeda.

Ličnost i ponašanje učinioca

U vrijeme izvršenja krivičnog djela učinilac je imao 65 godina, razveden je i ima četvoro djece, po zanimanju je zidar, penzioner. Ranije je bio osuđivan zbog nasilja u porodici (Općinski sud Cazin, 2011) i zbog kršenja zakona o ovisnosti (sud u Salcburgu, Austrija, 2010). Učinilac je bio osuđivan zbog krivičnog djela nasilja u porodici koje je izvršio prema svojoj bivšoj supruzi, s kojom je imao i niz sudskih sporova u vezi sa izdržavanjem, naknadom štete, utvrđenjem bračne stečevine i diobe nekretnina. Supruzi je prijetio da će je ubiti i „odležati", „*jer ne da on svoje*", „*pustio je kad mu je rekla džaba ti sve*". Učinilac je priznao da je tukao bivšu suprugu, da je tom prilikom mogao ubiti, ali je drvo kojim ju je udario bilo kratko, a da je bilo duže, on bi je ubio. Na sve moguće načine je pokušavao da izbjegne svoje obaveze prema bivšoj supruzi, pa je tako prije podnošenje tužbe za razvod braka, poklonio svojoj sestri svu imovinu kako se njegova bivša supruga ne bi imala iz čega naplatiti za izdržavanje. U namjeri da izbjegne plaćanje za izdržavanje, „*napustio je status penzionera i počeo je ponovo raditi, kako bi mu se manje oduzimalo na ime plaćanja izdržavanja za njegovu bivšu suprugu*".

Učinilac ne priznaje izvršenje krivičnog djela ubistva. Tvrdi da je 13.2.2015. godine kada je prema navodima optužnice postavljena eksplozivna naprava ispred advokatske kancelarije oštećene, rano ujutru išao na kafu u nekoliko kafića u mjestu C. i da se sa čuo telefonom sa D.S. (partnerka koju materijalno pomaže – prim.autorki) koja je njega zvala. Sud nije prihvatio ove navode odbrane učinioca kao vjerodostojne, jer nijednim dokazom nije potvrđeno da je učinilac "*rano ujutro išao na kafu u nekoliko kafića*", a iz vještačenja njegovom mobitela proizlazi da je toga dana imao samo propuštene pozive i da među osobama koje su ga pozivale nije bio broj D.S. Osim toga, učinilac je naveo da se 3.3.2015. vratio u BiH „*da vidi šta je to bilo, jer se spominjalo njegovo ime u medijima vezano za ubistvo advokatice*". Po ocjeni suda, namjera učinioca nije bila da se sam prijavi i bude kooperativan s ovlaštenim službenim licima i da on ne bi ni došao da je znao „*da će mu oduzeti auto i staviti ga u pritvor, odnosno da ne bi došao da je znao da je za njim izdata potjernica*". Da je bila raspisana potjernica, sud je utvrdio na osnovu iskaza graničnih policajaca koji su izjavili „*da su optuženog imali na popisu i čekali i pratili njegov dolazak u Bosnu i Hercegovinu, te da su prilikom provjere istog lišili slobode*". Ocjenjujući vjerodostojnost svjedočenja učinioca, sud je zaključio da ovom svjedočenju „*nije mogao pokloniti vjeru, jer je on tokom cijelog postupka tvrdio da nije počinio ovo krivično djelo, da ne zna ni gdje se nalazi kancelarija smrtno stradale advokatice i da u ruci nikad nije držao bombu, da nikada vojsku nije služio i da ne zna napraviti eksplozivnu napravu, što je u konačnom, sve u suprotnosti sa izvedenim dokazima*". Sud nije mogao da pokloni povjerenje ovakvom iskazu jer su, „*pored tragova optuženog, na mjestu izvršenja krivičnog djela pronađeni i tragovi NN osobe, pa je irelevantna činjenica što optuženi nije služio vojsku, a koju je odbrana potencirala u toku postupka*".

U toku postupka obavljeno je psihološko vještačenje učinioca. U nalazu vještaka konstatovano je da je on „*emocionalno labilna i nestabilna ličnost, s niskim pragom tolerancije na frustracije, da teže podnosi napetost, da je razdražljiv i impulsivan i da su osobe s takvom strukturom ličnosti podložne i mogućnostima osvete jer se osjećaju manje vrijednima, odbačene, bez emocionalne topline, da je pun gnjeva zbog materijalnih stvari i da je na advokaticu bio ogorčen jer je ona konstantno na raspravama govorila u korist njegove bivše žene sa kojom je imao sukob*". Tokom intervjua kada govori o kritičnom događaju „*kod optuženog su prisutni odbrambeni mehanizmi – minimiziranje, negacija i potiskivanje*".

Prilikom utvrđivanja činjenica vezanih za izvršenje krivičnog djela ubistva, sud je imao u vidu i posredne dokaze, posebno iskaz svjedoka P.E. kome je učinilac pričao dok se nalazio u pritvoru da je „*umiješan u ubistvo advokatice K. i da će isto postupiti i prema postupajućoj tužiteljici u ovom predmetu*". Ovlašteni policijski

službenik V.O, saslušan kao svjedok, izjavio je da mu je P.E. rekao kako mu je učinilac pričao da je ubio advokaticu i da je tražio od njega da metalnom šipkom istuče kantonalnu tužiteljicu koja zastupa optužbu u ovom predmetu. Cijeneći vinost učinioca, kao njegov subjektivni odnos prema izvršenom krivičnom djelu, sud je utvrdio da je učinilac u odnosu na lišenje života oštećene postupao s direktnim umišljajem, što dokazuje i oružje kojim je djelo izvršeno. Učinilac je ubistvo hladnokrvno pripremao, svjesno i voljno je angažovao nepoznato lice da napravi eksplozivnu napravu, zatim je ovu napravu postavio ispred kancelarije advokatice, na koju je bio ogorčen zbog svega što je kao advokatica učinila da izgubi sve sporove u postupcima koje je vodio s bivšom suprugom. Kako bi prikrio eksplozivnu napravu, učinilac je s nepoznatom osobom eksplozivnu napravu montirao na plastičnu bocu, sve je stavio u najlon kesu, znajući da naprava ima veliku razornu moć i da će osoba koja je dotakne smrtno nastradati, što je i htio.

Motiv izvršenja ovog krivičnog djela po ocjeni suda je bezobzirna osveta. Učinilac je postavio eksplozivnu napravu ispred ureda advokatice kako bi je usmrtio i time joj se osvetio, jer je u okviru obavljanja svoje profesionalne djelatnosti, uspješno zastupala njegovu bivšu suprugu u sporovima koji su protiv njega vođeni. Zaključak suda je da „*za utvrđivanje postojanja bezobzirne osvete nije odlučna samo okolnost da je zlo koje je izvršilac ubistva nanio svojoj žrtvi mnogo veće i teže od zla koje je žrtva nanijela izvršiocu ubistva, već je također potrebno utvrditi da je ubistvo izvršeno iz osvetoljubivih pobuda i pod takvim okolnostima da se postupci učinioca pojavljuju kao očigledno bezobzirni*".

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog djela je K.J. advokatica koja je zastupala bivšu suprugu učinioca u parničnim postupcima protiv učinioca. O žrtvi nema čak ni osnovnih podataka u presudi. Iz parničnih i izvršnih predmeta Općinskog suda u C. koji se odnose na izdržavanje, naknadu štete, utvrđenje bračne stečevine i diobu nekretnina, u kojim predmetima su stranke učinilac i njegova bivša supruga, vidi se da se oštećena advokatica zalagala za svoju klijenticu i da je bila veoma uspješna. Tako je učinilac bio obavezan da plaća za izdržavanje bivše supruge i ostao je bez jednog djela imovine, koju je zalaganjem advokatice dobila njegova bivša supruga. Na osnovu iskaza svjedoka saznaje se da je učinilac oštećenoj advokatici prijetio prije izvršenja krivičnog djela, ali se iz presude ne vidi da li je ona te prijetnje prijavljivala.

O prijetnjama koje je učinilac uputio oštećenoj svjedočio je njen suprug koji je izjavio „*da je njegova supruga bila izuzetno hrabra žena i da se zabrinuo kad mu je ispričala da joj je optuženi prijetio pred sudom, jer mu inače nikada ranije nije ispričala*

da joj je neko prijetio (a inače je imala bogato radno iskustvo), te da se ovo desilo dva do tri dana prije nego što je ubijena".

Tok krivičnog postupka

U toku dokaznog postupka pred prvostepenim i drugostepenim sudom izvedeni su dokazi koje je predložio tužilac i dokazi koje je predložila odbrana. Pored ostalog, pročitana je dokumentacija Uprave policije, zapisnik o uviđaju uz skicu lica mjesta, izvještaj o obdukciji, nalaz i mišljenje hemijskog vještačenja, predmeti Općinskog suda u C, DNA profil sa daktiloskopski obrađenim otiscima prstiju i fotografijama optuženog, meteorološki podaci dostavljeni od Hidrometeorološkog zavoda, nalaz i mišljenje centra za forenzičko informatičku podršku i dr. Takođe je u toku dokaznog postupka izvršeno sudskomedicinsko i psihološko vještačenje, vještačenje mobilnih telefonskih aparata i SIM kartica, biološka i DNK analiza, hemijsko i biološko vještačenje i dr. U toku postupka saslušano je više svjedoka i učinilac. Učiniocu je određen pritvor i u pritvoru se nalazio od 3.3.2015. godine, sve do upućivanja na izdržavanje kazne dugotrajnog zatvora.

Vještak Federalne uprave policije Sarajevo, Odjel za forenziku i vještačenja, objasnio je na koji način je napravljena eksplozivna naprava kojom je učinilac izvršio krivično djelo. Po njegovom nalazu, radi se bombi čije je „*ubojito dejstvo poluprečnika do 12 metara, a ranjavajuće do 30 metara i da je to zapravo bila mina iznenađenja, jer je bomba bila tako zamaskirana da na prvi pogled nije predstavljala nikakvu opasnost*". Vještakinja hemijske struke ustanovila je „*da je centar eksplozije bio na gumenom otiraču ispred vrata advokatske kancelarije, da su tragovi pronađeni na licu mjesta bili izloženi djelovanju visoko brizantnih eksploziva (TNT, nitroglicerin, pentrit, heksogen ili tetril), da je pronašla metalne kuglice u materijalu kratera eksplozije koje su odgovarale metalnim kuglicama pronađenim u tijelu nastradale advokatice*".

Kao svjedok je saslušan sin učinioca koji je pored ostalog, naveo „*da je 99,9% sigurno, da je njegov otac ubio advokaticu, da ga je zvao više puta iz A. i da je o tome obavijestio komandira policije*". Nije imao nikakav motiv da pomogne ocu da napravi eksplozivnu napravu kojom je krivično djelo izvršeno, jer je oštećena zastupala njegovu majku „*na čijoj je on strani bio i uspjela u svim sporovima*". Osim toga, nije utvrđeno postojanje njegovog DNK profila na licu mjesta.

Odbrana je izvela i dokaz ispitivanjem svjedokinje Dž.D, prijateljice oštećene sa kojom je kao koleginicom često kontaktirala, a kako su stanovale u neposrednoj blizini svakog jutra su pile kafu prije početka radnog vremena, „*ali da joj se*

advokatica K.J. nije povjerila da joj neko prijeti". Kritičnog jutra *„prolazeći pored kancelarije K.J. primijetila je ispred vrata na ulazu u kancelariju jednu flašu tamne boje, pa je smatrala da je to neko ostavio advokatici i nije na to obraćala pažnju"*. Na osnovu izvedenih dokaza sud je nesumnjivo zaključio da je učinilac izvršio krivično djelo ubistva iz čl. 166. st. 2. tač. d) KZ FBiH.

Krivična sankcija

U prvoj i drugoj prvostepenoj prvostepenoj presudi sud je učinioca oglasio krivim za krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 2. tač. a) i d) u vezi sa stavom 1. KZ FBiH, u sticaju s krivičnim djelom nedozvoljenog držanja oružja ili eksplozivnih tvari iz člana 371. stav 1. KZ FBIH i krivičnim djelom izazivanja opće opasnosti iz člana 323. stav 1. KZ FBIH i osudio ga na jedinstvenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 32 godine. Međutim, poslije održanog pretresa pred Vrhovnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine, učinilac je oglašen krivim za krivično djelo ubistva iz čl. 166. st. 1. tač. d) KZ FBiH i osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 30 godina. Istom presudom učinilac je oslobođen optužbe da je izvršio krivično djelo nedozvoljenog držanja oružja ili eksplozivnih materija iz člana 371. stav 1. KZ FBiH i krivično djelo izazivanja opće opasnosti iz člana 323. stav 1. KZ FBiH. Učinilac je obavezan da naknadi sudske troškove, a na osnovu člana 212. stav 3. ZKP FBiH, oštećeni su za imovinskopravni zahtjev upućeni na parnični postupak.

Odlučujući o vrsti i visini kazne, sud na strani učinioca nije pronašao nijednu olakšavajuću okolnost. Kao otežavajuće okolnosti, sud je cijenio njegovu raniju osuđivanost za krivično djelo nasilja u porodici, stepen krivice koji se ogleda u upornosti optuženog prilikom izvršenja ovog krivičnog djela, počev od gnjeva koji je osjećao prema oštećenoj, pa sve do organizovanja i pravljenja eksplozivne naprave. Sud je, takođe, imao u vidu i činjenicu da oštećena ničim nije izazvala niti doprinijela izvršenju krivičnog djela, već je obavljala poslove koji proističu iz njene profesionalne djelatnosti kojom se bavila. Cijeneći sve ove okolnosti, sud je izrekao kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 30 godina, čije se vremensko trajanje razlikuje od dve prvostepene presude (32 godine dugotrajnog zatvora) jer je učinilac oslobođen optužbe za druga dva krivična djela.

Trajanje krivičnog postupka

Krivični postupak za djelo koje je izvršeno 13.2.2015, optužnica je podignuta 28.08.2015, a izmijenjena 15.6.2017. godine. Prva prvostepena presuda je donijeta 2.10.2017, a po uloženoj žalbi donijeta je i drugostepena odluka 28.3.2018. godine kojom je predmet vraćen istom sudu na ponovno suđenje. Druga prvostepena

presuda je donijeta 14.12.2018, a drugostepena rješenje kojim se prvostepena presuda ponovo ukida i određuje održavanje pretresa pred Vrhovnim sudom FBiH 22.5.2019. godine i presuda Vrhovnog suda FBiH, donijeta 5.3.2020. godine. Od podnošenja optužnice do donošenja prve prvostepene presude prošlo je 2 godine, 1 mjesec i 7 dana, od donošenja prvostepene presude do donošenja presude Vrhovnog suda prošlo je 2 godina, 5 mjeseci i 3 dana, dok je od podizanja optužnice do donošenja presude Vrhovnog suda prošlo 4 godine, 6 mjeseci i 10 dana.

KOMENTARI

U ovom predmetu procesuiran je slučaj ubistva advokatice, kojoj je učinilac prije izvršenog djela, usmeno prijetio ubistvom par dana prije izvršenja ubistva. Iako prijetnja ubistvom predstavlja krivično djelo, advokatica ovo djelo nije prijavila, niti je to učinio njen suprug koga je upoznala s prijetnjom. Nepoznati su razlozi zbog kojih to nisu učinili ni advokatica ni njen suprug. U svakom slučaju, neprijavljivanjem djela propuštena je mogućnost da nadležni organi eventualnom brzom intervencijom spriječe izvršenje ubistva. Očigledno je da je tu prijetnju trebalo ozbiljno shvatiti.

Učinilac je osuđen na dugotrajnu kaznu zatvora od 30 godina. U pogledu optužbe da je izvršio krivično djelo nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija i krivično djelo izazivanje opće opasnosti učinilac je oslobođen optužbe. Prema zaključku suda, iz činjenica i okolnosti navedenih u opisu ovih djela u optužnici ne proizlazi da su ova djela za koja je učinilac optužen propisana kao krivična djela. Ne ulazeći u to kome se od pravosudnih organa (javnom tužiocu ili sudu) mogu pripisati propusti, okolnost da učinilac nije osuđen za ova djela je poražavajuća za pravosuđe. Takođe, zabrinutost izaziva i činjenica, prema informacijama koje su bile dostupne autoricama, da učinilac nije optužen za krivično djelo protiv kantonalne tužiteljice koja je zastupala optužbu u ovom predmetu, jer je prema navodima policijskog službenika učinilac tražio od njega da „metalnom šipkom istuče tužiteljicu". U spisima predmeta ne postoji podatak o tome da li je ovo djelo policijski službenik prijavio.

Ovaj slučaj otvara brojna pitanja u vezi sa krivičnopravnom zaštitom pripadnika i pripadnica advokatske profesije. Naime, KZ FBiH propisuje kao poseban oblik ubistva ubistvo sudije ili tužioca u vezi sa vršenjem njihove sudijske ili tužilačke dužnosti (član 166. st. 1. tač. e). Nejasni su, međutim, pravno-politički razlozi zbog kojih su ovom inkriminacijom obuhvaćeni sudije i javni tužioci, a ne i advokati. U praksi, stranke često doživljavaju advokate koji zastupaju suprotnu stranku kao svoje direktne protivnike, što se posebno odnosi na advokatice koje zastupaju žene u parnicama iz porodičnih odnosa, koje su često izložene šikaniranju, maltretiranju i prijetnjama muškaraca nasilnika. Takav tretman imaju i žene u ženskim nevladinim organizacijama koje pružaju pomoć i podršku ženama žrtvama nasilja. Smatramo da ubistva advokata i advokatica treba da imaju onaj zakonski tretman koji imaju ubistva sudija/sutkinja i javnih tužilaca/tužiteljica, kao i da prijetnje i zastrašivanja koje im se upućuju budu na adekvatan način inkriminisane.

U ovom slučaju žrtva femicida bila je advokatica. Iako na prvi pogled nije u pitanju rodno zasnovano nasilje, okolnost da je riječ o ženi koja je bila punomoćnica žene u mnogim postupcima protiv učinioca, ukazuje da i ovaj slučaj femicida ima rodnu dimenziju i da u budućim istraživanjima treba veću pažnju posvetiti rizicima kojima su izložene advokatice i žene iz ženskih organizacija koje pružaju pomoć i podršku ženama u sudskim i drugim postupcima, posebno onima koji se vode radi zaštite od nasilja i ostvarivanja prava žena u vezi s porodičnim odnosima.

Ni u ovom slučaju sud nije odlučivao o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih, iako su postojali uslovi da se o ovim zahtjevima odluči u krivičnom postupku.

Slučaj br. 5: učinilac Z.S, žrtva S.S.

Modalitet izvršenja, obilježja i pravna kvalifikacija krivičnog djela

Optužnicom Kantonalnog tužilaštva Tuzlanskog kantona od 12.11.2015. godine, koja je potvrđena 13.11.2015. i izmijenjena na glavnom pretresu 15.5.2016. u pogledu činjeničnog opisa djela, bez promjene pravne kvalifikacije. Učinilac Z.S. je optužen da je umišljajno lišio života jedno lice tako što je „*dana 16.6.2015. godine, u vremenskom periodu od 12 do 13.30 sati, u Ž. u naselju B, na nekategorisanom makadamskom putu, na lokalitetu Nj.B, između šume vlasništvo H.H, nakon što je prethodno istog dana u jutarnjim satima, ispred svoje porodične kuće u mjestu M, općina D.J, sa svojim bratom K.M. donio zajedničku odluku da usmrte njegovu suprugu S.S, svjesno i voljno preduzimao naknadne radnje kojima je i on na odlučujući način doprinijelo lišavanju života njegove supruge, što je i htio, pri čemu je i radnje M.K. prihvatio i kao svoje radnje, pa je onda sa tim ciljem svojim putničkim motornim vozilom marke „Opel Zafira", njemačkih registarskih oznaka, kojim je sam upravljao, dok se na mjestu suvozača nalazila njegova supruga S.S, krenuo u pravcu općine Ž, dok je za njim krenuo K.M, sa svojim putničkim motornim vozilom marke „Opel Zafira", njemačkih registarskih oznaka, te su se obojica, po dolasku uputili glavnim putem preko naseljenog mjesta C, u pravcu naseljenog mjesta B. u namjeri da suprugu S.S. odvede na izolovano mjesto, gdje bi ona, po prethodnom dogovoru, bila lišena života, a na kojem mjestu se i nije očekivao nailazak trećih osoba i koje mjesto je dovoljno udaljeno od glavnog puta i naseljenog mjesta, tako da bi efekti od pucanja iz pištolja bili skoro pa potpuno umanjeni, iskoristio povjerenje koje je S. imala prema njemu kao svom bračnom drugu, te je onda i skrenuo sa asfaltnog puta na lokalni teško prohodni makadamski put, dok je odmah za njim sa vozilom skrenuo K.M, sa svojim putničkim motornim vozilom, te su se tako nastavili kretati navedenim teško prohodnim makadamskim putem do mjesta koje je oko 1.450 metara bilo udaljeno od glavnog asfaltnog puta, da bi nakon toga S.Z. na kritičnom mjestu, kada se uvjerio da nema trećih lica, zaustavio svoje putničko motorno vozilo, a kada su on i njegova supruga S.S. izašli iz vozila, iza njih se zaustavilo vozilo kojim je upravljao K.M, te je i on izašao iz istog vozila, nakon čega je jedan od njih usmrtio S.S, a što su njih obojica u konačnom i htjeli i to na način da je jedan od njih dvojice iz vatrenog oružja – pištolja nepoznate marke i kalibra, za vrijeme dok se nalazio lijevo od S. na udaljenosti većoj od 1 metar od nje, ispalio tri metka u njenom pravcu, nanijevši joj na taj način strijelnu povredu glave tipa ustrijela (...), strijelnu povredu tipa ustrijela grudnog koša i trbuha (...), strijelnu povredu tipa zastrela lijeve prednje strane grudnog koša (...), a kojom prilikom je kod S. nastupila smrt uslijed oštećenja za po život važnih centara u mozgu kao posljedica oštećenja tkiva mozga, dok povećanja pritiska unutar lobanjske duplje uslijed otoka tkiva mozga i krvarenja u lubanjsku duplju, a što je sve nastalo u sklopu*

strijelne povrede tipa ustrijela sa ulaznim otvorom u lijevom bočnom tjemenu glave, nakon čega su se vozilima obojica udaljili sa lica mjesta, ostavljajući beživotno S. tijelo na mjestu usmrćenja, te su se uputili u pravcu Ž, a kada su došli u Ž, S.Z. je otišao u Policijsku stanicu Ž. i lažno prijavio da su dva nepoznata lica lišila života njegovu suprugu S.S., dok je K.M. napustio Ž. i istog dana napustio Bosnu i Hercegovinu, prešavši granicu sa R.H. na graničnom prijelazu B. u 18.30 časova". Krivično djelo je u optužnici pravno kvalifikovano kao ubistvo iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 31. KZ FBiH (saučiniteljstvo), jer je učinilac Z.S. sa umišljajem preduzeo radnje kojima je na odlučujući način doprinio lišavanju života drugog lica.

Činjenični opis i pravnu kvalifikaciju krivičnog djela navedenog u optužnici, poslije provedenog dokaznog postupka, prvostepeni sud je u potpunosti prihvatio i učinioca oglasio krivim za krivično djelo ubistvo iz čl. 166. st. u vezi sa čl. 31. KZ FBiH. U toku krivičnog postupka izvršeno je sudskomedicinsko vještačenje, kao i obdukcija tijela S.S. Utvrđeno je da je oštećena zadobila tri strijelne povrede, odnosno da je „*zadobila strijelnu povredu glave tipa ustrijela (...) i strijelne povrede tipa ustrijela grudnog koša i trbuha*". Prema obdukcionom zapisniku i nalazu sudskomedicinskog vještačenja, oštećena S.S. umrla je nasilnom smrću koja je neposredno nastupila uslijed oštećenja za po život važnih centara na mozgu, koje je nastalo kao posljedica oštećenja tkiva mozga i povećanja pritiska unutar lobanjske dublje, usljed otoka tkiva mozga i krvarenja u lobanjsku duplju, sve nastalo u sklopu strijelne povrede tipa ustrijela, „*... te da blagovremena pružena liječnička intervencija ne bi mogla spriječiti smrtni ishod povređivanja*".

Ličnost i ponašanje učinioca

U vrijeme izvršenja krivičnog djela učinilac Z.S. imao je 53 godine, a sa S.S. je prema njegovom iskazu bio u braku 10 godina (u obrazloženju druge prvostepene presude navedeno da su bili u bračnoj zajednici preko 30 godina, što je posvjedočila i sestra oštećene – prim. autorki) i sa njom je imao dvoje djece. Učinilac je po zanimanju mašinovođa, završio je željezničku školu, radio je na aerodromu, a supruga je radila u trgovini, bili su dobrog imovnog stanja, imali su kupljena tri stana, jedan stan je poklonio starijoj kćerki, drugi je namijenio mlađoj i planirao je za sebe i suprugu treći stan. Supruga je po nacionalnosti Srpkinja, on je Rom, s njenom porodicom iz Srbije su bili u kontaktu i često su išli kod njih, a i oni su dolazili kod njih za Novu godinu. Inače, supruga je upražnjavala svoje vjerske praznike, ali i muslimanske, znala je da uči iz Kurana, on je poštovao njenu vjeru, išao u crkvu i palio svijeće. Njegova rodbina je njegovu suprugu dobro prihvatila. Zbog anonimizacije, nema podataka o mjestu rođenja i prebivalištu optuženog. Ranije nije osuđivan.

U svom iskazu na glavnom pretresu, kao svjedok odbrane, učinilac S.Z. nije osporio da se nalazio na mjestu gdje je ubijena njegova supruga, ali izvršenje krivičnog djela nije priznao već je naveo da su njegovu suprugu usmrtila dva nepoznata lica uz upotrebu vatrenog oružja. Dalje je naveo: „*da je u braku sa suprugom bio 10 godina, da su imali dvoje djece, dvije kćerke, od kojih je jedna bolesna od rođenja, druga je dobro, ali ga ne sluša, promijenila se kako je našla momka, hoda cijelu noć, dolazi ujutro, sretnu se na vratima. U junu prošle godine, došao je u Bosnu zbog hodže, da vide da nije nešto napravljeno njima u kući i kćerkama, što su agresivne, prema njemu i njegovoj rahmetli supruzi i da je to bio povod dolaska u Bosnu, čuli su da ima jedan hodža i išli su njemu da im napravi zapise, u autu je policija našla zapise. U Bosnu su došli kasno oko 23.30 sati i htjeli su da spavaju u hotelu 'Č.' ali nisu uspjeli, nije bilo portira (...) Žena mu je predložila da spavaju u autu, da ujutro idu u hotel i poslije da idu hodži. Ujutro su otišli u hotel i spavali do 10 sati, oko 11 sati su krenuli hodži i kod njega su taj dan završili, ali kasno. Poslije su se vratili u hotel i tu prespavali, a sutradan je rekao ženi da idu kod njegovih u M, kod njegove majke i kad su došli vidi da oni sjede, njegove sestre J. Z, snaha M. i njegov brat M. i da se razgovor vodio oko miraza, da im je rekao da nema vremena da sjedi, da je došao samo zbog miraza što hoće da ga dijele, da njegov dio podjele njegovoj braći i sestrama i da mu je mati plakala, govorila je da i njemu nešto pripada (...) Otišao je sa ženom u hotel, rekao joj da ništa od miraza nije uzeo (...) Poslije toga su otišli da natoče gorivo na benzinsku pumpu i tu je bila neka prodavnica i S. je kupovala stvari za Z. unučad, neke stvari za Z. i krenuli su za T.1, u Ž. je imao osjećaj, kao da ga neko prati (...) Navodi da je tu jedno vozilo preticalo sva auta i došao iza njega blizu, tada se nalazio na putu prema selu T.1, tada je rekao ženi „ovaj nešto traži od nas", smanjio je brzinu, a drugo vozilo je smanjilo brzinu, dao je gas i taj je dao gas. Vidio je da ga prati „Audi" tamne boje, crni, tamnoplavi i iza tog auta je bio jedan Mercedes, da su se uplašili on i žena, htio je samo da se odmakne i skrenuo je na makadamski put, gdje bi se mogao vratiti za Ž. Kada se odmaknuo vozilom, da je rekao tom vozaču da mu pravi prolaz, da ga prođe, da ga pusti da prođe, samo se odmaknuo da se vraća nazad i da ga je blokirao otpozadi i onda je dao na gas, uplašio se. Vozio je tim makadamskim putem, kada je video da ima živa ograda, jedna kuća, mislio je da je tamo selo i tim putem je dalje vozio, video je da nema izlaza, kad je došao već na kraj, vidi jedno veliko stablo, blokirao mu put, ni tamo ni vamo…. tokom vožnje rekao je ženi 'nemoj da galamiš, nemoj da vrijeđaš, ako traže pare, evo daj pare, ako traže auto, neka uzmu i auto i sve›. Opisuje da su kolima bila dvojica, da su imali masku, samo im se vide oči, nos i usta (...) izašli su napolje da ih pitaju, šta hoće od njih, S. izašla na jednu, a on na drugu stranu. Oni su im se polako približavali, rekli su 'dajte pare! Daj nam pare', njegova žena iz njedara uzela pare i rekla 'evo vam pare' i dotrčao je njegov kolega uzeo mu pare iz ruku, stavio sebi u džep... taj što je imao kapu i naočale, video je samo drži kesu, kesu nosi sa sobom, nije vidio pištolj nikakav. Bilo je dva minuta, mir, mislio je*

sad će da idu, sad će ih pustiti da idu, da oni odlaze, ali S. je počela da ih psuje, počela da im svašta govori, onaj sa tom kesom je otišao na njenu stranu i tamo, a njemu (Z) je rekao 'ne smiješ da vidiš nas, gledaj tamo u pravcu auta'. Gledao je tamo u pravcu auta, okamenio se i samo je vidio, kad je gledao na stranu, hoće on da puca u njegovu ženu, počeo je da puca u njegovu ženu, ona se uhvatila ovako i gleda u njega i onda padne. Padne ona i on sa druge strane, opali joj još jedan metak u glavu, da je tako to bilo i kad nije crkao od straha, da bi mu bilo lakše da su i njega ubili." Pošto je učinilac ukazivao na taj momenat u sudnici, sud je vizualno opisao da optuženi pokazuje da je to lice imalo ruku u džepu i da mu je djelovalo da u džepu, pošto je naduvano, ima naoružanje, da je mislio da je naoružan, nije znao, on je čekao i gledao.

U daljem iskazu učinilac je opisao „*da je bio na strani šofera (lijevo), a da mu je žena bila sa desne strane i da se onda približio taj sa tom kesom i tamo počeo da puca u nju, a drugi je bio 30 centi od auta, na čošku i tu je stajao kod zadnjih vrata, gdje je žmigavac. Suprugu je ostavio da bi pozvao pomoć i policiju da dođe*". Kako nije uspio da pronađe policiju, navodi da je vidio jedna policijska kola i ispričao je policajcima šta se desilo. „*Pitali su ga gdje je to da im pokaže, da sjedne sa njima u kola, u njihova kola i pokazao im mjesto gdje se to nalazili i oni su vidjeli i gledali, onda su došli drugi, ostali. Rekli su mu da vadi sve ključeve, novčanik sve na haubi auta da stavi stvari, pipali su ga i onda su u jednu kesu stavili stvari i odveli su ga, kad su to sve završili, u miliciju, uzeli su od njega otiske, uzeli mu stvari, garderobu i auto su generalno pregledali.*" Opisujući osobe koje su ih navodno presrele Z.S. je rekao da su „*visine 1,90 i 1,85 ali jedan razvijen kao neki bilder i onaj s njim što je, malo manji od njega isto bilder nek*". Opisao je i konstituciju brata M, da je viši od njega, da je on visine 1,75, a M. je visok 1,80. Za brata M. navodi „*da nije znao da će biti kod kuće kada je došao kod majke, nisu bili ni u kakvom kontaktu godinu dana, jer je bio u zatvoru, ni u Nj. nisu razgovarali, niti ga je zvao na telefon, pozdravio se sa njim pred kućom majke i sa ostalima*". Nije mu bilo poznato koje vozilo ima njegov brat.

Nakon što je izvršen pregled snimka nadzornih kamera, koje je učinilac gledao na glavnom pretresu, ispostavilo se da vozilo koje je se kretalo iza njegovog vozila bilo vozilo koje pripada njegovom bratu M. koje je cijelo vrijeme išlo za njima. Kada je to video na snimcima, učinilac je bio iznenađen, odakle on tu i da nije primijetio vozilo, koje je isto kao i njegovo i koje je identifikovano da je vozilo njegovog brata. Poslije izvedenih dokaza i uvida u snimak nadzornih kamera, sud nije prihvatio navode odbrane učinioca da nije izvršio krivično djelo ubistva supruge u saizvršilaštvu sa bratom, kako je u optužnici navedeno, već da su njegovu suprugu ubile dvije nepoznate osobe sa maskama na licu koje su ih pratile vozilom i presrele na putu.

U toku postupka obavljeno je sudskopsihijatrijsko vještačenje učinioca na Klinici za psihijatriju. U nalazu vještaka je konstatovano, pored ostalog, da je „*djelo koje se optuženom stavlja na teret, ubistvo, počinjeno kao pretežno voljna radnja, nije bilo izmijenjene svijesti niti je bilo suviše jakog afekta, a vremenski je postojala mogućnost za rasuđivanje i odmjeravanje motiva i razloga za i protiv, te sličnih elemenata procjene, ubilačka namjera makar i maglovito na bazi određenog motiva ili više motiva koje će utvrditi istraga formirala se u počiniocu prije ubistva, a manifestovala se kroz djelo koje je planirano... Kod optuženog nisu nađeni elementi psihopatologije, koji bi remetili sposobnost rasuđivanja. Optuženi je bio slobodan upravljati svojim postupcima u kritičkom trenutku kao i aktuelno. Optuženi ne boluje niti od privremene niti od trajne duševne bolesti, niti postoji zaostali duševni razvoj, a djelo nije počinjeno pod odlučujućim uticajem alkohola niti droga, a počinjeno je kao pretežno voljna radnja tempore criminalis bio je uračunljiv.*“ U pogledu uračunljivosti i oblika krivice učinioca sud je zaključio da je učinilac bio svjestan da svojim radnjama može usmrtiti oštećenu suprugu i da je to i htio u saizvršilaštvu sa svojim bratom, što znači da je krivično djelo izvršio s direktnim umišljajem.

Ličnost i ponašanje žrtve

Žrtva krivičnog djela ubistvo je S.S, supruga učinioca, sa kojom učinilac ima dvije kćerke. O oštećenoj nema nikakvih opštih podataka u presudi: godine života, obrazovanje, zanimanje i dr. O odnosima sa učiniocem saznajemo iz iskaza saslušanih svjedoka: sestre oštećene i kćerki učinioca i oštećene.

Sestra oštećena B.M. je u iskazu na glavnom pretresu navela da su njena sestra i učinilac „*30 godina zajedno, da zna mnogo o njihovom odnosu i zajedničkom životu, da za mnoge probleme i stvari S. nije htjela da govori, da ih zaštiti da se ne sekiraju... Kada se S. udala za Z, porodica nije bila za to, jer on nije odgovarao njoj ni po jednoj osnovi, mentalno su različiti, ona je otišla, sebi izgradila dom i svoju porodicu (...) Z. je prilično labilna osoba tako da je majka manipulisala sa njim. S. je vodila svoju porodicu i normalno je postupala i normalno je gradila djeci karijeru, gradila je školovanje što je trebala jedna normalna žena da uradi, sve to smetalo je njegovim roditeljima, zbog toga je nisu voljeli*”. Svjedočeći o odnosu učinioca i oštećene, napomenula je „*da joj je S. govorila da se ponašanje supruga promijenilo kad mu se otac razbolio (...) da je bio ljubomoran i optuživao je S. za prevaru. Žalila se da su imali učestale svađe zbog toga, da optuženi odlazi kod svoje porodice, da dolazi kući i da neće da jede to što ona spremi, da neće da spava u istoj prostoriji s njom, da neće da priča (...) da su promijenili broj telefona i da ih je S. poslije rijetko zvala, samo sa mobilnog, da li je on njoj branio ili ona nije mogla ili nije htjela uglavnom od Nove godina ona je njih zvala samo sa mobilnog telefona i nije ništa govorila, samo je pitala za zdravlje i da su dobro*

da se ne brine (...), rijetko je zvala što je neuobičajeno, do tada su se uvijek čuli i satima razgovarali. Z. joj je zadnji put kada je dolazio 2013. godine rekao je ga je S. prevarila, da je bila spremna da se kune na Bibliju ili na Kur'an ili da se suoči sa tim svjedokom sa tim sa kojim je ona njega prevarila, on je imao neke telefonske razgovore, tako su govorili, zato su promijenili broj telefona, misli da su telefonski pozivi dolazili od onih koji su huškali sve to i znaju da je on labilan i da ga lako nagovore i da naprave problem. Poslije 2013. godine nije više dolazio, a dolazila su samo djeca i S. na slavu".

Kao svjedok je saslušana kćerka učinioca i oštećene, koja nije htjela da koristi mogućnost oslobođenja od svjedočenja. U svom iskazu je navela „*da su se majka i otac puno svađali zbog para, da je uvijek tražio pare zbog svoga oca, bio je mnogo, mnogo ljubomoran, znao je da prije ide s posla da svrati kod nje i da vidi šta ona radi, puno puta joj je rekao da joj je majka kurva i da se kurvari i da ima nekoga (...) navodi da nije bila u kontaktu sa drugim članovima porodice oca, oni su mrzili njenu majku, govorili su da je četnik, njegova majka, njegov otac H, svi oni su govorili da je ona loša, da on treba da se rastane da njih napusti, da ima bolji život, uvijek su tražili pare, uvijek su govorili da ona sprečava da dobiju pare, da ona ne da pare*". Druga kćerka učinioca i oštećene takođe je pristala da svjedoči i u svom iskazu je opisala odnos između roditelja. Izjavila je da je kao slabo pokretna osoba imala zdravstvene probleme od rođenja i cijeli život je živjela s roditeljima u jednom stanu. Nekoliko dana, tačnije pet dana prije odlaska u Bosnu majka joj je rekla da se boji da će je ubiti Z.S. sa bratom M, bila je uplašena i uplakana jer je „čula tu prijetnju da će je muž ubiti, odnosno da će je ubit njegov brat M", to joj je sam učinilac Z. rekao, a na pitanje suda da li je to oštećena možda nekom to prijavila osim što je njoj ispričala, svjedokinja je rekla da je ispričala samo njoj i da nije sigurna da je ispričala i svojoj sestri. Bila je zabrinuta za sigurnost majke, htjela je da prijavi policiji, ali je njena majka sve htjela da štiti nije htjela nikome da priča, „*nastojala je da te stvari ne iznosi u javnost, da sakrije i nikom ne priča*", tako da ništa nisu prijavljivale policiji. Tvrdi da je njen otac Z.S. spavao sa nožem ispod jastuka. Za majku je navela da je imala zdravstvenih problema, slomila je kičmu, imala je probleme s nogama i artrozu prstiju, nije se obraćala psihijatru, nije ni ona niti su se kad liječile, bile su mentalno zdrave.

Tok krivičnog postupka

Krivično djelo je izvršeno 16.6.2015. godine, a optužnicu je podigao kantonalni tužilac Tuzlanskog kantona 12.11.2015. godine. Optužnica je potvrđena je 13.11.2015. i izmijenjena na glavnom pretresu u pogledu činjeničnog opisa krivičnog djela 15.5.2016. godine. Prvostepena presuda je donijeta 2.6.2016. godine, a po uloženoj žalbi branioca učinioca, donijeto je drugostepeno rješenje

Vrhovnog suda Federacije BiH 12.1.2017. godine kojim je presuda ukinuta i predmet vraćen na ponovno odlučivanje. Druga prvostepena presuda donijeta je 27.3.2017. godine. Na ovu presudu žalbu su izjavili kantonalni tužitelj i branilac učinioca. Drugostepeni sud je donio presudu 7.9.2017. godine kojom je odbio obje žalbe i potvrdio prvostepenu presudu. Učiniocu je određen pritvor i u pritvoru se nalazio od 16.6. 2015. godine, sve do upućivanja na izdržavanje kazne.

U toku krivičnog postupka pred prvostepenim sudom izvedeno je više dokaza koje su predložili tužilaštvo i odbrana. Pored saslušanja svjedoka, oštećenih, vještaka sudske medicine, vještaka sudske psihijatrije, vještaka za balististička i mehanoskopska vještačenja, biološkog vještačenja, DNA analize, izvršen je uvid u policijsku dokumentaciju povodom kritičnog događaja, zapisnik o uviđaju, snimke sa rekonstrukcije događaja, videozapis s videokamere, fotodokumentaciju i dr.

Svjedokinja sestra oštećene, pored ostalog, izjavila je da je sestru S. posljednji put vidjela 20.1.2015. godine, kada je došla da bi ih iznenadila. Navela je da joj nije poznato ništa o događaju u kojem joj je sestra smrtno stradala. Kćerka učinioca i oštećene, u svom iskazu je pored ostalog navela „*da se zadnji put čula sa majkom, kad su stigli u Bosnu, drugi dan je nazvala njenu sestru i rekla da su stigli u neki hotel da je sve „okej“ da se ne brinu.*" Znala je da njeni roditelji idu u Bosnu da posjete nekog hodžu, otac joj je rekao da idu da posjete hodžu zbog toga što je njena sestra bolesna da joj pokušaju pomoći, „*a prvo da hoće da ide tamo zbog nje, zato što ga ne sluša, zato što nosi dijete zato što ne zna šta je sa njom, zato je htio prvo da ide i kao da vidi šta je s njima, sve ide loše nemaju para, zato su htjeli da idu*“. Osporila je da njen otac nije imao dovoljno para, on je imao dosta para, živio je kao gospodin, imao je posao. Takođe je izjavila da „*ne sumnja da je njen otac kriv što joj je majka poginula*". Nije ljuta na njega, samo ne zna zašto je to učinio. Druga kćerka učinioca i oštećene, saslušana kao svjedok, pored ostalog je izjavila da je njen otac bio razlog da idu hodži „*jer je on prije nego što su krenuli za Bosnu dobio, kako se kaže, paniku i dobio pritisak (...) otvorio je prozor, otvorio je terasu, ide po stanu, ono totalno je bio apatičan nije znao gdje šta i onda je L. došla i išla s njim u Hitnu, pored njihove kuće odmah i oni su mu dali tablete za pritisak i popio je tablete za depresiju, da je imao depresiju i rekao joj prije nego što je išao za Bosnu, tvrdio da su neki ljudi su kod nas neki demoni, u noći je ustajao, otvarao sva vrata gledao je li spavaju, to sve je radio*".

Svjedok A.F. izjavio je da nije poznavao učinioca, vidio ga je dva puta u životu, ali da poznaje njegovog brata S.M. koji je promijenio ime u K.M. „*U tom periodu u junu mjesecu, vidio je Z. ispred kuće, u jutarnjim satima, moglo je biti oko pola devet ujutro, otprilike četvrti ili peti dan kako su oni došli, zna da je M. odmah sutradan kad*

je došao išao u policijsku stanicu da preuzme putnu ispravu, penzionisani je policajac i pitao ga za postupak šta treba da uradi gdje da podigne putnu ispravu." Opisao je „*kako je vidio optuženog kada je sa suprugom pio kafu na terasi, oko osam pola devet ujutro i zapazio kako na ulazu u svoje dvorište parkira vozilo nove proizvodnje tip „Opel Zafira" boje zelenkasta, crna, siva nije obraćao pažnju, zna da su tablice Nj, jer je udaljenost nekih možda 20 m od njegove kuće do kuće M. i S. M.1, M. pred kućom i gospodina nižeg rasta sa brčićima (optuženog) i bio je desetak minuta sa bratom M, nije obraćao pažnju da je to njegov brat, ulazio je u kuću i momentu kad je ponovo izašao, vozilo se već bilo udaljilo koje je bilo parkirano na njegovom ulazu „Opel Zafira" i otišlo je u pravcu puta M4 iz pravca odakle je i došlo*".

Saslušan je i svjedok P.F, koji je zaposlen u Policijskoj stanici i koji je primio usmenu prijavu učinioca u kojoj je ovaj naveo da ga je pratilo neko crno vozilo, da nije siguran koje je marke, da ga je vozilo sustiglo, da su iz njega izašle jedna, dvije, tri osobe, koje su od njegove supruge tražile novac i da im je ona novac dala, da je navodno, jedno lice je u kesi imalo pištolj i pucalo je iz te kese. Na pitanje policajca šta je on uradio, učinilac je rekao da je uspio da pobjegne. Svjedok je prijavu zaveo u knjigu dnevnih događaja, obavijestio svog pretpostavljenog šefa smjene, on je obavijestio dežurnog istražitelja i oni su nastavili dalji rad. Kao svjedok odbrane, saslušana je H. Z. koja je izjavila da poznaje učinioca od rata, da su bili u N. kao izbjeglice i tu su se upoznali, da mu je poznavala suprugu i da su se tamo družili i posjećivali. Znala je da je supruga učinioca bila druge nacionalnosti, ali nije ništa primijetila među njima da ne funkcioniše, slagali su se, njoj su izgledali kao srećan par.

Sud je saslušao i vještaka za balistička i mehanoskopska vještačenja iz FUP-a u Centru za forenzička vještačenja i ispitivanja i istraživanja, koji je naveo da su prilikom obdukcije tijela S.S. pronađena dva zrna za koja je utvrdio da se po svom morfološkom obliku potpuno uklapaju jedan u drugi, ali se nije mogao izjasniti iz kojeg vatrenog oružja su nanesene povrede od kojih je smrtno stradala S.S. Na glavnom pretresu saslušano je stručno lice, kao predstavnik firmi koje su bile nadležne za videosnimke „Media SKY", koje je opisalo videozapise o kretanju automobila.

Poslije provedenog dokaznog postupka, sud je prihvatio sve relevantne činjenične tvrdnje optužnice da je učinilac sa svojim bratom donio zajedničku odluku da usmrte njegovu suprugu i da je u tom cilju učinilac svjesno i voljno preduzimao naknadne radnje kojima je doprinio lišavanju života svoje supruge, što je i htio, pri čemu je i radnje svog brata M.K. prihvatio kao svoje. U presudi je detaljno objašnjeno saizvršilačko djelovanje učinioca i njegovog brata. Kao

učesnici u ostvarenju lišavanja života supruge učinioca, imali su takve uloge koje su od bitnog značaja u procesu izvršenja krivičnog djela ubistva, odnosno ostvarenja njihovog zajedničkog plana. U presudi se dalje navodi: „*Takve uloge optuženom i njegovom bratu K.M. daju funkcionalna vlast nad ovim krivičnim djelom kao cjelinom, jer da je jedan od njih, kao saizvršilaca propustio da izvrši svoj dio prethodno preuzetih zadataka, djelo i ne bi moglo biti realizovano, odnosno ono ne bi moglo biti relizovano onako kako je od njih obojice stvarno i planirano. Dakle, bitnu i opredjeljujuću karakteristiku saizvršilaštva njih dvojice predstavlja zajedničko učešće u izvršenju krivičnog djela iz izreke presude. To znači da su za to ispunjene subjektivne i objektivne pretpostavke, to je njihova zajednička odluka ili kolektivna izvršilačka volja, ali i preduzimanje radnje kojom se učestvuje u ostvarenju tog krivičnog djela.*“ Sud je ocijenio da su od odlučnog značaja dokazi koji su pribavljeni na osnovu snimaka s kamera videonadzora, na kojima je nesumnjivo utvrđeno očigledno vidljivim da se odmah iza vozila učinioca, u kome je on bio sa svojom suprugom, kretalo vozilo njegovog brata i da se u povratku sa mjesta događaja, na glavnom putu prvo pojavilo vozilo njegovog brata, a nedugo zatim i vozilo učinioca i da drugih vozila na tom putu nije bilo. Sa nadzornih kamera je takođe utvrđeno da je brat učinioca odmah poslije događaja prešao granicu BiH i Hrvatske i vratio se u Njemačku, dok je učinilac otišao u policijsku upravu i lažno prijavio kako je njegova supruga usmrćena. Iz zapisnika o uviđaju, kao materijalnog dokaza, vidi se koji su predmeti nađeni kod oštećene jer su svi taksativno nabrojani, nađen je novac, kreditne kartice, zlato i ostali vrijedni predmeti, pa je sud ocijenio iskaz učinioca saslušanog kao svedoka da je oštećena dala novac ljudima koji su ih presreli, kao neuvjerljiv.

Krivična sankcija

Prvostepeni sud je učinioca oglasio krivim zbog krivičnog djela ubistvo iz čl. 166. st. 1. u vezi sa čl. 31. KZ FBiH i osudio ga na kaznu zatvora u trajanju od 12 godina, u koju je uračunato vrijeme provedeno u pritvoru. Istom presudom učinilac je obavezan da naknadi troškove krivičnog postupka, a na osnovu čl. 212. st. 3. ZKP FBiH oštećene su upućene da imovinskopravni zahtjev mogu ostvarivati u parničnom postupku. Po uloženoj žalbi na prvostepenu presudu, Vrhovni sud FBiH je predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje. Druga prvostepena presuda je ista kao i prva prvostepena presuda. Učinilac je oglašen krivim za isto krivično djelo i osuđen na istu vremensku kaznu zatvora u trajanju od 12 godina. Drugostepeni sud, odlučujući po žalbama tužioca i branioca učinioca, donio je presudu kojom su žalbe odbijene kao neosnovane i potvrđena prvostepena presuda.

Kao olakšavajuće okolnosti na strani učinioca sud je uzeo u obzir raniju neosuđivanost. Kao otežavajuće okolnosti, sud je cijenio činjenicu da je učinilac suprugu S.S. zajedno sa bratom K.M. usmrtio, kao majku svoje djece i suprugu, težinu učinjenog krivičnog djela, stepen krivice učinioca i jačinu povrede zaštićenog dobra, pa je našao da je kazna zatvora u trajanju od 12 godina srazmjerna težini učinjenog djela i stepenu krivice učinioca i da se tom kaznom u cjelini ostvaruje svrha kažnjavanja iz čl. 42. KZ FBiH.

Trajanje krivičnog postupka

Krivični postupak za djelo koje je izvršeno 16.6.2015, optužnica je podignuta 12.11.2015, potvrđena 13.11.2015, a izmijenjena 15.5.2016. godine. Prvostepena presuda je donijeta 2.6.2016, a po uloženoj žalbi, donijeto je drugostepeno rješenje 12.1.2017. kojim je predmet vraćen istom sudu na ponovno suđenje. Druga prvostepena presuda je donijeta 27.3.2017, a drugostepena presuda 7.9.2017. godine. Od podnošenja optužnice do donošenja prve prvostepene presude prošlo je šest mjeseci i 20 dana, od donošenja prve prvostepene presude do donošenja drugostepene presude prošla je jedna godina, tri mjeseca i pet dana, a od podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude prošla je jedna godina, devet mjeseci i 25 dana, što znači da je krivični postupak okončan u relativno kratkom vremenskom trajanju.

KOMENTARI

Ovaj slučaj femicida predstavlja eklatantan primjer posljedica koje nastaju u partnerskom odnosu zasnovanom na patrijarhalnom sistemu vrijednosti i stereotipnim ulogama polova, koji zajednički dijele i žrtva i učinilac. Prema mišljenju autorica, kao i na osnovu rezultata istraživanja nasilja prema ženama,[84] zbog takvih patrijarhalnih shvatanja žrtva nije ni prijavljivala nasilje, u želji da sakrije od javnosti optužbe supruga da ga je „prevarila“, smatrajući da je to njena sramota i da će je u patrijarhalnoj sredini, zbog same sumnje supruga u nevjerstvo, porodica i šira javnost

[84] Opšimije: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480615585399?journalCode=tcra; https://via.library.depaul.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1186&context=csh_etd; https://crcvc.ca/docs/victim_blaming.pdf; https://www.redalyc.org/pdf/172/17217456017.pdf; https://www.abc.net.au/everyday/reasons-why-victim-survivors-dont-report-domestic-violence/100035002; https://www.aljazeera.com/features/2021/10/29/how-not-to-blame-a-woman-for-being-murdered

osuditi. S druge strane, učinilac je navodnu prevaru doživio kao poniženje, koje je kod njega izazvalo želju da je kazni najtežom kaznom – lišenjem života, što je i na kraju i ostvario.

Nasilničko ponašanje učinioca prema žrtvi bilo je poznato članovima uže i šire porodice, ali je to bila „porodična tajna", koja je brižljivo čuvana kako se ne bi saznalo za postojanje sumnje u nevjerstvo supruge, koje u tradicionalnim sredinama nailazi na opštu osudu javnosti. U toku postupka nije ispitivana rodna zasnovanost djela, niti je dublje sagledavan odnos učinioca i žrtve. Da je to učinjeno, mogla se promijeniti pravna kvalifikacija djela, s obzirom da prema mišljenju autorica, ovo djelo ima obilježja krivičnog djela ubistva iz bezobzirne osvete, za koje je zaprijećena daleko veća kazna od kazne zaprijećene za „obično" ubistvo. Takav pristup podrazumijevao bi da se u postupku sagleda i činjenica da je učinilac pripadnik romske zajednice u kojoj se vjernost žene glorifikuje kao najznačajnija ženska dužnost i vrlina.

U ovom predmetu sud nije odlučivao o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih, iako nije bilo smetnji da o njima odluči u krivičnom postupku. Time su oštećene primorane da za ostvarivanje svojih zahtjeva vode dugotrajni i skup parnični postupak, što je praksa koju bi bilo preporučljivo promijeniti, kao što je već ranije navedeno u tekstu.

KLJUČNI NALAZI I PREPORUKE

Ključni nalazi

- Predmet istraživanja je praksa sudova u Bosni i Hercegovini u procesuiranju slučajeva nasilnog lišenja života žena koje su učinili muškarci (femicid). Istraživački uzorak čine krivični predmeti pravnosnažno okončani u periodu 1.1.2017. do 30.6.2021. godine koji se odnose na procesuirana krivična djela u kojima su izvršioci muškarci, a žrtve žene, koja su kvalifikovana kao: ubistvo, pokušaj ubistva i nasilje u porodici sa smrtnim ishodom iz čl. 166. st. 1. i st. 2. tač. a) i d), čl. 166. st. 1. u vezi čl. 28. i čl. 222. st. 5. u vezi st. 1. KZ FBiH; ubistvo, pokušaj ubistva, teško ubistvo uz čl. 124. st. 1, iz čl. 124. st. 1. u vezi čl. 22, iz čl. 125. st. 1. tač. 6, čl. 149. st. 1. tač. 5. KZ RS iz 2017. godine i pokušaj ubistva, teško ubistvo i pokušaj teškog ubistva iz čl. 148. st. 1. u vezi čl. 20, čl. 149. st. 1. tač. 5. i čl. 149. st. 1. tač. 1. KZ RS iz 2003, kao i pokušaj ubistva iz čl. 163. st. 1. u vezi sa čl. 28. KZ Bd BiH. Svi slučajevi iz uzorka posmatrani su kroz navedene pravne kvalifikacije krivičnih djela kao femicid – lišenje života ili pokušaj lišenja života žene od strane muške osobe, s obzirom na to da u postojećem zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta, femicid nije inkriminisan kao posebno krivično djelo.
- Istraživanjem su obuhvaćena ukupno 34 sudska predmeta (26 predmeta sudova Federacije BiH, sedam predmeta sudova Republike Srpske i jedan predmet sudova Brčko distrikta), u kojima je donijeto ukupno 94 prvostepenih i drugostepenih odluka: 78 prvostepenih i drugostepenih odluka sudova FBiH i 14 prvostepenih i drugostepenih odluka sudova RS i po jedna prvostepena i drugostepena odluka sudova Brčko distrikta BiH.
- Podaci prikupljeni iz spisa sudskih presuda koje su bile predmet istraživanja pokazuju da je u periodu 1.1.2017. do 30.6.2021. prema ženama najviše izvršeno krivičnih djela ubistva iz čl. 166. st. 1. i 2. KZ FBiH i čl. 124. st. 1. KZ RS 2017, odnosno čl. 148. st. 1. KZ RS 2003 – ukupno 17 (34%). Treba napomenuti da su u čl. 166. st. 2. KZ FBiH od tač. a) do tač. e) predviđeni teži ili kvalifikovani oblici ubistava, kojih je bilo četiri. Teško ubistvo iz čl. 125. KZ RS 2017 i čl. 149 KZ RS 2003 i teško ubistvo u pokušaju iz čl. 149. st. 1. tač. 1. u vezi sa čl. 20. KZ RS izvršeno je u tri slučaja. Ubistva u pokušaju izvršena su u 15 slučajeva (29%), dok su 14 ubistava i ubistva u pokušaju izvršena u sticaju sa drugim krivičnim djelima (teška krađa, izazivanje opće opasnosti, sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje, nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija,

neovlašteno nabavljanje, držanje i prodaja oružja i bitnih djelova za oružje, posjedovanje oružja bez dozvole nadležnog organa).

- Podaci iz sudskih presuda pokazuju da učinioci u većini slučajeva sami vrše krivična djela. Samo u tri slučaja krivična djela su izvršena u saizvršilaštvu s drugim učiniocima. S obzirom na to da su učinioci pored krivičnog djela ubistva, pokušaja ubistva i teškog ubistva vršili i druga krivična djela, veći broj krivičnih djela je izvršen u sticaju, što je svakako uticalo na visinu izrečene kazne.
- Fenomenološke karakteristike izvršenih krivičnih djela sagledane su kroz posmatranje mjesta izvršenja, prostora gdje je krivično djelo izvršeno, vremena izvršenja, načina i sredstava izvršenje. U posmatranom uzorku, prema dostupnim podacima, u gradu je izvršeno više krivičnih djela – 29,4% za razliku od seoskog područja na kome su izvršena četiri krivična djela. Treba međutim, imati u vidu da je u većini predmeta (58,8%) mjesto izvršenja krivičnog djela anonimizirano, tako da se ne može sa sigurnošću zaključiti da li je većina krivičnih djela izvršena u gradu ili u seoskoj sredini.
- U pogledu konkretnog mjesta/prostora izvršenja krivičnog djela, može se konstatovati je da je najveći broj djela svih djela, preko jedne trećine, izvršena u stanu/kući/dvorištu žrtve (35,3%), što potvrđuje rezultate prethodnih istraživanja o nasilju prema ženama, koja pokazuju da je za ženu najnebezbjednije mjesto upravo njen dom. Interesantan je podatak da je čak 20,6% krivičnih djela izvršeno na radnom mjestu žrtve, što pokazuje veliku drskost i bezobzirnost učinioca, kao i povećanu društvenu opasnost izvršenih krivičnih djela. Veliki je broj djela izvršenih u zajedničkom stanu/kući/dvorištu učinioca i žrtve (17,6%), što se i moglo očekivati s obzirom na prirodu odnosa između žrtve i učinioca (bračni, vanbračni, emotivni odnos, odnos srodstva) i njihov život u zajedničkom domaćinstvu. Treba napomenuti da nijedno krivično djelo u okviru uzorka nije izvršeno na prostoru koji koristi samo učinilac (stan, kuća, dvorište).
- U pogledu vremena izvršenja krivičnih djela (godišnje doba, doba dana) podaci iz uzorka ne pokazuju posebne vremenske pravilnosti izvršenja krivičnih djela kada se radi o godišnjem dobu. Posmatrano po godišnjim dobima, najveći procenat krivičnih djela iz uzorka izvršen je u ljeto (29,4%), podjednak broj u proljeće i jesen (26,5%) dok je u zimskom periodu izvršeno 17,6% djela. Posmatrano prema dobu dana, najveći procenat krivičnih djela izvršen je u prijepodnevnim časovima – 26,4% i poslijepodne – 20,6%, dok je podjednak procenat izvršenih krivičnih djela u rano poslijepodne i uveče (po 17,6%). Znatno je manji broj krivičnih djela izvršenih u rano jutro (8,8%) i noću (2,9%). Ovi nalazi pokazuju da u okviru ispitivanog uzorka izvršena krivična djela nisu pripadala tzv. „noćnom kriminalitetu".

- Najveći procenat krivičnih djela (23,5%) izvršen je korištenjem više sredstava izvršenja da bi se lakše savladao otpor žrtve, što je manifestacija posebne brutalnosti i surovosti učinioca prema žrtvi. Učinioci su prilikom izvršenja krivičnih djela više koristili vatreno oružje (ručna bomba, pištolj, automatska puška – 35,3%) od hladnog oružja (nož/čakija, nož, skalpel, čekić, metalna šipka, tup predmet – 29,3%) i fizičke snage (8,8%), što se može objasniti nedozvoljenim posjedovanjem vatrenog oružja koje uglavnom potiče iz ratnog perioda. Najveći procenat krivičnih djela – 23,5% izvršen je korištenjem više sredstava izvršenja da bi se lakše savladao otpor žrtve, što je manifestacija posebne brutalnosti i surovosti učinioca prema žrtvi.
- U istraživanom uzorku analiza opisa načina izvršenja pojedinih krivičnih djela pokazuje da su učinioci na različite načine izvršavali najteža krivična djela. Načini izvršenja u većini slučajeva pokazuju veliku brutalnost i svirepost prema žrtvi.
- Većina učinilaca pripada starosnoj kategoriji od 33-40 godina i 49-59 godina (20%), što pokazuje podjednaku zastupljenost učinilaca u tzv. „srednjem životnom dobu". Najmlađi učinilac je bio mlađe punoljetno lice sa 18 godina, dok je najstariji učinilac imao u vrijeme izvršenja krivičnog djela 72 godine.
- Bračni status učinilaca posmatran u vrijeme izvršenja krivičnog djela pokazuje da je najveći procenat učinilaca bio oženjen (40%), zatim neoženjen (31,4%) i razveden (17,1%). U okviru kategorije neoženjenih učinilaca jedan broj je bio u emotivnom ili kraćem partnerskom odnosu, koji ne predstavlja vanbračnu zajednicu. Bračni status učinioca povezan je sa odnosom između učinioca i žrtve, jer je najveći procenat učinilaca bio u bračnom, vanbračnom, partnerskom ili emotivnom odnosu sa žrtvom. Procenat razvedenih učinilaca (17,1%) upoređen sa odnosom između učinioca i žrtve, pokazuje da do eskaliranja nasilja i izvršenja najtežeg krivičnog djela može da dođe i poslije prestanka bračne zajednice.
- Podaci o broju djece učinilaca u ispitivanom uzorku pokazuju da je podjednak broj učinilaca koji su u vrijeme izvršenje krivičnog djela bili bez djece ili sa dvoje djece (10 – 28,6%). Treba napomenuti da je od ukupnog broja djece (67) 15 djece bilo maloljetno (22,4%), što pored ostalog, potvrđuje da su i djeca u vrijeme svog odrastanja izložena porodičnom nasilju i gubitku roditelja, ali i da je opasnost od transgeneracijske transmisije nasilja izrazito velika, zbog čega je neophodno da jedan od glavnih političkih prioriteta države bude preventivno djelovanje i sprečavanje rodno zasnovanog nasilja.
- U ispitivanom uzorku nije bilo učinilaca koji su bez obrazovanja ili sa najvišim stepenom obrazovanja. Najveći procenat učinilaca 45,7% je sa srednjim obrazovanjem, što potvrđuje da u istraživanim slučajevima stepen

obrazovanja nije bio od odlučujućeg značaja za donošenje odluke o izvršenju krivičnog djela. Na osnovu ovog nalaza takođe možemo da zaključimo da učinioci krivičnih djela iz ispitivanog uzorka nisu neobrazovane osobe i da srednji stepen njihovog obrazovanja nije djelovao kao faktor prevencije da ne dođe do izvršenja krivičnog djela.

- Učinioci krivičnih djela bili su različitih zanimanja u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Najzastupljenija su radnička zanimanja (NKV radnik, radnik, zidar, moler, farbar, tesar, mašinbravar i dr), a bez zanimanja su bila dva učinioca, što svakako odgovara stepenu obrazovanja učinilaca. Među učiniocima su bili zastupljeni i policijski službenici (dva slučaja) i oni su krivično djelo izvršili korištenjem službenog oružja ili oružja koje je bilo njihovo vlasništvo i koje su stalno nosili.
- Najveći procenat učinilaca, skoro polovina, bio je nezaposlen (48,6%), a slijede penzioneri (17,1%), dok je zaposlenih bilo 14,3%. Za osam učinilaca je u presudama napomenuto da su „lošeg imovinskog stanja".
- Većina učinilaca ranije nije osuđivana – 21 (60%). Osuđivanih učinilaca za ranije izvršena krivična djela je 14 (40%). Karakteristično za osuđivane učinioce je da su ranije osuđivani za niz krivičnih djela: jedan učinilac je ranije osuđivan za 39 krivičnih djela, drugi za 11 krivičnih djela, treći za sedam, četvrti za osam krivičnih djela, što pokazuje da jedan broj učinilaca pripada kategoriji tzv. „stalno osuđivanih lica", ali i da ranije krivične sankcije nisu na njih djelovale u smislu prevencije i resocijalizacije.
- Učinioci su ranije osuđivani za različita krivična djela, najčešće za krivična djela imovinskog kriminaliteta (krađe, teške krađe, razbojništvo), ali i za krivična djela lake i teške tjelesne povrede, nasilničkog ponašanja, ugrožavanja sigurnosti, sprečavanja službenog lica u vršenju službene radnje, neovlaštene proizvodnje i stavljanje u promet opojnih droga. Jedan učinilac je šest puta osuđivan za krivična djela teške krađe, lake tjelesne povrede, nasilničkog ponašanja i ubistvo u pokušaju. Prema tome, možemo da zaključimo, iako je u ispitivanom uzorku manji broj osuđivanih lica, s obzirom na veliki broj izvršenih krivičnih djela svakog učinioca pojedinačno, da se radi o kategoriji učinilaca čije je delinkventno ponašanje prije izvršenja najtežeg krivičnog djela predstavljalo povećanu društvenu opasnost.
- U sudskim presudama nema podataka o primarnoj porodici, kompletnosti primarne porodice i odnosima u porodici u kojima je učinilac odrastao. To pokazuje da se u sudskom postupku veoma rijetko ispituju činjenice koje se odnose na raniji porodični život i ponašanje učinioca prije izvršenja krivičnog djela.
- Veći broj učinilaca nije bio pod dejstvom alkohola u vrijeme izvršenja krivičnog djela - 27 (77,1%). Ni u jednom predmetu sud nije utvrdio da su učinioci bili pod dejstvom droge u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

- Najčešći međusobni odnos između učinioca i žrtve je emotivni, partnerski i porodični odnos. Samo u dva slučaja učinilac nije poznavao žrtvu, a u svim ostalim, žrtva i učinilac su se prethodno poznavali (učinilac je bio poznanik žrtve, kolega, susjed), postojao je bračni ili vanbračni odnos, emotivna veza ili odnos srodstva.
- Ispitujući uračunljivost učinilaca iz istraživanog uzorka, sud je utvrdio da kod najvećeg broja učinilaca postoji uračunljivost 18 (51,4%). Kod devet učinilaca (25,7%) uračunljivost je bila smanjena, ali ne do stepena bitnog, dok je kod šest učinilaca (17,1%) postojala bitno smanjena uračunljivost, što je uticalo na blaže kažnjavanje ovih učinilaca. Samo u jednom slučaju (2,9%) sud je utvrdio da je učinilac izvršio krivično djelo ubistva u stanju neuračunljivosti, odnosno da u vrijeme činjenja djela nije bio sposoban da shvati značaj svog djela i upravlja svojim postupcima.
- Najveći broj učinilaca je krivično djelo izvršio sa umišljajem. Kod 7 učinilaca (20%) sud je konstatovao postojanje umišljaja bez određivanja oblika umišljaja. U najvećem broju slučajeva 23 (68,6%) učinioci su postupali s direktnim umišljajem, odnosno bili su svjesni izvršenja djela i htjeli su njegovo izvršenje, s eventualnim umišljajem postupala su dva učinioca (5,7) i sa svjesnim nehatom jedan učinilac (2,9%).
- Izvršenje krivičnog djela navedenog u optužnici u potpunosti je priznalo 10 učinilaca (28,5%), sedam učinilaca (20%) nije priznalo izvršenje krivičnog djela koje im se optužnicom stavlja na teret, već izvršenje lakšeg krivičnog djela, a 17 učinilaca (48%) uopšte nije priznalo izvršenje krivičnog djela koje im se optužnicom stavlja na teret. Među učiniocima koji nisu priznali izvršenje krivičnog djela ima onih koji su izrazili kajanje, ali ne zbog sopstvene griže savjesti, već zbog toga što je došlo do tragičnog događaja.
- U sudskim presudama uglavnom nema ocjene suda koji su bili motivi izvršenja krivičnog djela. Ipak, iz obrazloženja presude može se uočiti da su najčešći motivi bili: ljubomora, osveta zbog prekida emotivne veze, neuzvraćene ljubavi, prekida emotivne/bračne/vanbračne veze, vođenja disciplinskog postupka protiv učinioca, nezadovoljstva učinioca prilikom ostvarivanja prava iz penzijskog osiguranja, dugogodišnja netrpeljivost u okviru porodičnih odnosa, koristoljublje.
- U ispitivanom uzorku bilo je 37 žrtava. Potpuni profil žena žrtava krivičnih djela bilo je nemoguće utvrditi jer o žrtvama skoro da nema podataka u pregledanim sudskim presudama. Podaci kojih nema u presudama prije svega se odnose na uzrast žrtve, bračno stanje, broj djece, obrazovanje, zanimanje, zaposlenost, odnos sa učiniocem prije izvršenja krivičnog djela, obraćanje institucijama zbog pretrpljenog nasilja i sl. Kod krivičnih djela koja su ostala u pokušaju malo podataka o žrtvi se saznaje iz njenog svjedočenja,

ali se ti podaci uglavnom odnose na opis događaja, okolnosti izvršenja krivičnog djela i ponašanje učinioca. U malom broju predmeta prilikom ocjene vjerodostojnosti navoda odbrane učinioca, sud je procjenjivao ponašanje žrtve i njen doprinos izvršenju krivičnog djela.

- Iz podataka u presudama ne može se zaključiti koje je starosno doba žrtava dominantno, jer za 35 žrtve nije bilo podataka o godinama starosti. U nekoliko predmeta sud je konstatovao da se radi o starijim osobama, ali bez navođenja godina. Slično je sa bračnim stanjem žrtava u vrijeme izvršenja krivičnog djela – nije bilo podataka u 17 predmeta. Prema podacima u ostalim predmetima, najviše žrtava je bilo u bračnoj zajednici (8 – 21,6%). U velikom broju predmeta (23 ili 62,1%) nije navedeno koliko djece su imale žrtve. Prema raspoloživim podacima, najviše žrtava je imalo troje i dvoje djece. Od šestoro djece koje je imala jedna žrtva, samo jedno djete je bilo punoljetno.
- O zanimanju žrtava nema podataka u sudskim presudama (29 – 78,4%). Na osnovu raspoloživih podataka, može se zaključiti da su žrtve, kao i učinioci, bile različitih zanimanja i profesionalnog opredjeljenja (administrativna radnica, direktorica škole, nastavnica, domaćica, penzionerka, pjevačica, advokatica) i da su najtežim oblicima nasilja izložene sve žene bez obzira na obrazovanje, zanimanje i zaposlenost. Za samo tri žrtve u sudskim presudama postoje podaci o obrazovanju (3 – 8,1%), u većini ostalih presuda (91,9%) ovi podaci nisu navedeni. Podaci o zaposlenosti žrtava ne postoje u većini sudskih presuda (26 -70,3%). Zbog nedostatka podataka ne može se sa sigurnošću zaključiti da li je većina žrtava u vrijeme izvršenja krivičnog djela bila zaposlena.
- Najčešći međusobni odnos između žrtve i učinioca bio je bračni, vanbračni, partnerski, rođački, susjedski. Samo dvije žrtve nisu poznavale učinioca, u svim ostalim slučajevima žrtva i učinilac su se poznavali, između njih je ranije postojao emotivni odnos ili odnos povjerenja.
- U malom broju sudskih presuda je navedeno kakvi su bili odnosi između učinioca i žrtve prije izvršenja krivičnog djela. Okolnost da se sud uglavnom nije upuštao u otkrivanje međusobnih odnosa žrtve i učinioca prije izvršenja krivičnog djela manifestuje nedostatak rodnog pristupa u sagledavanju nasilja i ubistava žena, kao najtežeg oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama.
- Prilikom izricanja krivične sankcije i odmjeravanja kazne za izvršeno krivično djelo učiniocima, sud je cijenio olakšavajuće i otežavajuće okolnosti koje utiču na vrstu i visinu kazne. Primjera radi, kao olakšavajuće okolnosti, sud je cijenio priznanje krivičnog djela, učinilac je priznanjem krivičnog djela doprinio bržem, ekonomičnijem i efikasnijem okončanju krivičnog postupka,

izraženo kajanje, porodične prilike: oženjen (porodičan čovjek); broj djece: otac dvoje ili više (osmoro) djece; porodične prilike vezane za primarnu porodicu: odrastanje bez majke i roditeljske ljubavi, nježnosti i brige, imovinske prilike: slabo imovinsko stanje; nezaposlenost, godine učinioca: mlađe punoljetno lice, starijeg životnog doba (preko 60 i 70 godina) itd. Kao otežavajuće okolnosti sud je najčešće navodio: raniju osuđivanost, ranije vršenje krivičnih djela sa elementima nasilja, ranija osuđivanost za krivično djelo nasilja u porodici, bezobzirnost prilikom nanošenja tjelesnih povreda, upornost, odlučnost, oštećena je bila supruga i majka, stepen krivice, djelo je izvršeno prema starijoj osobi koja je bila njegova susjeda i prijateljica njegovih roditelja, okolnosti izvršenja krivičnog djela itd.

- Sve presude, osim jedne gdje je utvrđena neuračunljivost učinioca, bile su osuđujuće. Učiniocima su izricane sljedeće krivične sankcije: kazna zatvora, kazna zatvora i sigurnosna mjera oduzimanja predmeta kojim je izvršeno krivično djelo, kazna dugotrajnog zatvora, kazna dugotrajnog zatvora i sigurnosna mjera oduzimanja predmeta, kazna zatvora i sigurnosna mjera obaveznog liječenja u psihijatrijskoj ustanovi. Najviše je izrečeno kazni zatvora i sigurnosnih mjera oduzimanja predmeta – 51,4% i kazni zatvora – 37,1%. Sa kaznama dugotrajnog zatvora, koje su izrečene u dva slučaja, jasno je da je dominantan oblik krivične sankcije u ispitivanom uzorku kazna zatvora i dugotrajnog zatvora – 34 (97,2%), što je i razumljivo s obzirom na to da se radi o najtežim krivičnim djelima.
- Što se tiče trajanja krivičnog postupka, u većini predmeta protekao je kratak period od podizanja optužnice do donošenja prvostepene presude (u jednom predmetu samo 13 dana), što pokazuje priličnu efikasnost u tom dijelu krivičnog postupka. Treba imati u vidu da su u 10 predmeta učinioci dali izjavu o priznanju krivnje, što je svakako uticalo da dokazni postupak kraće traje, a samim tim i krivični postupak u tim slučajevima. U najvećem broju predmeta od podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude prošlo je između jedne i dvije godine (17), dok je u devet predmeta od podizanja optužnice do donošenja drugostepene presude prošlo manje od jedne godine, što takođe pokazuje da je krivični postupak bio efikasan.
- Iako postoji zakonska mogućnost da u okviru krivičnog postupka odluče o imovinskopravnim zahtjevima oštećenih (djece, roditelja i ostalih članova porodice ubijene žene), sudovi se opredjeljuju da o imovinskopravnom zahtjevu riješe tako što oštećene, po pravilu, upućuju na parnicu, čime ih izlažu troškovima, gubitku vremena i dodatnim traumama.

Preporuke za sprečavanje femicida

Za efikasno sprečavanje femicida neophodno je unaprijediti položaj žena u svim oblastima društvenog života, sistematski raditi na dekonstrukciji rodnih stereotipa i predrasuda i izmjeni patrijarhalnih rodnih obrazaca, integrisati rodne perspektive u sve državne politike, promovisati i unaprijediti kulturu rodne ravnopravnosti, kao i sprečavati sve oblike diskriminacije žena. U nastavku su date preporuke za sprečavanje femicida, koje se odnose na društvo u cjelini, s obzirom da problem femicida nije problem samo jednog sistema, već problem sa kojim se suočavaju sva društva, uključujući i BiH.

- Neophodno je najprije definisati femicid, a zatim i pratiti obim femicida na osnovu zvaničnih statističkih podataka. Takođe, neophodno je zvanično bilježiti i objavljivati slučajeve femicida i suicida, kao i izbjegavati korištenje opšteg termina „homicid“ za označavanje „femicida“, u skladu s preporukama Specijalne izvjestiteljke Ujedinjenih nacija za nasilje prema ženama, njegove uzroke i posljedice.
- Da bi slučajevi femicida bili na adekvatan način istraženi, procesuirani i sankcionisani, potrebno je razmotriti inkriminaciju femicida, kao posebnog krivičnog djela protiv života i tijela ili kao poseban oblik teškog ubistva. Kao posebno krivično djelo protiv života i tijela žene, femicid bi obuhvatao svako rodno motivisano lišenje života žene, bilo da je ono učinjeno umišljajno ili iz nehata. Ovo krivično djelo treba da obuhvati sva rodno motivisana ubistava žena, uključujući i transpolne i transrodne žene. Drugi mogući pristup bio bi da se rodno motivisano ubistvo žena inkriminiše kao poseban oblik teškog ubistva žena koje su počinili muškarci u kontekstu rodno zasnovanog nasilja i ubistva žena zato što su žene. Inkriminacije djela rodno zasnovanog nasilja treba u potpunosti uskladiti sa definicijama sadržanim u Konvenciji Savjeta Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja prema ženama i nasilja u porodici.
- Da bi istrage i optuženja bili djelotvorni, a kazne bile srazmjerne težini djela i ostvarile svoj uticaj na planu generalne prevencije, potrebno je donijeti posebne protokole o postupanju nadležnih organa i institucija u procesuiranju femicida.
- Neophodno je ojačati kapacitete institucija krivičnog pravosuđa za istragu, krivično gonjenje, kažnjavanje učinilaca rodno zasnovanih ubistava žena kroz provođenje programa obuke profesionalaca u socijalnim, zdravstvenim i obrazovnim ustanovama i kampanja za podizanje svijesti, prevazilaženje rodnih stereotipa i institucionalnog seksizma, koristeći iskustva iz uporednih pravnih sistema. Centri za edukaciju sudija i tužilaca bi trebalo

da u obaveznu obuku za sudije/kinje i tužioce/teljke uključe teme povezane sa efikasnim gonjenjem i procesuiranjem rodno zasnovanog nasilja.

- Prilikom procesuiranja femicida ne treba ga sagledavati kao izolovan događaj, već je potrebno imati u vidu specifičnost konteksta u kome se dogodio i istoriju nasilja. To podrazumijeva da se detaljno ispita istorijat nasilja, raniji život i odnosi učinioca i žrtve, uz pribavljanje stručnih mišljenja o profilu ličnosti učinioca, njegovim mizoginim stavovima i dr. Treba obezbijediti da istraga o rodno zasnovanim motivima femicida bude metodička i iscrpna, šira od samog ispitivanja osnovnih činjenica vezanih za mjesto, način i sredstva izvršenja, uz sagledavanje značaja fizičke nadmoći nasilnika nad žrtvom i postojanje nejednakosti moći. Neophodno je kritički sagledati taktiku odbrane o navodno odlučujućem doprinosu žrtve za izvršenje femicida, neprijavljivanjem ranijeg nasilja, napuštanjem nasilnika, zasnivanjem veze sa novim partnerom i sl.
- U saradnji sa najvišim sudovima u BiH, izraditi priručnik/smjernice o procesuiranju femicida, odnosno rodno zasnovanih ubistava žena, u kome bi se ukazalo na uočene nedostatke u dosadašnjoj sudskoj praksi (informacije o žrtvi, prethodnom nasilju, olakšavajuće i otežavajuće okolnosti, visina kazni, dosuđivanje imovinskopravnih zahtjeva u krivičnom postupku i slično).
- Potrebno je usvojiti strateški dokument i akcioni plan kojim se utvrđuje cjelovita politika i adekvatan sistem mjera za sprečavanje nasilja prema ženama i obezbjeđuje pružanje djelotvorne i efikasne zaštite i podrške ženama koje su preživjele bilo koji oblik rodno zasnovanog nasilja. Posebno je značajno ustanoviti efikasne mjere za rano otkrivanje nasilja prema ženama koje može dovesti do femicida.
- Treba povećati sigurnost i zaštitu od nasilja sa smrtnim ishodom i smanjiti smrtonosne rizike za žene uvođenjem jednostavnih, efikasnih i brzih načina reagovanja kroz aktivnost SOS telefona, sigurnih kuća, prihvatilišta i skloništa za žene, kao i preduzimanjem drugih mjera podrške i pomoći, koje ne bi trebalo da zavise od toga da li je pokrenut krivični postupak ili ne.
- Bilo bi dobro analizirati propise u vezi sa posjedovanjem oružja iz rodne perspektive, te integrisati rodnu perspektivu u propise o posjedovanju i upotrebi vatrenog oružja, uključujući i uvođenje ograničenja vlasništva i posjedovanja oružja, posebno u situacijama gdje je zabilježeno nasilje prema ženama i provoditi kampanje za podizanje svijesti o rizicima korištenja oružja u porodičnim sukobima. Takođe, bilo bi korisno analizirati sudsku praksu slučajeva nasilja prema ženama počinjenog vatrenim oružjem, uključujući i femicide i pokušaje femicida.
- Neophodno je obezbijediti provođenje adekvatnih programa za rad sa učiniocima nasilja prema ženama i nasilja u porodici, kao i programe tretmana, reintegracije i rehabilitacije učinilaca femicida u penitencijarnim ustanovama.

- Edukacijom i kampanjama razvijati svijest o neophodnosti prijavljivanja saznanja i/ili sumnje na postojanje nasilja u porodici, kako od strane profesionalaca/ki u institucijama sistema (zdravstveni radnici, stručni radnici u socijalnoj zaštiti i obrazovanju), kojima je to zakonska obaveza, tako i od strane članova porodice, susjeda i građana/ki.
- Preduzeti mjere da se poveća svijest žena o njihovim pravima, osigurati da žene imaju jednaku zaštitu u skladu sa zakonom i jednak pristup pravdi, uključujući pravnu pomoć i usluge jezičke podrške.
- Da bi femicid bio uspješno preveniran, treba pružiti podršku istraživanjima i prikupljanju podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama, uključujući nasilje u porodičnom i partnerskom kontekstu, trgovinu ženama i femicid, kao i utvrđivanju povezanosti između rodno zasnovanih ubistava žena i različitih oblika nasilja prema ženama. Istraživanja treba da obezbijede prikupljanje i analizu kvalitativnih i kvantitativnih podataka o rodno zasnovanom nasilju prema ženama, posebno femicidu, fokusirajući se na podatke o uzrastu, rasnom i etničkom porijeklu, kriminalnoj istoriji učinioca, odnosu između žrtve i učinioca, motivima izvršenja, kao i o indirektnim oblicima rodno zasnovanih ubistava (smrtni slučajevi nastali usljed loše izvršenih nelegalnih abortusa; smrti žena povezane sa trgovinom ljudima, trgovinom drogom i organizovanim kriminalom, smrti djevojčica od zanemarivanja, gladovanja ili zlostavljanja).
- Posebnu pažnju treba posvetiti žrtvama i članovima porodice koji žele da sarađuju u toku trajanja istrage. Pružiti posebnu zaštitu djeci svjedocima razvijanjem specijalizovanih usluga psihološke pomoći, prilagođenih uzrastu i potrebama djece. Posebno je značajno unaprijediti položaj oštećenih u krivičnom postupku i odlučivati o imovinskopravnom zahtjevu oštećenih u krivičnom postupku, kako bi se izbjegla njihova dodatna traumatizacija.
- Unaprijediti multisektorsku saradnju u oblasti sprečavanja i borbe protiv svih oblika rodno zasnovanog nasilja prema ženama i pružanja usluga žrtvama, uključujući i specijalizovane usluge koje pružaju organizacije civilnog društva.
- Neophodno je unaprijediti kapacitete zaposlenih u ustanovama socijalne zaštite, policiji i tužilaštvu za prepoznavanje i procjenu specifičnih rizika od femicida. Prilikom sagledavanja faktora rizika i mogućeg preventivnog djelovanja posebnu pažnju treba posvetiti procesuiranim slučajevima pokušaja ubistva.
- Uspostaviti odgovarajuću metodologiju za kontinuirano praćenje i evaluaciju efikasnosti i djelotvornosti rada svih nadležnih aktera, uz aktivnu participaciju ženskih organizacija civilnog društva.

LITERATURA

- *8. april – Međunarodni dan Roma*, Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine, Saopštenje od 8. aprila 2020, Sarajevo, 2020.
- Babić Miloš i dr, *Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, knjiga II*, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005.
- Babić Miloš i Ivanka Marković, *Krivično pravo, posebni dio*, Pravni fakultet Banja Luka, Banja Luka, 2005.
- Babić Miloš, *Krivični zakonik Republike Srpske sa kratkim komentarom, objašnjenjima i registrom pojmova*, Institut za pravne i društvene nauke Pravnog fakulteta u Banjoj Luci, Banja Luka, 2000.
- Čejović Bora, *Krivično pravo u sudskoj praksi*, Jugoslovenski zavod za produktivnost rada, Beograd, 1985.
- Expert Group on gender-related killing of women and girls, *Criminalization of gender-related killings of women and girls*, 2014.
- Filipović Ljiljana, *Krivična djela iz mržnje i krivična djela izazivanja mržnje – Komentar relevantnih zakonskih odredaba*, Misija OSCE u BiH, Sarajevo, 2019.
- Generalna skupština UN, *Rezolucija o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica* (A/RES/68/191), 2013.
- Generalna skupština UN, *Rezolucija o preduzimanju mera protiv rodno zasnovanih ubistava žena i devojčica* (A/RES/70/176), 2015.
- Hayden Joyce, *How not to blame a woman for being murdered. A guide to not being a victim-blamer. ALJAZEERA,* 29 October 2021
- Horvatić Željko (ur), *Rječnik kaznenog prava*, Masmedia, Zagreb, 2002.
- Ignjatović Đorđe, *Da li je kaznena politika sudova u Srbiji odgovarajuća?*, u: Zbornik radova, *Kaznena politika (raskol između zakona i njegove primene)*, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Istočno Sarajevo, 2012
- *Imovinskopravni zahtjevi u krivičnom postupku, Priručnik za pravosudno osoblje*, TRIAL International, Sarajevo, 2018.
- Jovašević Dragan, *Krivično delo ubistva u teoriji, praksi i zakonodavstvu*, Službeni glasnik, Beograd, 2020.
- Jovašević Dragan, Ljubinko Mitrović i Veljko Ikanović, *Komentar krivičnog zakonika Republike Srpske*, Službeni glasnik Republike Srpske, Banja Luka, 2021.
- Konstantinović Vilić Slobodanka i Nevena Petrušić, *Pokušaj femicida i femicid u Srbiji, sprečavanje i procesuiranje*, Udruženje građanki FemPlatz, Pančevo, 2021.

- Konstantinović Vilić Slobodanka i Vesna Nikolić Ristanović, *Kriminologija*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta u Nišu, Niš, 2003.
- Konstantinović Vilić Slobodanka, Nevena Petrušić i Kosana Beker, *Društveni i institucionalni odgovor na femicid u Srbiji I*, Udruženje građanki FemPlatz, Pančevo, 2019.
- Krivični zakon Brčko distrikta BiH, Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj 19/20 – prečišćen tekst
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16 i 75/17
- Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 01/12 i 67/13
- Krivični zakon Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 64/2017, 104/2018 – odluka US, 15/2021 i 89/2021
- Krivični zakonik Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, broj 64/18 i broj 15/21
- Lazarević Ljubiša, *Komentar krivičnog zakonika Republike Srbije*, Savremena administracija, Beograd, 2006.
- Meyer Silke, *Still blaming the victim of intimate partner violence? Women's narratives of victim desistance and redemption when seeking support*, Theoretical Criminology, Volume 20, Issue 1, pages: 75-90
- *Obruč anticiganizma: Romi u Bosni i Hercegovini*, Civil Rights Defenders, Sarajevo, 2018 .
- *Položaj romske djece i porodica u Bosni i Hercegovini*, UNICEF, Sarajevo, 2013.
- *Romi na marginama. Istorija progona, diskriminacije i isključenosti*, Centar za postkonfliktna istraživanja, Sarajevo, 2018.
- Scott Kellie, *Why victim-survivor don't report domestic violence*, ABC Everyday, 7 April 2021
- *Specijalni izvještaj o položaju Roma u Bosni i Hercegovini*, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2013.
- Srzentić Nikola i dr, *Komentar krivičnog zakona Republike Srbije*, Savremena administracija, Beograd, 1995.
- Stojanović Zoran i Obrad Perić, *Krivično pravo, posebni deo*, Službeni glasnik, Beograd, 2002.
- Stojanović Zoran, *Kaznena politika u Srbiji: sukob zakonodavca i sudske prakse*, u Ignjatović Đorđe (ur), *Kaznena reakcija u Srbiji, II deo*, tematska monografija, Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2012.
- Stojanović Zoran, *Komentar Krivičnog zakonika*, Deveto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Službeni glasnik, Beograd, 2019.

- Stojanović Zoran, Škulić Milan i Delibašić Veljko, *Osnovi krivičnog prava*, Službeni glasnik, Beograd, 2018.
- Tomić Zvonimir, *Krivično pravo, posebni dio*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2007
- UN, Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Rashida Manjoo: *Gender-related killings of women*, 2012
- UN, Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Dubravka Šimonović (A/71/398), 2016
- UN, Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences Dubravka Šimonović: *Taking stock on the femicide watch initiative*, 2021
- Valor-Segura Inmaculada, Francisca Expósito, and Miguel Moya, *Victim Blaming and Exoneration of the Perpetrator in Domestic Violence: The Role of Beliefs in a Just World and Ambivalent Sexism*, The Spanish Journal of Psychology 2011, Vol. 14 No. 1, pages: 195-206
- *Victim blaming in Canada*, The Canadian Resource Centre for Victims of Crime, July 2016
- Weingarten Christine A, *Intimate Partner Violence and Victim Blaming*, Via Sapientiae, DePaul University, August 2016
- Zakon o krivičnom postupku FBiH, Službene novine Federacije BiH, br. 35/2003, 56/2003 - ispravka, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 i 74/2020
- Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021

British Embassy
Sarajevo

Analiza sudske prakse u procesuiranju femicida i pokušaja femicida u Bosni i Hercegovini nastala je u sklopu projekta "Jačanje pravosudnih kapaciteta u implementaciji Evropske konvencije za ljudska prava i njenih standarda u Bosni i Hercegovini" koji finansira Vlada Ujedinjenog Kraljevstva, a implementira AIRE centar. Sadržaj publikacije nužno ne odražava stavove donatora.